PAUL GOMA

SOLDATUL CÂINELUI

Paris, 1982

Această lucrare a mai apărut:

în versiune franceză – **Chassé-croisé** – Hachette, 1983;
în original – **Soldatul câinelui** – Humanitas, Bucureşti, 1991.

Textul de faţă a fost cules de Liliana Armaşu.

Marţi, 3 februarie 1981.
Seara. Ceasul arată orele 21,12.

Marţi, 3 februarie 1981, la orele nouă fără două minute, plecaseră şi ultimii poliţişti, cei de la D.S.T., iar apartamentul nostru îşi luase înfăţişarea (nu spun: aerul, pentru că persista mirosul iute-acru...) obişnuită.

Obişnuită şi dezbrăcarea lui Filip, îmbrăcarea în pijama şi culcarea, dincolo, în odaia lui – "la patru mâini", operaţia ne luase exact cinci minute.

Marţi, 3 februarie. Ceasul arată şi 12 minute bis – ba nu: şi 13, într-o seară ca aceasta, îmi pot permite să sfidez 13-ul, numindu-l.

E bine, seara, când te aşezi la fumat, chiar dacă ceasul arată orele 21 şi 14..., e bine când poţi spune: "şi 13 bis".

E bine în această seară de 3 februarie – şi nu doar pentru că trecusem cu bine încă o vamă, ci bine, aşa cum e bine, seara, după ce îţi dezbraci şi îţi culci copilul adormit îmbr cat şi încălţat, pe canapea. E bine, aşa cum e bine când fumezi cu mama copilului, tăcând.

E bine.

Răsfoiesc un ziar. Ştiu că e de acum trei zile, i-am citit data şi chiar am perceput-o. Dar îl citesc; şi chiar înţeleg ce citesc. E bine într-o asemenea treime, seara, fumând, cu atât mai bine, cu cât în vremea din urmă desluşeam oarecari semne de oboseală, descurajare, de aproape cădere, la Ana. Pauza prea lungă dintre o vamă şi alta? Uzura? Vârsta? Toate la un loc? Iată însă că astăzi-ul (3 februarie 1981) ne repusese pe şine, într-un fel, ne întinerise...

Şi dacă mă înşel? Dacă nici măcar o detunătură ca cea de la ora 18 n-o mai poate întoarce pe Ana la: "Mama lor de cavernicoli!" – consolarea, încurajarea, îndemnul la (contra)atac, atâţia ani, de atâtea ori, mereu? Ştiam, ştia – mai precis: ştiusem – că, pentru a rezista onorabil salbelor, salvelor, rafalelor de "vămi", trebuie să îndeplineşti două condiţii, aparent opuse: prima, *să ai ce pierde* – tinereţe, sănătate – şi să consimţi la această pierdere; a doua, *să nu ai ce pierde* – bunuri materiale, situaţie, legături de rudenie, de prietenie – deci, să nu poţi fi şantajat prin alţii, prin altceva. Or, cu trecerea timpului (care, pentru noi, s-a măsurat cu altă unitate decât cea curentă), pierdusem ceea ce era de pierdut, până aproape de epuizare (tinereţe, sănătate), căpătând, în schimb (?), ceva care putea fi pierdut: copilul...

Citesc de zor jurnalul vechi, mulţumit şi neliniştit: femeia din

fotoliul alăturat va mai fi în stare să se ridice din pierderi–câştiguri şi să spună: “Mama lor de cavernicoli!” – aşa cum începuse să spună, în urmă cu cincisprezece ani, aproape-adolescenta numai ochi, oase şi gheare (şi care ştia bine că, însoţindu-se cu unul ca mine, avea de pierdut totul, nimic de câştigat)?; aşa cum continuase tânăra femeie numai rotunjimi, ochi şi gheare?; aşa cum sfârşise, acum trei ani şi trei luni, pe aeroportul Orly, femeia cu un copil în braţe, susţinând de braţ un bărbat abia ţinându-se pe picioare şi gâfâind chiar atunci când trebuia să se încheie la un nasture: “Mama voastră de cavernicoli! Aţi scăpat de noi, dar şi noi de voi...”? Scăpasem, scăpaseră – fiecare în felul său, al nostru fiind cel cu multe pene smulse... În ceea ce ne privea, Lavoisier minţise: totul se pierde...

Ei, da: trei ani şi trei luni (mai exact: şi două luni şi două săptămâni) de când se instalase această absenţă cu care mă obişnuisem, până la a uita s-o mai doresc umplută – cu ce?

– Mama voastră de cavernicoli!

Nici nu clipesc. Ba chiar, ca să o menajez, pe ea, care tăcuse atâta vreme, atâta vreme, încep să citesc cu glas tare o frază oarecare dintr-un oarecare articol din ziarul vechi.

– Isprăveşte!, mă somează. Apoi cu alt glas, abia audibil: Arătam foarte, foarte speriată, când am intrat?

E bine, acasă, când după orele nouă de seară, după ce ai culcat copilul, fumezi cu mama copilului, tăcând întrebări care aşteaptă şi răspunsuri.

Aşa că tac. Atât cât trebuie:

– Deloc.., spun, neglijent. Ca de obicei, ai fost...

– Ba nu!, mă întrerupe ea. De data asta nu a fost ca-de-obicei, măcar pentru că, de-obicei, cavernicolii nu ne trimiteau cărţi. Cred că am ţipat puţin – am ţipat tare?

– Cine, tu? Noooo. N-ai ţipat, nu erai deloc speriată...

– Ba da, ba da, ştiu eu. Atât, că nu mai ţin minte când anume m-am speriat: atunci când, vrând să intru în casă, am găsit-o plină de poliţişti şi, nevăzându-l pe Filip, am ţipat: “Unde-i copilul?”, sau abia după ce tu mi-ai răspuns: “Jos, într-o maşină a poliţiei”, fiindcă nu reţinusem decât “maşină”, iar “jos”, în capul meu, devenise *ambulanţă* – şi l-am şi văzut: rănit, însângerat, poate mort...

– Destul, gata, să nu mai vorbim! S-a terminat, nu mai vorbim.

Şi nu mai vorbim – cale de o ţigară întreagă. Ana şi-a întins pe braţele fotoliului, pe jos, la picioare, cursurile ei de informatică, dosarele, caietele. Şi lucrează. Şi, lucrând, zice:

– Filip nu a desfăcut niciodată corespondenţa, coletele... – şi nu este doar afirmaţie.

– Nu, niciodată!, mă grăbesc să răspund. Ştii foarte bine că nici

poştaşii, când urcă până la etajul nostru, nici gardiana imobilului nu-i dau lui, în mână, nimic – ştii doar.

– Ştiu. Dar... Şi la ce mi-ar folosi ştiinţa asta, dacă, azi...?

– Ştiinţa aceea foloseşte la înlocuirea lui "dacă", zic. Ana lucrează la informatica ei – şi se pare că chiar cu spor.

– Dar băieţelul gardienei, Tony? Ai văzut şi tu că o ajută pe maică-sa: triază scrisorile, manipulează coletele...

– Manipulează! Ai început să vorbeşti ca poliţiştii! L-am văzut – crezi că nu m-am gândit şi la el, atunci când...? Dar am mai auzit şi ce spuneau artificierii: explozia urma să fie provocată de deschiderea... – numai de des-chi-de-re, deci, într-un unghi depăşind nouăzeci de grade!

Pauză – de informatică.

– I-am auzit. Însă *după...* Fiindcă, mai întâi, l-am văzut pe şeful lor, Calisti. După informaţiile mele, inginerul Calisti, şeful Serviciului de Deminaj, nu a deschis-o "într-un unghi depăşind nouăzeci de grade". După informaţiile mele, inginerul Calisti n-a deschis-o deloc – şi, totuşi...

– Fiindcă eu, doar întredeschizând-o, nu am provocat explozia, pe loc, însă am amorsat un alt dispozitiv care urma să acţioneze mai târziu, dacă aş fi mişcat-o.

– Ai mişcat-o. N-ai luat-o de pe masa din bucătărie şi ai dus-o în baie, lângă cadă? Şi când ai acoperit-o cu covorul...

– Ei, uite, am avut noroc, nu am mişcat-o aşa cum ar fi...

– Cum n-ar fi trebuit!, mă corectează Ana.

– Naiba ştie, va fi avut şi un mecanism de orologiu…

– I-am auzit zicând că nu. I-am auzit zicând că Şeful n-ar fi trebuit s-o ia de jos, de lângă cadă, cu mâna goală…

– Şi i-am spus! Adevărat, am încurcat termenii... Când l-am văzut că intră atât de hotărât în baie, am zis:

"Cum, vă apropiaţi de ea, aşa, fără gilet pare-balles?" – şi el m-a privit peste umăr, cu milă: "Gilet pare-balles?" şi a râs, au râs şi cei-lalţi artificieri şi eu n-am mai corectat – voiam să spun: scut, văzusem aşa ceva într-un film... Parcă cei din film aveau şi un fel de cască.... Şi, uite, chiar dacă am încurcat termenii lor tehnici, temerea mea...

– Dar ce Dumnezeu a făcut Şeful, de a provocat…?

– Nu ştiu, n-am văzut, eram în antreu... Ba nu, în salon...

Dau din coate, încercând să străbat până acolo, să văd; poliţiştii nu s-ar opune, dar sunt prea mulţi, doi dintre ei trebuie să treacă din antreu în salon, ca să pot eu ajunge în uşa sălii de baie; tinerelul de la D.S.T., "Gilles", rezemat de perete, îşi ţine palma stângă apăsată pe gât, vreau să-l întreb, să-i pun întrebarea tâmpită, singura de pus într-o asemenea împrejurare: Ça va?, el nu răspunde întrebării pe care nu i-am pus-o,

îşi trimite mâna dreaptă, ca un cameleon limba şi culege din aer un fluture zdrenţuit de hârtie, îl apropie de ochi, îl miroase, apoi cu stânga (acum îi pot vedea pielea gâtului de un roşu-vânăt) pescuieşte încă unul, prin fumul albastru, străbătut de vine, continuă să cadă, cu încetinitorul, dinspre plafon, fulgi murdari, afumaţi de-o fostă hârtie dintr-o fostă... Aşadar, "Gilles" – ça va, dar Calisti?, ça va şi Calisti: face pipi – ceea ce *e* firesc, ba chiar bărbătesc, după o asemenea împrejurare: ba nu: capacul closetului este închis, iar mâinile nu i se află acolo unde ar trebui să se afle – într-o asemenea împrejurare – Calisti nu face pipi, nooo, ci aplecat deasupra closetului, stă sprijinit cu coatele de perete. Şi cu fruntea. Unul dintre adjuncţii lui, artificierul cu ochelari*, îl bate uşurel pe spate şi îl întreabă: Ça va, Chef? Ça va, ça va? Cha va, cha va!, face Şeful, excedat, iar acum îl văd: mai întâi îşi dezlipeşte fruntea de perete, apoi coatele, îşi ţine mâinile aşa cum şi le ţin chirurgii, înmănuşaţi, înainte de operaţie: apoi, cu ajutorul adjunctului cu ochelari, îşi readuce trupul la verticală; scutură capul cu acea violenţă moale, taurină, a boxeurului sonat; apoi se răsuceşte încoace, din bucăţi, ca ursul... Era adevărată, curva!, zic, văzând sângele, probabil (sigur), bâigui câteva cuvinte de scuză, de recunoştinţă, de... fiindcă Şeful mă asigură (se asigură): Cha va, cha va, ché mon métier. Son métier: să încaseze el, în plin obraz, "cartea" destinată altuia, unui scriitor – mon métier: dau iar din coate, mă întorc în salon, iau un exemplar din ultima mea carte şi scriu o dedicaţie, pentru întâia oară fără să mă poticnesc şi pentru prima oară în versuri (în limba în care şi M. Jourdain face proză şi tot involuntar): "A.M. Calisti / qui m'a sauvé la vie", apoi, la indicaţiile artificierului cu ochelari, "înmânez" Şefului cartea, vârându-i-o la subţioară – fiindcă mâinile lui... ca de altfel şi obrazul...

– Mai târziu, după ce l-au condus jos, adjuncţii lui vorbeau de înclinat, zic. Se pare că, luând cartea de jos, a înclinat-o puţin – şi de-aia...

Pauză.

– Şi de-aia..., face Ana. Şi dacă ai fi înclinat-o tu, atunci când ai dus-o din bucătărie în baie? Dacă ai fi înclinat-o atunci când ai aşezat-o lângă cadă – şi dacă Filip ar fi fost acasă, atunci. Dacă ar fi fost lângă tine, curios, să vadă ce anume...

– Ascultă, Drob de Sare: eu nu am deschis cartea peste nouăzeci de grade; când am dus-o în baie, nu am înclinat-o; nici când am primit-o de la gardiană, nici când am deschis-o, nici când am mutat-o, Filip nu se afla lângă mine – pentru că nu era acasă...

-– Şi dacă era...

– Dar nu era!! Şi cu asta, basta, îmi iau somniferul şi mă culc, mâine, la prima oră, trebuie să fiu la Brigada criminală, să depun plân-

gere. Încă una. Şi tot “Contra X...”

– Sugerează-le să scrie: “Contra porci-de-câine”. Sau: “Contra Cavernicoli”. Sau, mai bine: “Contra Tovarăşul X...”

– O să le sugerez, dar n-or să scrie. Francezii au un singur termen şi pentru tovarăş şi pentru camarad: *camarade...*

– Să scrie: “Contre le Camarade...”

– Nimic de făcut, vorba lui Virgil Ierunca. Camarade, tovarăş, tot X rămâne. Noapte bună.

– O clipă! Cere-le să scrie: “Contre Tovaritch X”. Adu-le aminte de Elvira Popescu...

– Cu condiţia să ştie cine-i Elvira Popescu.

– Fă-le un desen. Când mă gândesc că… Ba nu mă mai gândesc! Mama lor de cavernicoli! Oricum, ne-am distrat!

Nici nu clipesc. Aşa da, aşa e bine. Femeia de alături nu spusese doar: “Mama lor de cavernicoli”, ci şi: “Oricum, ne-am distrat”.

Are, ca totdeauna, dreptate – ca totdeauna, în seara zilei de 3 februarie 1981, la orele 21 şi 54 de minute – drept care, mă reaşez în fotoliu, la şi 55 fiind cu totul scufundat în lectura ziarului de acum trei zile.

I

1

Are dreptate – o-ho, cum ne-am mai distrat, începând, aşa, de pe la orele 16.

Sună la uşă – în "codul" ei – gardiana imobilului, însemnează că primesc şi un plic ceva mai gros, ori chiar un colet – scrisorile simple pot fi introduse pe sub uşă, fără sonerie.

Deschid. Bonjour-bonjour, ça va? – ça va, Merci Madame...

Trei scrisori şi un colet cu o carte – o simt, prin ambalaj, îi văd, prin ambalajul rupt intr-un colţ, copertele groase, albastre.

Las scrisorile pentru mai târziu – le arunc, prin uşa deschisă a salonului, pe canapea – şi mă duc în bucătărie, cu pachetul, rupându-i, din mers, sfoara legată pe deasupra, în cruce. Sfâşii ambalajul, introducând degetul în ruptura din colţ şi abia după aceea privesc expeditorul:

I. A., Hotel Castellana, Madrid.

Cine o fi "I. A."? N-am mai primit niciodată cărţi expediate de iniţiale. Şi încă de la Madrid. Nu am pe nimeni, la Madrid, care să-mi trimită cărţi. Şi mai ales... De ce de la Hotel Castellana? A, da: acolo fusese, în noiembrie trecut, sediul contraconferinţei organizată de disidenţi. "I. A." va fi cineva pe care-l cunoscusem în noiembrie, la Madrid, poate chiar la Hotel Castellana. Un american? Un scandinav? Sau un român – dar nici unul dintre românii pe care-i cunosc la Madrid... Nu, iniţialele nu se potrivesc nici unuia.

Am pus cartea pe masa din bucătărie şi privesc, în continuare, ambalajul. Dar, de fapt, văd ce scrie pe coperta albastră: *CRUCHEV*.

Şi atât. Ce-o fi asta: CRUCHEV? Titlul? Numele auto... A, dar aşa se grafiază, în spaniolă, numele lui Hruşciov!

Nu ştiu cine poate fi I. A. care şi-a dat adresa de la Hotel Castellana (suntem în februarie '81, ce mai caută el/ea acolo?), dar ştiu că vrea să-mi facă o glumă proastă. De ce mi-a trimis Hruşciov – "memoriile" sale sau o carte despre el: acelaşi lucru, nu mă interesează – şi încă în spaniolă, limbă pe care n-o cunosc într-atât încât să mă pătrund de strălucita lui gândire?

Pun ambalajul şi sfoara pe maşina de spălat rufe şi mă apropii din nou de cartea aflată pe masă. Parcă… Da, miroase ceva. A, nu din stradă, nici de la chiuvetă (a început să plouă, pe asemenea timp, canalizarea are "bufeuri") – ci cartea, mai exact coperta; şi mai exact: cleiul

legăturii, cu mirosul lui inconfundabil. Aşa duhnesc toate cărţile ruseşti, legate. A hoit. A picioare nespălate. A şobolan mort. Cunosc mirosul, din adolescenţă: aşa trăzneau toate cărţile importate din U.R.S.S., apoi chiar ale noastre, româneşti, mai ales cele editate de "Cartea Rusă"... Din câte ştiu, în Spania încă nu s-a implantat o asemenea "Carte" – doar dacă, aşa cum, în timpul Războiului civil, ruşii le dădeau spaniolilor cărbune (în semn de solidaritate cu minerii grevişti din Asturia...), azi îi fericesc cu cleiul lor de legătorie?

Încă nu-mi dau seama dacă CRUCHEV a fost imprimat şi legat în Spania – cu clei sovietic, "cel mai cleios din lume" – sau a fost fabricat în totalitate în U.R.S.S. şi vândut, la Madrid, în vreun "Globus".

De altfel, în acest moment, nu mă mai preocupă asta, ci, ceastălaltă: banderola care încinge cartea.

Nu e o banderolă a ei, a cărţii. Nu doar pentru că nu scrie nimic pe ea; nu doar pentru că hârtia – albă – are o margine uşor ondulată: deci, a fost tăiată cu foarfeca, dintr-o coală de hârtie de scris. Ci pentru că încinge cu totul obiectul (şi nu se rabate sub marginile copertelor): ci pentru că buzele banderolei au fost lipite, recent – se văd, prin cvasi-transparenţă, benghiurile de lipici şi se mai vede un alt benghi care lipeşte banderola de copertă...

Hotărât, e o glumă. Proastă, dar glumă – pentru că:

1. Expeditor: **A.I., Hotel Castellana, Madrid** – nu cunosc identitatea expeditorului, dar "adresa" face legătura cu acţiunile noastre, pe lângă / în ciuda, contra... Conferinţei de la Madrid;

2. "CRUCHEV" – Nikita Rotofeievici nu a făcut niciodată parte dintre autorii mei favoriţi; şi încă în spaniolă!; şi încă duhnind a clei sovietic! – un "binevoitor" care crede sau se preface a crede că am oarecari slăbiciuni faţă de sovietici;

3. Banderola. La ce slujeşte o banderolă confecţionată şi bine lipită de însuşi expeditorul?

3 bis. Banderola... I-au fost lipite între ele capetele, cu grijă; a fost încleiată, cu grijă, de copertă, dar... Dar de ce e sfâşiată, exact la mijlocul grosimii volumului şi exact în partea mea dreaptă, exact acolo unde se deschide o carte?

3 ter. Banderola nu pare a fi fost sfâşiată din greşeală: ruptura ar fi avut altă formă. Aici, expeditorul, înainte de a ambala cartea, a introdus, în concavitatea formată de retragerea, la mijloc, a paginilor şi pe sub banderolă, un ceva, cu care a rupt hârtia albă. Ceva, ce? Degetul? Degetul mic al unei mâini foarte mici? Mai degrabă partea netăioasă a unui cuţit. Ba nu: un creion. Ba nu: un stilou cu pastă – iată, pe muchia paginilor, printre dinţii banderolei, urme de pastă albăstruie...

– Bombă!, zic, tare.

Dar rămân neclintit, lângă masă.

"Bombă trebuie să fie", îmi spun şi întind mâinile. Şi mi le opresc: "Cum s-o arunc pe fereastră? Jos e curtea, trotuarul..."

Îmi retrag mâinile: "Bombă, trebuie să fug!"

Dar nu fug. De ruşine: "Să fug, eu?"

"Bombă – dar dacă e bombă, trebuie să se audă..."

Mă frâng din mijloc, mă aplec asupra mesei, asupra *ei,* cu gâtul răsucit, cu pavilionul urechii stângi atingând coperta: nu se aude nici un tic-tac.

"Nu e bombă; e o farsă".

– 'Tu-vă dumnezeii mamelor voastre de glumeţi! – înjur tare, cu multă salivă.

Mă duc în salon, îmi iau o ţigară, o aprind cu mâini tremurând de indignare, de umilinţă:

"Mi-au făcut-o, măgarii! Asta era "bomba": farsa!"

Fumez, plimbându-mă, scurt, prin bucătărie, înjurându-i pe "băieţii" de la Securitate. Caut cu privirea la ferestrele imobilului de vizavi o mutră – fiindcă farsa nu are suc, dacă cel care a pus-o la cale nu poate asista la efectul ei. Nimeni. Probabil, acum, ştiind cam la ce oră primesc poşta, îşi freacă mâinile, îşi dau ghionţi, hăhăie, chicotesc, chiuie de satisfacţie – că mi-au făcut-o! Pe acolo pe unde-or fi (la Madrid, la Bucureşti, poate chiar aici, la Paris – de ce nu: în vreo maşină, pe strada noastră) "băieţii" se distrează:

"L-am băgat în boale! De-acum, o să se potolească!" îşi vor fi zicând ei, băgătorii-în-boale, potolitorii.

– Im-be-ci-lii! Im-be-ci-lii!, îi tratez, "citându-l" pe Virgil Ierunca. Nişte im-be-cili!

Recunosc: farsa a fost bine meşterită, "avertismentele" bine gradate (expeditor, Hotel Castellana, CRUCHEV, banderola vizibil străină şi vizibil sfâşiată), logic presărate... Ei şi?

Ei da: ei şi? Care-i efectul?

Sperietura? Băgarea-în-boale? Ei, bine, nu; io-te că nu m-au speriat. Pot ei să tot aştepte să intru în panică, să o rup la fugă să anunţ poliţia – iar când vor veni, urlând din sirene şi clipocind din faruri, pompierii, artificierii... să se dovedească a fi, nu un bum!, ci un... fâsss... care să dezumfle nu doar "bomba" de azi, 3 februarie 1981, ci toate celelalte: ameninţările din metrou, de două ori la New York, o dată la Paris, prin trei indivizi, dar care turuiseră acelaşi rolişor: "Dacă n-o termini cu prostiile, faci cunoştinţă cu umbrela bulgărească!"; telefoanele – aşa, cam pe la patru dimineaţa: "Te sfătuim prieteneşte: nu mai da atâta din gură, că rişti să ţi-o înfundăm cu ţărână!"; "Porcule, care vrei să ne ocupe iar ruşii!"; "Vândutule, care vrei să vinzi Ardealul nostru boanghenilor!"; apoi "scrisorile" – bineînţeles, anoni-

me, dar astfel redactate, încât să se creadă că ar veni din partea legionarilor: "Antichristule, jidovitule, Neamul Românesc o să te pedepsească!" – şi, desigur, amănunte: "Ţie îţi radem barba de rabin, pe jidoavca de nevastă-ta o belim, pe jidănaşul cel mic îl scurtăm de puţă, de tot!" – "texte" care nu se deosebeau de cele pe care le primeam în România, în primăvara lui '77, decât prin... locul expedierii; telegrama de ameninţare, primită înainte de Conferinţa de la Madrid: "Dacă pui piciorul la Madrid, îţi tăiem capul, vândutule!" (nu se uita la bani, expeditorul, şi nu respecta stilul telegrafic), iar acolo, la Madrid, alte telegrame, alte scrisori, alte telefoane; apoi "alerta" cu care întrerupseseră conferinţa de presă a Grupului de la Paris, animat de Mihai Korne ("O bombă va exploda în următoarele zece minute!") – care "bombă" sabotase conferinţa de presă a Ligii pentru drepturile omului, programată pentru a doua zi, în aceeaşi sală... Şi alte telefoane, şi alte scrisori, după întoarcerea de la Madrid: "De astă dată ne-ai scăpat, ticălosule, dar dacă încerci să mai vii, îţi facem felul – e ultimul avertisment!"; "Până acum te-am avertizat; de-acum, trecem la fapte!"

Şi trecuseră – iată "fapta". Bomba.

De fapt, pre-bomba. De fapt, farsa cu bomba...

– Ia să vedem noi…, zic tare şi mă apropii.

Dar dacă nu e farsă? Dacă abia acum o să facă: bum!? A, nu. Am ascultat-o, ascultat-o: nu se aude nici un tic-tac. Şi dacă nu e din cele cu tic-tac? Dacă e prevăzută cu altfel de mecanism? Însă, dacă ar fi prevăzută cu un mecanism, de ce n-a funcţionat când am rupt ambalajul – doar l-am sfâşiat violent? Sau atunci când am rupt sfoara – am tras de ea, cu violenţă?

Nu se aude nimic, dinăuntru. Nici la ferestrele, nici pe acoperişul imobilului din faţă nu se observă vreun "observator"... Dar dacă eventualii observatori nu observă privind, ci ascultând? Mă aplec pe fereastră şi privesc în stradă: care dintre trecători ar putea fi cel care aşteaptă să audă explozia, ca apoi să dea raportul: "Misiune reuşită!"? Nu-mi dau seama.

A, nu: e o glumă proastă. Ei nu urmăresc – deocamdată – să mă ucidă, ci să mă sperie. Să mă sperie, nu cu o explozie, ci... ei, da: cu absenţa exploziei; eu mă aştept să facă: bum! şi ea nu face – iată *Bum*!-ul urmărit de ei.

Cine ştie ce "glumă" de-a lor, încizmată, obielodorantă, cazonă: deschid cartea – ţâşneşte un drac de plastic, cu arc; sau: o mână-schelet, tot din plastic, iese de sub un petic de postav (am mai văzut asemenea "jucării-farsă"); ori mă împroaşcă un jet de vopsea; sau un vaporizator cu sulfură de carbon – ar fi în stare, băşiniştii!

Dacă nu văd ce-i cu acest CRUCHEV în spaniolă cu clei sovietic, însemnează că *ei*, securoşii, m-au avut: m-au speriat; dacă nu deschid

cartea, însemnează că au reuşit ceea ce nu reuşiseră cu celelalte metode.

Dacă nu deschid această carte, trimisă de ei, însemnează că au reuşit, aici, ceea ce nu reuşiseră acolo, în România: să mă oblige să-mi construiesc singur ziduri de închisoare – frica, frica, frica fiind cel mai înalt, mai gros, mai de netrecut zid de incintă, de celulă. La urma urmei: căluşul. Mai exact: căluşul pe care noi înşine ni-l îndesăm în gură. De obicei, jubilând...

– 'Tu-vă dumnezeii mamelor voastre!, îi înjur, tare.

Mă aplec asupra cărţii, cu capul uşor înclinat pe umărul drept, întind mâna stângă, cu degetul mare, cam la treimea superioară a grosimii şi înalţ coperta, cu paginile prinse de cârligul degetului.

– E adevărată, curva! îmi scapă, în timp ce las paginile şi coperta să cadă, la loc.

S-o arunc pe geam? Nu – curtea, trotuarul... Atunci ce să fac cu ea? S-o duc undeva? – unde?, poate răni, ucide pe cineva, pe altcineva decât mine, destinatarul. Să fug? Unde? Şi de ce să fug? Dacă nu a făcut "bum!" când am deschis-o, înseamnă că...

– Mama voastră de glumeţi!

Dar bineînţeles! Farsa urma să se sfârşească, desăvârşească abia acum şi aşa: paginile scobite, iar în lăcaşul dreptunghiular, ceva metalic şi cu, parcă, fire... Ca să dea impresia de bombă!

Care bombă?, fleacul acela de baterie paralelipipedică?

Care bombă? – asta: nebomba.

– Mama voastră! De data asta, m-aţi avut! Umilit, mă duc în salon şi mă lungesc pe canapea. Mă avuseseră, vitele, porcii, tâm-piţii!

Mă avuseseră – cu câtă muncă, energie, timp irosite: numai scobitul hârtiei, ca să nu mai vorbim de drăcia metalică pe care ei o prezentaseră drept bombă; dar expedierea, dar...

Dar mă avuseseră. Tocmai pentru că nu mă speriaseră. Tocmai, pentru că scopul lor nu era nici să mă omoare, nici să mă sperie, ci să-mi demonstreze că pot pătrunde, până la douăzeci şi cinci de centimetri de ochii mei, fără să atragă atenţia – tocmai pentru că mi-o abătuseră în altă parte, în alte părţi, de fapt, printr-o suită: adresa expeditorului; memoriile Hruşciovului iberizat; banderola sfâşiată deliberat; în fine, chestia de metal pe care eu s-o iau drept bombă adevărată! Porcii, ticăloşii, securiştii: m-au avut! Pe mine, care îi simt de la o poştă, chiar cu vânt din spate, pe mine, care-i văd, fără să-i privesc; pe mine, care le aud intenţiile – ei bine, eu, şiretul, iniţiatul, prudentul, *eu* fusesem dus de nas ca ultimul începător. Nu mă speriaseră, dar acest eşec al lor este, în fapt, izbândă: scobitura din carte nu conţine nimic adevărat: nici mână scheletică, nici drăcuşor cu arc, nici măcar o fiolă cu Chanel de cazarmă. Şi nici bombă adevărată. Deci, iată farsa:

absenţa ei. Iată victoria lor: îmi demonstrează că sistemul meu de apărare este vulnerabil – mai rău: că nici nu există, fiindcă în ciuda semnalelor de alarmă deliberat plasate de ei înşişi, "mesajul" îşi continuase drumul fără nici o şchiopătare, prin toate vămile, până aici, la câţiva centimetri (sau secunde) de terminus, până aici, de unde, în principiu, nu mai există întoarcere, aici, *în* acest dreptunghi, paralelipiped, negru.

Demonstraţie riguroasă, zdrobitoare: nu sunt ceea ce credeam, ce îmi plăcea mie să cred despre mine că sunt; ci sunt ceea ce *ei* reuşiseră, iată, să facă din mine: un unu, un singur, un fără-apărare, deci, un nimic, o muscă, un vierme – în faţa (şi contra) Re-vo-lu-ţi-ei, al cărei Braţ Armat şi Lung poate atinge şi pedepsi pe oricine, oricând, oriunde.

– Nu-i adevărată, curva!, spun, ulcerat.

Şi frustrat: nu mi se dăduse ceea ce mi se cuvenea, mi se refuzase plata, mi se retrăsese recompensa.

Măgarii, porcii de securişti! Îi cunoşteam de o viaţă. Când s-au născut ei, în '49, eu aveam deja experienţă, apoi mi-o "îmbogăţisem", în contact cu ei... Ajunsesem să le cunosc forţa: brută, primară, copleşitoare prin cantitate, deci, previzibilă. Aşa erau *ei,* la prima condamnare, a mea, în '56, la fel îi găsisem – în ciuda unor "ajustări administrative" – douăzeci şi unu de ani mai târziu, în 1977; structura le rămăsese neschimbată.

Şi totuşi, iată-i schimbaţi, trecuţi de la sadismul adeseori inconştient la subtilitate perversă. Iată-i, doar după patru ani, că învăţaseră să lovească... prin absenţa loviturii promise, "pedepsind" prin întârzierea (sper: suprimarea) pedepsei iminente.

Să se fi schimbat atât de profund, doar în patru ani? În timpul ultimei arestări, cea din '77, îi regăsisem cu o satisfacţie doar pe jumătate masochistă. Nu doar pentru că în Comandantul Rahovei (deci, al Direcţiei Anchetelor Penale) îl reîntâlnisem pe măruntul meu prim anchetator din '56; şi nu doar pentru că fostul sublocotenent, acum colonel cu funcţie de general (avea să-şi câştige gradul pe spinarea noastră, după lichidarea mişcării pentru drepturile omului), în momentele de furie sinceră, mă asigura că nimic nu s-a schimbat, între timp – cu toate că ar fi putut să mintă, *ca* de obicei... Ci pentru că noua generaţie de securişti, în vremea din urmă recrutaţi dintre "băieţi cu facultate" (în unele cazuri, chiar capi de serie); în ciuda unor eventuale calităţi native, să zicem: inteligenţa, deveniseră, prin practicarea meseriei, dacă nu direct imbecili, atunci şireţi – acea şiretenie a răului caracter; în ciuda unei calităţi, ca, de pildă, incertitudinea, ca motor şi condiţie a unei existenţe cel puţin medii, odată în posesia puterii, deveniseră nemăsurat de siguri, nu doar de forţa maşinii din care făceau şi ei parte, ci şi de ei înşişi, ca indivizi, în momentele lor de civilie.

Constatându-i *aşa*, mă oarecum liniştisem: o maşină, oricât de eficace, de implacabilă – faţă de cei care nimerisc între fălcile ei – devine (sau rămâne) ineficace, pentru că este incapabilă să suplinească incapacitatea (structurală, dobândită) a maşinistului. Dar numaidecât, mă neliniştisem: de la o vreme nu mai conta "randamentul" maşinii – care, la o adică, putea să se şi oprească – ci *amintirea:* victimele de ieri fuseseră atât de profund victimizate, încât, azi, ele însele îşi confecţionau ciomagul, iar dacă ciomăgaşul întârzia să le ciomăgească, se ciomăgeau ciomăgiţii singuri, din obişnuinţă, din memorie.

Şi iată-i pe ciomăgaşi, doar după patru ani, alţii. Prin ce miracol? Sau blestem? Sau poate că aici, în exil, se ocupă de noi un alt serviciu (să-i zicem: "exterior"), "lucrând" altfel, cu alţi oameni, aplicând o altă strategie pe care în România, în "interior", nu fusese nevoie să o cunosc?

– Nu-i adevărată, curva! – era întâia înfrângere şi decisivă.

De astă dată, mă avuseseră! Şi eu care crezusem (şi avusesem motive, probe) că, pentru a le rezista, înfrunta, uneori umili, nu este nevoie să fii nici uriaşul-din-poveste, nici geniu, nici kamikadze, te descurci foarte bine cu o forţă, o inteligenţă şi un curaj mijlocii, mai exact: normale; crezusem că, pentru a le ţine piept, uneori chiar a le da peste bot, este suficient să nu te laşi scos, smuls, alungat din starea de normalitate – pentru că, la noi, în Ţara lui Ciomag-Vodă, ciomăgiţii ajunseseră să colaboreze cu ciomăgaşii, să fraternizeze întru ciomăgeală, până la totala confuzie. Şi, iată, mă înşelasem: printre securişti există şi o altă specie, necunoscută nouă, ciomăgiţilor interiori...

– Dar dacă, totuşi...?, vreau să sper.

Vreau să spun: dar dacă bomba este adevărată ca intenţie, nu şi ca realizare? Dacă, în virtutea obişnuinţei căpătate de la sovietici, făcuseră în mod neserios o treabă care ar fi trebuit să fie serioasă? Dacă făcuseră bomba aşa cum fac ciorapii şi vapoarele, supa concentrată şi ordinatoarele, locuinţele şi hârtia igienică – adică, "la normă", cum spun înşişi făcătorii, cu mândrie gălăgioasă, de parcă rezultatul ar fi exact invers? Dacă "producţia socialistă" (cea-mai-înaintată-din-lume, se înţelege) produsese în mod socialist şi această bombă care, în loc să facă: bum!, nu este în stare nici măcar de un: fâs...? – potrivit concepţiei omului-nou care se întreabă, întreabă: "De ce să fac, bine, azi, ceea ce pot face, mâine, prost?", sau potrivit concluziei: "Ei se prefac că ne plătesc, ne prefacem şi noi că muncim"?

Dar dacă (ipoteză) "lucrătorul" acela, specializat în cărţi împănate cu bombe, şi-o fi sabotat singur lucrarea? Din milă faţă de destinatar (pe care tot nu-l cunoaşte, dar îi cunoaşte viitorul)? Nu îndrăznesc să mă gândesc la un sabotaj politic (din partea unui securist?), ci mai degrabă la aceeaşi obişnuinţă vesel-năucă şi alături-răzbunătoare care

îi împinge pe cei mai supuşi dintre supuşi la acte de adevărată rebeliune: "Să lucrez pentru *ei,* care ne-au luat vaca şi ne-au dat afară din casă şi l-au dus pe tata la Canal?", îndulcite numaidecât printr-o "glumă": "Nu le place – să se adreseze concurenţei!" Aşa că până ce *ei* (clasa, casta, banda) să se adreseze concurenţei, noi înşine purtăm ghete cărora li se desprinde talpa după o zi şi două ceasuri, noi răsturnăm în cratiţă o conservă promisă pe etichetă cu, de pildă, mazăre, dar conţinând, de pildă, morcovi cu ceva cuie, ba uneori şi cioburi de sticlă, nouă ne rămâne în mână clanţa adineauri montată, noi ne mithridatizăm cu vin pe care fotografii îl folosesc drept fixator (căruia, de altfel, i se spune: "Metabisulfit de..."), noi urcăm pe scări care debuşează într-un perete, noi încercăm să ne îmbrăcăm cu pantaloni având un singur crac (sau trei) – şi, în fine, unii dintre noi primim bombe "la normă". Care nu fac nici măcar...

– Şi dacă, totuşi...? Dacă, totuşi, stahanovistul acela a făcut-o prea "la normă" şi a greşit-o dublu, dacă, greşind, a făcut-o bine? Dacă a sabotat-o "la normă"?

– Era adevărată, curva!, am spus, nouăzeci de minute mai târziu, când am văzut fruntea şi o mână a Inginerului însângerate.

2

Cu câteva minute înainte de ora nouă, plecaseră ultimii poliţişti, cei de la D.S.T., iar apartamentul nostru îşi luase înfăţişarea (nu spun: aerul, încă mai persista mirosul iute-acru de pulbere) obişnuită.

Filip adormise pe canapea, îmbrăcat şi încălţat. Avusese şi băiatutatii o zi plină: poliţia (mai exact: poliţiile) venise, strada plină, curtea plină, palierul plin (ca să nu mai vorbesc de apartament), însă cu toţii aşteptau venirea şefului echipei de artificieri (care zăboveau la Penescu, rănit), ca să ia bomba din sala de baie, unde o dusesem; se apropiase ora cinci, când trebuia să-l iau de la grădiniţă – dar unde să-l duc, în altă parte? Şi ce să-i spun, de ce în altă parte? Noroc cu "Gilles", un tinerel de la D.S.T.: acesta îl încredinţase pe Filip poliţiştilor din stradă care îl urcaseră într-o maşină de-a lor (am întrezărit nişte aparate, sper că pagubele pricinuite de copil vor fi acoperite din bugetul poliţiei). După ce bomba făcuse ce făcuse (explodase în mâna şi în obrazul lui Calisti), după se fuseseră adunate şi puse în saci de plastic şi ultimele fărâme de hârtie din fosta carte, se întâmplase să vină Ana, de la slujbă. Care, nevăzându-l pe copil, coborâse în stradă, să se asigure că nu lui i se întâmplase ceva... Apoi urcaseră

amândoi. Auzind ce declaram poliţiştilor, Filip învăţase lecţia, aşa că următorilor le explicase el, cu amănunte, cum fusese cu pachetul, cu sfâşiatul ambalajului, cu întredeschiderea cărţii – dar mai ales cum fusese cu BUM!-ul şi cu sângele Inginerului de la Serviciul de Deminaj... În momentul în care ultimul serviciu de poliţie – D.S.T. – terminase de notat, Filip adormise, fulgerător, istovit...

O ajutasem pe Ana să-l dezbrace şi să-l culce pe copil, apoi ne aşezasem la fumat.

Era bine – în seara zilei de 3 februarie 1981. Şi nu doar pentru că trecusem – cu bine – încă o vamă. Era bine, aşa cum e bine, seara, după ce îţi dezbraci şi îţi culci copilul adormit îmbrăcat şi încălţat pe canapea. Era bine, aşa cum e bine când fumezi cu mama copilului, tăcând.

Era bine. E bine.

Răsfoiesc un ziar. Ştiu că este de acum trei zile, i-am citit data şi chiar am perceput-o. Dar îl citesc şi chiar înţeleg ce citesc. E bine într-o asemenea treime, seara, fumând, cu atât mai bine, cu cât în ultima vreme desluşisem oarecari semne de oboseală, de descurajare, de aproape cădere, la Ana. Pauza prea lungă dintre o vamă şi alta? Uzura? Vârsta? Toate la un loc? Iată însă că bomba ne repusese pe şine, într-un fel ne întinerise, ne învigorase.

Dar dacă este doar o impresie, doar speranţa şi numai a mea, şi numai în ceea ce mă privea? Dacă nimic, nici măcar o bombă n-o mai poate întoarce la: “Mama lor de cavernicoli!” – consolarea, încurajarea, îndemnul la (contra)atac, în atâţia ani, de atâtea ori, mereu? Ştiam, ştia – mai precis: ştiusem – că, pentru a rezista onorabil salbelor-salvelor, rafalelor de “vămi”, trebuie să îndeplineşti două condiţii, aparent opuse; prima, *să ai ce pierde* – tinereţe, sănătate – şi să consimţi la această pierdere; a doua, *să nu ai ce pierde* – bunuri materiale, “situaţie”, legături de rudenie, de prietenie – deci, să nu poţi fi şantajat, prin altceva, prin alţii. Or, cu trecerea timpului (care, pentru noi s-a măsurat cu altă unitate decât cea curentă), pierdusem ceea ce putea fi pierdut, până aproape de epuizare – tinereţe, sănătate – căpătând, în schimb (?), ceva care putea fi pierdut: copilul...

Citesc de zor jurnalul vechi, mulţumit şi neliniştit: femeia din fotoliul alăturat va mai fi în stare să se ridice din pierderi-câştiguri şi să spună: “Mama lor de cavernicoli!”? – aşa cum începuse să spună, în urmă cu cincisprezece ani, aproape-adolescenta numai ochi, oase şi gheare (şi care ştia bine că însoţindu-se cu unul ca mine avea de pierdut totul, nimic de câştigat)?; aşa cum continuase tânăra femeie numai rotunjimi, ochi şi gheare?; aşa cum sfârşise, acum trei ani şi trei luni, pe aeroportul din Orly, femeia cu un copil în braţe, sprijinind de braţ un bărbat abia ţinându-se pe picioare şi gâfâind chiar când trebuia să se încheie la un nasture: “Mama voastră de cavernicoli! Aţi scăpat de

noi, dar şi noi de voi...”? Scăpasem, scăpaseră – fiecare în felul său, al nostru fiind cel cu multe pene smulse…, în ceea ce ne priveşte, Lavoisier se înşelase, totul se pierde...

Ei, da: trei ani şi trei luni (mai exact: şi două luni şi două săptămâni) de când se instalase această absenţă cu care mă obişnuisem, până la *a* uita s-o mai doresc umplută – cu ce?

– Mama voastră de cavernicoli!

Nici nu clipesc. Ba chiar, ca să o menajez, pe ea, care tăcuse atâta vreme, atâta vreme, încep să citesc cu glas tare o frază oarecare dintr-un oarecare articol din ziarul vechi.

– Isprăveşte!, mă somează, apoi cu alt glas, abia audibil: Arătam foarte, foarte speriată, când am intrat?

E bine, acasă, după orele nouă de seară când, după ce ai culcat copilul, fumezi cu mama copilului, tăcând întrebări care aşteaptă şi răspunsuri.

Aşa că tac. Atât cât trebuie:

– Deloc..., spun, neglijent. Ca de obicei, ai fost-ăăă...”

– Ba nu!, mă întrerupe ea. De data asta nu a fost ca de obicei, măcar pentru faptul că, de obicei, cavernicolii nu ne trimiteau bombe. Cred că am ţipat puţin – am ţipat tare?

– Cine, tu? Noooo. N-ai ţipat, nu erai deloc speriată, erai-ăăă...

– Ba da, ştiu eu. Atât că nu mai ţin minte când anume m-am speriat: atunci când, vrând să intru, am găsit casa plină de poliţişti şi, nevăzându-l pe Filip, am ţipat: “Unde-i copilul?”; sau abia după ce tu mi-ai răspuns: “Jos, într-o maşină a poliţiei”, fiindcă nu reţinusem decât “maşină”, iar “jos”, în capul meu, devenise *ambulanţă* – şi l-am şi văzut: rănit, însângerat, poate mort...

– Destul, gata! S-a terminat, să nu mai vorbim !

Şi nu mai vorbim – cale de o ţigară întreagă. Ana şi-a întins pe braţele fotoliului, pe jos, la picioare, cursurile ei de informatică, dosarele, caietele. Şi lucrează. Şi, lucrând, zice:

– Filip n-a desfăcut niciodată corespondenţa, coletele... – şi nu este doar afirmaţie.

– Nu, niciodată!, mă grăbesc să răspund. Ştii foarte bine că nici poştaşii, atunci când urcă, nici gardiana imobilului, nu-i dau lui, în mână, nimic – ştii doar.

– Ştiu, dar la ce mi-ar fi folosit ştiinţa asta, dacă, azi...?

– Ştiinţa aceea foloseşte la înlocuirea lui “dacă”, zic. Ana lucrează la informatica ei – şi se pare că chiar cu spor.

– Dar, băieţelul gardienei? Toni? Ai văzut şi tu că o ajută pe maică-sa, triază scrisorile, manipulează pachetele...

– Manipulează! Ai început să vorbeşti ca poliţiştii! L-am văzut – crezi că nu m-am gândit şi la el, atunci când... Dar am auzit şi ce spu-

neau artificierii: explozia urma să fie provocată de deschiderea cărţii – numai de des-chi-de-re, deci, într-un unghi depăşind nouăzeci de grade!

Pauză – de informatică.

– I-am auzit, însă *după...* Mai întâi, l-am văzut pe şeful lor, Calisti. După informaţiile mele, inginerul Calisti, şeful Serviciului de Deminaj, nu a deschis cartea "într-un unghi depăşind nouăzeci de grade". După informaţiile mele, n-a deschis-o deloc... Şi, totuşi...

– Fiindcă eu, doar întredeschizând-o, n-am provocat explozia, pe loc, însă am amorsat un alt dispozitiv care urma să acţioneze mai târziu, dacă aş fi mişcat cartea.

– Ai mişcat-o. N-ai luat-o de pe masa din bucătărie şi ai dus-o în baie, lângă cadă? Şi când ai acoperit-o cu covorul...

– Ei, uite, am avut noroc, n-am mişcat-o aşa cum ar fi...

– Cum n-ar fi trebuit! mă corectează Ana.

– Naiba ştie, va fi avut şi un mecanism de orologiu...

– I-am auzit zicând că nu. I-am auzit zicând că Inginerul n-ar fi trebuit s-o ia, de jos, de lângă cadă, cu mâna goală...

– Şi doar i-am spus! Adevărat, am încurcat termenii… Când l-am văzut pe Inginer intrând atât de hotărât în baie, am zis: "Cum, vă apropiaţi de ea, aşa, fără gilet pare-balles?" şi el m-a privit peste umăr, cu milă: "Gilet pare-balles?" şi a râs, au râs şi ceilalţi artificieri şi eu n-am mai corectat – voiam să spun: scut, văzusem aşa ceva într-un film... Parcă cei din film aveau şi un fel de cască... Şi, uite, chiar dacă încurcasem termenii, temerea mea...

– Dar ce Dumnezeu a făcut, de a provocat explozia?

– Nu ştiu, n-am văzut, eram în antreu, erau mulţi poliţişti între noi. Însă, după explozie, l-am văzut... Mai târziu, după ce Inginerul a fost condus, jos, unii vorbeau de înclinat – se pare că, luând cartea de jos, a înclinat-o puţin – şi de-aia...

Pauză.

– Şi de-aia... face Ana. Şi dacă ai fi înclinat-o tu, atunci când ai dus-o din bucătărie în baie? Dacă ai fi înclinat-o atunci când ai aşezat-o lângă cadă? Şi dacă Filip ar fi fost acasă, atunci? Lângă tine, să vadă şi el...

– Ascultă, Drob de Sare: eu n-am deschis cartea peste nouăzeci de grade; când am dus-o în baie, n-am înclinat-o; nici când am primit-o, nici când am deschis-o, nici când am mutat-o, Filip nu era lângă mine – fiindcă nu era acasă...

– Şi dacă era?

– Dar nu era – şi cu asta, basta! Îmi iau somniferul şi mă culc, mâine, la prima oră, trebuie să fiu la Brigada Criminală, să depun plângere. Încă una. Şi tot "Contra X..."

– Să le sugerezi să scrie: “Contra porci-de-câine”. Sau: “Contra Cavernicoli”. Sau, mai bine: “Contra Tovarăşul X...”

– O să le sugerez. Dar n-or să scrie. Cu toate că ultima propunere... Dar n-or să priceapă: francezii au un singur termen şi pentru tovarăş şi pentru camarad: *camarade...*

– Atunci să scrie: “Contre Camarade X...”

– Ca şi cum asta contează... Camarade, tovarăş, tot X rămâne. Noapte bună.

– O clipă! Ce-ar fi să le ceri să scrie: “Contre Tovaritch X...”? Adu-le aminte de Elvira Popescu, fă-le un desen...

– Pentru aşa ceva, cel mai potrivit ar fi Filip.

– Când mă gândesc că... Ba nu mă mai gândesc! Mama lor de cavernicoli! Oricum, ne-am distrat!

Aşa, da. Aşa e bine. Femeia de alături spusese nu doar: “Mama lor de cavernicoli!”, ci şi: “Oricum, ne-am distrat!”

– Noi, într-o anumită măsură, însă bietul Penescu...

– Poliţiştii ziceau că nu-i grav. Deşi, la vârsta lui...

– Dacă se adevereşte bănuiala mea că Rivuluţia şi-a trimis Braţul cel Lung, ca să ne... urecheze pentru “calomniile denigratoare” de care ne-am făcut vinovaţi, la Madrid, la contraconferinţă, ar trebui să mă simt vinovat şi pentru faptul că eu l-am recomandat pe Penescu, acolo...

– Simte-te, iubitule! Simte-te vinovat şi pentru că porţi barbă şi ochi verzi. Rivuluţia exact asta aşteaptă, să te culpabilizeze cu ceva, ca să te potoleşti – cu care ocazie, Rivuluţia are să facă economie de bombe. Dacă-i pe aşa, trebuia să te gândeşti din timp, să iei hotărârea de pe când mai eram oarecum tânără, oarecum sănătoasă...

– Ei, uite, nu m-am gândit atunci, când trebuia, zic.

– Ei, uite că acum e prea târziu ca să-ţi refaci viaţa, să devii, în sfârşit, cuminte. Noapte bună!

E bine, aşa. Trimiţându-mă la culcare mai autoritar şi mai fără apel decât l-ar fi trimis pe Filip, Ana îmi comunică esenţialul: cavernicolii nu ne avuseseră nici de astă dată.

Intru în odaia copilului. Filip doarme pe spate, cu mâinile şi picioarele răspândite care încotro, poziţie căreia noi îi zicem “cosaşul cosit”. Obrajii rumeni, pleoapele transparente, pulsatile, gura întredeschisă, nasul şi buza de sus perlate de sudoare...

Îmi apropii urechea de gura lui: respiră.

Îi pun dosul mâinii pe gât: e cald.

Deci, viu.

3

După obicei, ca să ajut somniferul, iau primul volum din **Iosif şi fraţii săi** de Thomas Mann, în traducerea românească a socrului meu (semnată însă de Petru Manoliu…). Ca să "ajut" somniferul pe care nu-l iau: simt că tot nu voi putea dormi în astă noapte, în schimb, mâine dimineaţă, voi fi capiu.

Primul volum din traducerea românească a lui **Iosif şi fraţii săi** – unul dintre multele (dar sper: nu capitalele) mele păcate: nimeni, cu atât mai puţin Ana, nu ştie, nu trebuie să ştie că, de mai bine de trei ani, nu numai că nu citisem *lucrul* lui taică-său (şi ce lucru!), dar îl foloseam ca... somnifer. Citisem nuvelele, **Muntele vrăjit**, **Doktor Faustus**, nu doar treaz, dar cu creionul în mână (impresia dezagreabilă produsă de germanul Thomas Mann, respins de muzică, o pusesem pe seama nu a nemuzicalităţii, ci a unei eventuale nepotriviri de caracter... între el şi Schönberg). Aşteptam însă **Iosif...**, de parcă ar fi fost cartea mea, adevărata – poate pentru că o ascultasem povestită în închisoare, unde şi povestitorul şi ascultătorii colaborează... La prima ocazie, mă azvârlisem asupra traducerii în franceză: renunţasem numaidecât, punând exclusiv pe seama francizatorului impresia acută de fastidios-săltăreţ, de hipopotam-caligraf. Pentru că nu ştiu germana – cu atât mai puţin thomasmanna – am aşteptat traducerea în română. Şi s-a întâmplat să fie făcută de socru-meu... Prin octombrie '77, venind, ca de obicei, cu de-ale gurii, adusese şi un exemplar, primul, încă nedifuzat, din **Iosif..**. Îl pipăisem, îl mirosisem, îl palpasem – nu era şi cartea mea? – şi, numaidecât după plecarea socrului meu, mă întinsesem pe pat, deschisesem la prima pagină şi... adormisem fulgerător, în seara următoare – acelaşi efect. În a treia, la fel. Ca să nu-l ofensez nici în absenţă pe socru-meu, amânasem lectura "pentru altă dată". O lună mai târziu eram la Paris. O dată cu exilul, pierdusem şi somnul, însă pentru că mă ştiam, mă simţeam "chimizat" din timpul ultimei detenţii, mă feream să iau somnifere. Într-o noapte (mai exact: într-o dimineaţă), pentru că tot nu puteam adormi, scosesem dintre puţinele cărţi aduse din România "Iosif şi fraţii săi": doar privind întâia pagină, adormisem. Crezusem că fusese o (fericită) coincidenţă. În seara următoare, devreme, luasem cartea: acelaşi efect! În cele din urmă, trebuise, totuşi, să apelez la somnifere, dar ca să fiu sigur, deschideam, la prima pagină, **Iosif...**

În această noapte de 3 spre 4 februarie nici Thomas Mann, nici Iosif, nici fraţii săi nu-mi pot fi de ajutor. Doar pentru că nu luasem şi somnifer? Oricum, prima pagină peste care, până atunci, privirea îmi alunecase ca pe o întindere de gheaţă, de astă dată capătă transparenţă,

semnele tipografice încep să semnifice – dar parcă mi-e cunoscut acest "cod", parcă nu mi-e cu totul străin acest limbaj, această limbă:

*"Adânc*ă *este fântâna trecutului. N-ar trebui spus oare c*ă *nici nu i se poate da de fund?"*

"Adâncă este fântâna..." – "fântâna trecutului". Mda. Am tot dreptul să mă întreb dacă cel care a îndrăznit să aştearnă pe hârtie asemenea banalitate bombată era un imbecil sau un geniu. Eu (sper) că nu sunt nici una nici (vai!) alta, dar nici în compunerile din primele clase de liceu nu aş fi pus pe hârtie aşa ceva. Ce rizibil şi sublim curajul neruşinat de a, nu numai rosti, ci şi scrie: "Adâncă este fântâna trecutului", cu conştiinţa că tu, primul şi ultimul descoperi această foarte tainică... taină; că tu, singurul o dezvălui lumii, tuturor celor care nu au ochi de văzut, nici urechi de auzit – ca tine. Cum de-a putut să scrie un Thomas Mann: "Adâncă este fântâna trecutului "? O fi parodiind? O fi ironizând – nu prea, nu, deloc, pentru că, ascultă, priveşte, miroase cum acea fântână începe să capete adâncime abia după ce a fost atinsă de minunea treimii degetelor încoronând condeiul – aşa va fi: imbecilul ca şi geniul, scriitorul nul ca şi scriitorul foarte mare încep cu începutul, continuă cu continuarea şi sfârşesc într-un sfârşit, pentru că numai ei ştiu arhetipul, nu mai au nevoie să-l caute, ei dezvelesc, nu inventează – ca noi, cei mulţi şi mărunţi; probabil, scriitorul mare este mare, pentru că este adevărat, ca elementele prime şi este adevărat, pentru că este mare precum marea pe întins şi încă-nedescoperit pe adâncime – născut, nu făcut, ca noi, cei mărunţi şi autofăcuţi, care ne începem cărţile cu sfârşitul (sau, în cel mai "banal" caz, cu mijlocul), tocmai pentru că nu avem ce fi. Tocmai pentru că nu suntem ce avem, dar simţindu-ne slăbiciunea, ne-o ascundem în labirinturi şi învelim grăuntele de mac în trei sute de pagini de grosime de hârtie...

Ce zice, cum zice, cât anume? "Adâncă este fântâna trecutului". Ce simplu, ce esenţial! Şi noi, care o căutam pe după ceafă, pe după genunchiul stâng şi, în continuare, pe la subţioara dreaptă. Şi dacă, totuşi, acea fântână este chiar adâncă? Uite-o:

Patru centimetri – vorbesc de Mann, nu de Hruşciov. Mda: Mann este mai adânc decât Hruşciov – oare de ce? În schimb, Mann are coperte subţiri, or, după cum explicaseră poliţiştii, copertele au un rol de-ter-mi-nant în alegerea unei cărţi!

Ca să vezi! Şi eu care crezusem că mi-l trimiseseră pe Hruşciov doar pentru că, în România, până şi securiştii (cred că) au umor şi s-or fi gândit că eu sunt cel mai bine plasat ca să-i pun lui Nikita profunda (şi în limba rusă) întrebare: "Ei?" Ana avansează altă ipoteză: trebuind să prepare coletul exploziv în Spania, securiştii fuseseră obligaţi să se descurce cu materialul aflat la faţa locului, material care, pe lângă "cerinţele tehnice", trebuia să îndeplinească şi una economică (nu-ţi dă

mâna să cumperi o carte scumpă, atunci când ai vreo 15 miliarde de dolari datorie), adică ieftinătatea – aşa explicându-se alegerea memoriilor lui Nikita Sergheevici, vândute la solduri... Solduri-nesolduri, numai coperte de-ter-mi-nante să aibă!

A trebuit să ajung aici şi aşa, ca să aflu acest criteriu (de-ter-minant şi el). Şi eu care nici nu-l luam în seamă, singura grijă fiind să nu lipsească pagini, în rest puteau să aibe coperte din carton subţire, ori din hârtie sfărâmicioasă – ori deloc! În ceea ce le priveşte pe ale mele (vreo douăsprezece traduse de alţii după ale mele, vreo trei traduse de mine din ale altora), nu-mi aduc aminte să fi fost ne- sau mulţumit de ele, copertele. Am avut şi am alte griji, în legătură cu o latură mai puţin de-ter-mi-nantă din punct de vedere poliţist – anume textul: fusesem deja profund şocat de înstrăinarea scrisului meu prin dactilografiere, mi-l îndepărtaseră şi mai mult prin imprimare. Nu voi uita niciodată acea seară de decembrie ‘66 când, pe un colţ de masă de redacţie, mi se pusese sub ochi şpaltul – primul şpalt al primului meu text publicat în româneşte: bucuria, desigur, cu atât mai rotundă, cu cât debutul îmi fusese amânat atâta (aveam 31 ani), dar alături şi din ce în ce mai prezentă, până la a îneca bucuria, un fel de jale, fără leac şi fără margini: unde-i *scrisul* meu? nu mai e scrisul meu, s-a dus fără întoarcere, ca fecioria; în răceala, uniformitatea şi curăţenia de dormitor de cazarmă a textului de imprimerie nu mai recunoşteam nimic din mine, cel ca un ghem, din care eu însumi smulsesem firul, întinzându-l cu vârful peniţei pe hârtie. Şi chiar dacă, în cele din urmă, mă obişnuisem şi chiar îmi apropiasem, vizual, mai întâi caracterele dactilo, apoi pe cele de imprimerie, satisfacţia multiplicării, deci, a comunicării, rămăsese autonomă, ea însăşi, fără punct de plecare, fără gară de coborâre – fără rost. Este sigur că dacă mi-ar fi fost publicate cărţile în româneşte, aş fi acceptat cu timpul această înstrăinare necesară: textul imprimat. Dar nu a fost să fie. Primele traduceri, în Occident, m-au, fireşte, încurajat să continui... să scriu în româneşte, pentru români. Şi, pe măsură ce se adunau cărţile în ne-româneşte şi pentru ne-români, paralel cu sentimentul de libertate totală (începusem să *uit* că există pe lume o ceva care se cheamă cenzură), creştea altul, în adânc, multă vreme nedesluşit şi înşelător, apoi din ce în ce mai clar desenat, mai adânc înfipt, pe care însă încercam să-l ţin la distanţă, să nu-i dau nume – de teamă că numele îi va da fiinţă. Ei, da, scriu în româneşte şi public în ne-româneşte – dar au mai fost şi alţi scriitori publicaţi mai întâi în traducere, apoi în original..., încercam să mă consolez. Numai că se înmulţeau cărţile, iar acel *apoi* se îndepărta, până la a nu-l mai percepe. Iar de când m-am exilat, nici nu mai ştiu în care parte a dispărut.

O eventuală publicare în româneşte, postumă, nu-mi ajunge. Pentru că nu-mi slujeşte – aş avea nevoie de confruntare din care să

trag foloase, fie şi pentru o improbabilă reeditare. Dar nu. De aceea mă simt în postura tragică şi caraghioasă a unui înotător lansat din avion, fără paraşută şi care, neştiind să zboare, înoată. Celor care mă îndemnau să-mi schimb limba, să încerc, de pildă, să scriu în franceză, le dădeam răspunsul cel mai comod: nu ştiu destulă franceză şi e prea târziu să mai învăţ. Adevăratul motiv fiind cel cunoscut de totdeauna: relaţiile dintre scriitor şi limbă nu sunt maritale – care se pot face, desface, uneori cu pierderi, alteori în câştig – ci filiale, nu întâmplător se spune: limbă maternă. Foarte adevărat, există şi bune mame vitrege şi buni fii adoptivi, dar excepţiile nu mă privesc. Eu ştiu că am o mamă ("o singură mamă" ar fi un pleonasm) şi mai ştiu că dacă soţiile se pot schimba, că, uneori, un copil nu poate fi sigur de... tatăl său (se mai întâmplă), mama rămâne, fie şi în absenţă, una. Şi chiar dacă un "fiu" îşi schimbă "mama", tot "orfan" va rămâne – chiar atunci când va fi un adoptiv exemplar (mă gândesc, de pildă, la Cioran). În acest caz, comparaţia scriitorului cu sculptorul ("sculptor de cuvinte") este adevărată, dar numai pentru cioplitor, cel care scoate din blocul de piatră, din trunchiul de lemn, nu ceea ce vrea doar el, cioplitorul, ci şi ceea ce îi îngăduie materialul. Modelatorul în lut (apoi turnător în metal) este mult mai liber, mai independent, de material, dar şi mai îndepărtat de materie. Pentru că el, privind-o ca materie (lut, bronz), vede ceea ce vrea el, iar rezultatul va fi, de pildă, o femeie *de* bronz; cioplitorul, în schimb, are şi el libertatea de a-şi alege un anume bloc, un anume trunchi, dar odată ales, va trebui să ţină seama nu doar de materie, ci şi de structura şi forma ei, iniţiale, aşa că va ieşi o femeie-lemn, o femeie-piatră. Asta să însemneze că adevărata libertate este posibilitatea de a-ţi construi singur, după chipul şi asemănarea ta, celula?

Nu ştiu, poate, în ceea ce mă priveşte, nu vreau să "cioplesc" decât limba pe care o cunosc destul de bine şi în care mă simt un deţinut liber să organizeze altfel zidurile celulei. Dacă m-aş muta, aş nimeri în altă celulă, şi necunoscută, şi nemodificabilă, şi care m-ar preface în alt puşcăriaş. Cioplesc ceea ce am mai cioplit, şi dacă, de la o vreme, am senzaţia că cioplesc aer, e prea târziu pentru mine, înotător, să mai învăţ să zbor. Aşa că mă scufund...

...în fântâna trecutului, care adâncă este, ca într-o carte aleasă după de-ter-mi-nan-ţa rolului copertelor – ce coperte vor avea cărţile mele imprimate postum?

Aş vrea să fie... Nu ştiu şi nu mă preocup, dar dacă tot visez, atunci visez cărţile mele multiplicate în manuscris. M-aş face caligraf (la o Dragomirna) şi aş copia, cu pană de gâscă, doar ultimele variante ale delictelor mele literare. Apoi aş încredinţa paralelipipedul de hârtie unui frate, să-l închidă între două scânduri de tei.

Determinantă este fântâna – "pe măsură ce se sapă mai adânc, se

pătrunde şi se pipăie mai profund în lumea subterană a trecutului, bazele iniţiale ale omenescului, ale istoriei, ale moravurilor sale se vădesc cu totul insondabile şi se retrag mereu, iarăşi, mereu mai departe dinaintea sondei noastre..." – mda, nu e rău spus, deşi parcă eu aş fi evitat "mereu, iarăşi", eu aş fi tradus: "mereu şi mereu" – dar nu: pleonasmele bine dozate, subtil aşezate, fac poezie (?), ele împiedică o limbă de a fi doar o sculă de notar, aşa că: "mereu, iarăşi" ne întoarcem, pătrunzând – mereu, iarăşi – mai adânc, urcând, mereu, iarăşi spre celălalt capăt al nostru, al fiecăruia, alunecând, dreptunghiularizaţi prin gâtlejul fântânii necăpăcite de coperte şi de de-ter-mi-nan-tul rol al lor.

În această noapte de 3 spre 4 februarie ţin pe piept o carte, una groasă, deschisă la prima ei pagină, cartea-somnifer care mă ajutase de atâtea ori să alunec, în sfârşit, în somn fără vise, fiindcă mă cam săturasem de atâta trezie şi în vis, adeseori de coşmar rece, deci, de nealungat; pe ea, pe această carte, ca pe un covor zburător, mă mutam întru odihnă; nu în altceva, ci în absenţă, pauză de respiraţie între o lovitură primită şi alta, între un pas şi următorul, ca să pot aduna rezerve pentru încă altele, alţii – ca să ajung, unde? Aici.

Aici şi acum, faţă către faţă cu această gură dreptunghiulară de fântână (adâncă) săpată în pământul de hârtie? Aici şi aşa, simetrizaţi şi de sens contrar? Scriitorul şi cartea? Scriitorul *sau* cartea? O, măcar dacă ar fi fost a mea, cercul s-ar fi închis frumos, rotund, iar peste ani, un mai degrabă arhivar decât cercetător literar ar avea şi el dreptul la o secundă de scânteie, repunând faţă-n faţă autorii reciproci.

"Adâncă este fântâna trecutului" – urmăresc scrisul şi îl ritmez cu limba şi mă întreb ce întrebare îşi va fi pus Thomas Mann dacă s-ar fi trezit faţă către faţă cu "Iosif...", scobit dreptunghiular, dreptunghiul scobit umplut fiind cu...? Întrebare inutilă, îmi spun, mai bine m-aş întreba ce întrebare mi-aş fi pus eu, dacă, în locul memoriilor lui Nikita, în spaniolă, m-aş fi întâlnit cu, să zicem, **Ostinato** *î*n germană – alegere determinată de copertele groase, determinante?

Mă surprind râzând: ce întrebare-i asta: ce întrebare mi-aş fi pus? Firește: *"Cu ce?"*

Ei, da: cu ce săpase?

Cu ce săpase locul, lăcaşul? Cu o lamă? Cu un bisturiu? Cu un cuţit de cizmărie – în lipsa unui cuţit de legătorie (va fi existând şi aşa ceva)? Cu o foarfecă, pagină cu pagină, după un şablon, sau unind cele patru puncte, mai întâi însemnate cu acul? Sau poate cu un cuţit special, de săpat lăcaşuri speciale, în cărţi speciale, având coperte de-termi-nant de speciale?

Scrutez adâncul fântânii adânci, căutând să întâlnesc, imprimat, scrijelat în eventuala ei oglindă, chipul fântânarului. Un june din ulti-

ma generaţie de securişti, bine îmbrăcat, bine tuns, bine bărbierit? Un vârstnic, nebărbierit, asudat şi cu chelie? Un tip de ceasornicar, cu cozoroc cu elastic, mânecuţe şi, înfiptă în orbită, lupa de ceasornicar? Un mijlociu, din categoria "inginerilor" de la Securitate, cu suficientă experienţă, ca să execute o comandă ca aceasta, dar mai mult inginer decât securist, făcând lucrul bine şi la rece, fără să-şi pună întrebări care l-ar tulbura din lucru, dar nici lucrând cu ură, febril, ca un securist? Sau poate se lucrase în echipă? Unul marcase conturul, al doilea săpase lăcaşul, al treilea confecţionase bomba, un al patrulea o montase...

Nu-l pot vedea (e unul singur), stă cu spatele. Ba nu, sunt mai mulţi: cinci, şapte, opt... Singur al nouălea este cu faţa încoace – îl văd, îl recunosc, însă nu el mă interesează, tocmai pentru că el este Şeful, însă nu Cel-Mare, *autorul,* ci un intermediar oarecare, cel care a purtat de colo dincoace un ordin, o comandă; eu îl caut pe "tehnician", pe meseriaş, pe executant, el se leagă de viitoarea victimă prin "munca mâinilor sale", aşa cum doar gardianul se leagă de deţinut prin ciomag sau şi mai direct, prin pumn – la ce se va fi gândit executantul în timp ce executa? Îl va fi trădat omul, măcar pentru o secundă, pe "tehnician", ca să încerce să desluşească în fântâna pe care o săpa chipul celui care avea să fie înecat în ea? Probabil, nu, fiindcă "cine gândeşte mult trăieşte puţin": bineînţeles, nu, fiindcă "decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-sa".

La urma urmei, ce voi fi vrând de la el – care are o nevastă rea de muscă, rate la maşină, pietre la rinichi şi, în plus, nu a găsit cafea nici măcar la magazinul lor, special? Ca ce chestie să se gândească el la mine? Dacă-i pe gândite, de ce nu mă gândisem eu la mine însumi, atunci când am comis ceea ce comisesem, de provocasem comanda pe care el o executa, conştiincios? Şi dacă tot e pe gândite, ce, eu mă gândisem la el, atunci când comisesem, punându-l pe el în plicticoasa situaţie de a executa comanda? Nu mă gândisem, şi-atunci cu ce pretenţii veneam eu la el? Să-l trag la răspundere că acceptase să facă asta? Dar ce, la noi merge pe acceptate? Şi chiar dacă, să zicem, s-ar fi aranjat să n-o facă el, nu s-ar fi găsit alţi douăzeci? Ei, ba nu! Auzi, să se gândească – uite, s-a gândit un pic, adineauri şi cu ce s-a ales: din neatenţie, s-a crestat la deget cu scula de tăiat hârtie:

– 'Mnezeii mă-ti, io-te ce mi-ai făcut!

'Mnezeii mamei, io-te ce i-am făcut: l-am pus în situaţia şi-acu io-te cum dă tot sângele din el, prin deşt!

– 'Mnezeii mă-ti, io-te ce mi-ai făcut!

'Mnezeii mamei, io-te ce-i făcusem locotenentului Ţârlea, în iarna lui '56–'57, la Interne, îl pusesem în situaţia şi io-te: îşi zdrelise, în dinţii mei, pielea de pe un deget şi io-te cum îi curge maţele lui de

locotenent!

– ‘Mnezeii mă-ti, io-te ce ne-ai făcu’ cu cărţili teli!

‘Mnezeii tot ai mamei – Dumnezeu s-o hodinească – io-te ce le făcusem celor doi Niculae: Pleşiţă şi Ceauşescu, în ‘77, cu cărţili meli, îi pusesem în situaţia – şi de-aia, că io-te cum le curge maţili lor de idependenţi!

Asta era: ce le făcusem – eu lor – cu cărţili meli! Şi atunci, de ce mă plâng că îmi aruncaseră înapoi *bomba?*

În această noapte de 3 spre 4 februarie, îndepărtez lampa de căpătâi şi închid ochii, încercând să văd ce s-ar fi întâmplat, dacă... Însă nu reuşesc să-mi aduc dinainte nici măcar culoarea roşie a sângelui, ci doar, mai apăsat, mai adânc, negrul dreptunghiului săpat în carnea de hârtie.

Sting lampa, mă culc pe burtă, îmi apăs pleoapele închise în pernă. Straturile de întuneric în care m-am învelit nu fac decât să întunece şi mai adânc negrul dreptunghiului. Dezlipind pleoapele, în pernă, mă întreb dacă văzusem, într-adevăr, obiectul metalic asemănător unei baterii paralelipipedice?... Văzusem, într-adevăr, bornele, firele? Se pare că da. Da, le văzusem, însă le descrisesem de atâtea ori diferiţilor poliţişti (comisariatul de cartier, pompieri, Police-Secours, R.G., Brigada Criminală, Serviciul de Deminaj, D.S.T.), încât... mă golisem, golind şi “umplutura” – în timp ce lăcaşul se săpase şi mai net şi mai negru.

Adâncă este fântâna trecutului, spune Thomas Mann cu atâta convingere, încât nu rezişti acestei noutăţi. Ceea ce nu spune autorul – cel puţin aici, pe prima pagină din **Iosif..**. – : ce anume îl împinsese pe el, descoperitor, să descopere descoperirea. Presupun că o asemenea fântână nu ţi se arată dacă nu ai o cheie, o parolă, fiindcă nu dai peste aşa ceva din întâmplare. Nu, întâmplarea nu joacă nici un rol. Cu atât mai vârtos, cu cât are o formă dreptunghiulară. Cu atât mai-mai vârtos, cu cât este săpată într-o carte.

– De ce te miri?, se mirase Ana, văzând ca nu mă mir. Tu le-ai trimis cărţi, ţi-au trimis şi ei o carte.

– Eu mă mir?, mă mirasem. Nu li le-am trimis, n-am aruncat cu cărţi în ei, au căzut ei în ele, precum răcanii, în propria lor baionetă – şi io-te ce le făcui!

4

Adâncă este fântâna trecutului. Un adânc care mi-ar fi fost fără de întoarcere, fiindcă atunci când mă privisem în oglinda-i...

A, nu: atunci nu puteam citi nimic, cu atât mai puţin viitorul, trifoiul îşi pierduse două frunze în cel mai firesc mod cu putinţă şi tot aşa, era prezent perpetuu care ar fi putut dăinui până la judecata de apoi, dacă... însă nici pentru "dacă" nu mai era loc, privirea, cu care priveam, gândurile cu care gândeam, mişcările care mă mişcau nu îl străbăteau, eram amândoi unul în altul, eram fiecare în celălalt – în cel mai firesc mod cu putinţă – drumul (îi zic aşa, pentru că nu găsesc alt termen) dintre răspântia unde mi s-a arătat fântâna dreptunghiulară umplută cu ceva din metal şi cu parcă fire şi cealaltă răspântie unde capacul de-ter-mi-nant a căpăcit-o, drumul, zic, a fost pe rotund, cu, capete îmbinate şi răspântiile suprapuse – apoi nu au mai fost decât spaţiile: unul tictacat între masa din bucătărie şi solul sălii de baie (lingă cadă); celălalt tras, întins ca un elastic şi trăgându-mă înapoi, spre *ea,* dar am avut destulă tărie să-l ţin aşa, cât să mă întreb: "Dacă dau telefon la poliţie, or să mă creadă, dacă n-or să audă, în receptor şi bum!-ul?" Primii nu m-au prea crezut – firesc: bum!-ul nu mă sprijinise – însă cei de la D.S.T. nici nu m-au lăsat să termin şi mi-au urlat în receptor:

– Touchez pas!! *

Abia atunci m-a atins îndoiala: Şi dacă e adevărată, curva? Însă cel care, la început, îmi răcnise să n-o ating după ce mi-a spus să ies numaidecât din apartament şi să-i alertez şi pe vecinii din dreapta şi din stânga, de dedesubt şi de deasupra, mi-a recomandat să o acopăr cu ceva, de pildă, cu nişte pături... Asta m-a readus la mine: nu era adevărată, curva – aşa că am acoperit-o cu covorul din salon, pliat în patru şi am ieşit, lăsând uşa deschisă: "Acum să vină un hoţ..." deşi hoţii n-aveau ce hoţi de la noi. Decât – eventual – covorul...

Mai târziu, cu un fel de mândrie voluptuos-prostească, încercasem să-i conving pe poliţişti că nu prudenţa (doar desfăcusem coletul), nici ştiinţa (de unde să ştiu că numai deschizând coperta dincolo de nouăzeci de grade se declanşează explozia?) mă scutiseră de ceea ce nu fusese scutit Penescu – ci norocul. Probabil, pentru că, în locul meu, fusese rănit Inginerul, mă simţeam vinovat, cu atât mai vinovat (şi norocos), cu cât nici în clipa exploziei, în sala de baie, nu mă aflam prin preajmă – deşi fusesem, cu trei, patru secunde înainte şi ieşisem, fiindcă trebuia să-i fac loc "Inginerului" să intre, încă o dată norocos, pentru că singura "schijă" (arăta ca dulia unui bec electric), proiectată în uşa sălii de baie, deschisă, străbătuse antreul – unde mă aflam în acel

moment – trecuse prin uşa salonului, şi ea deschisă, ajungând tocmai în colţul diagonal, lângă televizor. Nu mă atinsese nici asta; nici măcar în creştet; nici măcar nu-mi ştersese barba.

Noroc... În aceşti patru ani şi ceva, Monica şi Virgil mi-au spus de cel puţin patru sute de ori că avusesem noroc... Numai că ei se gândeau la un anume noroc, cel din ‘77: Securitatea m-ar fi putut aresta imediat după scrisoarea adresată lui Kohout, difuzată de “Europa Liberă” la 9 februarie; m-ar fi putut lichida câteva zile mai târziu, în urma scrisorii deschise adresată lui Ceauşescu la Palatul Regal – nu a făcut-o decât abia la l aprilie, când era cam târziu... În cele două luni, Securitatea m-ar fi putut strivi de o sută de ori, în zece feluri: “accidentat” de o maşină, pe stradă, “pedepsit” de un semnatar răzgândit, “strivit” de cutremurul din 4 martie, “decedat după o lungă şi grea suferinţă”... – şi nu; odată arestat, m-ar fi putut “rezolva”, după obicei, fie cu *parul,* fie cu *chimia* – pe care o şi începuseră, însă nu o duseseră până la capăt, din lipsă de timp —, fie înmormântându-mă cu o condamnare pe viaţă – şi nu; după 6 mai, când fuseseră siliţi să mă libereze, m-ar fi putut, de asemeni, lichida, aranjându-mi un “accident” sau – de ce nu? – o “sinucidere”, sau (metodă mai “curată”) reţinându-mă în ţară şi sugrumându-mă cu încetul, mai ales că nu scăpasem nici un prilej de a-i asigura că voi scrie tot ce mi se întâmplase, tot ce ştiam despre ce se întâmplase cu ceilalţi. Şi nu: în noiembrie îmi dăduseră paşaport, respirând uşuraţi, că scapă de mine – ei, bine, abia *aşa* nu scăpaseră.

De prin ‘79 – de când, în ciuda tuturor demersurilor, acţiunilor, pe Paraschiv nu l-am putut scoate din azil, nici pe Calciu din închisoare, Monica îmi spune:

– De fiecare dată când ţi-e greu, aici, în exil, gândeşte-te ce noroc ai avut, gândeşte-te la Calciu şi mulţumeşte-i lui Dumnezeu că te-a scos de acolo, înainte ca *ei* să-şi dea seama ce eroare au făcut, lăsându-te să pleci...

Îi mulţumesc. Întâi îi mulţumesc, bine-bine (presupun că sunt cel mai bine plasat, ca să ştiu că puteam să crap atunci când îmi urcaseră tensiunea până la 27...), apoi îl întreb:

– Chiar crezi, Doamne, că am avut norocul să nu am întotdeauna ghinion?

Va fi ştiind El ceva, de aceea tace mâlc. Dacă, într-adevăr, există, ştie El bine că, în aceste din urmă decenii de tragedii “exemplare”, picătura care sunt eu poate figura şi ea “la loc de cinste” într-o eventuală antologie a suferinţei, a absurdului, a nedreptului, să admitem: şi a norocului, însă în egală măsură şi a nenorocului.

Oricând putem răsturna termenii, ca să vedem acea jumătate de pahar care ne convine. De pildă, nenorocului de a mă fi născut în Basarabia, în 1935, i se poate opune norocul de a fi ajuns (în 1977) la

Paris; nenorocului de a fi intrat în închisoare, norocul de a fi ieşit (din închisoare); în fine, nenorocului de a mă fi trezit cu o bombă între mâini – norocului de a nu fi atins de explozia acelei bombe.

Şi Monica şi Virgil (şi nu doar ei: la fiecare întâlnire cu Eliade, îmi spune cel puţin o dată: "Când mă gândesc că le-ai scăpat, după câte le-ai făcut...") mi-au spus de sute de ori că am avut noroc. Şi tot auzindu-i pe alţii, am început şi eu să mi-o spun.

Şi totuşi... A avea noroc înseamnă a primi, a găsi, a ţi se întâmpla ceva bun, plăcut, ceva pentru care nu ai depus nici un efort, nu ai consimţit la nici un sacrificiu: câştigi la loterie, găseşti o comoară, văduva unui miliardar te "ia" şi te trezeşti bogat, puternic... Dar dacă, umblând pe stradă, o cărămidă îţi cade… între bocanci? Ai avut noroc – pentru că ţi-ar fi putut cădea în cap? Sau nu ai avut nenoroc – ce căuta cărămida aceea, în cădere, spre capul tău, când rolul şi locul ei erau în altă parte, altul? Desigur, există noroc şi nenoroc globale, în timp istoric şi în spaţiu uman – naţiune, familie, individ – de determinarea lor scăpând doar excepţiile. În ceea ce mă priveşte, am căzut, împreună cu toţi ceilalţi din acea parte a lumii, sub un asemenea nenoroc şi nu văd cum aş constitui o excepţie, din moment ce niciodată nu am întâlnit "norocul orb", atunci când nenorocul se abătea asupra tuturor – din moment ce nu m-a lovit nenorocul în mijlocul celorlalţi, cruţaţi.

Adâncă este grădina Domnului ! – mă răsucesc, caut pe bâjbâite, cu o mână, lampa, cu cealaltă îmi acopăr bine ochii.

Şovăi îndelung cu degetul pe bascula de plastic: s-o?; să n-o? Dar dacă eu o pe ea, ea, la rându-i, mă pe mine – de tot?

Mă hotărăsc să rămân în întuneric. Dacă au început să facă apel şi la "tehnică", aşa cum au meşterit o carte-cu-bombă, pot să "bombeze" şi alte obiecte pe care le ating – de pildă, lampa: eu o aprind şi ea mă prăjeşte de tot, curva!

Ba nu: nici lampa, nici alt obiect de la îndemână. Şi nu pentru că nu ar putea (o joacă de copil să intre în casă, în absenţa noastră, să plaseze bombe sub pat, în frigider, în maşina de scris – am văzut eu într-un film —, în bazinul closetului – ar fi în stare, closeticolii!). Ci pentru că nu vreau eu să pot crede. Eu nu vreau să fie – şi nu vorbesc de bomba lor, ci de bomba mea! Pentru că asta urmăresc ei: să mă sperie şi să mă pună să-mi pun eu mie bombe peste tot, ca să nu mai fac un sfert de pas fără frica-de-bombă. Şi mai ales să mă pună să-mi vâr singur în gură o bombă-căluş.

– Mama voastră de bombcăluşicoli!

Sar din pat şi mă năpustesc la atac: aprind lampa de la căpătâi, mai aprind o lampă, deschid, închid uşa, ţăcănesc în gol maşina de scris, scot din sertar stilourile, le scot şi le repun capacele, ba chiar, culme a

curajului, extrag din raft o carte şi încă una şi nu la întâmplare: dacă l-au găurit pe Hruşciov, cu ce plăcere l-ar "umple" pe Ionescu ori pe Aron – ah, ce i-ar face lui Revel!

Nu, serios: *cine* mi-o fi trimis bomba? Evident, mă gândesc la ultima verigă, la cel care a dus coletul la poşta madrilenă. Sau cole- tele – pentru Penescu şi pentru mine. Dacă Ana are dreptate, atunci expeditorul-curier a făcut un singur drum pentru ambele "cărţi": "revine" mai ieftin. Şi tot din raţiuni economice, va fi cerut funcţionarului de la poştă să-i facă o reducere – aşa, ca între latini...

Îl cam văd... De aici, de pe dunga patului, îl văd binişor...

Ceva mai bine îi văd Samsonita, în care duce cărţile...

Samsonita, fiindcă ea trecuse, prima, strada, printre maşini claxonânde – recunosc: amabil, ca la Madrid. O văd cum se strecoară printre maşini, se apropie de mine şi mă întreabă ceva din care nu înţeleg decât... numele meu. A, un jurnalist – îi atârnă de rever legitimaţia – unul care ne poate fi de folos. Aşa că răspund, în franţuzeşte, că eu sunt acela şi, scoţând din geantă un dosar, i-l întind. Samsonita însă, în timp ce se bate cu o palmă peste burta de piele bună, brună, zice:

– *Am.*

Îmi zic: să fie englez(oaică)?, american(că)? A zis: *am* sau I *am?* – vacarmul străzii. Oricum, ştiind că orice jurnalist înţelege măcar franceza (cu atât mai bine, cu cât este vorbită de un nefrancez), insist cu dosarul: îl rog să-l ia, să-l consulte şi să-l dea unui delegat mai sensibil la problemele noastre – el, cu legitimaţia lui, putea pătrunde *înăuntru,* acolo unde "disidenţii" nu numai că nu puteau, dar le era interzis.

– Păi, da, zice Samsonita. Că dacă n-aveţi intrare…

– Cum, sunteţi român?, mă bucur eu, percepându-l, în sfârşit, pe purtătorul Samsonitei. Ce bine-mi pare! – şi îl bat amical peste cot (până acolo ajunge mâna mea întinsă, bărbatul este un zdrahon, mă depăşeşte cu cel puţin un cap). În sfârşit, avem şi noi pe cineva de-al nostru, toate celelalte ţări, până şi balticii, s-au aranjat să-şi introducă măcar un om, măcar o fată în costum naţional, numai noi, românii, ca de obicei...

– Bietul dom' Amalrik!, mă întrerupe Samsonescu. Să fie el asasinat mişeleşte – am văzut ce v-au făcut, aseară, ăştia din Guardia Civil, când aţi vrut să ieşiţi în stradă, cu lumânări... *

– Meseria lor – la cererea Kremlinului!, râd eu. Nu ne-au lăsat pe stradă, am făcut procesiunea în curtea interioară a hotelului.

– Aici aveţi dreptate cu Kremlinu'! mă aprobă compatriotul. Să ştiţi că v-am văzut, am văzut, era foarte... Cum să zic?... Că ziceai că eşti într-un film din ăla cu deţinuţi. Adică chiar eraţi, că cu toţi aţi făcut: şi domnu' general Grigorenko, şi domnu' Bukovski, şi domnu'

Pliuşci, şi ăla, ovreiu-ăla cu păr alb, şi doamna Gorbanevskaia – este că şi dânsa a făcut?

– Şi dânsa.

– Păi, da. Dar ce ziceţi, dom' Paul, de bietul dom' Amalrik, Dumnezeu să-l ierte? Este că Kaghebeu' l-a lichidat? Este! Lucrează tare, bestiile!

– Borisov şi... "ovreiu-ăla cu păr alb", Fainberg, care erau cu el în maşină, spun că din cauza oboselii...

– Ce oboseală! Ascultaţi la ce vă spun io: mâna Kaghebeului! Că ce voiam să mai zic, dom' Paul: că să ştiţi că şi soţia mea-i basarabeancă. Româncă adevărată, ca 'mneavoastră, dom' Paul, măcar că unii pretinde că... Basarabeancă adevărată, care simte româneşte!

– De unde anume, din Basarabia?

– Îi zice Bivolari. Pe Prut...

– Într-adevăr, Bivolari este pe Prut, dar pe malul drept. Deci, soţia dumitale nu e basarabeancă...

– Drept, stâng, ce contează, doar ştiţi cântecu-ăla cu Prutu' care nu-i desparte pe români niciodată...

– Ştiu cântecul, dar uite că Prutul i-a despărţit.

– ...că românu' român rămâne, oriunde-ar... – aud, pe sărite - ...'mneavoastră, orice-ar zice... tot pentru români... lupta noastră... meleaguri... că vor să ne răpească Transilvania... România... naţia...

Deşi ciuruit, discursul îmi pare cunoscut. Întreb, ca să-l abat puţin:

– Ce ziar te-a trimis la Madrid?

– Nu ziar, agenţie... *press...* – a trecut un camion. Urmăresc mâna care urcă şi degetul arătător care bate, repetat, în legitimaţia de la rever. Însă eu nu mă uit la legitimaţie, ci la Samsonită: de ce zisese *am* – o fi având un dosar de-al nostru?

– Aseară, la conferinţa lui domnu' Korne, am stat alături, în dreapta 'mneavoas'...

– A, da! – acum îl recunosc. Ai luat note tot timpul, ai avut ce transmite agenţiei...

– Am avut, am avuuut! râde Samson. Păcat că bestiile de la Kaghebeu au pus bomba aia...

– Nu era nici o bombă, zic. Cineva a vrut să saboteze conferinţa de presă de aseară, s-o strice şi pe cea de azi. Bineînţeles, băieţii de la Secu!

– Da de unde! Mâna Kaghebeului, ascultaţi-mă pe mine!

– Nu ştiu a cui o fi mâna... – ba ştiu: a Rivuluţiei ! – dar a lucrat bine: la conferinţa mea, de azi, au participat doar cinci persoane – cinci, cu mine... Însă pe dumneata nu te-am văzut, deşi aseară, înainte de telefonul care pretindea că o bombă are să explodeze, a anunţat-o şi Korne şi eu...

– Păi ce vă tot spun io, dom' Paul: bestiile de la Kaghebeu, ăştia v-au stricat conferinţa! Şi dacă vreţi să ştiţi un mic secret: legionarii...

Nu mai apuc să aflu micul secret: se apropie, dinspre Palat, Annie Daubenton. Cu mâinile goale, deci, a distribuit, înăuntru, toate dosarele pe care i le încredinţasem,

– Mais dis donc! *, exclamă ea. Mais vous...

Nu înţeleg ce o supără – fiindcă e supărată, foc. Şi nu înţeleg de ce se apropie, ameninţând pieptul Samsonesc cu degetul arătător, cu care acum împunge mereu în legitimaţia de pe pieptul românului. Cu atât mai puţin pentru ce legitimaţia dă înapoi, se fereşte, coboară de pe trotuar, provoacă două-trei claxoane... Şi nu înţeleg nimic, absolut nimic atunci când Annie mă scutură violent de mâneca pardesiului şi îmi cere socoteală:

– Mais dis donc, vous fraternisez avec ce type-là... Press... **

– Mais qu'est-ce qu'il a, ce type-là?

– Qu'est-ce qu'il a!, se supără cumplit Annie. II est *d'Agerpress!* Il s'appele... – şi Annie îmi scrie, cu majuscule, pe dosarul pe care voiam să-l dau compatriotului: ILIE CHILIE.

– Ah bon?, zic, prosteşte, ca un prost ce sunt. Ah bon... Abia la întoarcere, în sala de aşteptare a aeroportului, într-un acces de sinceritate, îi mărturisesc lui Annie că *nu văzusem.* Cum e posibil? Uite-aşa: posibil. Bine, dar unul ca mine, care are un "pif" detector de flici... Ei uite, în cazul lui Ilişilì (aşa îi pronunţă ea numele), "piful" era în pană sau se odihnea şi el. Aşa că aflu de la ea că Ilişilì, cu un sfert de oră înainte de a mă acosta, se afla *înăuntru* şi stătea de vorbă cu şeful delegaţiei oficiale, Valentin Lipatti ("Cel mai periculos dintre toţi delegaţii delegaţiilor periculoase, fiindcă ştie să vorbească, ticălosul – nu pot să cred că e frate cu pianistul !", zice Annie); că, în seara cu procesiunea în memoria lui Amalrik, Ilişilì ne fotografia... "dar pe ascuns"; că, la conferinţa de presă a cehilor, notase mai cu seamă ceea ce spusesem eu; iar la conferinţa ratată – cea cu cinci persoane – Ilişilì, probabil, din superstiţie (nu i-o fi plăcând cifra 6...), preferase să rămână într-o maşină staţionată la vreo douăzeci de metri de intrare...

– Şi zi aşa, dom' Ilie!, îi zic, de pe dunga patului. Mâna Kaghebeului, ai? Ca şi cum ar fi cine ştie ce deosebire între, să-i zicem aşa: Ilya Kiliev şi să-ţi zicem aşa: Ilie Chilie. Acum, când te văd mai bine, îţi văd şi epoleţii. Noi-nouţi, cu trei stele babane. Aveai numai două, astă toamnă, când făceai pe jurnalistul, acum ai una în plus, "pentru merite deosebite în apărarea cuceririlor..." şi aşa mai departe. Trebuie să recunosc, ai asudat din greu: mai întâi, trimiţând scrisorile de ameninţare, lui Eugen Ionescu şi mie (că, dacă îndrăznim să venim la Madrid, "Garda" o să ne facă felul...); apoi trimiţând scrisoarea şi telegrama acolo, la Madrid (că, dacă îndrăznesc să-mi scot capul din

hotel, "Garda" o să mi-l...); după întoarcerea la Paris, alte scrisori (printre care: "de data asta ne-ai scăpat, jidovitule, dar dacă îţi mai arăţi râtul pe-aici, harakiri îţi facem, porc vândut!" – vândut ca vândut, cu jidovit m-am obişnuit, treacă şi râtul de porc, dar să-mi faci... harakiri, dom' Ilie Chilie!); apoi telefoanele – aşa, cam pe la orele patru de dimineaţă (nu, serios, dom' Ilie: înţeleg că nu ţi-ai pus la bătaie glasul propriu, ca să nu te recunosc măcar în ceasul penultim, dar n-ai găsit alt "român indignat" decât pe idiotul acela gângav care vorbea ceuşeşte?); şi, în sfârşit, scrisoarea ultimă ("ţi-a sunat ceasul, jidane, care ne-ai spurcat Ţara, la Madrid! Până acum, te-am avertizat, acum trecem la fapte!"). Scrisoare urmată de... sunatul ceasului, prin gura dreptunghiulară a lui Hruşciov... Mă întind pe spate, în pat – poziţia cea mai potrivită unei nedumeriri ca a mea:

– Ascultă, dom' Ilie, ascultă Ilişilì: să zicem că toate "acţiunile" ţi-au fost comandate, ordonate; să admitem că nu ai făcut decât să execuţi ordinele de sus, că ţi-ai făcut datoria de securist: scrisorile, telefoanele, alarma cu care ne-ai sabotat conferinţa de presă, cu pretinsa bombă şi, în fine, cu bomba adevărată, de adineauri. (Desigur, dacă o să pun vreodată laba pe tine... o să te împart mai întâi în două jumătăţi, fiindcă eşti prea lung... şi nici în timpul debitării, nici după recompunere, n-o să-ţi fredonez cântecul Prutului care nu-i taie în două pe români.) Dar ia spune, Ilişili: când m-ai acostat, lângă Palatul Congreselor din Madrid, ai făcut-o tot din ordin? Când îmi dădeai cu nevasta-ţi basarabeancă şi cu Prutul şi cu românii care români rămân – executai tot un ordin?

Ilişili ("le salaud de chilien de Pinochet" mai spune Annie, care nu s-a debarasat de toate ticurile gauche-iste) nu răspunde, face slalom printre maşini, cu Samsonita neagră mult ridicată – să fi conţinut şi scrisorile gata scrise, ca din partea legionarilor?; ameninţările de zis, la telefon? Cu siguranţă. Şi, cu siguranţă, în acel moment, Hruşciov nu; încă nu fusese găurit.

Mă întorc pe burtă şi îmi spun, la oglindă:

– Şi, tu, boule, care te lăudai că-i miroşi de la un kilometru, cum de nu l-ai simţit pe agerpresistul de la Secu? Când el însuşi ţi-a arătat ce purta pe pieptu-i de locotenent-colonel în civil, cum de n-ai văzut ce scria? Eşti chior de-a binelea? Schimbă-ţi ochelarii (Huooo! Ochelari arbitrului! Afară! La oase!)

Afară – n-ar strica. Mi-aş vedea, în sfârşit, de cărţile şi de treburile numai ale mele. Să mă mai ocup şi de copil şi de Ana... Apoi, dacă aş sta în banca mea, ar înceta să mă latre acei cavernicoli din exil, care nu ne pot suporta pe noi, cei din ultimul val ("dezidenţii" rostesc şi scriu ei, în gazetele lor de perete), pentru că occidentalii se uită în gura noastră şi încep să ne creadă (când ar fi atât de simplu să accepte evi-

denţa, anume că abia de curând, după Soljeniţân şi după noii-filozofi, occidentalii şi-au destupat urechile, şi-au descleiat ochii, deci, ei, vechii, chiar dacă s-au zbătut, ca să se facă auziţi, nu au fost luaţi în seamă pentru că... "nu era copt momentul" – ei, da, ar fi simplu pentru nişte fiinţe dotate cu un strop de inteligenţă – ceea ce, vai, nu este cazul). În sfârşit, dacă mi-aş vedea de treburile numai ale mele, m-ar lăsa în pace şi *ei,* ilişilii... M-ar slăbi cu telefoanele şi cu scrisorile de ameninţare, nu şi-ar mai pune gealaţii să mă ameninţe cu umbrela bulgărească prin metrouri, i-ar permite lui socru-meu, nu doar să primească pachetele pe care i le tot trimitem (şi nu ajung), dar l-ar lăsa să vină pentru o lună-două la noi, să-şi vadă fiica, nepotul (chiar şi ginerele...). Şi, desigur, dacă aş fi cuminte, aş fi scutit de... a-l citi pe Hruşciov în spaniolă! Şi n-aş mai fi obligat să mă duc mâine la poliţie...

Revin pe spate. Apoi cobor picioarele din pat. Apoi mă ridic în picioare. Apoi mă aşez pe scaun – cea mai propice poziţie pentru:

– Mama voastră de cavernicoli! Dacă n-aţi reuşit să mă puşcărizaţi acolo, în celulă, în închisoare, în deo, în "libertatea" de după '64; apoi în Uniunea Scriitorilor, în partid, apoi *în afara* Uniunii, în afara literaturii române, "în afara societăţii"; apoi din nou, în celulă, în birourile de anchetă (cu pumni-palme şi cu "prietenia dezinteresată" a voastră, cu chimia şi cu promisiunile de "reintegrare", cu ameninţările şi cu rugăminţile, aproape implorările de a nu spune, de a nu scrie nimic despre ce se întâmpla... chiar în acel moment...); în biroul ministrului Pleşiţă şi, la ieşire, în maşinile voastre în care mă aruncaţi, după ce mă smulgeaţi pur şi simplu de pe trotuar; în bunkerul amenajat numai pentru mine, la Biblioteca Centrală din Casele Brătianu şi în apartamentul amenajat numai pentru noi, la marginea Bucureştiului (pe o stradă fără nume, într-o clădire fără număr, fără indicaţie de scară); în "libertatea" pe care mi-aţi amenajat-o între plecarea de la Rahbva şi plecarea de la Otopeni, cu câte patru-şase urmăritori pedeştri şi două-trei maşini; dacă n-aţi reuşit să mă transformaţi în "om nou" până la vârsta de 42 ani, şi atâta vreme cât eram între labele voastre, un obiect, un boţ de lut de modelat, cum v-aţi putut imagina că o să devin aici, în libertate, ceea ce nu devenisem acolo, în închisoare: *un mut?* Cine v-a suflat ideea creaţă, potrivit căreia, voi, ilişiliii, cu Braţul vostru Lung, puteţi "reeduca" un nereeducabil (citeşte: o fiinţă normală)?

Mă ridic, mă reaşez:

– Mama voastră de cavernicoli! Şi aşa: mi-aţi trimis o bombă (într-o carte!), nu ca să mă ucideţi pe loc ("Încărcătura nu era dozată pentru a ucide, doar pentru a speria" – de ce naiba poliţiştii francezi mi-au spus asta, pe diverse tonuri, de zece ori?), ci ca să mă speriaţi... Şi aşa: încărcătura nu era "pentru *a* ucide"… De acord, cu atât mai de acord,

cu cât i-am constatat "dozajul" asupra bietului Inginer. Dar chiar dacă nu m-ar fi făcut bucăţi, nu m-ar fi ucis pe loc, ce fel de sperietură aţi urmărit? Dacă deschideam cartea cu câteva grade mai mult, dreptunghiul scobit în hârtie s-ar fi despărţit în două şi s-ar fi scobit în ochii mei, dreptunghiular să zicem, şi să mai zicem că, fără văz, aş fi fost mai îngropat decât un mort-mort. Dar nu aşa cum doreaţi voi: Mort-de-tot sau orb, aş fi devenit mai guraliv decât Ilişiliul vostru suprem! Şi pentru că a fost să fie aşa, să scap: cum de v-a trecut prin cap că cineva care a ignorat, acolo, zidurile reale, pipăibile (cu atât mai concrete, cu cât le-a încercat cu capul...) îşi va zidi el, cu mâna lui, aici, în libertate, închisoarea pe care a refuzat-o acolo, în Ilişiland?

Adâncă va fi ea fântâna trecutului, dar o să vedeţi ce adâncă, pentru voi, are să fie cea a viitorului. Aţi vrut să-mi închideţi gura cu orice preţ – ei bine, preţul va fi că o voi deschide şi mai tare; nereuşind să mă înzidiţi, acolo, aţi încercat să mă împingeţi să mă înzidesc eu singur, aici – ei bine, o să vă înzidesc eu! N-o să vă trimit bombe care să vă sfârtece, să vă lipească de pereţi bucile de la fălci şi de la cefe, nici epoleţii de pe umeri, nici sceptrul-ciomag căruia îi spuneţi: Braţ al Revoluţiei; n-o să vă trimit nici înjurături şi ameninţări "anonime" – nici direct, nici prin acei exilaţi care, pierzând prilejul de a fi "reeducaţi" nemijlocit şi la faţa locului, în România, au reuşit performanţa de a se reeduca singuri, în Occident; n-o să vă pedepsesc nevestele, şi copiii, şi socrii, şi cunoscuţii, şi vecinii de palier – nu. Pentru faptele şi pentru însăşi existenţa voastră aţi merita cea mai teribilă pedeapsă: uitarea. Eu, unul, poate că v-aş fi uitat, dacă voi înşivă m-aţi fi lăsat, dacă voi m-aţi fi uitat, însă cu un masochism frate geamăn cu inconştienţa m-aţi trezit mereu, m-aţi deşteptat mereu: să nu aţipesc, să nu adorm, să nu uit – în măciulia de bâtă care vă ţine loc de cap, *memoria* trebuia folosită numai în scopul bunei funcţionări a reflexelor pavloviene (de aceea aţi şi golit, în '64, închisorile de politici, fiindcă *voi* ştiaţi că noi ştim, că învăţasem lecţia: cutare faptă sau gând provoacă în mod necesar cutare răsplată).

Voi nu m-aţi lăsat să uit. De când ne-aţi întunecat cerul pentru întâia oară, de când ne-aţi agresat întâia oară, ne loviţi mereu şi mereu ne zgâlţâiţi: "Nu uita! Nu uita!" Nu aveaţi de unde şti şi nu ştiţi nici acum – şi e bine, aşa – că agresiunea din partea voastră nu era pedeapsă (pedeapsă, pentru ce: pentru ceea ce v-am fi făcut noi vouă, cândva? – dar nu vă făcusem nimic; pedeapsă pentru ceea ce eram noi? – dar voi nici nu eraţi!), deci, nu efect, ci cauză – care, fatal, trebuia să producă un efect, de astă dată de la noi către voi. Este adevărat, reflexele condiţionate v-au îngăduit să mai şi respiraţi (de altfel, din punct de vedere al "gradului de dificultate şi periculozitate", legislaţia voastră a muncii vă include în categoria cea mai bine remunerată), pentru că era

suficient să ne arătaţi, din vreme în vreme, ciomagul, ca noi să *ni-l amintim.*

Ei bine, *mi-l amintesc.* Este ciomagul care ne "convingea" că tăcerea-este-de-aur. Dar, pentru că tăceam, ciomagul m-a convins că tăcerea-este-moarte. Şi cum, până una-alta, nu voiam să mor, nu am tăcut. Şi bine am făcut: până acum m-aţi fi ucis de cel puţin zece ori, cu complicitatea mea de amuţit, de mut.

Aţi vrut să-mi închideţi gura, în imbecilitatea voastră structurală (la drept vorbind, nu chiar structurală, pentru că aţi aplicat şi de astă dată ceea ce "aplicaseţi cu succes" timp de decenii), mi-aţi băgat în gură, în loc de căluş, un megafon.

Aţi vrut să mă îngropaţi în cripta săpată într-o carte.

Ei bine, o să vă îngrop eu, într-o criptă transparentă, care nu vă va feri de priviri, nu vă va cruţa de uitare: o să vă înzidesc eu, ca pe nişte insecte într-un bloc de chihlimbar, o să vă neuit eu, într-o carte.

5

Adâncă este fântâna...

Eram la mare, la Doi Mai, când s-a întâmplat întâmplarea. Şi ca şi cum istoria n-ar fi fost destul de brutală, i se alăturase... meteorologia: ploua, bătea vântul rece...

O parte din dimineaţă o petrecusem pe plajă, printre cehi şi germani de Est, cu Ana, încercând să-i îmbărbătăm, să-i "sfătuim" – Ana, deşi femeie, îşi descoperise vaste şi amănunţite cunoştinţe de... geografie, aşa că le explica nefericiţilor cehi traseele de urmat, ca să scape din Lagăr – fireşte, nemaiîntorcându-se în baraca lor, peste noapte "normalizată".

Hotărâsem să ne întrerupem vacanţa la mare (şi luna de miere – ne căsătorisem la 7 august...), drept care eu plecasem la Mangalia, ca să iau bilete pentru trenul cel mai apropiat... Venise, în acelaşi scop, şi Dan Cristea (şi el proaspăt căsătorit – cu Delia). Pe drum însă, Dan s-a răzgândit: de ce să-şi strice el marea pentru un fleac? De la discuţie, am alunecat în ceartă: el a retras "fleacul", l-a înlocuit cu: "o chestie care nu ne priveşte pe noi, românii". Nu eram deloc de acord cu "analiza" şi i-am zis-o; de la obraz. La Mangalia, în timp ce eu luam bilete pentru un tren de noapte, Dan Cristea a făcut ce fac românii când se simt încolţiţi de "argumente politico-etice": s-a îmbătat – fulgerător; şi cumplit.

Nu-mi închipuiam că cineva se poate "fulgera" cu votcă într-un timp atât de scurt; şi atât... de total. Miracol: la casa de bilete, la gară,

nu era aglomeraţie (oare de ce?), aşa că nu absentasem mai mult de o jumătate de oră – dar îl regăsisem pe Dan Cristea nu doar "fulgerat", ci şi turbat; pe drumul de întoarcere a trebuit să mă lupt cu el, să nu-l las să facă ce făcuse în plin centrul Mangaliei; să se năpustească în faţa maşinilor... Ce s-a petrecut mai apoi, la Doi Mai, între el şi proaspăta-i nevastă – nu mai spun (de altfel, au divorţat, în curând).

În afară de biletele de tren mă alesesem şi cu altceva din acel drum pe jos, la, de la Mangalia: înţelesesem că românul (vorbesc numai despre el, atunci, în '68, nu ştiam ce fac alţii, nu călătorisem în afara hotarelor patriei iubite...), înţelesesem, deci, că românul, pus în situaţii delicate, fără ieşire – în care trebuie să răspundă prin da sau ba – ştie să evite un asemenea răspuns (la urma urmei, cine şi cu ce drept l-ar soma pe el, om liber, să-şi îngrădească libertatea, optând?): îmbătându-se. Fulgerător! Se fulgeră, se trăzneşte singur – pe loc. Iar dacă întrebătorul insistă cu "fleacul" lui, românul îngăleză:

– Lasă-mă, nene, nu vezi că sunt beat-pulbere?

Mai târziu am căpătat confirmarea (strălucită, orbitoare, ca fulgerul cu pricina) îmbătatului cu (sau: ca) tactică – în vederea, desigur, a alibiului:

– Nu ştiu ce-a zis cutare, ce s-a zis, ce-am zis, ce s-a făcut, ce-am făcut eu – doar erai de faţă: n-ai văzut ce beat eram?

Ba da, ba da: văzusem, văzuse toată lumea, se văzuse până la Securitatea poporului şi până la Comitetul (lui? ei?) Central, ba până-sus-de-tot se văzuse – cât de beat (deci, inconştient, deci, iresponsabil) era românul.

L-am văzut fulgerându-se oportun pe Al. I. Ştefănescu – după o "gafă". În fapt, la acea şedinţă a Uniunii, zisese şi el două-trei cuvinte adevărate – nu era primul, nu era singurul, alţii, mulţi rostiseră adevărate rechizitorii la adresa cenzurii, dar nu era lipsită de haz intervenţia lui "Ali, Turcul de la Cenzură" împotriva "unor practici de azi ale Direcţiei Controlului Presei"... – fireşte, nu putea spăla păcatele grele, capitale, de pe vremea când conducea el Direcţia cu pricina, dar cine ştie: bietul Ali era sincer, gândind că, pe vremea lui nu existau asemenea "practici" (hotărât, nu! – erau altele...).

Intervenţia lui Ali ar fi rămas pierdută dacă, în pauză, coborând la bufet, nu ar fi fost luat în primire de consoarta-i, Nina Cassian (ea nu fusese prezentă la prima parte a şedinţei, abia atunci venise – şi ce aflase?): "Ce-ai făcut, boule, nu-ţi dai seama că ne-ai nenorocit!? – pe tine, n-ai decât, faci ce te taie capul, dacă vrei să te sinucizi, dar, nu te-ai gândit la mine? La răul pe care mi-l faci mie, trezindu-te vorbind despre cenzură – tu, atacând cenzura de azi?" – la care bietul Ali, Turcul Consort, cuprins de spaimă, s-a repezit la tejgheaua restaurantului Casei: acolo şi numai acolo era salvarea; circumstanţele atenu-

ante, alibiul nu puteau veni decât din (de la) votcă: a dat pe gât – de-a-n-picioarelea – un pahar; de la al doilea, minune: s-a şi îmbătat!; după al treilea, nu se mai putea ţine pe picioare, era beat-pulbere, deci, amnezic: nu-şi mai aducea aminte ce făcuse, ce zisese (dacă zisese cu adevărat!) "acolo, sus"...

Fusesem "acolo, sus", în sală, când Ali zisese ce zisese (fleacuri, faţă de zisele altora); coborâsem imediat îndărătul lui, deci, auzisem reproşurile furios-înspăimântate ale Ninei Cassian, tovarăşa de viaţă a Turcului de la Cenzură; şi asistasem, în restaurant, cu ochii lărgiţi de uimire, de aproape admiraţie, la autoîmbătarea (pe loc). Parafrazân-du-l pe Mazilu:

Întrebare: "Poate un om să se îmbete-pul'…, din două pahare cu votcă, băute în douăzeci de secunde?"

Răspuns: "Poate! (Dacă ţine să se...)".

Iar Ali ţinea-să-se – cum altfel? Trebuia; era necesar: logica legilor dialecticii cerea-să-se (îmbete, fulgerător).

Bine-bine: turcul ca turcul – ce nu face un bărbat, din dragoste pentru nevastă?; din grijă pentru... viitorul ei, de viitoare văduvă ne-abuzivă (nu povesteşte Nina Cassian, în America, ce şi cât şi cum au persecutat-o comuniştii, în general, Cenzura în special?). Dar, lăsând la o parte viitorul-din-atunci (la care asistăm, cu gura-căscată, azi) şi rămânând la acel prezent ('69? '70?): eu credeam, naiv, că votca este... alcool, nu stricnină; oricât de patruzeci de grade tărie ar avea, are nevoie de oareşcare timp (în spaţiu) ca să treacă în sânge, să... în fine, să-i facă sângelui *ce-i* face ea sângelui scriitoricesc. Ei bine, votca în contact cu Ali Ştefănescu nu numai că fulgera, stricninic, ci întorcea şi timpul pe dos – vreau să spun: răsturna cronologia – am aflat din gura Ninei Cassian, mai târziu:

– Ali nu putea spune, în şedinţă, ceea ce se spune că ar fi spus: era beat-pulbere, nu putea articula un singur cuvânt…

Altfel, femeie extrem de deşteaptă, Nina Cassian – în plus, muziciană, chiar compozitoare; desigur, compunându-şi compoziţiile (muzicale), a avut de-a face cu "anticipări" (în timp), cu "răsturnări" (în spaţiu); ca tot muzicianul, ştiind şi ceva matematici (de la Dan Barbilian), a practicat şi permutările, iar de la Ion Barbu ("Bată-l Wottan să-l bată!" – cu *cămaşa* lui cu tot) va fi prins poeta şi arta descămăşării secunde...

Observaţie (răutăcioasă): Atunci, în august 1968, Dănuţ Cristea nu o cunoştea, îndeaproape, pe Ninuţa Cassian (atâta lucru posed – din Istoria literaturii române cotidiene), deci, o eventuală influenţă-bene-fică, o contaminare (prin osmoză) este exclusă. Atunci cum se va fi explicând... alibiul postpus?; răsturnarea (!)?; punerea efectului în locul cauzei – şi viţăvercea? Numai un Mazilu este (era) în stare să dea

răspunsul:

– Se explică!

Totul se explică, totul poate-fi; şi acest alibi recto-verso, de aşezat după necesităţi, *în-timpul,* ca Dan Cristea, *după,* dar având rol retroactivant – ca al lui Al. I. Ştefănescu, *în-vederea...* a orice, prevederea fiind mama sănătăţii… 'Oaţă tactică, aplicată şi de Nichita Stănescu şi de Marin Preda şi de... - inevitabilul Mazilu (ştiind el ce ştia) ar fi spus:

– Dar cine nu?

*

Aşadar, eram din nou la Bucureşti. De ce mă întorsesem la Bucureşti (în plină vacanţă, în miezul verii – în inima lunii de miere)? – când ceilalţi, în majoritate, fie îşi continuaseră vacanţa (la mare, la munte), fie plecaseră din Bucureşti (în vacanţă, la munte, la mare, după posibilităţi...)?

Aşa. Ca să fiu la Bucureşti, în caz-că... În caz-că, ce? Doar nimeni nu avea nevoie de mine, de prezenţa mea la Bucureşti – dar să nu anticipez: în tren, în primele ore acasă, eram doar excitat. Chiar exaltat – dar lucid. Îmi spuneam, îi spuneam Anei:

– Nu le putem rezista ruşilor mai mult de... O zi-două. Dar chiar şi un ceas-două de rezistenţă...

Ana era întru totul de acord cu "analiza". Ea îmi adusese vestea că, ieri, mulţi dintre foştii ei colegi de liceu *manifestaseră* în faţa ambasadei Cehoslovaciei şi în faţa celei sovietice; pe de altă parte, socrumeu îmi spusese că un număr de scriitori protestaseră, în presă, împotriva invaziei. Foarte bine, foarte bine, şi aşa: cu proteste, însă mie îmi era gândul la altceva: deja la Doi Mai, apoi în tren, aflasem, de la Radio Bucureşti, că se constituie Brigăzi patriotice. Nu ştiam să trag cu puşca (în prima studenţie, făcusem doi ani de "teorie", dar când să fac şi "convocarea" – la Cilibia – m-au găsit... inapt, din pricina vederii deficiente – aşa că fusesem trimis la vatră...), însă îmi spuneam că te poţi opune ruşilor invadatori ("o zi, un ceas..."), nu doar cu puşca, ci şi cu orice altceva...

Bine, bine, se constituiau Brigăzi patriotice – dar unde? Unde le găsesc eu? Şi ca ce (mai pe româneşte: în ce calitate?) m-aş fi prezentat pentru "înrolare"?

Fiindcă eu eram... nimic; nimeni; nu aveam "statut": student nu mai eram (fugisem, ca să scap de insistenţele securistului Achim...) – ca să mă pot prezenta la Universitate; nu eram slujbaş pe undeva, măcar muncitor – ca să mă prezint la instituţie, la întreprindere, să cer să intru, "în mod organizat", în brigăzi; nu eram utemist, sindicalist – nici măcar membru al Uniunii Scriitorilor. Adevărat: în ultimii trei ani,

de când ieşisem la suprafaţă, ştiam că fuseseră admişi în Uniune băieţi şi fete "pe baza" publicării unei singure povestioare, într-o revistă de provincie. Eu însă continuam să fiu un caz: publicasem mai multe povestioare (chiar şi fragmente din **Ostinato**), primisem şi o menţiune a *Luceafărului* (Premiul I fusese decernat Sandei Târziu – din mâna lui Eugen Barbu el însuşi!), însă Fănuş Neagu îmi explicase (cu totul şi cu totul prieteneşte) că "problema" mea are să fie luată în discuţie după ce voi publica un volum. Ieri sau alaltăieri îmi apăruse în librării volumaşul **Camera de alături** – înainte de plecarea în vacanţă predasem un exemplar de autor Uniunii, în vederea discutării cazului, însă cum era vară, cum până şi scriitorii din conducere aveau dreptul la odihnă legală... Ce mai încolo-încoace: nu eram membru al Uniunii! Nu "aparţineam"...

Eh, dacă "fleacul", vorba lui Dan Cristea, s-ar fi întâmplat încolo, în toamnă... evenimentul m-ar fi găsit pregătit: aparţinând, ca tot creştinul; aş fi fost şi eu membru al Uniunii, poate chiar redactor cu jumătate de normă la *România literară* – fosta *Gazetă*..., preluată de Geo Dumitrescu (îmi promisese încă de acum o lună că mă "ia" – după intervenţia Titei Chiper şi în ciuda băgării-de-seamă-glumeţe a lui Saşa: "Tu, la *România literară*"? Ce, eu sunt în vreo redacţie? Măcar şef-adjunct?" – eh, mă ajuta, mă ajuta prietenul meu, Saşa, devenit Alec...).

Aşadar, mă întorsesem de la mare plin de avânt; gata de sacrificiu: cu drag (şi cu avânt!) m-aş fi înrolat în vreo Brigadă patriotică – dar în care? Unde? Aparţinând de ce, de cine?

În asemenea împrejurări, cauţi sfat la prieteni.

Am luat-o cu bunii mei prieteni din închisoare, din deo – pe bucureştenii ne-plecaţi în vacanţă, se înţelege, i-am căutat.

– Fii calm, fii serios!, m-a întâmpinat unul. Încearcă să gândesti, înainte de a te năpusti cu coarnele... De acord: bieţii cehi – şi mie mi se rupe inima de păţania lor... Dar, la drept vorbind, ce voiau ei cu "Primăvara" lor: tot socialism – dar "cu faţă umană", cică... Şi cine s-a găsit să se... solidarizeze cu ei? Ceauşescu – dar cine e Ceauşescu? Tot de-al lor, socialist, comunist! Şi tu, ditamai "duşmanul", vrei să te bagi în brigăzile lui Ceauşescu?

– Se dau arme…, am strecurat.

– Fii serios! O să-ţi dea, ţie, Ceauşescu armă! Ca s-o întorci împotriva lui? O fi el bou – dar un bou viclean...

– Atunci... Noi ce facem?

– Ce întrebare! Nimic! De ce să ne amestecăm în certurile dintre comunişti? Noi, când o fi s-o facem, o s-o facem împotriva comuniştilor şi a comunismului!

– Şi când o să fie facerea?

– Când o fi să fie – în nici un caz acum. Alţi colegi de puşcărie şi de deo:

– Ceeee?! Tu eşti tâmpit? Brigăzi patriotice? Împotriva ruşilor? Dar cât crezi tu că rezişti împotriva ruşilor?

Eram gata să spun: "Un ceas-două...", dar m-am răzgândit. Dacă i-aş fi asigurat că brigăzile în chestiune vor avea rolul de a-i întâmpina, cu flori, pe americanii liberatori...

L-am căutat pe Ion Omescu – el fiind cel mai înţelept, mai cu experienţă dintre toţi prietenii mei puşcăriaşi. Gazda lui mi-a spus că tocmai plecase la Arad, la ai lui.

L-aş fi căutat şi pe Marcel Petrişor – dar mi-am adus aminte că plecase mai demult la ai lui, la Ocişor...

Eram întristat, descurajat – dar m-am consolat:

"Ia stai! Prietenii mei sunt bunii mei prieteni – dar nu sunt... şi basarabeni! Care oltean, care bucureştean, care ardelean, bănăţean – dar nici unul basarabean de-al meu, care să înţeleagă, să mă înţeleagă... Eh, dacă ar mai fi trăit tata..."

Însă tata murise de aproape doi ani, iar basarabeanca de mama agoniza pe un pat de spital – la "cronici", la Domneşti...

În lipsa basarabenilor, aveam în preajmă două femei: în primul rând, pe Ana, proaspăta-mi nevastă, ea îmi era, nu doar alături, ci risca (riscam eu...) să mi-o ia înainte; apoi era Tita Chiper – fireşte, nevastă a lui Ivasiuc, ceea ce n-o împiedica să fie prieten, camarad al meu; ştiam că pe ea pot conta – măcar cu un sfat...

Nu era încă după-amiază, riscam să o trezesc din somn. Am riscat, cu un telefon. Nu mă înşelasem: o trezisem.

După ce l-a făcut cu ou şi cu oţet pe cel care o trezea din somnu-i lin şi după ce a înţeles ce voiam (o brigadă), Tita:

– Du-te, soro, la Uniune... pentru ţară mori / şi-ţi va fi mormântu-ncornorat cu glori!

– Duce-m-aş şi m-aş tot duce…, am încercat eu să-i cânt în strună, însă am revenit la oile mele: Dar nu sunt membru...

– E-te! N-oi fi fiind, dar ai volum ieşit alaltăieri, car'va'zică ai căpătat dreptul-de-onoare de a-ţi oferi sângele pe altarul republicii-măreaţă-vatră! Concluzie: fuguliţa la Uniune! De cum oi fi înrolat şi înarmat până-n pânzele albe, mai trezeşte-mă cu-un telefon, să-mi povesteşti Austerlitz-ul de pe linia Nămoloasa–Focşani!

– Bine, dar cui anume mă adresez la Uniune? Ai idee cine face recrutările? Presupun că nu Conu Zaharia...

– Şi eu presupun, Stancu a fost demult declarat, de către Comisie, desculţ – adresează-te unor bărbaţi-apţi.

– Adică?

– Adică du-te, din parte-mi, la Ioanichie! Şi la Pop Şimi. Şi la

Szász Jancsi – zi-le, măi!, că te-am trimis eu în recunoaştere. Şi-acum, noapte bună copii şi moarte ocupanţilor!

– Dar Saşa?, am întrebat-o cu grăbire, înainte de a-mi închide telefonul. Ce face el, ce crede Saşa despre... Despre asta?

– Întreabă-l pe el ce nu-crede – dar face şi drege! Salut!

L-am întrebat pe el, tot prin telefon, la Ambasada americană.

În primul moment, n-a înţeles întrebarea:

– Ce întrebare-i asta: ce fac?! Lucrez! Ca de obicei!

– Nu te-am întrebat ce faci la ambasadă, ca slujbaş la americani, te-am întrebat ce faci ca... român – ca prieten al meu!, am încercat să dreg busuiocul patriotic.

– Ascultă, amice!, m-a pus Saşa la punct. Dacă n-ai ştiut, află: noi, americanii, facem ce trebuie să facem noi, americanii – n-oi fi pretinzând să-ţi divulg secretele noastre! Şi încă la telefon!

Avea perfectă dreptate: nu-mi putea divulga secretele lor – dar eu nu eram interesat de secretele americane, voiam să ştiu ce crede şi ce are de gând să facă prietenul meu, român, în legătură cu Brigăzile patriotice – n-ar vrea să mergem împreună la Uniunea Scriitorilor să ne înrolăm? Mi-ar face şi mie un serviciu: m-ar recomanda el, eu nefiind încă membru...

– Ascultă, amice, m-a oprit Saşa. Faci cum te taie capul cu brigăzile tale – în plus, patriotice! – eu, ca american, nu mă amestec în treburile voastre interne!, a hohotit în râs şi mi-a închis telefonul.

Îmi făceam reproşuri că îi vorbisem în clar despre brigăzi. Asemenea chestii – interne – nu se discută la telefon; şi încă la Ambasada americană. Ar fi trebuit să aştept să-i vorbesc faţă către faţă, între patru ochi – dar când?, abia încolo, spre seară – până diseară, câte nu se pot întâmpla, mai ales într-o vreme ca prezentul, când timpul-nu-mai-are-răbdare, cum bine scria Preda în **Moromeţii**...

Mi-am zis că încercarea moarte n-are: m-am dus la sediul Uniunii Scriitorilor. Am ciocănit pe la uşi, până am dat de Ioanichie Olteanu.

Am zis bună-ziua, am spus cum mă cheamă... el m-a oprit: nu-i nevoie să mă prezint, “doar ne cunoaştem”... Eu, da, îl cunoşteam, dar nu credeam că el... M-a poftit pe un scaun şi m-a îndemnat să spun “în ce problemă”...

– În problema... Brigăzilor patriotice, am zis. Adevărat, nu sunt încă membru al Uniunii, dar cum am publicat un volum, iar dosarul de primire se află în curs de... de rezolvare – sper, favorabilă... Mi-am zis că, totuşi, aici, la Uniunea Scriitorilor trebuie să mă adresez, în problema... în problema pe care v-am spus-o... Cu Brigăzile...

Ioanichie se înroşise brusc în obraz – fiindcă se străduia să nu pufnească în râs. A privit în jur – nu mai era nimeni în birou – a zis, în şoaptă:

– Dumneata altă treabă n-ai? – dar pentru că pe coridor se auziseră glasuri, a schimbat şi el glasul: Şi, în plus, tovarăşe, dumneata ai făcut puşcărie! Politică!

Asta cam aşa era; era, de-a dreptul. Uitasem, ori doar mă prefăcusem? Am început să mă ridic de pe scaun, zicând:

– Când patria-i în pericol...

Numai de n-ar crede că o spuneam în derâdere... Fiindcă n-o spuneam. Ioanichie a înţeles, m-a luat în serios – dar a spus, bătându-mă pe umăr:

– Lasă, tovarăşu', are cine s-o apere, la caz de pericol...

Asta cam aşa era – uitasem, ori..? Ce mai conta: dădusem cu bâta-n baltă, nimerisem cu coarnele-n gard – ce zi cu ghinion: să nimeresc peste Ioanichie, şi el ardelean, ca Ivasiuc, Petrişor, Omescu... Cum să priceapă el, ardeleanul, ce pricepe şi simte un basarabean – dar de unde un basarabean de-al meu în Uniunea Scriitorilor? Erau vreo doi, însă nu în conducere...

Am terminat ridicatul de pe scaun, m-am îndreptat spre uşă, resemnat: n-a fost să fie... Mi-am adus aminte că Tita îmi recomandase să spun că din partea ei vin – cum de uitasem parola? M-am oprit, m-am răsucit, am zis cu aerul că-mi cer scuze:

– Vă rog să mă iertaţi că v-am deranjat din concediu...

Ioanichie s-a înţepenit pe dată, ofensat. Am dres-o:

– Nu v-aş fi căutat, dacă Tita Chiper nu m-ar fi trimis... Vreau să spun: mi-a sugerat să vă caut, din partea ei, în problema bri...

– Problema brigăzilor!, m-a întrerupt Ioanichie. *Ce* ştie tovarăşa noastră Chiper despre problema asta!

Şi asta aşa era: pe Tita o trezisem din somn, cu telefonul. Tita dormea pe sine când mi-a spus ce mi-a spus – ca să scape de mine, să se întoarcă la somnu-i lin şi îngerii-aproape...

– ...dacă nici eu nu ştiu mare lucru despre problemă... – a adăugat Ioanichie, ridicând din umeri şi zâmbind vinovat.

Am ridicat şi eu din umeri, am dat să ies. În uşă m-am întâlnit, piept în piept, cu Pop Simion. Mi-am cerut scuze, am vrut să-l ocolesc – dar Pop mi-a întins mâna:

– Cu ce probleme pe la noi, tovarăşu'?

– Cu primirea în Uniune!, a vorbit Ioanichie în locul meu. L-am asigurat că se face, îl primim – i-a ieşit un volum, are activitate susţinută în presa literară...

Am rămas descumpănit. Dar nu se făcea să-l contrazic; să spun că pentru cu totul altceva venisem – în cu totul altă-problemă...

– Te primim, te primim, tovarăşu'!, m-a asigurat Pop Simion. Cum trec evenimentele astea, cum te primim!

– Dacă trec…, mi-a scăpat.

– Asta aşa e !, a încuviinţat Pop, după un timp.

– Şi cum anume trec…, a adăugat Ioanichie. Dumneata ce crezi despre ele, despre... evenimente?

Am tuşit. Ca să-i dau de înţeles lui Ioanichie că n-o să-l dau de gol. Am zis:

– Bine cred... Cred că n-ar fi rău dacă şi scriitorii ar constitui o Brigadă patriotică...

– Ce să facă? Ce fel de brigadă?, s-a mirat Pop Simion.

– Ideea nu e rea, a băgat de seamă Ioanichie.

– Patriotică, am adăugat, firesc. Doar aşa am înţeles că a spus tovarăşul Ceauşescu, ieri; am înţeles că toate întreprinderile, instituţiile, asociaţiile, uniunile de creaţie...

– Sigur, sigur, întreaga ţară se mobilizează!, a zis Pop. Ne mobilizăm cu toţii, organizat – dar dumneata, tovarăşe, nu eşti organizat – de cine aparţii?

– De... De asta am şi venit aici, la Uniune...

– Dar nu eşti membru al Uniunii noastre!

– O să fie, o să-l primim, dar deocamdată, nu-i primit, a adăugat Ioanichie.

– Şi, în plus, eşti cam duşman!, a zis Pop Simion, fără zâmbet, dar fără ură. Ai cam făcut închisoare la politici...

– Am cam făcut, dar acum sunt liber, public, stau de vorbă cu dumneavoastră, pot să mă şi scobesc în nas, dacă am chef, am voie să mă şi însor – ceea ce am şi făcut, fără să cer voie de la politicul închisorii... Şi nu l-am auzit pe tovarăşul Ceauşescu spunând că cei care au făcut închisoare – fie şi la politici – nu au voie să-şi iubească ţara şi s-o apere când e ameninţată!

În viaţa mea nu înşirasem asemenea tricolorisme; şi cu atâta convingere, în glas.

Ioanichie a devenit, brusc, foarte-foarte ocupat de nişte dosare. Pop Simion nu avea la îndemână dosare, se afla în picioare, lângă mine – în dreptul uşii. A zis, scărpinându-se la ceafă:

– Aşa o fi, aşa este, dar pe timp de... Mă rog, nu chiar de război, dar într-o stare ca-de-război, noi trebuie să fim foarte vigilenţi cu cine încearcă să se strecoare în rândurile noastre...

În clipa aceea a intrat Szász Janos. A dat mâna cu mine, m-a întrebat şi el în-ce-problemă. N-am apucat să-i răspund – Pop:

– Ian' auz' Jancsi! Cu ce pro-ble-mă a venit tovarăşu'! – m-a arătat din cap. 'Ce că să-i dăm lui o armă! Pe bază de brigăzi patriotice! Armă, de s-o-ntoarne contra partidului nost'!

– N-a zis asta!. a intervenit Ioanichie, râzând silit.

– Mai glumim şi noi un pic…, a făcut Pop.

– A zis numai de brigăzi patriotice, că vrea să se înroleze, a

continuat Ioanichie.

– Dar n-avem, la Uniune, brigăzi!, a spus Szász. încă pe dinafară.

– Când le-om face, le-om face ca lumea, din tovarăşi siguri, n-o să apelăm la ăi de-or făcut puşcărie politică!, a zis Pop.

– Şi cum nici membru al Uniunii nu e... – a oftat Ioanichie.

Am deschis uşa. Din prag am zis:

– Foarte bine, tovarăşi: fiţi vigilenţi, cu duşmanii! Nu apelaţi la ăi de-or făcut puşcărie politică – dar când o să faceţi apel la ăi de n-or făcut puşcărie? Politică! Aş vrea şi eu să ştiu când are să constituie Uniunea Scriitorilor brigăzi? Patriotice? După ce ruşii or să ocupe şi România?

Dacă aş fi avut o armă – şi aş fi tras în ei, vigilenţii, tot n-ar fi încremenit aşa; cu gurile căscate.

Am plecat. Fără să trântesc uşa – n-aveam cui s-o trântesc în nas. Ioanichie Olteanu? – ardelean de pe la Turda, ori Cluj – tot Ardeal. Pop Simion – ardelean de pe la Baia Mare, ce să priceapă el? Szász – şi ungur şi evreu şi bănăţean de pe la Timişoara, deci, tot ne-basarabean!

Îmi părea rău că mă luasem după Tita Chiper: adormita, nu auzise ce spun, nu auzise ce-mi răspunde – ca să scape de mine, emisese nişte sunete, cică: "Du-te la Ioanichie, din partea mea!" M-am dus – şi ce mi-a răspuns Ioanichie: "Ce ştie tovarăşa noastră Chiper despre problema asta?"

Ieşisem din curtea Uniunii şi o luasem la stânga, pe Şosea. Unde? Acasă, bine-nţeles, unde mă aştepta Ana. Ea credea că cine ştie ce brânză am făcut, de azi-dimineaţă... Să-i spun că nu-i nimic de făcut cu foştii-deţinuţi? Cu actualii scriitori? Să-i spun şi de ce cred eu că nu-i nimic de făcut cu toţi aceşti căcăcioşi: fiindcă sunt ba regăţeni, ba ardeleni, bănăţeni, olteni – dar nu basarabeni! Ba nu: o să-i spun că n-am făcut brânza-aşteptată, fiindcă tot "neorganizat" sunt; tot... neaparţânător – de asta nu m-au primit – deocamdată! – în Brigăzile patriotice de la Uniune: dacă nu sunt membru...

Mă aflam aproape de răspântia cu strada Mincu. M-am auzit strigat din urmă, Szász îmi făcea semne să mă opresc. Alergase după mine, gâfâia:

– Unde te duci, acum?, m-a întrebat.

– Ce întrebare-i asta?, am făcut eu, înţepat. Acasă!

– Acasă la Sterescu ori la Năvodaru?

– Acasă la... nevastă-mea!, am răspuns eu, în continuare, intrigat (şi ofensat: ei, da, nu aveam o acasă a mea – ei şi?).

– Foarte bine!, a spus Szász, Am numărul de telefon – dar acolo te duci! Acolo te caut cu telefonul!

– De ce să mă cauţi acolo cu telefonul? Ai ceva să-mi comunici? Comunică-mi acum, ce să mai aştept telefonul...

– Asta-i, că nu ştiu dacă o să am ce să-ţi comunic. Du-te acasă şi aşteaptă să-ţi telefonez!

Szász a început să mă bodogănească în ungureşte. Am înţeles numai înjurăturile – şi m-am supărat. Am dat să plec. M-a oprit:

– Ascultă, mă, cap-pătrat! Vrei să intri în brigăzi?

– Bine-nţeles...

– Dacă-i bine-nţeles, – atunci, bine-nţeles, mai întâi, trebuie să intri în partid – clar?

– Clar... Nu, nu-i clar: cine mă primeşte pe mine, în partid?

– Asta o s-o vedem în adunarea generală de mâine! Te punem în discuţie şi... Dar, mai întâi, trebuie să scrii cererea...

A scos, din buzunarul de la piept al cămăşii, nişte foi de hârtie albe. Le-a despăturit, m-a dus la prichiciul unei ferestre, mi-a pus în mână stiloul lui...

– Scrie ce-ţi dictez eu...

Am scris. Chicotind. Am scris – după dictare – că eu, cutare, deşi am făcut închisoare pentru delicte politice, în momentul de faţă, când Patria se află în pericol, cer să fiu primit în Partidul Comunist Român – ca singura forţă organizatoare a rezistenţei patriotice, întru apărarea pământului românesc contra "agresiunilor din afară, oricare ar fi acelea"...

– Pun, la urmă, şi: "Luptăm pentru pace!"?, m-am hăhăit eu.

– Nu, acum pui la urmă: "Trăiască P.C.R.!" Şi semnează, totuşi, nu mi-o da fără autograf... Acum hai sus, la comisie...

Am urcat, după Szász, "sus, la comisie". În uşa biroului în care voiam să intrăm, m-am întâlnit cu Ivasiuc.

– Salut, salut – cu ce treabă pe la noi, la Uniune?, m-a întrebat el, fără interes.

– Dar tu? Cu ce treabă – pe la voi, la Uniune?, i-am întors-o.

El n-a simţit ironia. Mi-a spus, din mers:

– Am venit să intru în partid – am intrat, acuma mă întorc la treburile mele...

– ...americane?, l-am ajuns eu din urmă cu întrebarea.

El a răsucit capul, s-a mirat – dar nu foarte. Şi a plecat.

Orele şi zilele – şi nopţile – care au urmat... Febrile, exaltate, isterice. N-am mai simţit jena, neîncrederea şi ruşinea, m-am lăsat şi eu dus de val – care a culminat cu faimoasa şedinţă de primire (în partid, fireşte!).

Nu am spus şi nu voi spune vreodată că "atunci" am intrat în partid fără voia mea: că aş fi fost împins, constrâns, înşelat. Şi nu voi spune că numai pentru a avea o armă (pe care s-o întorc, pe dată, împotriva comuniştilor), am "aderat". Pentru cei care mă condamnă, sunt condamnabil: făcusem puşcărie, băgat de către comunişti, iar eu

intru în partidul lor!; pentru cei care mă acuză de lipsă-de-luciditate (cum de mă lăsasem orbit de un discurs-de-la-balcon?, cum de crezusem că Ceauşescu putea să polarizeze – şi să conducă! – antirusismul real al românilor?), rămân un "îmbrobodit", un "fraier". Ce spun eu, ce cred despre mine cel de atunci şi despre hotărârea de atunci...

Iată ce cred – şi acum, după mai bine de douăzeci de ani:

Adevărat: i-am înşelat şi pe foştii mei colegi de închisoare, victime ale comunismului; şi pe prietenii, nepuşcăriaşi, dar rămaşi lucizi în acel august '68 (mai cu seamă la Ţepeneag mă gândesc, el îmi tot zicea – şi înainte şi în timpul şi după acea memorabilă şedinţă-de-primire: "Tu eşti cretin? Chiar atât de cretin eşti?"). La urma urmei, pe mine m-am înşelat. Numai că... într-un moment ca acela, nu puteam face să tacă glasul viscerelor mele – de basarabean. Chiar în timpul "cooptării", aşteptând să-mi vină rândul (am fost ultimul), îmi ziceam:

"Uite-i, pe fiecare din cei ca mine: Păunescu – el îşi zice oltean, este oltenete, dar... e născut la noi, în Basarabia; uite-l pe Aurel Dragoş Munteanu: ardelean până-n vârful unghiilor, antipatic, dar... şi el, născut tot la noi, în Basarabia; Mariana Costescu: nu e doar o fată drăguţă, chiar frumoasă – dar e şi basarabeancă de-a mea, declarată ca atare... Cât despre Paul Schuster, sigur că e sas şi nu din cale-afară de simpatic – dar, dacă ne gândim bine, saşii sunt un fel de basarabeni, nu? Ba da, ba da... Mai rămâne, ca o excepţie, Ivasiuc – el nu e de-al nostru, basarabean, în fine, el rămâne excepţia care întăreşte regula..."

Desigur, pentru că, în ciuda exaltării, a oboselii, a... isteriei colective de atunci – totuşi, mă rodea "conştiinţa", încercând s-o abat, s-o înşel, mă gândeam la amicul Saşa... Nu aveam de gând să mă laud cu... paternitatea ideii Brigăzilor patriotice la Uniunea Scriitorilor, însă când Saşa povestea, în jur, din ce în ce mai aţâţat, cu din ce în ce mai multe amănunte, cum el a avut "ideea de geniu", el fiind "găina autoare-ouătoare a Oului lui Columb" (până şi asta, cu ouătoarea-autoare, tot de la mine o auzise – ca oarecare reproş la... confiscarea "ideii"), începea să mă roadă "nedreptatea", îmi spuneam că nu are nici o importanţă cine a avut, primul, ideea…, care ne dusese unde ne dusese, făcând din noi, duşmani-înrăiţi, membri de partid – degeaba. Şi, cu toate că, în primele momente, Szász, Ioanichie, chiar şi Tita îl puseseră la punct, aducându-i aminte că, "cronologic", eu fusesem cel care o luase cu... căutatul unei brigăzi ("cu care să se mărite" – zicea Tita şi tot ea adăuga că, în fapt, "ideea" a ei fusese, ea mi-o pasase mie, mie recomandându-mi să caut-mai-departe, eventual la Uniune, la Ioanichie), deşi însuşi Ioanichie confirmase că eu întrebasem, primul, "de o brigadă, ceva..." – şi cu toate că Saşa accepta că eu fusesem "agentul ideii", dar "cel care o formulase, clar" contează – deci, în folclorul Uniunii, rămăsese că "autorul brigăzilor" el era...

Aşa să fie. Mai ales, că, în curând, povestea cu brigăzile-patriotice a fost uitată, rămânând doar intrarea-în-partid a unor... suspecţi – dacă nu de-a dreptul duşmani...

Pornisem de la Manolescu – şi m-am întins la Ivasiuc. Acum însă nu-mi mai vine să zăbovesc, întrebându-mă:

– Oare de ce Nicolae Manolescu – cel care fusese alături şi fidel şi curajos şi riscând (pentru Dorin Tudoran),– nu a semnat şi el Scrisoarea de solidarizare cu, măcar, Mircea Dinescu?

O fi având motivele lui – unul dintre ele fiind acela că ar avea de pierdut, dacă...

Adevărat: Doinaş, Hăulică, Paleologu, Pleşu, Şora – au şi ei ceva-de-pierdut, nu se află nici la sfârşitul vieţii, nici la capătul operei. Şi, totuşi, au semnat.

Sau poate Manolescu nu acceptă că a şi pierdut; că nu mai are ce pierde...

Dar dacă el are?

Dar dacă noi, cei din exil, nu putem vedea ce văd ei, de acolo, de la faţa locului?

6

Adâncă este fântâna – la ce se va fi gândit Ilişilì, când a trimis-o? Va fi deschis fântâna în care era fântânită, acolo, la ghişeu? Or, mai înainte, pe o masă din apropiere? Şi ce va fi făcut cu Samsonita – o va fi păstrat în mâna liberă, sau între picioare, pe jos?

La *ce* se gândea, atunci? La destinatar? Sau la el, expeditorul – care (de ce nu?) ar fi putut sări în aer, cu tot cu ghişeu sau, în cazul cel mai fericit, şi-ar fi putut pierde mâna (pardon: Braţul...)?

– ‘Mnezeii mă-ti, uite ce mi-ai făcut! ar fi *zis,* dacă ar mai fi putut zice.

Nu: nu se putea gândi la mine, atâta timp cât nu era în cumpănă viaţa mea, ci, să zicem, Samsonita lui:

– ‘Mnezeii mă-ti, uite ce mi-ai făcut, praful s-a ales de ea, care m-a costat ochii din cap!

‘Mnezeii mamei, ochii din cap îl costaseră şi Samsonita şi costumul (“costumul meu de haine!”), mai ales reverul stâng al vestonului, cel de care se atârnă Agerpresul.

Ochii din cap – ai lui, desigur, nu ai mei.

Dar celălalt, tehnicianul, dozatorul s-o fi gândit la ochii mei, atunci când dozase încărcătura (nu ca să ucidă, pe loc, ci ca să sperie, să mă sperie cu întunericul)? Ochii lui îi văzuseră pe ai mei, în

fântâna pe care mi-o pregătea – pe măsură, ca pentru nişte ochi care, privind, văzuseră şi, văzând, scriseseră ceea ce văzuseră? Ochii mei, ochiul meu drept, supravieţuitorul care, acum, pe întuneric, scobeşte întunericul fântânii dreptunghiulare.

Adâncă şi în patru unghiuri drepte, cum îi şade bine unei celule – cu toate că am cunoscut una şi trapezoidală (în subsolul de la Interne), alta în formă de secere-şi-ciocan ("satul nou" Lăţeşti, unde mi-am făcut domiciliul obligatoriu) şi încă una, oarecum rotundă (i se mai zice şi România socialistă).

Pe Ilişilì îl văd, îl ştiu, sub multiplele lui vestoane, mai militare, mai civile, cu epoleţi şi fără, cu legitimaţii atârnate de rever sau doar arătate (îţi arată dosul palmei, nu şi ceea ce se află în căuş) – îi ştiu cu toţi dumnezeii mamei care uite ce le-am făcut – dar eu?

De ce s-or fi sinchisind *ei* de un oarecare *unu, ca* mine? *Ei*, cu întreaga lor maşină de strivit-frământat-modelat "omul nou"? *Ei*, care s-au instalat nu doar în fruntea bucatelor, ci şi a "adevărului", a "binelui" – ce le pasă că *unu* cârteşte? *Ei*, făuritorii şi maşiniştii "istoriei", de ce s-or fi împiedicând într-un oarecare "accident de parcurs" – deci, "netipic"? De ce mobilizarea generală de poliţai şi securişti, lefegii şi extrabugetari, de umbrele bulgăreşti şi cerneală tipografică, de ciomege care izbesc din faţă şi de păduchi care pişcă pe (şi de) dinapoi, de ce ploaia de bale şi de bombe? Împotriva a ce – fiindcă eu nu reprezint o, să-i zicem: opoziţie organizată? Împotriva cui – nu am decât două mâini (goale), un singur ochi care vede, nu am moştenit nici tancuri, nici vreun ziar, nu sunt nici măcar funcţionar la un post de radio, călătoresc cu metroul şi am, ca toată lumea, o singură gură.

– 'Mnezeii mă-ti, io-te ce ne-ai făcut cu gura ta !

Aaaasta eraaaa: gura. Şi, totuşi, atâtea guri de foc împotriva unei biete guri – şi aceea oarecum ştirbă, oarecum strâmbă – ce vor *ei,* în definitiv: să mi-o strâmbe pentru totdeauna? Nu cumva să mi-o... "îndrepteze" (pe calea cea bună)?

Adâncă este. Ba nu, se spune: lungă. Ba nu: lungă este limba boului care adevăr grăieşte, tocmai de aceea menirea gurii este cu totul alta: să tacă. Aşadar, adâncă este fântâna – apud Thomas Mann. Apud mine, mai degrabă largă, presărată cu cotloane, îngroşări atât de largi şi rotunjite, încât dau impresia de fund, de ultim. Mai degrabă o salbă de peşteri dispuse în linie dreaptă (nu contează orientarea, însă, dacă tot vorbim de fântână, atunci pe verticală).

Adâncă şi nu prea: coboară cale de patruzeci şi cinci de ani, însă eu nu pot trece dincolo de patruzeci – am fost un copil normal, amintirile îmi încep de la cinci ani.

Dincolo de naştere, nu pot călători nici măcar cu degetul pe hartă – nu am o asemenea hartă, nici hârtii cu arbore, am la îndemână hârtie

albă, dar ce să desenez-scriu pe ea? Nu am ce. Şi nu pentru că ultima verigă cunoscută, bunicii, ar fi fost o generaţie spontanee. Ci pentru că mie, la vârsta de nouă ani şi câteva luni, mi s-a schimbat... nu identitatea (numele, prenumele au rămas aceleaşi), ci... locul naşterii. Un fleac, ar spune unii; alţii s-ar amuza de această "frustrare". Pentru mine însă, schimbarea aceea (de loc de naştere) nu a fost doar o "mutare", pe hârtie (ce ar conta locul exact, s-au născut copii în avioane zburând), ci castrare. Tăcerea pe care a trebuit s-o respect a devenit, cu timpul, uitare, absenţă. A fost nevoie de răbdare, de eforturi, ca să mă re-mut, să-mi recuperez acea parte din memorie care este mai mult decât pare: copilăria. Şi dacă, după vreo cinci ani (de la a doua naştere), îndepărtându-se pericolul, locul naşterii a fost restabilit, în acte, am continuat să tac şi să nu întreb, din inerţie, şi din inerţie părinţii au continuat să tacă şi ei şi să nu-mi spună.

Hârtii... Printre puţinele păstrate, printre şi mai puţinele aduse, pe ascuns, în exil, se află şi următoarea, pe o jumătate de coală (se făcea economie...):

PREFECTURA JUDEŢULUI TÂRNAVA-MARE
Biroul pt. aplicarea armistiţiului
Nr. 249/29/945

ADEVERINŢĂ

Prin prezenta se adevereşte că Dl. Goma Eufimie şi familia trecut pe tabloul refugiaţilor din com. Buia, Târnava-Mare, s'a verificat de *Comisiunea judeţeană* şi *delegatul Comisiei aliate de control* şi conform actelor şi probelor pe care le-a făcut, reiese că *în timpul de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941, nu a fost în teritoriile U.R.S.S.,* deci, se dispune rămânerea numitului în ţară.

Sighişoara, la 10 aprilie 1945

Delegatul Comisiei Aliate de Control Căpitan S. Cernetz
Prefect Ing. Bazil Munteanu
Şeful Bir. Refugiaţilor Gh. Pora

În acel 10 aprilie 1945, când a fost eliberată jumătatea de coală de hârtie, eu aveam nouă ani, opt luni şi opt zile. La acea vârstă ştiam cam totul: ştiam ce este un război şi ştiam istorie; ştiam geografie şi ştiam ce este un lagăr; ştiam ce este un orfan şi ce este un refugiat; cunoşteam caligrafia, chiar şi plastografia. Toate, pe pielea mea, nu era nevoie să mi se facă un desen, ca să înţeleg ce legătură putea fi între mine, cu cei nouă ani ai mei, şi, de pildă, un *Birou pt. aplicarea armistiţiului; î*ntre mine şi o *Comisie aliat*ă *de control;* între pantalonii mei scurţi şi *Teritoriile U.R.S.S.;* între nuiaua de alun ("Calul" meu) şi *Timpul de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941;* între faptul că încă mai

"voiam la mama" (în braţe) şi faptul că *Se dispunea rămânerea numitului în ţară;* între mine, care eram numărat la "şi familia" şi cel care ne număra, *Delegatul Comisiei Aliate de Control, Căpitan S. Cernetz.*

Eram însă (cel puţin cu câteva zile) mai mic, atunci când tata *a coborât.*

În curtea Prefecturii din Sighişoara suntem vreo cinci familii. Fiecare în câte un loc al ei, pentru aşteptare, cei mari nu-şi vorbesc, copiii nu se joacă, deşi cu toţii ne cunoaştem bine, chiar prea, de câteva luni "convieţuim" claie peste grămadă în clădirea Liceului industrial, transformat în "Centru de repatriere". Acolo ne cunoaştem, acolo ne vorbim, ne certăm, acolo suntem păziţi. Aici însă, la Prefectură, unde ne-a venit rândul la ACTE, am venit fără pază, suntem liberi – aşa că nu ne amestecăm, nu vorbim nici în de noi, membrii aceleiaşi familii. În curtea Prefecturii, familiile aşteaptă fără cap, capul fiindu-ne "sus", la Comisie. Noi suntem o serie de dimineaţă. Cam din oră în oră, *coboară* câte un cap. Oricare ar fi rezultatul presupus ori dedus ori spus, nimeni nu i se duce în întâmpinare, nimeni nu întreabă, tare, dacă da sau ba, nici chiar membrii capului. Dacă rezultatul definitiv este *rămânerea,* fericiţii îşi stăpânesc fericirea, ca să nu-i rănească pe cei care încă aşteaptă şi care, Doamne fereşte, s-ar putea să nu rămână; dacă rezultatul nu este definitiv, la ce bun să se bucure ori să se întristeze; iar dacă rezultatul definitiv este *plecarea,* la ce bun să se mai văicărească: nimic nu mai putea schimba nimic."

În curtea Prefecturii, fără pază, cele vreo cinci familii ne aşteptăm capii (care nu sunt cu toţii bărbaţi). Mama şi cu mine aşteptăm – aşa s-a nimerit – în mijloc. Stăm în picioare. Nu ne plimbăm, nu ne aşezăm. Ne mutăm greutatea de pe un picior pe altul şi privim "în sus", de unde *se coboară.* Ştiu că în aşteptare, mama s-ar simţi bine dacă ar schimba câteva cuvinte cu doamna Pelivan, mama doamnei Gane – care e "sus", ca un cap ce este, domnul Gane nemaifiind. În aşteptare, eu m-aş juca puţin cu Sergiu al doamnei Gane, chiar dacă el nu are decât şase ani, dar Sergiu este fratele mic al Aurorei, care poartă o fundă atât de albastră şi are nişte ochi atât de albaştri şi o rochiţă atât de albastră, încât mă podidesc lacrimile de iubire doar când văd ceva albastru – mai ales că Rora este (ar fi trebuit să fie) în clasa a doua de liceu. Dar nici mama nu se mişcă, nici doamna Pelivan, nici eu. Nici măcar Sergiu. Aşteptăm, ne aşteptăm capii: într-o oră, în zece minute, într-un minut, o să aflăm dacă mai rămânem împreună sau ne despărţim: împreună, la "Centru", pentru o vreme ("supliment de ACTE"), împreună, pe tren, la *plecare;* despărţiţi, fiindcă familia Gane *pleacă,* în timp ce familia Goma *rămâne* (sau invers). Desigur, eu vreau să fiu cu Aurora, oricum, oriunde – chiar dacă ea are doisprezece ani, iar eu doar nouă. Dar nu se poate. Dacă tata ar fi jos (încă

“nestrigat”), ar fi mult mai bine, tata nu respectă regula şi chiar dacă nu se opreşte să stea de vorbă cu alte familii, plimbându-se, strecoară câteva cuvinte – de încurajare, pentru cei care-şi aşteaptă capul, de încurajare (dar altfel), pentru capul care aşteaptă să fie “strigat”. Tata e grozav, cred că cel mai grozav dintre toţi capii de la Sighişoara! Măcar pentru faptul că “face ACTE”. Rămâne de văzut dacă ACTELE pe care le-a făcut şi pentru noi or să “dispună rămânerea numitului (şi familia!) în ţară”...

Aşteptăm în curtea Prefecturii *coborârea* tatei. Şi iată că...

Şi iată că nimic: dacă mi s-au păstrat, în cele mai mici amănunte aşteptările, coborârile altor capi de familie, nu mai ţin minte nimic, absolut nimic din coborârea tatei. De parcă nici n-ar fi fost obligat să urce, să reurce, “strigat”. Judecând însă după ADEVERINŢ... Nu, nu judecând după adeverinţă, ci după faptul că acum, după 36 ani, pot scrie ceea ce scriu, constatând că... *am rămas.*

Şi totuşi, ţin minte că nu am plecat numaidecât din Sighişoara – deşi ne-am liberat din “Centru” şi am luat o cameră la un hotel de lângă gară. Acolo, la hotel, am putut “lucra” (tata şi cu mine!) mult mai bine decât în “Centru” – unde trebuia să ţin aprinsă lanterna, sub plapumă, noaptea, iar ziua, într-o cabină de closet, şi unde de fiecare dată când voia să intre cineva eu trebuia să gem, să mă plâng că mă doare burta, aşa că să aştepte să se libereze altă cabină... – pentru ca tata să poată face ACTE. La hotel era mai uşor, rolul meu era doar să mă uit pe gaura cheii, de-a lungul coridorului şi să dau alarma doar când o vedeam pe patroană şi pe cioloveci (ruşii căutau peste tot băutură şi femei, căutau şi în camerele din hoteluri). Dacă era numai patroana, tata ascundea “Oficiul de Stare civilă”; dacă erau şi sau numai ruşi, simultan, se ascundeau şi mama (sub pat) şi “oficiul” (sub saltea). În amândouă cazurile, eu mă întindeam pe pat, cu un prosop ud pe burtă (nu pe frunte, până şi cel mai troglodit ciolovec şi-ar fi dat seama că nu am febră, or, durerile de burtă nu provoacă ridicarea temperaturii...), iar tata mă doftoricea...

Aveam nouă ani şi opt luni, dar ştiam de ce, având o asemenea adeverinţă, nu o ştersesem numaidecât din Sighişoara: mai rămăseseră în Centru prieteni de-ai părinţilor mei care încă nu fuseseră strigaţi şi mai ales rămăsese fratele mamei, Niculae Popescu – mai avea de aşteptat până la litera P... Apoi îi mai rămăseseră tatei, în bocceaua în care erau păstrate cu sfinţenie ciorapi şi izmene murdare, “Oficiul”: formulare de certificate de absolvire a şcolii, de căsătorie şi de naştere (în cătunul nostru din Basarabia, directorul şcolii făcea şi pe ofiţerul de stare civilă...), precum şi câteva ştampile...

ADEVERINŢA, aşa preţioasă cum era, minţea: Comisia aceea Aliată de Control şi căpitanul Cernetz “dispusese”(ră) “rămânerea

numitului în ţară" (adică în ceea ce mai rămăsese din România), nu doar pentru că numitul cu pricina produsese ACTE din care "reieşea că în timpul de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941, nu a fost în teritoriile U.R.S.S." (adică în Basarabia, cazul nostru); ci pentru că "numitul" produsese ACTE din care reieşea şi altceva – ceva pe care numita Comisie Aliată (un fel de a vorbi, era pur şi simplu *Sovietică*) nu o aşternuse pe hârtie, dar care *dispunea,* singură, rămânerea sau nerămânerea: *locul naşterii.* Nu timpul – "de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941" – era, precum copertele, de-ter-mi-nant, *ci locul:* toţi cei care se născuseră, nu doar "pe teritoriile U.R.S.S.", *ci pe teritoriile care deveniseră, mai apoi, ale U.R.S.S.* (Basarabia, Bucovina de Nord, Ţinutul Herţa) erau consideraţi *cetăţeni sovietici,* drept care trebuiau neîntârziat "repatriaţi" (în U.R.S.S., se înţelege). Dacă acest criteriu era absurd, de pildă, în cazul părinţilor mei, născuţi în 1909, în Basarabia *rusească* – deci, nu *sovietică* (pentru simplul motiv că U.R.S.S. nu exista pe atunci), devenea de-a dreptul abuziv în cazul meu, născut în 1935 în Basarabia *românească.* Şi criminal, faţă de cei nativi în Ţinutul Herţa, niciodată ocupat nici de ruşi, nici de sovietici.

Dar, vorba tatei: "La asemenea armistiţiu, asemenea aplicare". Şi tot a tatei vorbă: "Cu tâlharii, tâlhăreşte!" La început de tot a "tâlhărit" doar nişte scrisori... primite de ei, părinţii mei, "în timpul de la ... până la", într-un *loc* din afara "teritoriilor U.R.S.S." (lucru care "reieşea" din text...). La prima strigare, Comisia i-a spus că da, corespondenţa ar fi oarecum probantă, dar nu singură, aşa că i se mai dă un termen, să caute şi altceva... Tata a "căutat" (împreună cu mine, care-i ţineam lanterna, sub plapumă şi tira, la closet), iar la a doua strigare, s-a prezentat cu un ACT: certificatul de căsătorie al lui Eufimie Goma cu Maria Popescu, "eliberat" de Oficiul Stării Civile din Tisău, Buzău (cum anume s-a prefăcut – şi pe ştampile! Mana în Tisău şi Orhei în Buzău, eu unul nu am băgat de seamă, ceea ce nu avea mare importanţă, dar că nu a băgat de seamă căpitanul Cernetz, asta, da!). Bun şi un certificat de căsătorie, a zis Comisia, dar nu singur, cel de bază este certificatul de naştere – unde sunt cel al soţiei şi cel al copilului? Cum aşa, le-a uitat "în Lagăr"? Mai întâi, că nu-i Lagăr, ci Centru; în al doilea..., o să mai rămână acolo, în lagăr, centru, ce-o fi, până o să-i vină iar rândul – când i-o veni... Pentru a treia strigare, tata a pregătit totul-saunimic: un certificat de naştere al meu: m-a născut în acelaşi Tisău, Buzău. Şi, văzând, el (Tatăl) că naşterea este bună..., după ce a fost seară şi a fost dimineaţă, a născut-o şi pe mama (tot la Tisău). Zice:

– Dacă n-ar fi dat ciolovecii peste noi, nu s-ar fi întâmplat minunea-minunilor: eu să-mi nasc, cu mânurile mele, propria-mi nevastă şi tu, băiete, să dai o mână de ajutor la naşterea maică-ti!

Ei, şi văzând el, Tatăl, că naşterile sunt bune (dovadă că tâlharul

de Cernetz nu-şi dăduse seama că fusese tâlhărit), s-a aşternut pe alte naşteri – la hotel. Fireşte, mai întâi, l-a născut pe un nepot de-al lui; apoi pe cumnatu-său, Niculae – era la mintea cocoşului că dacă mama "era" născută la Tisău, fratele ei avea mai mult ca oricine dreptul *să fie* născut în aceeaşi localitate. Numai că Niculae Popescu nu voia să re-nască:

– Şi dacă mă prinde Cernetz, cu fals în acte? Aşa, cu nefalse, mă trimite înapoi, în Basarabia – rău-rău, dar poate că nu mai rău decât aici, ca refugiat, acolo am măcar căsuţa mea şi de agronomi or să aibă şi ei nevoie... Dacă mă prinde cu acte false, mă pedepseşte, mă trimite la mama dracului, în Siberia!

– Şi tu crezi că dacă te prezinţi ca oaia, cu actele tale ne-false, lupul n-o să te mănânce?, zice tata. Tu nu ştii, oaie ce eşti, că trenurile ruseşti n-au frâne şi, de cum trec Prutul, nu se mai opresc? Decât la mama dracului, în Siberia?

La care unchiu-meu, ca un adevărat basarabean:

– Oare?...

Tata ştie că basarabeanul când rosteşte: "Oare?..", nu se îndoieşte nici de sine, nici de rostul lumii, ci de tine, cel care încerci să-l împingi în neştiut, deci, în pericol – deci, nu se lasă. Dar nici tata nu se lasă. Intervine şi mama cu argumente de soră – în zadar: Niculae ascultă, ascultă, apoi:

– Oare?…

– Lasă-l pe oare, oaie ce eşti! – tata îl înghesuie într-un- ungher al curţii Prefecturii, mama se lipeşte de tata, mă apropii şi eu, rămânând cu spatele spre ei, ca să dau alarma în caz că... Lasă-l pe oare şi ia hârtiile astea pe care ţi le-am făcut! Dacă te prezinţi cu ele, ai douăzeci la sută şanse să scapi, să rămâi – pentru copiii tăi, oaie, dacă nu pentru agronomia ta! Dacă te prinde cu minciuna... te prinde, n-o să-ţi fie mai rău decât dacă faci pe cinstitul – cu cine vrei tu, mă, să fii cinstit? Cu Cernetz? Ia-le, odată, că acum te strigă, sus...

– Oare?…, "răspunde", însă nu ia hârtiile. Când coboară, coboară, demn: se stăpâneşte:

– Sunt cam mâhnit că ne despărţim..., zice el.

– Nu eşti mâhnit că ne despărţim, zice tata. Nici că te "repatriază" tâlharii într-un tren fără frâne. Eşti mâhnit că tâlharul de Cernetz nu ţi-a dat şi o decoraţie, să-i zicem: "Cinstea Sovietică".

Din nefericire, tata a avut dreptate: trenul cu care a fost "repatriat" şi unchiu-meu, cu întreaga familie, nu s-a mai oprit decât la mama dracului, în Kazahstan; din fericire (slabă consolare pentru mama), alţi vreo unsprezece basarabeni şi bucovineni – vorbesc de unsprezece capi de familie – nu au fost "cinstiţi": au acceptat să fie născuţi de tata. E adevărat, au pierdut ocazia de a deveni "cetăţeni sovietici", dar au

pierdut şi trenul fără frâne. Că nu le-a fost deloc moale nici *rămaşi*... Dar nu era în puterea lor să aleagă o cale mai bună, ci să încerce să găsească una mai puţin rea: să nu ducă spre Răsărit…

Nu am avut niciodată curiozitatea *să vizitez* locul unde fusesem născut de tata – Tisău, Buzău – cu nouă ani şi opt luni după ce mă născuse mama.

7

Adâncă, adâncă...

Nu l-am văzut pe tata *coborând.* Îl văd însă despărţindu-se de ai noştri (fie destinaţi trenurilor fără frâne, fie rămaşilor, dintre care nu puţini, de la Prefectură, nici nu mai treceau pe la "Centru", să-şi recupereze cele două geamantane şi trei boccele, întreaga lor avere de refugiaţi...)

– Şi mai ales să ţinem legătura...

Învăţasem şi eu formula de despărţire. Aşa că atunci când ne-am luat rămas bun de la familia Gane, mai întâi şi mai întâi i-am sărutat mâna bunicii, doamna Pelivan; apoi i-am sărutat mâna mamei, doam-na Gane, "capul"; apoi m-am oprit locului: părinţii mei şi cele două femei se îmbrăţişau în patru, cu Sergiu la mijloc.

Mă opresc stingher. Nu ştiu cum să-mi iau rămas bun de la Aurora. Care nu mai are fundă albastră, şi-a pus pe cap o beretă neagră. M-aş îmbrăţişa cu Sergiu, dar el e undeva în miezul grupului care se tot îmbrăţişează şi nu mai sfârşeşte.

Vine Aurora spre mine. Cu mâna întinsă, îmi ia mâna şi face o reverenţă:

– Şi mai ales, să ţinem legătura, zice Rora.

Îmi îndoi şi eu un genunchi, mă înclin cum a făcut ea – când o să fiu şi eu la liceu o să învăţ bine asta, dar nu strică să încep de pe acum.

– Şi mai ales, să ţinem legătura, răspund.

Aurora mai face o reverenţă, acum, cu mâna liberă, îşi îndepărtează puţin poala paltonului – şi se vede o scăpărare de albastru dinspre rochie:

– Şi mai ales să ţinem legătura – când o să vii la noi, la Corneşti, să-mi aduci aminte să-ţi arăt ceva, în livadă...

– Şi tu când o să vii la noi, la Mana… Să-mi aduci aminte să-ţi arăt ceva, în pădure.

– Dar voi nu veniţi, zice Aurora. Voi rămâneţi. Aici unde rămâneţi, aveţi livadă?

Ridic din umeri. Nu, nu avem livadă. N-avem nici casă. La urma

urmelor nici sat n-avem, aici, la "Centru" ne-au adus jandarmii din pădure. Dar o să găsească tata ceva, un sat, o casă – poate chiar cu livadă.

– Ne descurcăm noi, zic, bărbăteşte, cu voce îngroşată. Şi mai ales, să ţinem legătura...

Aurora mai face o reverenţă, dar nu mai spune nimic, clatină din cap, a încuviinţare – adică, da, o s-o ţinem.

Vine spre noi Sergiu, smiorcăind. Se lipeşte de soră-sa, apoi mă observă. Se apropie de mine, îmi întinde mâna:

– Şi mai ales să ţinem! zice Sergiu şi îmi scutură mâna. Şi mai ales!, adaugă el, bătrâneşte.

Gata, toată lumea în vagoane! Mama plânge, tata fumează şi înjură printre dinţi. De la fereastra coborâtă, doamna Pelivan, bătrâna şi doamna Gane, tânăra, liniştite, privesc, aşa, peste capetele noastre. Ai zice că se simt oarecum vinovate că ele pleacă la ele, la Corneşti, unde au casă şi chiar livadă şi ne lasă pe noi aici, printre străini, fără casă, fără nimic.

Din uşa încă deschisă a vagonului, Aurora mă strigă pe nume, îmi întinde ceva albastru: funda.

– Aşa, ca să nu uiţi să-mi aduci aminte, când vii la noi, la Corneşti! Şi mai ales să ţinem...

Şi pleacă. Pleacă trenul, pleacă Aurora, pleacă legătura. Ba nu: legătura rămâne în mâinile mele şi numai. Poate că dacă ar fi luat funda cu ea şi, în timp ce trenul se îndepărta şi-ar fi agitat-o de la fereastră – ori din uşa deschisă a vagonului – legătura aceea s-ar fi ţinut. Dar aşa, ţinutul legăturii s-a prefăcut în tic verbal.

Apăsam pe "mai ales", aşa cum făceau mama, tata, ceilalţi refugiaţi, care chiar dacă locuiau (în acel moment) în acelaşi sat şi, mai frecvent, erau învăţători la aceeaşi şcoală; chiar dacă se despărţeau pentru o oră, două, pe lângă salut (uneori, în locul lui), basarabenii şi bucovinenii îşi repetau întâia poruncă a refugiatului:

– *Şi mai ales,* să ţinem legătura!

Între ei, adulţii, cam până pe la moartea lui Stalin, *legătura* nu fusese vorbă goală. Prin scrisori, prin "vorbe trimise", chiar prin telefon, îşi transmiteau ultimele informaţii, zvonuri, temeri – despre ei înşişi, despre "rămaşi", despre "plecaţi". Apoi, cu timpul, cercul fiecărui refugiat s-a restrâns, s-a destrămat, legătura rămânând în familie. Tata a murit în februarie 1967: în ajunul morţii îmi scrisese la Bucureşti şi, după obicei, încheiase cu: "Şi mai ales, să ţinem legătura"; mama a murit, în spital, în iulie 1974; la fiecare sfârşit de vizită, îmi şoptea: "Şi mai ales, să ţinem legătura".

Până în 1977 – când m-am exilat – am crezut că acest "tic" este caracteristic diasporei: dezrădăcinaţii de totdeauna şi de oriunde

încearcă să nu fie *şi* izolaţi. Nu ştiu cum se petrec lucrurile în alte diaspore, dar în cea românească, recentă, dezrădăcinaţii par a fi şi fără... crengi – probabil, de aceea nu mai simt nevoia să ţină legătura...

Adâncă este fântâna. Până aici, la gură – unde...

– În sfârşit, avem traducător în rusă! se bucură Monica. Maximov vrea să publice, în *Kontinent*, un fragment de roman şi ţi-l cere prin... Are un nume ciudat pentru o basarabeancă: Vanessa... Zice că-i născută la Alabama... Sau Alahaba? Ceva ca Ala-bala-portocala, de pe la ei, de la calmuci...

– Alma-Ata, cumva? Vanessa... Nu sună nici ruseşte, nici kazahstan... eşte... Vanessa şi mai cum?

– Şi-a dat un nume turcesc, ceva în genul: Kuciuk sau Atatürk, dar zicea că mai are şi altele. I-am dat telefonul dumitale, zicea că Maximov se grăbeşte. Uite şi telefonul ei...

Maximov, poate, dar nu şi Atatürka. După trei luni, telefonez eu. Spun în franţuzeşte că sunt cutare...

– Oi! Oi, Boje moi! exclamă Vanessa, apoi în româneşte, cu un abia perceptibil accent moldovenesc: Tocmai mă pregăteam să vă telefonez! Trebuie ne-a-pă-rat să-mi daţi un pasaj din ultimul roman – dar nu mai mult de douăzeci de pagini, pasajul, – ne-a-pă-rat!

– Dacă-i ne-a-pă-rat, atunci să ne întâlnim şi să...

– Da, sigur! Ne-a-pă-rat! Să vă dau adresa… – mi-o dictează, apoi: Am şi saună, puteţi face baie de aburi, numai Kolea să nu afle... Că, dacă află...

– Atunci să ne întâlnim în oraş, zic eu. Eventual, mâine.

– Da, sigur! Ne-a-pă-rat!

Fixăm întâlnire într-o cafenea, mă duc cu manuscrisul – nu vine nimeni "cu păr cânepiu, de un metru douăzeci" (acesta fiind semnalmentul de recunoaştere). Telefonez, după două ore: Boje moi, n-a uitat, însă uite că chiar acum se mută, dar las' că-mi telefonează ea, de cum... Dar ne-a-pă-rat, fiindcă Maximov se grăbeşte. Trece o lună, încă una... Într-o zi, trecând pe la studioul parizian al "Europei Libere", o văd pe Monica stând de vorbă, pe coridor, cu metrul-şi-douăzeci de păr cânepiu. Ea trebuie să fie, vorbesc româneşte. Mă apropii prin spate, vâr mâna cu degetele răşchirate în păr, strâng...

– Oi!, face ea, dar când mă vede se luminează. Tocmai mă pregăteam să vă telefonez, trebuie ne-a-pă-rat, Maximov...

– Mă întorc numaidecât, zic, întâmplător, am manuscrisul...

– Da, si-gur! Ne-a-pă-rat!

Când mă întorc – peste exact un minut şi douăzeci de secunde – nici urmă de metrul-şi-douăzeci de centimetri de păr. Unde-i Vanessa? Ruşii o văzuseră "uite-acum"; polonezii, "aici"; ungurii, "aici, adineauri". După două săptămâni, telefonează ea, anunţându-se la noi. O

aşteptăm... După zece zile telefonează, scuzându-se că n-a putut să vină, se mută. Iar? Iar. Fixăm o nouă întâlnire în oraş. Nu vine.

Într-o zi – după aproape un an de la primul telefon – mă duc neanunţat la adresa ei. Turn de douăzeci de etaje. La interfoane, doar numerele apartamentelor (pe care nu mi-l dăduse), la cutiile de scrisori, nici o Vanessa, nici măcar ca V – şi nici un nume turcesc. Ies, telefonez din stradă: Oi, ce plăcere, ne-a-pă-rat! Numărul apartamentului? Nu-l mai ştie, i s-a furat plăcuţa. Etajul? Oleacă paisprezece? —nu, e prea jos, douăzeci? – e cam sus, trebuie să fie printre... Dar si-gur!, cum de nu i-a dat prin minte să coboare ea, în hol?

Uite-o – vaaai, ce bine-i pare, dar s-o scuz, la ea e cam deranj, face bagajul fetiţei pentru o colonie de vacanţă. În ascensor, apasă fără ezitare pe butonul 12, iar ajunşi, o ia hotărât pe coridor, la stânga, la dreapta, descuie o uşă care are, totuşi, plăcuţă cu număr. După trei ore şi două pachete de ţigări, cobor şi, pentru întâia oară în viaţă, mă tot învârtesc în jurul unei guri de metrou, căutând-o, căutând-o şi negăsind-o.

Vanessa şi mai cum? Ceee? – Vanessa şi punct. De unde, "de loc"? Cine, eaaaa? Să zicem: de la Moscova. Cum, de unde a învăţat limba română – de-acasă, de la mama, de la bunica... – numai să nu se afle, că dacă se află... Adică, de-acum, n-au decât să afle, deşi parcă tot mai bine ar fi să nu se afle încă... Ce să nu se afle şi cine? Ei, ce – aşa, nimica; ei, cine – dar Kolea? Cum, nu ştiu cine-i Kolea? – mai bine să nu ştiu! Cum a ajuns în Occident şi când? A ajuns, bine că a ajuns, credea că nu mai ajunge. Siiigur că scrie şi ea, de când s-a mutat aici, a scris o chestie despre o chestie – o s-o citesc, publicată în franceză. Câte pagini? Nu prea multe, vreo nouă sute, în ruseşte – ce mă mir aşa, să stau oleacă, e abia prima parte a volumului întâi! A glumit, ce, nu ştiu de glumă? Primul volum nu depăşeşte şase sute. Contract? Încă nu, dar când or să afle franţujii de chestie, or să stea la coadă, "ca la noi, când se dau pâslari"! A, fetiţa? E la bunici, la ţară. Ei, care bunici – zicem şi noi, aşa, ce, i-ar strica fetiţei nişte bunici?

În trei ore, nu am avut timp de textul pentru *Kontinent*. Îmi aduce ea aminte, a doua zi, la telefon. Ana – bineînţeles, pusă la curent de mine – ia receptorul şi-i spune să vină i-me-di-at la noi, la masă. Bineînţeles că poate să vină şi cu fetiţa, Filip atâta aşteaptă.

Culmea! – vine. Dar fără fetiţă – e la taică-său – ei, care tată, ce, i-ar strica un tată? Filip pune stăpânire pe părul ei, Ana pe rest, mie nu-mi rămâne decât să mă consolez că tot n-o să înţeleg niciodată, nimic. După plecarea ei, Ana îmi reproşează că nu înţelesesem nimic: mai întâi, n-o cheamă *numai* Vanessa, ci şi Valentina, şi Olivia, şi Veronica, şi... A, nu, astea sunt doar prenumele – şi nu toate – fiindcă numele... nici ea nu le mai ţine minte pe toate. A, nu, numai pentru că

a fost căsătorită de mai multe ori (ultima oară în alb, ca să poată pleca), ci aşa, ca să i se piardă urma, ca basarabeancă. Oricum, să ştiu un lucru: Valentina-Olivia nu-i nici nebună, nici proastă; nici neserioasă – în privinţa cărţii, să vorbesc cu Michel, s-o editeze el...

– Carte carte? Chestia-despre-o-chestie?

– Dar e foarte interesantă şi bine scrisă... Mi-a povestit-o în româneşte, să vorbeşti neapărat cu Michel pentru Avrora...

– Deci, o cheamă şi Avrora, precum crucişătorul – bine că n-o cheamă Palatul de Iarnă – cum s-o fi spunând, în ruseşte?

– M-am încurcat eu, Avrora e fata. Să vorbeşti cu Michel!

Trei zile mai târziu, vine iar – la Ana – însă eu o conduc la metrou. Zic:

– Varianta orală a chestiei-despre-chestie pare interesantă. Dar dacă Michel este de acord, sub ce nume publici?

– Cine. eeeeu? se miră ea, cumplit, agitându-şi coama cu care şterge praful de pe acoperişul unei maşini. Acum, că sunt la adăpost, pe numele adevărat...

– De pildă?, fac eu pe indiferentul.

– De pildă... Să zicem... Ekaterina Bessarabskaia – a, nu, ar putea să-şi dea seama că eu sunt. Să zicem... Valentina Şaşlâkova. Un nume care mi-ar plăcea ar fi Zinaida Jeannedarcovna. Sau...

– Sau Avrora Popescovna, râd eu.

Însă ea îşi astupă urechile cu amândouă mâinile; apoi priveşte în jur, înspăimântată: apoi geme:

– De unde ştii? De la Kolea? Oi, Boje moi...

– Ce să ştiu? Care Kolea? Am zis şi eu, aşa... Fetiţa ta...

– Fetiţa!, şi mama fetiţei mă îmbrăţişează şi mă ţocăie pe amândoi obrajii. Asta era? Si-gur? Nu de la Kolea? Oi, Boje moi, ce bine – sigur că fetiţa!

O las în plata domnului şi nu mai deschid gura până la metrou, unde o salut şi dau să mă întorc, dar ea:

– Şi mai ales, să ţinem legătura!

Nu mă trezesc decât atunci când ea a dispărut, în adânc. Să mă iau după ea? Să-i strig: “Rora!”? Ori, s-o întreb direct dacă numele ei adevărat nu este Aurora Gane, din Corneşti? Dar nu: Rora era cu trei ani mai mare decât mine, ori această Vanessa Kişleakova pare să aibă cu vreo cincisprezece mai puţin. Măcar s-o întreb dacă a purtat vreodată fundă albastră. Sau s-o întreb de la cine învăţase salutul-somaţie, cel cu legătura de ţinut? Când mă trezesc, e prea târziu, simt, prin asfalt, metroul cu care a plecat. O s-o întreb mâine. Sau poimâine.

Mâine o întreb – printre altele – dacă are fraţi, “acolo”. Oi, are un frăţior pe care îl cheamă Pavluşa – asta vine de la Pavel – şi, dacă vreau, de la Paul... Cum, şi mai cum? Pavel Grigorievici, aşa îl chema

pe tatăl lor: Grigore. Cum adică şi mai cum? – să zicem Grigore Nico-laevici, dar ce-ar fi să vorbim despre altceva, de pildă, despre fragmentul pe care tocmai îl traduce?

Poimâine o întreb dacă a fost vreodată în România.

– Oi fi fost, cine mai ţine minte pe unde am tot umblat...

– Spune-mi, te rog, de ce, alaltăseară, la despărţire, ai spus: "Şi mai ales să ţinem legătura!"?

– Aşa am ziiiis? se miră ea. Oi fi zis, am tradus din ruseşte – ce, voi, românii, nu obişnuiţi?

– Ba da, şi "noi, românii", obişnuim – dar voi, ruşii?

– Care, "voi, ruşii"? Eu nu-s rusoaică! Eu sunt...

– Eşti...? o îndemn, apoi, pentru că ea nu se lasă: Dacă nu ştii cine eşti, nu ştii nici ce eşti.

– Şi nu-i mai bine aşa? chicoteşte ea, scuturându-şi coama.

– O fi fost mai bine, cândva, dar acum... Spune-mi, te rog, dacă rostesc cuvântul *Sighişoara,* ce îţi evocă?

– Ce-mi evocă? se veseleşte ea, apoi, brusc, închisă: Sighişoara... Nu ţi-oi spune...

Prin "nu ţi-oi spune", de regulă, basarabeanul răspunde că nu ştie (deci, nu poate spune ceea ce nu ştie). Or, Olivia-Valentina spune ceea ce spune: că n-o să-mi spună (pentru că nu vrea).

Răspoimâine o atac direct:

– Referatele sunt favorabile, Michel vrea să te publice – dar pe ce nume?

– Dar i-am dat o listă întreagă! Să aleagă!

– Pot să-ţi propun şi eu unul? Ce-ar fi să semnezi cartea cu pseudonimul Aurora Gane?

– Nu-nu-nu!, refuză ea. Trebuie să folosesc un nume rusesc!

Atunci: Ganev…

– Nu-nu-nu! Sună bulgăreşte. Trebuie să sune ruseşte, altfel n-o ia nimeni în seamă.

– Pe cine: pe... Aurora ?

– Nu, pe... Ai vrea tu! Dar nu-ţi spun !

– Ce anume nu-mi spui?

– Că mă cheamă Ele... Oi, Boje moi, că proastă mai sunt! Numai de n-ar afla Kolea!

– Că te cheamă Elena? (ea încuviinţează, nefericită). Dar cine paştele mă-si e Kolea ăsta de care ţi-e frică? Bărbatul înşelat? Copilul abandonat? (ea neagă, din cap). Atunci, un agent KGB?

– A, nuuuu! Din contra!

– Dacă-i din contra, atunci de ce ţi-e frică de el?

– O să-ţi spun, după ce-mi apare cartea, atunci o să am, cum spui tu, umbrelă, n-or să-mi mai poată face nimic. Atunci o să încep să... O

să încerc să... Sighişoara are nişte turnuri ascuţite? Cu acoperişuri colorate aşa, geometric? Are şi un pod de lemn, acoperit? Şi o... de asta, cum îi ziceţi voi, românii... Prefectură?

– Îţi aduci aminte şi de "Centrul de repatriere"?, întreb fără să vreau neapărat să întreb. Clădirea unui internat sau liceu, unde ne adunaseră pe toţi, claie peste grămadă?

– Boje moi, câte "centre" am cunoscut eu... Am impresia că de când m-am născut, n-am făcut decât să mă mut dintr-unul în altul.

– Bine, dar... Pot să te întreb ce vârstă ai?

– Poţi să mă întrebi, râde ea.

– Dar nu mi-i spune, ştiu. Dar de gara din Sighi…

– Gara! Boje moi, gara!

Din vârtejul de mâini, păr cânepiu şi bojemoiuri, înţeleg, totuşi, că ea, mama, trebuia să fie la Gare de Lyon, să-şi aştepte fetiţa! În douăsprezece minute, trenul intră în gară şi, boje moi, ce se face fetiţa, singură, în gară? Să luăm un taxi? De unde?, apoi cu metroul ajungem mai repede. Coborâm, alergând. Avem noroc. Dar, tot drumul, ea nu face decât să-şi privească ceasul şi să se bojemoiască.

Ajungem la Gare de Lyon cu unsprezece minute *după* sosirea trenului. Din fugă, îmi spune să rămân lângă Informaţii, ea se duce pe peron. Bine, rămân, dar cum arată fetiţa? N-a apucat să-mi spună. Dar iată că mama vine, fericită, abia mai respirând:

– Patruzeci de minute întârziere! Slava Bogu! Hai să bem bere, ca la Moscova.

Bem bere – ca la Paris. În sfârşit, se anunţă sosirea, ne îndreptăm spre peronul şi el anunţat. Când vede locomotiva, mama dă să o rupă la fugă – ca la Moscova, ca la Bucureşti – spre coada trenului, trebuie s-o ţin strâns de cot, să-i explic de mai multe ori că, dacă nu vrea să aşteptăm aici, în capăt ("Dar cum o să coboare, singurică? Şi are şi un cemadan!"), atunci aşteptăm să se oprească trenul şi ne îndreptăm, încet, înspre coadă... Dar cum să priceapă aşa ceva? Fuge încolo, se întoarce, strigă, se vaietă, iar o ia încolo... O iau de braţ şi n-o mai las.

– Uite-o! strigă, la un moment dat, arătând, în faţă, spre o uşă de vagon. Avrora! Rora!!

Îi dau drumul – ducă-se. Pentru că Aurora e acolo, în uşa deschisă. Cu beretă neagră, printre pulpanele pardesiului se vede albastrul rochiei. Agită mâna în care ţine ceva albastru – desigur, funda. Singura deosebire – trenul s-a oprit, venind.

Le conduc acasă, în taxi. În scurtele pauze dintre îmbrăţişări, văicăreli, exclamaţii, şuşoteli urmate de chicote, o întreb pe mamă:

– De ce i-ai pus numele Aurora?

– De ce! Fiindcă şi pe bunică-sa, pe mama, o chema Aurora.

Până la următoarea pauză, am timp să-mi vin în fire:

– Ştii că am cunoscut-o pe Aurora, mama ta?

– Cum să nu ştiu! chicoteşte Elena. Eram la Habarovsk, când te-am auzit la "Europa Liberă" – cred că era prin '72... Atunci mi-a spus mama de ce i-a pus fratelui numele de Pavel... Ce bine se prinde "Europa Liberă", în Extremul Orient! Mult mai bine decât aici, la Paris.

– Şi acum unde e?

– Cine, bunica? întreabă Aurora cea mică, într-o română impecabilă. La Moscova. Se aude foarte bine şi la Moscova. Ai putea să-i scrii măcar o ilustrată....

– Nu-nu-nu! o opreşte maică-sa. După ce-mi apare mie cartea! Atunci o să-i scriem împreună, că te-am găsit şi că ţinem legătura…

Nu mai întreb cine cu cine ţine sau va ţine legătura. Fără s-o privesc, o văd pe Aurora – acum şi-a scos bereta, dar nu are fundă albastră. În schimb, prin rochia albastră au început să-i împungă sânii. Calculez, calculez, mă încurc – un singur lucru e limpede: că sunt foarte, foarte bătrân, că am o nepoată căreia au început să-i împungă sânii rochia albastră.

*

Adâncă este fântâna, adâncă şi cu pereţii netezi, neteziţi cu grijă şi pipăiţi cu palmele şi iarăşi neteziţi, ca lemnul cel bun – de altfel, Moş Iacob, vecinul nostru şi cel care mi-a ţinut loc de bunic, este lemnar şi, în timpul liber, primar – stau chincit pe buza îngustă, înierbată, simt cu fundul răcoarea pământului scos şi privesc acolo, înăuntru, de unde Moş Iacob îl scoate.

– Vreau şi eu, Moş Iacob!, cer pentru a suta oară. Moş Iacob se opreşte, aşează cruciş hârleţul, se prinde de coada lui, se trage şi iese, sprinten. Apoi scoate cu cleştele cuiul care menţine coada lopeţii, scoate coada din lăcaş, o înfige în mormanul de pământ, azvârle fierul lopeţii în groapă, sare el înăuntru, apoi îmi face semn să sar şi eu.

– Şi dacă ajung de partea cealaltă a pământului?, întreb, cu oarecare teamă, mai mult cu mândrie că ştiu cum e făcut pământul.

Aşa că Moş Iacob întinde braţele, mă prinde din zbor şi mă depune pe fundul gropii. Ia fierul lopeţii şi continuă să netezească pereţii şi aşa netezi. Eu caut furnici şi râme şi gândăcei – Moş Iacob îmi spune să nu mai caut, că n-o să găsesc, decât pe-acolo, pe sus, pe sub iarbă, unde tot nu pot ajunge.

Vine preotul Dodon şi astupă, negru, soarele:

– O faci prea adâncă, Iacobe, nu-i nevoie, pentru ce-o să punem în ea.

– O fac ca la *reglament,* părinte, că adică, dacă-l pui în picioare,

să nu-i vezi pana de la pălărie.

– I-ai făcut şi săcrii, Iacobe?

– Făcut, părinte, pe măsură, că dom' 'ţător era fix ca mine, aşa că l-am făcut, pe mine.

– Vezi să nu cobeşti, Iacobe... Era mai uşor, dacă-i făceam unu, dincolo, la ţintirimul eroilor – n-a fost el ostaş când a căzut, dar se cheamă că tot pe câmpul de suferinţă...

– Doam' ' ţătoarea a vrut aicea, lângă băieţelul cel mare, Petrică – dar eu tot cred că i-o fac degeaba.

– Atunci de ce i-o faci aşa de pe măsură? Şi sacrii? Şi cruce – ai mântuit-o?

– Mântuit-o, părinte, dar aici e clenciul... Am eu on clenci...

– Ce clenci, Iacobe? Că, adică... O să se întoarcă? Să deie Domnul, dar eu, unul... Au trecut zece luni, Iacobe...

– Şi-or mai trece, părinte. Şi-o să vină-napoi.

– Deie Domnul!, preotul se închină şi ne dă soarele înapoi.

Îi cer lui Moş Iacob o 'nealtă, ceva, ca să netezesc şi eu pereţii, îmi dă o mistrie – cea mai mică. Peste un timp, mă loveşte peste mână, de-mi scapă mistria:

– De ce strici? Ai bortilit frumuseţe de părete!

– Am vrut să ajung dincolo...

– Unde, dincolo? În partea ceialaltă a pământului? Atunci trebuia să bortileşti în fundul gropii!

– Nu acolo. Aici, la Petrică. Să văd cum mai stă...

Moş Iacob mă ia în braţe, mormăie ceva, mă bate uşurel cu pălmoaiele lui pe spinare, apoi mă urcă la loc, pe buza gropii, iese şi el, îşi adună sculele... Vine mama, în negru.

– Nu-i prea departe de mormântul lui Petrică? Mă gândeam să facem un grilaj pentru amândoi...

Nu aud ce vorbesc, în continuare, mama şi Moş Iacob. Mă rezem de grilajul de fier din jurul lui Petrică. De aici, de deasupra, nu pot ajunge până la el, mai întâi din pricina florilor; după aceea din pricina lespezii de piatră – pe care, ştiu, tot primarul lemnar de Moş Iacob a cioplit numele lui frate-meu, anul naşterii, al morţii, chenar în jur, iar înspre picioare, cu litere mai mari decât cele ale numelui:

HODINEŞTE ÎN PACE

– ÎNGERAŞ —

Ne întoarcem acasă şi ne pregătim pentru mâine. Însă eu am altă treabă: să găsesc o sculă potrivită. Aş putea lua un hârleţ, o lopată – dar am văzut că Moş Iacob, după ce a ajuns pe la brâu, a scurtat cozile, cu fierăstrăul – "ca să încapă"; aş lua toporul, are şi el coadă lungă. Mistrie nu avem. Aşa că iau căuşul de făină din magazie, cel din fier, lucit de atâta întrebuinţare. O şterg, ca de obicei, prin fundul grădinii,

ocolesc satul de tot şi pătrund în ţintirim pe la eroi, ocolesc şi biserica şi iată-mă lângă mormântul lui Petrică. Nu e nimeni primprejur, aşa că arunc mai întâi căuşul, apoi sar şi eu.

Cu ciocul căuşului mă măsor şi însemnez, pe peretele dinspre frate-meu – ştiu că el era mult mai mic decât mine, dar eu trebuie să stau. Şi mă apuc de lucru: sap, în perete, ca o uşă – pe măsură.

Întâi s-a întunecat groapa; apoi turnul bisericii; acum şi cerul, însă eu nu am izbutit să scobesc decât atât cât să-mi vâr capul şi, oarecum pieptul – dar numai aici, în partea de sus. Căuşul s-a ştirbit, s-a îndoit, încerc să sap cu ajutorul cozii – nu merge. Şi mi-e foame. Şi oarecum sete. *Şi o să-mi fie frig.*

N-o să pot ajunge până la Petrică. Dar nici n-o să mai ies, de aici, de la tata. Aud destul de desluşit glasuri de oameni – acele glasuri de noapte, ale oamenilor căutând, împreună, vreo vită scăpată din ocol şi rătăcită – şi care trebuie neapărat, dacă nu chiar găsită, atunci căutată, cu felinare, cu strigăte – ca măcar să-l sperie şi să-l pună pe fugă pe lup...

Lupul! Dacă vine, aici şi mă mănâncă? Am văzut eu ce rămâne după lup: oase roşii, petice de piele, smocuri de păr, nu ca în "Capra cu trei iezi", unde lupul înghite iezii, întregi; şi după aceea îi tai burta; şi după aceea scoţi iezii, nevătămaţi!

Să strig, ca să vină încoace, după glas şi să mă scoată de-aici? Dar, chiar dacă mă aud, oamenii nu ţi-ar intra, noaptea, în cimitir, să-i tai! De vii! Doar dacă aş striga după Moş Iacob, el e primarul satului, nu se teme de strigoi... Strig o dată, mai strig o dată, apoi nu mai strig. Tot nu vine. Nu-i nimic, mâine, pe lumină...

Mă întind pe spate, pe fundul gropii, cu mâinile în lături. Doamne, ce cald, ce bine, ce frumos: să ai, drept în faţa ta, o uşă spre Rai, cu stelele lui, cu cerul lui şi, uite, cu nourii care trec din când în când! Degeaba scobisem în dreapta, ca să ajung la Petrică, tot nu l-aş fi găsit, el e acolo, sus, cu aripioare – doar aşa scrisese Moş Iacob, cu dalta, pe lespede: "ÎNGERAŞ". Să stai aşa pe spate şi să simţi căldura pieptului tatei.

Nu-i adevărat ce spun cei mari, că tata a murit undeva, departe, în lagăr şi că mormântul e numai "de formă", ca la cei din ţintirimul eroilor. Am văzut eu cum erau făcute mormintele eroilor: nu li se săpa groapă, se aducea pământ, cu roaba, din altă parte, cât să facă movilţele pe care femeile să pună flori şi să aprindă lumânări, dar tata nu-i erou, mai întâi, pentru că Moş Iacob şi cu mine i-am făcut groapă adevărată şi bine adâncă, şi frumos neteziţi pereţii, apoi pentru că îl simt eu, cu spatele, sub mine, cald şi adiind a tutun.

Adâncă, adâncă – adânc *e* cerul cu stele şi cu frăţiori, să tot stai aşa şi să priveşti prin gura lui, dreptunghiulară, chiar dacă stelele încep să

fie astupate – s-o fi tulburând apa – şi pe undeva, prin apropiere vuiesc copacii – aici însă e bine, nu bate vântul, nu bate nimic. Şi ce frumos, ce frumos, când încep fulgerele şi tunetele – numai de n-ar ploua, fiindcă răceşte tata.

Cerul s-a făcut un grilaj de foc, tunetele bubuie, de mă saltă pe pieptul tatei şi uite că pârâie ceva şi uite că fâşâie-vâjâie ceva şi-mi astupă gardul mişcător de fulgere – e bine să ai un frăţior îngeraş, acolo, sus: îţi trimite o creangă mare de castan, pe care te poţi căţăra şi ieşi...

Ploaia începe de cum sar gardul ţintirimului. Dar, până acasă, nu mă udă chiar de tot.

– Unde-ai fost, Doamne-Dumnezeule, te-am căutat cu tot satul! – şi, fiindcă spun, fără să clipesc, că am fost "cu copiii, la iaz", mama îmi arde un toc de bătaie.

Dar de astă dată nu mă supăr pe ea. Mă întind în pat, pe spate, cu mâinile în lături: ce bună e căldura tatei, ce îngeraş e Petrică, acolo, jos de tot, în fundul fântânii.

Adâncă, adâncă – dar uite, că au umplut-o şi la cap i-au pus crucea frumoasă, de stejar, cioplită de mine şi de Moş Iacob, şi au lăsat-o aşa, cu clenciul:

– Moş Iacob – zice mama, încă de pe când crucea era în magazie, pe capre – dar ai greşit anul morţii, ai scris 1991 în loc de 1941 – dar cum le-ai cioplit dumneata, în colţuri, ţi-e uşor să-i spargi capul lui 9, ca să fie 4...

– Păi ăsta-i clenciul! râde Moş Iacob. Războiul abia a început, ai noştri n-au liberat toate lagărele şi ocnele ruseşti – dacă azi-mâine se-ntoarce dom' 'ţător şi-şi vede mormântul şi anul morţii, 1941? Nu moare el, de-adevărat, ca un cumnat al meu, care se-ntoarce din Războiul cel Mare, de la nemţi şi când vede că nevasta l-a îngropat şi i-a pus cruce, cu anul morţii de-acum doi ani, moare pe loc, de inimă rea? Păi cu clenciu-ăsta-l tragem noi pe dom' 'ţător, de pe unde-o fi!

Cu clenciu-ăsta-l trage Moş Iacob pe tata de pe unde-a fost (şi a fost şi dincolo de Ural şi dincolo de Cercul Polar) şi, chiar a doua zi, ne ducem cu toţii, la ţintirim, tata îşi suflecă mânecile, ia hârleţul, îşi dezgroapă crucea, o ia în spinare şi o duce în curtea şcolii, o sparge cu toporul şi-o stropeşte cu gaz, şi-i dă foc, şi-şi scoate cămaşa, o aruncă în flăcări şi, cu o sticlă cu rachiu într-o mână, începe să danseze în jurul focului şi să chiuie, şi să strige:

– Trăiască Gutenberg! Trăiască Gutenberg!!

De data asta ţopăie în jurul focului şi Moş Iacob, până şi mătuşa Domnica – chiar şi mama; de data asta chiuie şi beau, şi dansează în jurul focului şi oamenii din sat – poate cei dintâi basarabeni care ştiau că Gutenberg fusese un neamţ care "făcuse tiparniţa". Cu aproape trei

ani în urmă, nu numai că nu ştiau nimic despre neamţ, dar se ascunseseră, ca să nu vadă focul din curtea şcolii în care ardeau cărţile – toate cărţile româneşti, până şi hărţile şi manualele de şcoală. Când cei trei comisari veniseră, tata îi dăduse afară din şcoală; dar, după ce îl bătuseră bine, îl puseseră pe el să azvârle pe fereastră, în curte, cărţile şi tata aşa făcuse, apoi, în timp ce unul dintre comisari, după ce le dăduse foc, le întorcea cu furca, să ardă mai bine, tata băuse dintr-o răsuflare o jumătate de sticlă de rachiu, îşi smulsese cămaşa de pe el şi, pe jumătate gol, dansase în jurul focului, răcnind:

– Trăiască Gutenberg! Trăiască Gutenberg!!

De asta îl ridicaseră. Fiindcă ei auziseră: Goldenberg, unul care fusese comisar înaintea lor şi, de curând, nu mai era (nici comisar, nici Goldenberg, nici nimic, îl împuşcaseră ai lui). Şi chiar dacă, la NKVD, la Orhei, se găsise unul care să ştie cine fusese Gutenberg şi să se convingă că tata nu fusese deloc prieten cu Goldenberg, nu se putea să-i dea drumul, aşa că îl condamnaseră pentru huliganism. Şi îl duseseră – dincolo de Ural, dincolo de Cercul Polar. Dar clenciul lui Moş Iacob îl adusese înapoi...

Adâncă, adâncă – poate că ar fi timpul să pun pe hârtie, aşa cum îmi vine, măcar o parte din adâncime – de pildă, cea a tatei, întinsă pe orizontală şi albă, totdeauna albă, să aştern pe hârtie, ca să rămână, fiindcă dacă le-aş publica, nimeni nu ar crede că un învăţător român din Basarabia ocupată este "ridicat" şi după doi ani de dincolo-de-Cercul-Polar e scos din lagăr şi îmbrăcat în uniformă militară, şi i se pune o puşcă în mână, şi i se ordonă să pornească la atac, şi nemţii îl iau prizonier şi, pentru că ştie ceva franceză şi ceva mai multă latină, nemţii îl trimit românilor şi românii îl bagă într-un lagăr de prizonieri sovietici – până când mama şi cu bunica duc destule acte şi dovezi ca să fie liberat (la sfârşitul lui '43, iar la începutul lui '44 pornim toţi trei, de astă dată spre Apus – ca să ajungem în curtea Prefecturii din Sighişoara).

Adâncă, adâncă şi presărată de "noroc".

Începe să se lumineze, aşa că sting lămpile. Şi rămân, în picioare, dinaintea dreptunghiului ferestrei, dar nu văd stele, nici aripioare – cu toate că nici ieri după-amiază, când mă trezisem faţă către faţă cu mine, răsfrânt în propria-mi fântână, dreptunghiulară, nu crezusem în ea, definitiv.

Am noroc? Sau, şi de data asta, ne-ghinion?

Oricum, e bine să ai un frate, acolo, jos.

II

1

– Mergem în parc?, întreabă Filip. Mergem în parc!, mă somează, apoi mă roagă, roagă: Te roooog, ştii ce mult îmi place în parc.

Cum să nu ştiu, eu, cât de mult îi place în parc. Mai ales că, de când a trecut la şcoala-mare, nu mai poate dormi după-amiaza, ca la grădiniţă, se întoarce acasă palid, alungit la obraz – se vor fi jucând ei, în pauze, dar nu destul şi apoi timpul, timpul de Paris: de astă-toamnă tot plouă, tot vântuieşte, şi chiar dacă mai iese un petic de soare, nu ştiu cum se face că dispare exact la orele patru şi jumătate, când iese el de la şcoală şi exact miercurea, sâmbăta după-amiază şi duminica toată ziua...

– Nu-i nimic dacă plouă, mă asigură Filip. Cum ajungem noi în parc, cum *o să nu mai plouă.*

– Şi, pe deasupra, mai am şi de lucru…, zic.

Mint ca un om mare. Nu mai scriu, nu mai sunt în stare să aştern pe hârtie un rând. Cam de prin... Cam de când mi-a apărut cartea ultimă, la mijlocul lui septembrie. Două săptămâni ocupat fiind cu mirositul, palpatul, cântăritul – de unul singur; apoi cu serviciul de presă – un coşmar, chiar dacă aş avea ocazia să scriu dedicaţiile în româneşte (aş plăti fiecare dedicaţie cu câte o sută de pagini scrise); apoi cu aşteptarea: ştiam, simţeam că această a şaptea carte publicată era, dacă nu cea mai bună, atunci, cu siguranţă, cea mai luabilă-în-seamă*.

– Dar ţi-ai scris cartea, acum putem merge în parc, spune Filip, logic ca toţi inocenţii.

Dacă disponibilitatea mea ar depinde de cartea scrisă…

– Mergem în parc?, întreabă Filip. Mergem în parc!, mă somează, apoi, brusc: Te rooog, papa, te rog cel mai frumos de tot – tu ştii ce frumos rog eu...

– Cum să nu ştiu – uite, mi-ai frânt inima, zic, râzând.

– Dacă râzi, înseamnă că nu te doare – hai în parc!

– Dar nu râd, plâng: au, cum mă doare... Au, inima…

– Ţi-o repară mama – dar după ce-am fost în parc şi după ce m-am jucat şi după ce-am venit din parc...

– Pe ploaia asta? Nu vezi cum plouă?

– Nu plouă. Ba plouă, dar ploaia asta îi plouă pe răi – pe tine te iau sub protecţia mea! – şi Filip mă bate pe umăr (nu i-i greu, fiindcă l-am luat în braţe).

– Mulţumesc pentru protecţie, zic. Eşti gentil.

– Ştiu, încuviinţează Filip, modest. Sunt *foarrrrrte...* – de la o vreme, rulează r-urile, de parcă ar fi luat lecţii de rrulat de la Elvira Popescu. Foarrrrte, foarrrrte... – coboară din braţele mele, se îndepărtează, dar revine: Eu îţi propun o altă propunere: cum mergem noi în parc, cum nu mai plouă – de acord? Vorbesc eu cu Sfântul Niculae...

– Vrei să spui: Sfântul Ilie, el este responsabil cu adunarea cotizaţiilor...

– Atenţie, un tată n-are voie să mintă! *Ieri* mi-ai spus că Sfântul Ilie umblă pe cer cu un car şi produce *eleccitritate...*

– În timpul liber – ceea ce eu nu am: eu lucrez!

– Un tată n-are voie să mintă. Nu lucrezi! Nu scrii cărţi, tu faci hărţi! – şi pleacă, ofensat şi demn.

Vai, da, nu lucrez. Fiindcă nu scriu, ci fac… Deşi scrisesem până la... Exact până la 13 decembrie ‘81.

Dorm încă somnul de somnifere, când îmi telefonează Olga. Mormăi, nu pricep mare lucru, dar zic:

– Bine, bine, vin – dar unde şi când?

Îmi spune, înregistrez locul şi ora – a nu: nu a spus ora, ci: “imediat”. Iar locul... Şi locul mă miră, e întâia oară când se organizează o manifestaţie “la staţia de metro Alma”. Când mă aflu, totuşi, în picioare – lângă pat, evident – sună iar telefonul. E Nataşa-cea-Mare. A-ha, acum pricep: *A intrat cineva în Polonia!* (Mai târziu, aveam să reconstitui: Nataşa nu spusese *aşa,* însă eu, adormit, o plasasem pe Nataşa într-un context ştiut, adică cel diin august ‘68 când, în Piaţa Roşie, cu copilul în braţe, protestase ea împotriva *cuiva care intrase în Cehoslovacia*).

Filip doarme – e duminică – aşa că n-o trezesc nici pe Ana, ies, tiptil. Pe palier, dau nas în nas cu Şerban: auzise la radio şi fiindcă *nu se putea s*ă *nu facem ceva,* venise la mine: să mergem împreună.

Şi mergem. Şi pe măsură ce metroul se apropie de centru, observăm, chiar în vagonul nostru, figuri cunoscute de la alte manifestaţii. Şi cel puţin o treime din călătorii care coboară la Alma sunt “de-ai noştri”. La suprafaţă, alţii. Unde mergem? Bineînţeles, la ambasadă! Ba nu: deocamdată, adunarea la statuia lui Mickiewicz. Ia te uită: sunt parizian de mai bine de patru ani şi nu ştiu unde-i statuia lui Mickiewicz! Dar nici Şerban (Cristovici), de doisprezece ani la Paris, nu ştie. Nici Olga (Svinţova), născută aici. Nici André (Glucksmann), nici Emmanuel (Le Roy Ladurie), totuşi, francezi...

O găsim, totuşi. Ne luăm după o femeie în vârstă, îmbrăcată cu un palton de cartelă (ca la noi…), înfofolită într-un şal ca de pe la noi şi care duce un drapel polonez. Unde putea merge un palton de cartelă cu

drapelul polonez în altă parte decât acolo unde vrem şi noi să ajungem? Şi ajungem. Sunt, deja, vreo zece. Cu noi, în jur de douăzeci. Şi mai vin, mai vin – zgribuliţi, încovoiaţi sub vânt, reverele ridicate.

De cealaltă parte a soclului, glasurile se înalţă, careva strigă: "Să plece!", altul: "Comunişti – asasini!" (îl recunosc pe ucraineanul care totdeauna, peste tot, asta strigă), careva îmi spune că "un ayatolah" – Mermaz? Joxe? – a avut neruşinarea să vină, *aici, cu noi* – dar a fost trimis la plimbare! Apoi, ciuruit de vânt, imnul polonez, cel mai frumos şi mai sfâşietor imn din lume, pe care nu-l pot asculta, nici măcar la vreo manifestaţie sportivă, fără să-mi simt nodul în gât şi lacrimile în ochi. Noi, ca noi – cehi, ruşi, unguri, bulgari, români, suntem cu toţii polonezi – dar ei, francezii? Să fie vinovat doar vântul rece, urzicător? Dar ce s-ar fi făcut, *ei, francezii,* dacă asta s-ar fi întâmplat în miez de vară şi n-ar fi avut decât reverele de la bluzele de vară, ca să-şi ascundă lacrimile?

Iată-i: ei, trei sunt nu doar francezi, ci şi istorici, care prin structură şi prin meserie sunt, trebuie să fie reci, detaşaţi de eveniment, "obiectivi". Şi iată-i: le tremură buza, le tremură mâna, le înoată ochii în lacrimi nu doar de vânt. Şi iată-i pe ei, francezi şi istorici, deplasându-se în grup şi înconjurând pe câte un "polonez" (bulgar sau ceh sau rus) şi întrebându-l şi implorându-l şi somându-l să spună – să spună, ce?

– Paul, spune-mi, spune-mi... – cel mai în vârstă dintre istorici* şi cel mai departe, prin preocupări, de azi, 13 decembrie 1981, şi cel pe care nu-l cunoscusem personal, m-a apucat mai întâi de umeri, acum mă scutură de revere: Spune-mi că *asta* nu este... Că este...

Ştiu ce ar vrea istoricul să-fie-să-nu-fie. Dar şi el ştie că eu ştiu-nu-ştiu, altfel, cu totul altfel decât ar şti el, chiar atunci când n-ar şti – ca istoric şi ca francez. Poate de aceea nu mai aşteaptă răspuns, face un pas în lături şi se întoarce cu spatele. Mă răsucesc şi eu şi-mi acopăr obrazul cu reverele. Fiindcă plânsul...

Sublimii, măgarii de polonezi-polonezi: ei, nu. (Dacă cineva ar fi intrat în România – presupunem că ar fi avut măcar pretexte – aş fi avut şi eu ochii uscaţi?). Ei, minunaţii, porcii de polonezi vor salva lumea. Iată-l pe Alex (Smolar) încurajând, dând asigurări – că nu! Iată-l şi pe Krisztof (Pomian), explicând – ca un istoric ce este – că nu! Şi iată-ne pe noi, nepolonezii, respirând uşuraţi; ia-tă-ne pe noi, polonezii de adopţie, asiguraţi: că nu! Ba chiar prietenul meu, Alex, merge şi mai departe (cam prea departe, dar acum nu este momentul să-l pun la punct), când îmi explică şi chiar mă bate pe umăr, ca să nu mai rămână vreun dubiu, anume că "armata poloneză nu va trage în popor" – aşa cum s-ar întâmpla, de pildă, în România...

O săptămână, zece zile, două săptămâni de manifestaţii, moţiuni,

strigăte, răcnete – de mânie, de disperare, îmi petrec şi eu ziua pe stradă (mai corect: în stradă), noaptea ascultând radioul pe unde scurte şi înregistrând posturile vietnamez, nord-coreean, sovietic şi polonez şi făcând crize de isterie ca un imbecil de occidental, constatând că ştirile despre ceea ce se întâmplă în Polonia sunt difuzate mai întâi de... Hoşiminville, de Fenian, de Moscova – şi abia după două-trei ore de Varşovia!

Anul Nou – de astă dată, refuz toate invitaţiile. Monica şi Virgil fac la fel, aşa că pe la orele 11 seara ne ducem noi trei la *ei* doi, ne prefacem că ascultăm discursul prezidenţial de la miezul nopţii, bem cu noduri şampania, apoi ne îmbrăţişăm în tăcere.

Virgil Ierunca ("Cel mai optimist pesimist") oftează:

– Nimic de făcut...

– Înainte de acest 13 decembrie, credeam că, totuşi, s-a rupt gheaţa – reînghеţată după Ungaria, spune Monica, încercând să zâmbească.

– Nimic nu s-a spart, nimic de făcut... N-au înţeles nimic, tâmpiţii! Nici după Berlin, nici după Budapesta, nici după Praga... Nici după Kabul. Chiar mă miram că durează atâta.

– Dar nu s-a terminat, zic eu, străduindu-mă să şi cred ce spun. Am impresia că abia acum începe: polonezii sunt polonezi – nu ca noi...

– Atunci să trecem la catolicism şi să cerem azil politic în Polonia!, propune Ana cu seriozitate.

Tăcem cu toţii. Ştiu că fiecare gândeşte ce a spus Ana – chiar dacă, din pudoare, nu rosteşte gândul. Zic:

– În asemenea împrejurări, îţi vine să laşi de-o parte bunele sentimente, cuvintele bune şi să pui mâna pe mitralieră!

– *Îţi* vine, mă corectează Virgil. Şi mie *îmi* vine să trag, dar nu în ăia, ci în ăştia, în tâm-pi-ţii de occidentali!

– Virgil, nu vorbi aşa, băiatule – nu-l luaţi în seamă, azi are o migrenă orizontală.

– Ba să mă ia, doamnă, să mă ia în seamă. Şi află că migrena de azi nu e orizontală, ci crucială! Tâm-pi-ţii!

Eu nu am migrene – oricum, nu orizontale, Eu am crucea mea.

– Pe cine faci tu, în hărţile tale? mă întreabă Filip. *Pe* România?

– Şi *pe* România, uite-o aici. Dar o fac *pe* lumea.

– Pe lumea a făcut-o Dumnezeu, de ce-o strici?

– El a stricat-o, eu o repar! O împart altfel, mai bine!

– Cu foarfeca o împărţi mai uşor, vrei foarfeca mea?

– Ce-ar fi să te duci să te joci şi să mă laşi să lucrez?

– Tu nu lucrezi, tu strici lumea. Mai bine-ai scrie. Mai bine ai merge cu mine în parc.

Mai bine aş avea şi eu o migrenă crucială, aş avea o scuză.

Dacă Filip ar fi ceva mai mare, poate că i-aş spune de ce mă las

greu cu parcul. Dacă Ana ar fi ceva mai puţin obosită, i-aş spune de ce nu-l conduc pe copil la şi de la şcoală. Şi, în general, de ce nu mai ies în oraş decât singur.

Dar aşa... Ce să-i spun? Că simt, că miros, că uneori chiar aud cum îmi dă târcoale? Şi că mai simt (mai exact: sper) că numai mie îmi dă târcoale? Şi că ar fi, nu păcat, ci criminal să-i expun şi pe ei?

Ce să spun? Că simt eu ceva? Ceva, ce? Nu cumva propria-mi frică? Cum să explic ceea ce nu poate fi explicat, anume că nu mi-e frică, pentru mine? Ba chiar, atunci când merg singur, pe stradă, cu metroul, cu trenul, mă surprind, uneori, dorind aceea? Fiindcă mai simt şi asta: orice aş face, oricât m-aş apăra – nu voi scăpa. Dacă nu peste o secundă, atunci mâine, atunci peste două luni, va face: pffiu! – şi gata. Pfiu!, pentru că, certamente, va fi cu un silenţios. De aceea, nu plec niciodată de acasă – fie doar şi pentru un pachet de ţigări – fără geanta în care se află, în buzunarul cel mai la îndemână, actele. Şi mai ales, totdeauna, cu chiloţi curaţi; şi cu unghiile tăiate; nu te poţi "prezenta" oricum...

Să spun, *cui?* Lui Filip, în nici un caz. Anei? Adevărat, Ana a fost şi a rămas un om curajos, aşa cum numai unele femei pot fi. Dar una este să înfrunţi un pericol evident, vizibil, previzibil şi altceva să *aştepţi.* Sunt convins că dacă i-aş spune, Ana s-ar purta mai bărbăteşte decât ar fi necesar, adică, în timpul puţinelor noastre ieşiri, ar căpăta ea obişnuinţe de ocrotitor, de bărbat – şi asta, în primul rând, m-ar încurca pe mine; în al doilea, m-ar umili. De aceea prefer să tac şi, pe stradă, în metrou, să-mi fac recentele obişnuinţe cât mai fireşti...

Cui altcuiva să-i spun? Ce întrebare: cui? Dar şi ce răspuns: poliţiei! Desigur, nu celei de cartier. Nici Prefecturii. Cu *asta* se ocupă cei de la D.S.T. La care am apelat după ameninţările din metrou, din toamna lui '78; apoi după ameninţările scrise şi telefonice dinainte de Conferinţa de la Madrid; apoi, desigur, după ce primisem bomba în carte... Ei, da, ameninţările scrise, coletul, astea erau probe materiale. Au notat şi ceea ce relatasem eu despre ameninţările telefonice (ca, mai înainte, cele din metrou). Dar astă-vară, după ce Georgescu a fost înjunghiat, la München, de către doi francezi, le-am telefonat. Nu, nu ştiau nimic, dar se vor informa. Peste câteva zile, am telefonat din nou, transmiţându-le ceea ce îmi spusese Noël Bernard, la telefon, de la München, anume că cei doi francezi fuseseră angajaţi – şi, bineînţeles, plătiţi – de un individ pe nume Boris Rubin, care făcea afaceri cu guvernul de la Bucureşti. La care, cel de la capătul firului zice:

– E o afacere de drept comun, francezii sunt nişte mărunţi găinari, nimic nu probează că este ceva politic.

– A, da?, zic. Nimic nu probează, pentru că nu numai că nu căutaţi probele, dar am impresia că le şi evitaţi!

La acestea, domnul de la D.S.T. mi-a explicat, pe scurt, că nu noi, refugiaţii, în general, nici eu în special, o să-i învăţăm pe ei, francezii, cum anume să-şi facă meseria.

– I-am răspuns că are dreptate şi că, mâine, la prima oră, o să mă duc la Prefectură, să cer un permis de port-tun, ca să mă apăr singur, până în momentul în care D.S.T. va învăţa meseria pe care n-o ştie şi nici nu vrea s-o înveţe.

Îmi spusese Virgil de sute de ori că "nu-i nimic de făcut, dar parcă nu-mi venise să cred, cu toate că, iată, trecuseră patru ani de când Monica fusese agresată – şi dosarul era gol; trei ani de la ameninţările din metrou – dosarul gol; o bună jumătate de an de la bombele primite de Penescu şi de mine – dosarele goale. La urma urmei, ce pretenţii aveam? Să-mi pună poliţai la poartă? pe palier? Făcuseră o aluzie, după bombă, dar atât şi, chiar dacă ar fi revenit cu o propunere, aş fi declinat-o: mai întâi, pentru că nu voiam să-mi fac, aici, închisoarea care nu mă impresionase acolo, în al doilea rând, ştiam că poliţia franceză nu avea mijloace să pună câte un paznic pentru fiecare refugiat ameninţat.

Avea dreptate Virgil: nimic de făcut cu ăştia...

Şi totuşi, la vreo oră după "convorbire", sună telefonul: un subaltern al primului îmi cerea permisiunea să vină la mine, să-mi explice... Ce să-mi explice un subaltern?

Ei bine, să-mi explice că fusese o neînţelegere; că, neavând informaţii suficiente, ei nu aveau de unde şti dacă afacerea Georgescu este de drept comun sau politică; că "domnul celălalt" avusese impresia că eu cerusem socoteală D.S.T.-ului că nu se amestecă într-o afacere care priveşte numai poliţia germană; şi că, "între timp", lucrurile s-au lămurit – iată motivul pentru care el îmi ceruse această întrevedere.

Nu ştiu şi, desigur, nu voi afla niciodată ce se întâmplase acolo, la ei: să fi raportat "mai sus" cel cu care vorbisem întâi? Să fi fost ascultată convorbirea lui? La urma urmei, nici nu mă interesează. Oricum, din câte am aflat mai apoi, de la Bernard (şi chiar de la Georgescu însuşi, după ce a ieşit din spital), prezenţa francezilor nu s-a făcut simţită. I-am telefonat subalternului. Nu, nimic nou, germanii refuză să colaboreze cu francezii...

Este adevărat: în vara trecută, când a trebuit să călătoresc în Italia, D.S.T. m-a anunţat carabinierilor şi o "gardă apropiată" mă lua de la hotel, mă conducea în sala de conferinţe şi mă reconducea. Dar asta a durat trei zile...

Este adevărat: de fiecare dată mi-au recomandat să fiu atent când ies din casă; să nu folosesc un orar şi trasee fixe; să evit metroul, chiar şi taxiul (la un moment dat, Ana: "Dar elicopterul putem să-l folosim?"). Şi, mai ales, să-i anunţ de cum mi se pare ceva suspect.

Or, ceea ce simt eu, de la o vreme încoace, nu intră în categoria "suspect". Ce să le spun? Că simt? Dar *ce* anume – ce, pentru ei, fiind un eveniment. Iar un asemenea eveniment nu poate fi provocat decât de o persoană – cum arăta, unde anume s-a produs acel eveniment suspect? Aş putea face o descriere, fie şi sumară a persoanei suspecte care a avut *un* comportament suspect?

Bineînţeles, nu pot. De aceea ies numai singur, iar acasă fac hărţi şi repar *pe* lumea.

2

– Mergem în parc? Te rooog, te rog cel mai frumos din lume, să mergem în parc.

– Mergem, mergem, dar nu imediat, mai am ceva de lucru.

Ce m-aş fi făcut fără hărţile care-mi dau de lucru? Am mai avut câteva "crize", dar nici una atât de lungă, atât de profundă. Când voi ieşi din ea (dar voi mai putea?), voi scrie o carte despre terapia prin cartografie. Ar putea să se intituleze: "Cartoterapie", de ce nu, oricum, dacă se va publica, editorul tot are să-i schimbe titlul, nu degeaba l-am botezat pe Morcrette: "Michel-Rebotezătorul".

– Mergem în parc?

O să mergem, mergem, altfel copilul ar putea simţi că ceva nu este în regulă. Dar nu imediat. Mai am de lucru, aici, la această din urmă hartă. Nu-i adevărat că împart lumea – dacă ar fi în puterea mea, aş dezîmpărţi-o, ca să dispară odată pentru totdeauna gardurile de sârmă ghimpată şi şanţurile-capcană şi haitele de câini cu grăniceri în lesă şi zidurile. Nu, nu mă interesează graniţele, decât în măsura în care Basarabia şi Bucovina se vor întoarce acasă. În rest, pun oarecare ordine, înăuntru.

M-au marcat şi pe mine inundaţiile teribile din '70 şi '75, aşa că dreg cursurile de apă, mai tai câte un canal de refulare aici, "redeschid" o baltă asanată dincoace…

M-a marcat şi pe mine foametea dintr-o ţară bogată, aşa că, pe lângă decolectivizare (care nu mai are nevoie să fie menţionată pe hartă), tai canale lungi şi late şi adânci – şi pentru transport, dar mai ales pentru irigaţii. Iar pentru că petrolul nostru românesc îşi trăieşte ultimele picături – ca şi gazul metan, de altfel – am pus la punct nişte generatoare de electricitate hidraulice şi eoliene (şi combinate) care, simultan sau succesiv, vor pompa apă (cu precădere din Dunăre), vor produce electricitate, hidrogen (care va fi folosit drept carburant pentru motoarele indispensabile) şi, la capăt, vor iriga prin aspersie

(cu ajutorul unor baloane de joasă înălţime, legate de sursă) şi, mai ales, prin infiltraţie. Am pus la punct şi complexe agricole; şi vehicule, şi "maşini" – fără motor; şi materiale de construcţie, şi "brichete" pentru combustibil domestic; şi, bineînţeles, voi folosi eolienele, energia solară şi pompele de căldură (în privinţa acestora din urmă rămâne să mă mai documentez) pentru desalinizarea apei de mare.

– Mergem?

Mergem, mergem, numai să rezolv acest pod: trebuie să-l plasez în aşa fel încât să fie pe axa principalului bulevard, încât să unească malul continentului de al insulei în locul unde se apropie cel mai mult (doar n-o să fac un pod de trei kilometri! încât să poată fi văzut bine şi de pe mare şi de pe înălţimea din spatele...) A, nu, nu va fi noua capitală, las' să rămână administraţia şi politica la Bucureşti, industria acolo unde a şi fost instalată, aici, la HISTRIA, va fi doar o aşezare spirituală. Aici singura "industrie" admisă va fi cea poligrafică, de altfel, inima aşezării nu va fi nici biserica, nici Prefectura, nici televiziunea, nici mai ştiu eu ce altă instituţie, ci BIBLIOTECA – şi nu doar ca depozit, ci mai ales ca memorial al tuturor cărţilor arse, distruse, ca un fel de compensaţie tardivă (şi, desigur, necompensatorie) a acestui neam căruia i-au fost furate, distruse hârtiile...

– Asta ce e, aşa de albastră?

– Asta e marea, Marea Neagră.

– Atunci fă-o neagră – îmi dai voie s-o fac eu?

– A, nu, se înnegreşte singură, atunci când e furtună. Acum e timp frumos, soare... Nu se vede?

– Se veeede! Dar asta şi mai foarte albastră?

– Asta şi mai foarte albastră se cheamă Sinoe sau Laguna Albastră – uite, se iese la mare pe aici...

– Şi pe unde se intră?

– Tot pe-aici. Iar dincoace...

– Mai bine să intru pe-aici şi să ies pe-aici...

– Îmi strici harta! Uite ce-ai făcut!

– Am făcut şi eu un canal – tu câte ai făcut până acum? Şi aici, pe frunza de castan ce punem?

– Ei, aici o să fie... Facem case, bulevarde, canale, parcuri, o să vezi ce frumos o să fie!

– Ca în Spania?

– Să sperăm că nu ca în Spania – ce faci, iar îmi...

– Fac şi eu o colibă, să mă joc cu Aline şi cu Patrick...

– Chiar aici? Şi eu unde mai pun muzeul?

– O să aibă parc mare, muzeul? Atunci mi-o pun în parc... Sau mai bine aici, lângă golf...

– A, nu! Asta, nu! Aici e locul bibliotecii!

– Şi când Marea Neagră se face neagră şi plouă? Fac eu o colibă aici şi punem bilbioteca înăuntru, ca să nu se ude cărţile.

– Ar fi o idee... Uite ce e: îţi desenez pe cartonul cestălalt contururile, carevasăzică planul de situaţie. Te duci dincolo şi faci ce vrei, de acord?

– De acord. Crezi că ar merge o insulă aici? Cu far?

– Aici merge orice. Numai de Histria nu te atingi, de acord?

– De acord, îmi fac două insule – ce-i aia…? Cum i-ai zis?

– Histria. Un fel de oraş. Alb, cu multă verdeaţă, înconjurat de lagună, marea aici, peste fâşia asta de nisip...

– Grozav! Dar cum e timpul, acum, acolo? Şi-acolo plouă?

– Mă tem că acum ninge, acolo. Şi bate vântul…

– Brrr! Mă duc dincolo, să-mi fac o colibă.

Într-adevăr: cum va fi timpul, acum, acolo?

Cum va fi fost timpul, atunci când corăbierii din Milet debarcaseră pe insulă – pe acea insulă din acel golf în care dădea acel braţ al Dunării? În ce anotimp? Întrebare judicioasă, fiindcă în nici un caz, iarna. Probabil, în primăvara, mai degrabă vara lui 657 găsiseră acea insulă destul de înaltă, ca să nu fie acoperită de valuri, în timpul "negrelor" şi ca să poată fi fortificată, în acel golf, protejată măcar de valuri (în nici un caz de Crivăţ), la gura acelui braţ al Dunării prin care puteau urca, uşor, pe fluviu. Cum va fi fost timpul când Darius a trecut pe aici – probabil, era iarnă, aşa se va fi explicând înfrângerea în faţa sciţilor (mai degrabă fuga din faţa nimicului viscolit, decât înfrângere – dar dacă el va fi fost primul, mulţi alţii i-au urmat, retrăgându-se "cu atâta grabă încât şi-a lăsat pe loc măgarii de povară, răniţii şi chiar obosiţii")? Dar când Filip al Macedoniei ajunsese până aici? – probabil, era vară, pentru că i-a plăcut, după cum avea să-i placă şi fiului său, Alexandru, cinci ani mai târziu. În ceea ce-l priveşte pe Dromichete, regele geţilor, cu certitudine că a distrus cetatea din temelii, într-o iarnă. Şi tot iarnă, în 238 (d.C.), când goţii n-au mai lăsat piatră pe piatră. Şi, neîndoielnic, în iarna 586–587, avaro-slavii au prefăcut-o în pulbere, pentru totdeauna. Cel puţin, retrăgându-se după înfrângerea de la Tropaeum Traiani, în noapte, un soldat (romano-bizantin) a strigat altuia: "Torna, torna, fratre!" – strigăt care a rămas ca primul, în stră-română. Dar Histria a fost ucisă nu doar de avaro-slavi, ci şi de nisip: nisipul care a astupat golful, prefăcându-l în lagună: nisip care a legat insula de continent şi a prefăcut-o în peninsulă greu de apărat; nisip care a sugrumat acea gură a Dunării prin care se putea urca în fluviu.

Trebuie să fi fost *albă* Histria, din ce în ce mai albă, după fiecare distrugere (şi de tot albă, după ultima, din care nu s-a mai ridicat). Alb, cu verde în spate şi cu negru în fată – de la Mare – dar nu în imediata

apropiere, unde domnea albastrul.

Aşadar, de *aici,* dincolo de albastrul lagunei şi de galbenul "Pieptului" (chiar aşa îi spuneau grecii bancului de nisip care a crescut, crescut, până ce a devenit peninsulă: Stethos), marea, "Marea cea mare" (iată dezavantajul-avantaj al unui popor nemaritim: adjectivul "mare", din limba dacă, mărturisind uluirea în faţa... cantităţii de apă, se poate alătura-suprapune pe latinescul "mare" ca substantiv – va mai fi existând în vreo altă limbă o asemenea confuzie poetică?), cu valurile ei scurte, rapide, seci. Câtă vreme nu văzusem decât Marea Neagră, nu realizasem deosebirea de alte mări, de oceane, decât (precum dacul continental) prin cantitate – care, oricum, nu este perceptibilă, există şi lacuri cărora nu le vezi celălalt mal. În privinţa furtunilor – da, văzusem în filme nişte mări-negre cu valuri mult mai înalte. Însă când am pus piciorul pe malul Atlanticului, apoi pe cel al Pacificului, am înţeles că alta, cu totul alta era deosebirea. Furtunile pe Marea Neagră sunt teribile. Dar cu un nu ştiu ce de muiere: ţipă, se zvârcoleşte, îşi sfâşie îmbrăcămintea, sparge farfurii, mai şi ucide (crimă pasională, am zice) – dar totul rămâne într-o criză de isterie. Pe când aiurea, nu clănţănitul de căţea, ci respiraţia, uriaşă; nu scandalul domestic, ci mânia, bărbătească – oare nu din acest motiv spaniolii, poate cei mai buni cunoscători ai apelor, folosesc masculinul: *"el* mar"?

De ce, născut şi crescut ,.pe continent" (am văzut marea abia la 26 ani, m-am scăldat în ea abia la 30), am ales Histria? Doar pentru că a fost albă? Şi, dar nu numai. Poate pentru a reinversa iubirea mea inversată din acea altă iarnă – februarie 1961.

Eram cu domiciliu obligatoriu, în Bărăgan, din 1958, dar abia în '61 căpătasem "permisie", acasă (acordată, în principiu, anual). Însă porcul de Livescu, ofiţerul de securitate care ne avea în grijă (şi la ochi) îmi făcuse şi de astă dată figura: căpătasem permisia, dar nu la Meşendorf, Rupea, în Ardeal, unde se aflau părinţii mei, ci la... Constanţa. "Dar nu am ce face la Constanţa", încercasem să explic ofiţerului de miliţie de la Feteşti, "eu vreau să-mi văd părinţii, nu marea – în luna ianuarie". "Dacă e aşa, scrie, aici, că renunţi la Constanţa, faci o nouă cerere, pentru Meşendorf, Rupea şi aştepţi rezultatul – o lună, un an, doi...", zice miliţianul. Ştiam că altă cale nu există. Zice un alt miliţian: "Profită, măi nene, de permisie, chit că nu te duci acasă – vă cunosc eu, voi v-aţi bucura numai şi de o călătorie, în tren, la întâmplare..." Avea dreptate cel de-al doilea. "M-aş duce şi la Constanţa, dar nu cunosc pe nimeni, n-am fost niciodată, unde Dumnezeu să mă declar?" (ştiam că, în "permisie", primul drum al deoistului trebuia să fie la Miliţia din localitatea desemnată). "Trage la un hotel", zice primul. "Dar v-am spus că nu cunosc Constanţa.

Daţi-mi numele şi adresa unui hotel”. Intrigaţi şi amuzaţi, miliţienii de la Feteşti s-au consultat şi, în cele din urmă, au marcat pe foaia de drum hotelul (cred că “Victoria”, dar nu sunt sigur) care – un avantaj considerabil! – se afla în imediata apropiere a sediului Miliţiei din Constanţa...

Şi iată-mă în tren spre Constanţa, în luna ianuarie, îmbrăcat “ca în d.o.”: pantaloni şi vestă de “pufoaică”, cizme de cauciuc, o scurtă ţărănească îmblănită, căciulă de blană, cu urechi şi... barbă... Şi fără bagaj – ce bagaj puteam avea, la ducerea acasă?

Ajung la hotelul indicat, după-amiază (se şi întunecase), mă înscriu, obţin un pat într-o cameră comună (formula cea mai ieftină) şi, bineînţeles, imediat mă duc la Miliţie, ca să mă declar. Înţelesesem că şi recepţia hotelului şi Miliţia ştiau de venirea mea, aşa că nu am pierdut timpul. Ies şi îl întreb pe miliţianul de la poartă: “Pe unde ajung la mare?” Miliţianul întâi se miră: “Ce treabă ai cu marea, noaptea?”, dar auzind că mă aflu pentru întâia oară la Constanţa, ridică din umeri şi arată cu mâna, încotrova. Pornesc în sensul indicat, merg ce merg, întreb pe un trecător zgribulit (bătea un vânt teribil, îl simt şi prin blana scurtei şi prin vata pufoaicei şi prin pulover...), continui – şi mă opresc, nehotărât: nici urmă de mare. Am noroc, dau de o femeie, care mă luminează: “Mai mergi niţel la dreapta, după aia cobori o scară de piatră”. Găsesc scara, o cobor – da, parcă simt ceva miros de gudron (“aşa vor fi mirosind vapoarele”, îmi zic). Ocolesc o barieră puternic luminată, trec pe lângă o gheretă, o ţin drept înainte. Şi merg şi merg printre lăzi uriaşe, macarale uruitoare...

Chiar în clipa în care zăresc, în faţă, licărit de apă, doi, trei, cinci vlăjgani mă înhaţă, îmi imobilizează mâinile la spate, mă iau pe sus şi mă cară – unde? Habar n-am. În întâmpinarea “grupului” nostru vine un IMS, apoi o camionetă – acum merg pe picioarele mele, dar sunt ţinut cu mâinile la spate şi înconjurat de o mulţime de civili, militari, paznici, miliţieni, securişti, marinari. Sunt împins într-o baracă supraîncălzită. Primele cuvinte pe care le rostesc sunt: “Căciula! Unde mi-e căciula? Daţi-mi căciula!” “Ia dezbracă-te tu mai întâi la pielea goală, după aia îţi dăm şi căciula!”, zice un ofiţer de securitate. Obişnuit, mă dezbrac, fără o vorbă. De altfel, în baracă e atât de cald, încât e mai bine aşa, dezbrăcat. În timp ce vreo cinci inşi îmi cercetează îmbrăcămintea, cizmele de cauciuc – şi mai ales căciula! – ofiţerul mă interoghează, începând astfel: “De unde Dumnezeii mă-ti ştiai de vaporul suedez, banditule?” “Nu ştiam de nici un vapor suedez”, zic. “Minţi, banditule!”, şi îmi arde o pereche de palme. “Atunci ce căutai aici?” “Am vrut să văd marea”, zic. “Tu-ţi marea mă-ti de bandit şi de mincinos! Să vezi marea, pe întuneric?” “Dar abia adineauri am venit, cu trenul de cinci, era deja întuneric”, zic. “Atunci de

ce minţi c-ai vrut să vezi marea?" – şi, ca să mă încurajeze să-i răspund, îmi mai dă câteva labe. "Nu mint. E prima oară când vin la mare şi am vrut s-o văd, chiar pe întuneric". "Dar, ce, ai ochi de bufniţă, banditule? Oi fi având, dar nu ca să contempli marea – de unde ştiai de vaporul suedez care pleacă mâine dimineaţă?" "Acum şi de la dumneavoastră aflu că un vapor suedez...", încerc eu, dar nu mai sfârşesc: ofiţerul mă ia din nou la bătaie, de astă dată şi cu picioarele. "Ai vrut să părăseşti ţara, clandestin, banditule! Ia să văd pe ce nume fals ai vrut s-o ştergi..." Un subaltern îi întinde actele mele, ofiţerul le cercetează, când ajunge la buletinul de identitate, exclamă: "A, păi tu eşti din ăia, 'tu-ţi Dumnezeii mă-ti! Bandit adevărat, cu condicuţă! Ia uită-te, tovarăşe, ce scrie, aici..." şi îi arată buletinul meu unui ofiţer de marină. "Şi aici, sub fotografie, vezi literele astea: D.O.?" Marinarul vede, însă pare că nu înţelege semnificaţia acelor litere. "Păi, banditul ăsta, nu numai că a vrut să urce pe vaporul suedez, ca s-o şteargă, dar a părăsit domiciliul – cum ai părăsit domiciliul, banditule?" "Nu l-am părăsit, am plecat legal, uitaţi-vă şi la hârtia aceea..." Întind mâna să-i arăt, însă mă loveşte peste ea, de-mi dau lacrimile. "Să nu mă-nveţi tu pe mine la ce să mă uit..." Şi totuşi, după ce consultă hârtia, pare oarecum încurcat – dar nu pentru mult timp: "Ce cauţi tu la Constanţa, mă? Ai familie, aici? Ai zis că-i întâia oară când pui piciorul în Constanţa". "A fost o greşeală, Securitatea de la Feteşti, în loc să-mi dea permisie la părinţi, mi-a dat la Constanţa", zic. "Şi cine te crede, mă? Şi cum îndrăzneşti tu să insinuezi că Securitatea noastră comite greşeli?" – şi mă aleg cu alte palme, pentru lèse-Securitate. Degeaba încerc să-i explic încurcătura, nu vrea să asculte, în schimb mă bate. După aceea mă bate, ca să spun ce anume am ascuns în căciulă şi să scot eu singur... Degeaba neg: atunci pentru ce, când mă aduseseră aici, prima grijă a mea fusese căciula? Însemna că ascund ceva în ea – ce anume: documente? Dolari? Unde anume, că tovarăşii nu găsesc... După aceea mă bate pentru hotel: de ce-am tras la hotel, dacă aveam conştiinţa curată? Cu toate că întrebarea e idioată (dacă nu aveam conştiinţa curată şi voiam s-o şterg cu "vaporul suedez", nu aş fi tras nici la vreun particular, cu atât mai puţin la un hotel), îmi aduc aminte de Miliţie: "Vă rog să telefonaţi la Miliţie, ca să vă convingeţi că nu mint, că sunt în regulă. Şi la Miliţia de la Feteşti, ca să..." Ofiţerul însă, înainte de a telefona, îmi mai trage un toc de bătaie – de astă dată ajutat de subofiţerii care îmi miroseau hainele... "Scoateţi-l afar' de-aici, să telefonez!", ordonă el. Aşa că sunt scos afară, gol puşcă şi desculţ. Într-un fel, am noroc: cei care mă păzesc (sunt vreo cinci) stau atât de aproape de mine, încât mă apără măcar de vântul teribil. Nu ştiu cât va fi durat conversaţia telefonică, dar ştiu că nu m-am simţit reîncălzit decât în cursul zilei următoare.

“Îmbracă-te!”, îmi ordonă ofiţerul. Apoi, în timp ce eu mă îmbrac, mă bodogăneşte: “Cum aia-a mă-ti ai nimerit în port, mă? Tu n-ai văzut ce scrie, acolo, sus, în capul scărilor?” Nu, nu văzusem nimic. “Dar bariera n-ai văzut-o?” “Ba am văzut, dar am crezut că-i o barieră ornamentală, fiindcă nimeni nu m-a oprit”. “Cum e bariera noastră, mă?”, se supără ofiţerul. “Adică ce vrei tu să insinuezi de barierele noastre? Nici acum nu te-ai reeducat, insulţi realizările poporului? Ei, las’ că te ornamentez eu cu-un raport, să te mai ţină acolo, în deo, până-ţi vine mintea la cap!” Sunt condus cu alai, spre ieşirea din port. Ajung pe ultima treaptă, însă, din urmă, ofiţerul îmi spune să cobor niţel. Cobor niţel.

“Ca să nu mai ai chef să contempli marea, noaptea...” şi îmi arde un pumn în gură, care mă doboară.

Mă repune pe picioare, cu ajutorul cizmelor. Un fel de paznic de noapte mă conduce până la un colţ. Îmi arată pe unde s-o apuc, să ajung la hotel, apoi, după ce priveşte în jur, zice:

“Ce dracu’, domne, ‘telectual şi te laşi prins ca prostu’... Păi, dacă luai contact cu mine, pentru suedezi...”. Mă prefac a nu fi auzit – de altfel, Crivăţul mă ajută. Sunt convins că “paznicul” mă provocase, ca să-i dea prilej ofiţerului să se mai distreze niţel, sau să se mai arate încă o dată vigilent. Sau şi una, şi alta.

A doua zi, pe lumină, caut marea singur, fără să întreb pe nimeni – şi, de astă dată, nimeresc pe faleză, lângă Cazino. Îmi spun, îmi propun, îmi impun să nu mă las otrăvit de întâmplarea de aseară, să mă bucur, nestingherit, de *mare.* Într-adevăr, e...

Dar e ciudată această mare şi mă întreb dacă sunt pe malul ei, sau mă rătăcisem din nou, nimerind pe malul unui lac: pe o distanţă de vreo două-trei sute de metri sau şi mai mult apa este îngheţată. Cum aşa? Eu ştiam că apa sărată nu îngheaţă. Deşi, ia stai: Ovidiu, în “Triste” sau în “Pontice” parcă vorbea de aşa ceva... Dar nu-mi mai amintesc dacă vorbea de Pontus Euxinus ori de Istros (mai exact: de Danubius)? Dacă aş putea să întreb pe cineva... Dar sunt prea puţini plimbăreţi pe faleză, de fapt, doar trecători, cine o fi nebun să se plimbe, pe o vreme ca asta (de două ori vântul m-a trântit – desigur, din cauza mai ales a gheţii de sub picioare)? Dar trebuie să aflu.

Ochesc de departe o femeie mai în vârstă, care înaintează contra vântului cu spatele. Când ajunge în dreptul meu, o salut, îi zâmbesc şi o întreb:

“Nu vă supăraţi, doamnă, asta este Marea Neagră?” – şi arăt cu mâna.

Femeia îşi şterge ochii înlăcrimaţi de vânt, încuviinţează din cap, dar numaidecât începe să strige:

“Fire-aţi ai dracu’ să fiţi de golani, că nici pe frigu’ ăsta nu

v-astâmpăraţi! Mie mi-a îngheţat şi sufletu' şi lor nu le-ngheaţă p…, numai la p... le şade gându'!"

Nu mai aud ce spune, o şterg repejor, călcând mărunt, ca să nu alunec pe gheaţă. Întâmplarea, totuşi, m-a mai întremat.

Când simt că sunt îngheţat bocnă, mă întorc în oraş, trec pe la magazinul unde mi-am comandat alţi ochelari ("ceilalţi" îmi fuseseră sparţi, la anchetă, în urmă cu cinci ani), responsabilul mi-i promite peste o oră, aşa că intru într-o librărie.

Dumnezeule, librărie! Din nefericire, nu mai am nici un leu, totul s-a dus pe ochelari şi pe biletul de întoarcere (doar cu trenul, până la gara Feteşti, de acolo nu ştiu cum o să mă descurc, probabil, o s-o iau pe jos până "acasă", la Lăteşti). E cald în librărie, aşa că îmi scot căciula (librăria este noua biserică, nu?), o mototolesc, o vâr într-un buzunar al scurtei şi... salivez, răsfoind atâtea cărţi, atâtea cărţi apărute de când fusesem arestat...

Când se face ora de optician, mă îndrept spre uşă, îmi repun căciula pe cap şi, ştiind foarte bine ce frig e afară, încep să mă închei la scurtă. Mai am doi paşi până la uşă, când o femeie mă apucă de mânecă şi începe să zbiere:

"A furat cărţi! Tovarăşu' responsabil! Hoţu' ăsta a furat cărţi!".

Rămân de piatră. Şi atunci când încă o femeie şi un bărbat mă descheie la scurtă, mă pipăie, îmi umblă în sân şi în pantaloni, chiar şi în cizme; şi atunci când, negăsind nimic, scad tonul şi, nefiind în stare să-şi ceară scuze, îmi reproşează tot mie:

"Ce să-ţi fac, dacă arăţi ca un bagabont? Şi, pe deasupra, ai şi barbă!"

"Zău aşa, mai întâi, că nu cumperi nimic şi după aia începi să te închei la scurtă..."

"Data viitoare, când mai intri într-o prăvălie, îmbracă-te ca lumea şi bărbiereşte-te!".

Nu mai ştiu cum ajung în faţa vitrinei opticianului. Şi stau, şi stau, până ce, prin geamul îngheţat, responsabilul mă vede, totuşi, mă recunoaşte şi mă cheamă înăuntru. Îmi pune ochelarii şi mă întreabă dacă acum "merge"...

"Nu prea", zic. "Nu ştiu de ce, dar văd mai prost cu ochelari – nu cumva i-aţi încurcat?"

"Aaa", zice oculistul. "Vântul de-afară, domnule! Stai niţel, până ţi se limpezesc ochii de lacrimi – ce vânt, domnule, ce vânt!"

"Într-adevăr, din cauza vântului...", zic.

Aceasta a fost – şi a rămas Marea mea Neagră. După ce m-am liberat, am cunoscut-o pe cea de vară, alta. Dar poate că gândindu-mă la cea de iarnă, neagră, *fac* (mai exact: refac) Histria. Pentru că – probabil – atunci când nu poţi să rezolvi dilema: muri-*vor?* /muri-*vom?,*

te mulţumeşti cu reîntemeierea unei cetăţi albe, pe fond verde, oglindindu-se în negru.

3

– Mergem în parc? Te rooog!

– Mergem, mergem. O clipă să termin...

– De când tot termini şi nu mai termini! Uite, eu am făcut şi două insule şi un far, am făcut şi munţii, să ne dăm cu sania.

– Din păcate, nu sunt munţi pe-acolo. Nici măcar dealuri mai ca lumea. Păcat...

– De ce, păcat? Vrei să te ajut eu? Uite...

– Nu! Îmi strici harta! Fă la tine ce vrei, dar la mine...

– La mine am făcut, să facem şi la tine. Nu se poate fără munţi! Dacă nu sunt, îi facem noi.

– Cum, deşteptule? Crezi că-i poţi face ca în Spania?

– De ce nu? Luăm frumos nisip de aici, de pe malul mării şi îl punem aici, unde vrem să facem munţii. Foarte simplu! Este că ţi-am dat o idee genială? Acum putem merge în parc?

– În parc... O să mergem. În parc...

O să mergem, altfel nu se poate. În parc... Îmi duc palma la frunte şi caut, cu vârfurile degetelor: aici? Sau dincoace, în ceafă? Sau poate în tâmplă? Pfiu! – şi gata. Numai să am grijă să stau cât mai departe de copil, ca să nu-l atingă, din greşeală. Dar dacă pe el îl vizează? Pe el îl vizează, ca să mă pfiu! pe mine? A, nu, nu! Măcar atâta lucru am învăţat, că atâta timp cât gura mea va mai fi în stare să emită sunete...

– Că, dacă nu-ţi ţii gura, înainte de a ţi-o închide definitiv, noi, o să punem alte guri, să strige şi mai tare decât a ta!

Atunci, pe loc (în seara zilei de 19 noiembrie ‘77, în biroul generalului Pleşiţă), înregistrasem doar avertismentul ca pe un tic verbal. După cum înregistrasem mecanic şi aluzia la un “semn” din partea lui, pe care-l voi primi, de cum voi ajunge la Paris – “Ca să ştii că noi nu glumim, ca să te convingi că Braţul Revoluţiei poate atinge oricând, oriunde, pe oricine!”

Desigur, nu-l crezusem pe Pleşiţă (cine altul l-ar fi crezut?). Dar a doua zi, pe 20 noiembrie, la Orly...

– Dar unde e Monica Lovinescu?, întreb, după un timp.

– O să-ţi explice Virgil Ierunca, după ce-o să te mai linişteşti, mă asigură Ţepeneag.

– Unde e Monica, Virgil?, întreb. Ocupată? N-a putut să vină?

– Asta este: n-a putut să vină, zice Virgil Ierunca. În drum spre oraş, Alain îmi şopteşte:

– Ţepe o să se supere, Virgil o să se supere, dar eu tot îţi spun: Monica e la spital.

– Bolnavă? Ceva grav?

– Acum nu mai este aşa grav, şi-a revenit. Au bătut-o îngrozitor....

– Cine? De ce?

– Cine... Doi indivizi, necunoscuţi, dar care i s-au adresat cu "Doamna Monica"...

– Înseamnă că erau români! Şi de ce, de ce?...

– Dac-aş şti... Dac-ar şti, ea... După toate semnele, au vrut s-o omoare, noroc că tocmai atunci a trecut poştaşul şi indivizii au fugit. Poştaşul a dat alarma – n-am făcut bine că ţi-am spus, Ţepe şi Virgil voiau să te menajeze.

– Pe mine?, întreb. De ce să mă menajeze... Asta-i!, zic.

_ Asta, ce?, se miră Alain.

– Asta. *Semnul,* zic. Din cauza mea – mergem direct la spital?

– Să depunem întâi bagajele. Şi să vedem ce spune Virgil.

Lăsăm bagajele la Maria Brătianu. Ţepe îmi şopteşte să nu-i spun şi Anei, ea să rămână cu Filip. Noi ceilalţi plecăm la spital, vreo cincisprezece în două maşini.

Cu toate că vin de unde vin, sunt şocat de... nu atât de murdăria, cât de tristeţea spitalului Saint-Louis (vor fi existând şi spitale vesele?): un antreu mizerabil, scări mizerabile, un coridor sinistru, o boxă... pe care nici florile de pe noptieră nu reuşesc s-o lumineze. Şi Monica... Nu, încă nu văd decât cămaşa-de-spital, scorţoasă, gălbui-cenuşie. Mi se strânge inima: văd alt spital, altă cămaşă-de-spital şi îmi spun pentru a suta oară că femeile n-ar trebui internate în asemenea "aşezăminte"…

– ... ai scăpat !, aud.

Cine scăpase? A, eu? Credeam că ea, Monica. Uite că seăpasem amândoi: unul *de acolo,* altul de *asta...*

– Credeam că nu te mai văd...

Cine pe cine? Cu ce? A, da: cu un ochi negru, cu pleoape umflate, lipite, celălalt doar vânăt...

– Au lovit numai la cap?, mă trezesc întrebând şi tot eu răspunzând: Au lovit numai la cap.

"La cap, la cap, dă-i la cap 'telectualului, să-i iasă răul, la cap, la cap!" – asta o ştiam, demult, de la Interne, de la Jilava, de la Gherla, dar o ştiam şi de la Malmaison – pe acolo trecuse şi mama Monicăi (însă de la Văcăreşti nu mai ieşise, niciodată...).

Ceea ce încă nu ştiam, în acel 20 noiembrie '77: "Dă-i peste gură, 'nchide-i gura, să nu mai latre! Şi strigaţi voi, mă, strigaţi la el, să nu

mai strige – mai tare, mai tare, să nu se audă guiţatul lui!”

– Am vrut să te ţinem departe de…, zice Monica ceva mai târziu. Ne-am propus să te menajăm, să nu afli chiar din primele zile de exil, că mai sunt şi exilaţi...

– E-xi-laţi!, ridică Virgil în aer ţigara de foi ca pe un deget. Până la dumneata, noi am fost, aici, un e-xil; după apariţia dumitale, exilul, unu, a devenit e-xi-laţi!

– Nu înţeleg... S-a întâmplat ceva din cauza mea?

– A, nu, fii liniştit, zice Monica.

– Ba da, doamnă, s-a întâmplat ceva, dar nu din cauza, ci datorită lui!

– Bine, dar... Însemnează că au dreptate cei care mă acuză că am spart exilul...

– Nişte tâm-piţi! N-ai spart nici un exil, s-a ales doar grâul de neghină.

– Neghina fiind cei care te critică, zâmbeşte Monica.

– Exact, doamnă, exact! Iar grâul – cei care au înţeles ce anume s-a întâmplat, din februarie ‘77!

– Virgil nu mai jură decât pe dumneata, zâmbeşte Monica, în continuare.

Nu înţeleg mare lucru, mă simt stingherit, nu sunt obişnuit să fiu vorbit de bine. Acest “cult al personalităţii”, pe care Virgil îl şi teoretizează, mă face să mă întreb dacă nu cumva, înşelându-se, el, Virgil, pune sub semnul întrebării şi puţinul pe care-l făcusem în România.

– Dumneata chiar nu-ţi dai seama ce semnificaţie, ce urmări a avut acţiunea dumitale?, mă întreabă Virgil, din cind în când. Dar dumneata ai făcut istorie, domnule!

Nu pot scăpa, decât printr-o piruetă:

– N-am făcut nimic – de altfel, istoria nu se face provocând evenimente, ci modulând verbul “a fi”, vorba prietenului....

– Lasă-l în pace pe prieten!, sare Monica. Bineînţeles că spune şi prostii, dar scrie… Scrie o limbă românească...

– Scrie, scrie, dar şi când calcă în gropi…, zice Virgil. Dar noi vorbim de exilaţi, nu de el. De tâm-pi-ţii care s-au lăsat intoxicaţi de Bucureşti!

– Unii s-au lăsat, alţii nu-şi dau seama că sunt manipulaţi, zice Monica. Nu-i deloc uşor exilul, când nu ai de ce te agăţa...

– Când eşti orb şi nu vezi de ce trebuie să te agăţi! Când te laşi intoxicat de emisarii Bucureştiului! Când eşti tâm-pit!

La început, tunetele şi fulgerele lui Virgil mă şocaseră: cum adică, acesta este exilul? Compus, în majoritate, din tâm-piţi? Probabil, aceasta era exilul: mai devreme sau mai târziu (mai ales, mai târziu, fiindcă dura şi dura şi nu se întrevedea sfârşitul), oamenii obosesc, se înăcresc,

se învenineză. Şi, totuşi: nici Virgil, nici Monica nu se arătau acri, veninoşi, faţă de cei din ţară, ba uneori – după opinia mea – exagerat de toleranţi faţă de unii scriitori de acolo: ei, da, publicaseră în presa de la Bucureşti şi laude la adresa partidului, ba chiar şi atacuri la adresa lor şi a "Europei Libere"..., dar priveşte, citeşte ce carte interesantă, ce eseu strălucitor, ce volum de versuri ne-mai-pome-nit! Şi apoi, cutare, chiar dacă încă nu scrisese ceva re-mar-cabil, luase cuvântul la cutare şedinţă şi atacase cenzura, îi apărase pe tineri, se opusese colonizării, de către oamenii partidului, a cutărei publicaţii! Odată îndrăznisem:

– Dar ce-o să se întâmple când acest cutare se va hotărî *să rămână,* deci, va deveni exilat? O să devină şi el tâm-pit?

A fost una dintre cele mai crunte gafe pe care le-am făcut vreodată. Monica şi-a făcut de lucru, însă Virgil:

– Depinde – ce, dumneata ai devenit?

Nu era vorba despre asta. Dar nici despre cealaltă. Aşa că am înghiţit găluşca, mulţumit. Într-un exil ca al nostru, doar cu ei doi poţi s-o ţii... etern. Pe de o parte, fiindcă ei au învăţat, în peste treizeci de ani, provizoratul perpetuu; pe de altă parte, eu nu am venit nepregătit: am, în spate, alte două sau trei exiluri. Primul: rămânerea pe loc, în Basarabia, în 1940 – dar înstrăinarea acasă; al doilea: refugiul din '44 – chiar dacă nu ne părăseam ţara, nu tot printre străini eram?; al treilea ar fi cel din '70: excluderea din literatură; şi din... prietenii literare. Pe acesta din urmă, pe adevăratul exil din '77, nu-l pun la socoteală, nu-i adevărat; plecând, mi-am luat cu mine patria: limba.

– Iu-piiii! Mergem în parc!

Mergem. Dar să ne pregătim.

Mai întâi, chiloţi curaţi – nu te poţi prezenta oricum la morgă; apoi actele – sunt la locul lor, în buzunarul cel mai vizibil al genţii; apoi un exemplar din ultimul meu roman, cu fotografie – dacă n-or să găsească actele, să mă confrunte cu fotografia de pe ultima copertă a cărţii, ca măcar să ştie cum mă cheamă; apoi cuţitul (mi l-au trimis printr-un sas emigrat în Germania "un grup de colegi de la Sibiu", auziseră, la "Europa Liberă", de ameninţări şi se gândiseră că trebuie să mă apăr – îl făcuse unul dintre ei, muncitor la o uzină mecanică, în schimbul de noapte, iar bunicul altuia, curelar, îi cususe o teacă de toată frumuseţea) – bineînţeles că ştiu că *nu e voie,* are lama de exact 13 cm lungime, dacă mă prinde poliţia cu aşa ceva, n-o să-mi fie moale, dar cu ce altceva să mă apăr? – vreau să spun: să am conştiinţa că, la o adică, m-aş putea apăra, fiindcă chiar dacă aş fi campion la mânuirea (sau aruncarea) cuţitului, ce aş putea face cu el împotriva pfiu!-ului? Dar pentru că nu am revolver, nu am nici măcar o bombă cu gaze

paralizante (Monica are aşa ceva şi, de fiecare dată când îşi caută îndelung, în geantă, ţigările şi bricheta, se întreabă: "Unde o fi bomba? Unde naiba?..." – iar după vreun minut de scotocire, o scoate, ne-o arată şi ne explică îndelung modul de funcţionare...). Aşa că măcar acest cuţit…

Bun. Acum luăm ţigări pentru mine, mere pentru Filip, un pachet cu şerveţele de hârtie...

– Rămâi aici, în salon, până deschid eu uşa, doar ştii... Filip ascultă, dar nu ştie – fiindcă nu i-am explicat de ce nu-l las să deschidă el, primul, uşa. Ce să-i explic? Că, dacă va fi să fie, atunci să fiu numai eu – fiindcă, oricum, nu am nici mijloacele, nici răbdarea să verific dacă nu cumva uşa a fost "piejată" pe dinafară?

– Coborâm pe scări, nu cu liftul!

Filip este atât de fericit că mergem, în sfârşit, în parc, încât nu mai insistă să mergem cu liftul, – el să-l cheme, el să deschidă uşa, să apese el pe butonul care trebuie...

– Bun, acum mergi tu înainte... Ba nu! În urmă, la douăzeci de metri!

Orice, dar asta nu. Filip nu înţelege, refuză să înţeleagă, refuză să execute. Aşa că îl las să alerge pe trotuar în faţa mea. Dintr-o privire, înregistrez "topografia": nu, parcă nu, nici de pe acoperişul imobilului din faţă, nici din vreo maşină garată. Singurul necaz: maşinile în mers – şi mai ales motocicletele: vin, fac pfiu! – şi se duc, până să-şi dea seama careva, de pildă Filip, că taică-său s-a întins pe trotuar, nu pentru că ar căuta ceva, ci din cu totul alt motiv, maşina, motocicleta sunt departe.

– Dă-mi mâna...

Pe trotuar ca pe trotuar, dar când trebuie să traversăm – şi, până la parc, trebuie s-o facem de două ori, prin spaţii nemarcate – astea sunt probe grele. Deşi mult mai simple: măcar pentru faptul că o eventuală cădere a mea, în mijlocul străzii, ar fi numaidecât observată.

– Bun, acum ia-o înainte...

– Dar eu vreau să mergem de mână!

– Eşti băiat mare, poţi să mergi şi singur!

Mai traversăm o dată prin loc nemarcat. Acum ultima probă: rue de Crimée, pe "zebră". Aici, avantajul este că strada fiind dreaptă, pot să văd, de departe, maşinile care se apropie – şi mai ales motocicletele; marele dezavantaj: trebuie să aşteptăm cam mult să se rărească, ori să înceteze fluxul circulaţiei, cu, la nici douăzeci de metri drept în faţă, taluzul cu boschete al parcului: ultimul dintre începători mi-ar putea da gaură, chiar din mers – aleea este paralelă cu gardul, deci, cu strada.

Trecem "zebra", mai avem şapte metri până la poartă.

– Am ajuns, fugi!

În timp ce Filip aleargă spre poartă şi urcă treptele spre alee, eu încetinesc pasul, eu mă opresc, pe încă trotuar: eu îmi aprind o ţigară, eu privesc, aşa, în jur – de astă dată fără să văd ceva. Acum n-are decât să: pfiu!, copilul nu e lângă mine, nu riscă să...

În parc e mai bine, muuult mai bine. Îl las pe Filip să alerge, îl îndemn să se ducă singur, să zburde, să se joace. Cu timpul, am căpătat convingerea (aşa, singur, fără "probe") că ei nu-l vizează pe copil. Nemaifiind atât de idioţi, nu scontează pe tăcerea mea, în cazul în care lui Filip sau Anei li s-ar întâmpla ceva. De aceea sunt oarecum mai liniştit în parc: spre copil nu va porni un pfiu!; dacă, totuşi, se gândesc la şantaj, deci, la răpirea copilului (re-dându-mi-l sau promiţându-mi-l în schimbul tăcerii), nu le-ar merge: mai întâi, pentru că eu aş vedea momentul (îl văd pe Filip, chiar cu ceafa, îl văd şi printre tufişuri – mai exact: îl ştiu) şi aş interveni; pentru că aş interveni cu cuţitul, ei m-ar pfiu! pe mine, or, eu găurit, n-aş mai fi, practic, şantajabil, oricum, n-aş mai putea vorbi.... Or, *ei* (îi simt, îi ştiu) vor cu orice preţ să-mi închidă gura, definitiv.

Desigur, nu doar mie. Sunt convins că primii pe lista lor sunt Monica şi Virgil. Toate atacurile lor, de, iată, aproape douăzeci de ani, împotriva "Europei Libere" s-au concentrat asupra lor, care se ocupă numai de emisiuni culturale şi mai puţin (cu excepţia lui Georgescu, astă-vară) împotriva comentatorilor politici. Fireşte, directorul secţiei române era şi el "pişcat", dar nu pentru ceea ce scria şi rostea la microfon el însuşi, ci mai degrabă "urecheat" pentru că folosea în redacţie "mercenari", "vânduţi", "fascişti" etc. *"de teapa..."* Monicăi şi a lui Virgil. În vremea din urmă, un gazetar, doi, cinci m-au întrebat cum se explică încrâncenarea autorităţilor de la Bucureşti împotriva celor care, la "Europa Liberă", fac emisiuni cultural-literare:

– Însemnează că emisiunile pur politice nu-i deranjează?

– Îi deranjează, le-am răspuns. Dar nu-i dor, ca cele culturale.

– Şi, totuşi, nu intelectualii, nu scriitorii s-au manifestat, în România, ci muncitorii.

Mi-a fost greu să le explic (şi imposibil să-i conving) că "Europa Liberă" are, în România, nu doar rolul de a informa (îi informează şi pe bulgari, şi pe ruşi, pe cehi – polonezii şi ungurii având şi alte surse), dar mă ales acela de a *moraliza activ.* Emisiunile Monicăi şi ale lui Virgil (în jur de 100 de minute pe săptămână din totalul de vreo 5.500) sunt, în principiu, adresate unei minorităţi, unei elite: oamenilor de carte, în general, autorilor de cărţi în special. Nu sunt emisiuni "populare" şi în nici un caz popularizatoare – şi totuşi, totuşi... le ascultă şi muncitorii, şi ţăranii, şi funcţionarii, şi tinerii. Fireşte, toată lumea ascultă informaţiile şi comentariile politice – astfel, oamenii se ţin "la zi" cu evenimentele din străinătate şi chiar din ţară. Dar acestea sunt

informaţii pasive – în măsura în care românii ştiu, pe pielea lor, ce se întâmplă înăuntru, şi prevăd – uneori cu detalii – ceea ce se va întâmpla, "atâta timp cât Occidentul se va lăsa dus de nas, de către sovietici". Adevăratele noutăţi sunt evenimentele din interiorul Lagărului: manifestaţii, arestări, difuzări de "materiale duşmănoase", arestări, greve – şi evident, iarăşi arestări – din ţările vecine. Dar nici aceste informaţii nu-i împing pe români la acţiune (cu modestele excepţii din '77, din '79 şi din '81*. Bineînţeles, emisiunile culturale nu îndeamnă la acţiune (în primul rând, prin caracterul lor, apoi pentru că americanii veghează...), cu toate că... a renunţa la a face concesii, a rezista tentaţiei (sau presiunilor) de a face concesii – politice, deci, morale – presupune eforturi considerabile, deci, acţiune. Prin emisiunile lor, Monica şi Virgil îi ţin la curent pe cei interesaţi cu noutăţile, cu mişcările de idei din Occident – ceea ce nu este deloc de neglijat într-o ţară unde presa străină este accesibilă doar politrucilor, iar cea mai mare parte dintre cărţile occidentale sunt interzise. Dar această parte informativă i-ar deranja doar pe cei de la Ministerul Adevărului de la Bucureşti. Ceea ce însă îi doare (şi pentru că îi doare, încearcă să stârpească, să "smulgă rădăcina răului") este faptul că "viperele de la "Europa Liberă" "stropesc cu venin" "realizările noastre pe plan cultural-educativ" (nu este doar un tic verbal – dar ei nu-şi dau seama…). Şi îi doare, nu atât faptul că "viperele" critică (deşi, "Antologia Ruşinii" redactată de Virgil a salubrizat o bună parte din inteligheţia românească), cât mai ales faptul că laudă acele cărţi şi acei autori care nu fac (sau nu mai fac) concesii, nici estetice, nici etice. Or, curajul recunoscut (undeva, departe, dar foarte aproape, în fiecare casă, prin radio) îndeamnă la perseverare, iar dacă azi, în presa literară, între buni şi răi s-a trasat nu doar o graniţă netă, ci s-a săpat o prăpastie, dacă cei "răi" sunt mereu aceiaşi şi mereu mai puţini şi mai neînsemnaţi din punct de vedere al valorii literare – aceasta se datoreşte, în exclusivitate, lor, Monicăi şi lui Virgil.

Cu câte sacrificii? Monica făcea, înainte, teatru (Ionesco cel de la început şi "Cântăreata" lui "cheală" ştiu ei ceva...) – nu mai face; Virgil scria "pentru sufletul lui" – nu mai are timp de sine; toată energia, tot timpul... Totul pentru cei din România. Şi nu doar lectura cărţilor şi a periodicelor venite din România (plătite din buzunarul lor); nu doar redactarea şi înregistrarea emisiunilor; însă nu cred că trece o singură zi fără o "întâlnire" – fie în oraş, fie la ei acasă.

– Mâine, la ora cutare, nu ne putem vedea, zice Monica sau Virgil (sau amândoi): avem un clandestin…

În unele zile au şi mai mulţi: Monica "are" unul la o cafenea. Virgil "are" altul, la altă cafenea, iar seara "au" acasă... clandestini... Cred că se pot număra pe degete scriitorii, muzicienii, plasticienii,

filozofii, istoricii români care, având un paşaport pentru Occident (nu neapărat pentru Franţa), să nu fi trecut măcar o dată prin casa lor. Până acum vreo cinci ani, fără precauţii deosebite; din ‘77, cu: “n-aş vrea să se afle la Bucureşti”, iar din ‘79, într-un secret care *frizează* ridicolul (dacă nu ar fi tragic): chiar călători în grup, chiar prieteni, chiar dacă, înainte, îşi mărturisiseră unul altuia intenţia de a-i vizita, nu le mai intră în casă, decât după îndelungi şi minuţioase scenarii, la telefon: în afară de faptul că vizita trebuie să rămână “strict secretă”, vizitatorii pun condiţii: la venirea lor, anteriorul să fi plecat cu cel puţin o jumătate de oră înainte, iar între plecarea lor şi sosirea următorului, să treacă altă jumătate de oră – ca nu cumva să se întâlnească... Aceştia sunt “clandestinii”. În ultimii trei *ani* (mai ales de la constituirea Sindicatului Liber), românii au fost atât de terorizaţi, ameninţaţi, avertizaţi, la plecarea din ţară, încât curajul care le-a mai rămas e cheltuit cu vizita – şi numai cu ea. S-a ajuns până acolo, încât doi buni şi vechi prieteni (şi colegi de închisoare), cu toate că, în tren spre Paris, îşi mărturisiseră unul altuia intenţia, odată ajunşi la Paris, ceruseră să fie primiţi separat; s-a ajuns până acolo încât doi profesori universitari, soţ şi soţie (care mai veniseră în Occident de două ori şi tot de atâtea ori îi vizitaseră pe Monica şi pe Virgil), a treia oară nu au mai reuşit: fiindcă le-a fost frică să telefoneze, fie şi de la o cabină publică, convinşi fiind că agenţii Securităţii interceptează toate convorbirile exilaţilor din Paris... Eu însumi am primit multe telefoane de genul:

– Alo? Aici e un român (sau româncă), nu-mi pot da numele, înţelegeţi din ce motiv, dar vă rog să mă ajutaţi...

Dar cum să ajuţi pe cineva care nu-şi spune numele? Aşa că dau, la telefon, sfaturi generale – unde să se adreseze pentru a cere azil, unde să caute un adăpost... Unui anonim care îmi telefona din Gara de Est (şi care îmi spusese că îmi telefonase, în România, în primăvara lui ‘77), i-am zis:

– Bine, domnule, în ‘77 nu ţi-a fost frică să-mi telefonezi, cu toate că ştiai că Securitatea ascultă, nu ţi-a fost frică să-ţi dai numele – zici că ai şi fost arestat pentru asta – şi acum, aici, la Paris, ţi-e frică?

– Asta se întâmpla atunci, mi-a răspuns românul din Gara de Est. Însă de atunci... Dacă aţi şti ce-au făcut din noi, bestiile...

Îmi dau seama ce au făcut din ei, bestiile. La Monica şi la Virgil vin şi unii scriitori pe care îi cunosc, cu care am fost în bune relaţii – unii, într-o călătorie anterioară, fuseseră în casa mea, petrecuseră la mine două zile sau două săptămâni – şi care, de la o vreme, pun o condiţie suplimentară: ca nu cumva să trec eu pe acolo, în timpul vizitei lor, iar la plecare, îi roagă, îi imploră să nu-mi spună mie că au venit iarăşi la Paris...

Desigur, în ciuda prieteniei noastre, Monica şi Virgil nu-mi spun

cine îi vizitase (aflu pe alte căi, sau chiar de la înşişi "clandestinii", mai târziu). Din vara lui '80, de când am fost cu toţii cu ochii pe Polonia, au început să mă cam irite "clandestinii", aşa că, la un moment dat am izbucnit:

– Fiecare popor se exprimă cum poate şi cu ce merită: polonezii cu "Solidaritatea", românii cu "Clandestinitatea"!

La care Monica mi-a spus că sunt rău, fiindcă bieţii clandestini îi rugaseră să-mi transmită salutări; la care Virgil mi-a spus că săracii clandestini, luându-şi inima în dinţi şi venind la ei, veniseră, de fapt, şi la mine – nu sunt eu "de-al casei"?

Este adevărat: dacă acei clandestini nu ar fi ţinut atât de mult la clandestinitate şi aş fi fost şi eu, prezent la... prezenţa lor, în majoritatea cazurilor aş fi pierdut timpul: lucruri cu adevărat noi nu aş fi aflat, amănuntele administraţiei literare nu m-au interesat niciodată, apoi s-ar fi putut ca, în "reacţionarul" care se plânge, acuză, demască, acum, în casa Monicăi şi a lui Virgil, să întâlnesc pe cine ştie ce justlinist sau (şi) curluntrist de la Bucureşti – sau, de ce nu?, chiar pe cineva care îmi făcuse rău cât eram acolo şi care, după plecarea mea, mă înjurase în presă, tratându-mă de "vândut", "fascist" sau "jidovit". Sau şi mai grav: pe unul dintre cei care îi împroşcase cu bale şi pe ei, pe Monica şi pe Virgil. Or, cum eu nu mă dau în vânt -– precum Virgil – după navetiştii pe Drumul Damascului...

*

Îmi ajunsese la ureche "ultimul brebenism" – i-ar fi zis lui Ţepeneag:

– Ţepe, dacă tu scoţi din nou "Les Cahiers de l'Est", eu mă angajez curier! În genunchi distribui revista!

Mda, da: pare autentică... promisiunea: a ieşit din gura lui Grobei... Îl şi văd pe Breban: s-a chiar aşezat în genunchi – după ce şi-a ridicat, pe rând, cracii pantalonilor, ca să nu pocnească stofa.

Ultima oară, l-am văzut pe Breban acum câţiva ani. Pe Champs-Elysées, la nouă dimineaţa. Se plimba cu o doamnă blondă. Ne-am dat mâna, am schimbat câteva mormăituri – din care eu am înţeles că locuia prin apropiere şi scria o carte – acum ieşise să ia aer. Era mohorât, buhăit – ca după o noapte de lucru – şi parcă trist. În fine, o tristeţe de-a lui Breban: plină de reproşuri că îl încondeiasem în **Le Tremblement des Hommes** – pe el, care îmi fusese atât de apropiat în '77... Şi eu îl trădasem – şi pe el! – ca, mai târziu, pe Ţepeneag...Este adevărat: Breban, după arestarea mea, de la 1 aprilie (!), făcuse două gesturi, acte... de neînţeles:

Aşadar, după ce eu fusesem arestat, Ana şi copilul fuseseră...

“evacuaţi”: o brigadă de securişti puseseră într-un camion, claie peste grămadă, toate lucrurile noastre, pe Ana şi pe Filip deasupra şi “mutaţi” în cartierul Vitan (pa strada Turturele). Nu putea rămâne în singura odaie (cu lut pe jos), fără încălzire, fără apă – şi cu movila de mobilă, cărţi, farfurii, aşternuturi, ocupând întreaga suprafaţă a camerei – aşa că Ana primise “permisiunea” să stea, cu copilul, la socru-meu... Nici telefonul lui socru-meu nu mai funcţiona, iar pe stradă, cum se apropia de o cabină telefonică, apărea securistul de serviciu, îi lua receptorul din mână: “N-aveţi voie să telefonaţi, doamnă!” După vreo săptămână de izolare completă, au venit trei securişti şi au dus-o la Procuratură (sau la Tribunal?) – oricum, “undeva”, unde erau şi “avocaţi” – în vederea procesului trebuia să-mi desemneze un avocat. Ana nu mai ţine minte ce era acolo, ce a făcut o vreme – dar ştie că, la un moment dat, s-a aflat, singură, într-un birou, cu şeful baroului; şi că a cerut voie să telefoneze “acasă” – ca să se consulte cu tatăl ei... Evident, telefonul de “acasă” nu funcţiona, însă Ana a telefonat la... Breban. De ce la Breban? Era singurul număr .“disponibil” (cele ale prietenilor erau şi ele “în deranjament”). Şi, minune: a răspuns Breban! Ana i-a lansat un ... SOS: se afla – şi a spus unde: în biroul şefului baroului – şi nu ştie ce să facă... Breban i-a spus să fie liniştită, că vine numaidecât! Şi a venit! Şi de acolo a condus-o la socru-meu...

Mai târziu, la Paris, pe când scriam **Le Tremblement des Hommes**, Ana s-a opus energic la... pasajele în care Breban ieşea cam... şifonat (mai ales cel al întrevederii cu Burtică). Zicea:

– Nu pot uita cum, atunci când eram cu totul izolată, mutată la dracu,-n Vitan, cu un copil mic, şi nici la tata, unde dormeam, nu funcţiona telefonul – iar bestiile de securişti bruiau, de undeva, din apropiere “Europa Liberă”, deci, nu ştiam ce se întâmplă în lume, dacă prietenii de la Paris ştiau măcar că eşti arestat... Ei, uite, în izolarea, în părăsirea generală, am prilejul să dau un telefon, telefonez la întâmplare, fiindcă ştiam că nu vă înţelegeţi bine – şi Breban vine! Acolo, în biroul lui Pora (el era şeful baroului, el mi-a fost şi avocat-angajat-de-familie)! Când l-am văzut intrând pe uşă... L-am văzut pe Arhanghelul Gabriel...

– Chiar el era – tocmai publicase **Bunavestire**, am ironizat eu.

– Nu râde! Sunt convinsă: dacă aş fi reuşit să-i contactez pe bunii tăi prieteni – ar fi venit, cum a venit Breban? Il vezi tu pe Mazilescu, venind la... dracu ştie ce era acolo, în clădirea aceea, probabil, Tribunal? Ar fi venit, oare, Raicu? Sau Petrişor? Sau Negoiţescu – încă nu ştiam că şi el e arestat, dar dacă ar fi fost liber, ar fi venit?

– De unde să ştiu – dacă nu le-ai telefonat...

– Ei, uite, ştiu: nici unul n-ar fi venit – de frică. Şi a venit antipaticul, megalomanul, primul-şi-ultimul-romancier-al-plaiurilor-natale!

A venit tipul scârbos, care-ţi fusese şef imposibil, la "România literară"! A venit cel care... refuzase să se lipească de tine, la început de tot, când i-ai propus – fiindcă urma să-i apară "Bunavestirea"; cel care ţi-a cerut... un răgaz de două săptămâni...

– Bine, bine, înţeleg simţămintele tale de... femeie singură, izolată de lume, cu un copil mic, dar eu scriu, acum, o mărturie: povestesc ce s-a întâmplat, atunci când s-a întâmplat...

– Foarte bine, dar să povesteşti şi ce s-a întâmplat, în absenţa ta, atunci, în biroul lui Pora. Şi ce s-a întâmplat după ce te-ai liberat – ţii minte povestea cu cuferele din pivniţă...

Cum să nu ţin minte? În a treia sau în a patra zi după liberarea mea (tot la socru-meu), în casă era nevoie de ceva (nu mai ştiu: probabil, aşternuturi), însă acestea se aflau în pivniţă, într-un cufăr, sub alte cufere, grele – în toată casa nu era un om valid, în stare să coboare în pivniţă, să dea la o parte cuferele grele, ca să găsească ce era de găsit... Socru-meu – ca frunza, îl bătea vântul; eu – dacă mă puteam muta de pe un scaun pe altul – iar femeile… Ana apucase să-mi povestească de ce mare folos îi fusese Breban, atunci, la Tribunal, cât de sincer-săritor fusese… Aşa că îi telefonasem şi-i spusesem, cinstit... marea-problemă a noastră: nişte cufere, în pivniţă... – n-aş fi apelat la el, pentru o treabă ca asta, dar în situaţia în care mă aflu, la cine Dumnezeu să apelez...?

Şi Breban a venit numaidecât! A coborât în pivniţă, s-a mânjit de var, a luat pe umeri păianjeni, a ridicat, a mutat... Cu un aer şi cu o naturaleţe nebănuite, de mine – la el. Cum să uit aşa ceva?

Numai că, iată: din motive editoriale (şi... auctoriale, autorul ieşind istovit din re-trăirea evenimentelor), am sfârşit **Le Tremblement des Hommes**, o dată cu liberarea mea. Aşa că nu am putut să povestesc şi ceea ce a urmat – sau am aflat că s-a petrecut în "absenţa" mea. Deci, şi imaginea lui Breban a ieşit... parţială. Îmi promisesem să scriu o a doua parte a mărturiei (acolo aş fi pus şi întâmplările cu Breban) – dar... editorul meu, Claude Durand, a fost dat afară de la Seuil, încă de pe când cartea nu apăruse, iar cu noul director, Chodkiewitch (nu-i voi fi scris numele corect, dar nici nu merită – el) l-a dat afară, atunci, de la Seuil şi pe Jean-Marie Domenach, sub a cărui pulpană publicasem cartea lui C. Dumitrescu, **Cetatea totală**, reproşându-i, printre altele, şi această carte), nici vorbă să mă înţeleg – de la prima vedere am înţeles că trebuie să-mi caut alt editor.

Breban nu mi-a reproşat niciodată, în faţă, "portretul" făcut în **Le Tremblement…** – nici nu a avut prilejul. Însă, chiar dacă nu l-aş fi întâlnit, pe Champs Elysées, cu aerul acela, trist-întristat (care nu-i stătea bine), eu mă simt, în continuare, vinovat, de parţialitate – în prezentarea lui. Faptul că, după aceea, comportamentul lui a devenit şi mai... "aşa" (vezi pamfletul lui Tudoran, publicat în "Ethos"), nu mă

încălzeşte: eu i-am rămas dator cu ceva, lui Breban. Cu… "părţile lui" – fiindcă nu are numai "părţi"...

4

– Mă întreb dacă o să-mi dai un măr…

Filip a învăţat, de când merge la şcoala mare (sau tot televizorul), o mulţime de cuvinte, de expresii, de ticuri verbale: "mă întreb dacă... (o să-mi dai un măr)"; "daca reflectez... (constat că mi-a căzut un nasture)"; "îmi pun următoarea întrebare: (îmi cumperi o gumă de mestecat sau o jucărie)?" – şi altele, de acelaşi calibru.

Acum însă şi aici, nu am timp: îi întind un măr şi îi fac semn să se îndepărteze: cât mai repede şi cât mai... încolo.

– Dacă reflectez profund, constat că vreau să mi-l tai în două.

Iau mărul şi încerc să-l rup în mâini.

– Nu aşa! mă opreşte Filip. Am impresia că cel mai bine ar fi să mi-l tai. Cu cuţitul...

De astă dată nu cedez. Rup mărul cu mâna, îi dau jumătăţile şi mă îndepărtez eu, suficient. Dar Filip mă urmează:

– N-ar fi deloc rău dacă mi-ai da şi un şerveţel de hârtie.

Îi dau două şi aproape alerg în sens invers. Mă rezem cu spatele de un castan şi îmi aprind o ţigară, cu mâini cleioase de la sucul mărului.

– Ai fi putut să te ştergi, înainte de a atinge ţigara! Fiindcă nu se apropie, încuviinţez, din cap. Scot un şerveţel, mă şterg, îndelung, vizibil.

Deci, asta este a doua strigare. Începută ca cercul, de oriunde şi mă întreb şi eu, ca Filip, dacă va sfârşi tot ca cercul, tot oriunde, pe circumferinţă, sau nemişcată, aici, în frunte, centru întâmplător, pentru că puteam să capăt obişnuinţa de a-mi duce mâna la genunchi şi, oricum, gestul nu va fi pavăză şi nici nu va mai putea astupa o gaură găurită între sprâncene. A doua strigare demult plutea în aer, demult găurea ea aerul şi ce păcat, ce păcat: concluziile se trag, de obicei, la urmă şi ce noroc, ce noroc: dacă poţi începe covrigul de oriunde, nu chiar oriunde îl şi poţi sfârşi, aşa că atunci când am ajuns la jumătate distanţa dintre una şi alta, mi-a venit o ceva care, la rigoare, putea juca şi rolul concluziei. Deci, nu m-am mirat şi nu m-am foarte bucurat şi, fără frică, m-am instalat în frică, gospodăreşte, tracasat de o singură întrebare: voi reuşi să mi-o amenajez, voi izbuti să mi-o fac, totuşi, confortabilă, voi ajunge să mi-o construiesc fără ziduri de incintă? A doua strigare mi-a căzut greu, fiindcă nu m-a surprins prin venire, ci prin prezenţa ei, demultă. Nu e uşor ca, după o viaţă de joc, de

convenţie (jocul *cu,* nu *de-a* moartea), să ştii – nu să afli – că stiletul partenerului nu este retractil, ba chiar ejectabil; nu e uşor să ştii (fulgerător) că piesa nu începe atunci când începe şi nu sfârşeşte o dată cu sfârşitul învăţat şi că, la urma urmei, nu timpul contează, ci locul: aici, rotund.

Filmele văzute, cărţile citite nu-mi slujesc la nimic, fiindcă nimic nu se învaţă pe pielea altuia, autorii veniseră spre mine, cititor, spectator, nu cu gura lor-mea, ci cu presupusa de ei gaură a unor presupuşi găuriţi. Nimic de făcut, vorba lui Virgil. Singurii care m-ar fi putut învăţa câte ceva: executaţii (am văzut, recent, la televizor, mai întâi doi colaboraţionişti francezi, apoi doi militari sovietici, prinşi de afgani) – dar nici ei, fiindcă ei ştiau de unde şi ce vine. Ceva-ceva m-ar învăţa (din altă peliculă) republicanul spaniol *pălit* de un glonte – şi nici el, fiindcă şi el ştia cel puţin punctul cardinal de unde va veni ceea ce a şi venit.

Şi măcar de mi-ar fi frică, frica executaţilor anesteziant-protegui-toare – uimirea şi durerea şi gaura se consumaseră deja, gloanţele găurind găuri, omorând morţi. Şi măcar de mi-ar fi frica celor curajoşi, năpustindu-se asupra simetricului, cu: "Ori el, ori eu – ori amândoi". Şi măcar de mi-ar fi frica hăituiţilor în timp de pace – spioni, vânduţi (adevărat, pentru *ei,* sunt şi una şi alta şi încă ceva pe deasupra) – a, nu, asta nu, fricurajul lor nu mă interesează.

Şi măcar de mi-ar fi frică, prin ea m-aş contopi cu găuriţii de totdeauna, de dinainte de stâlp ori zid; şi măcar de mi-ar fi curaj, m-aş adăposti între simetrizaţi şi mi-ar fi cald şi comun.

Dar aşa... După dreptunghi, vine cercul. Nici o succesiune logică (asta ar mai lipsi: logica), la urma urmei, amândouă încep cu Focul şi sfârşesc în Pământ (după ce, mai întâi au străbătut Aerul), iar dacă mi se pare că lipseşte Apa, nu am decât să cobor aleea asta, până la malul lacului... După dreptunghi, cercul – nici o legătură de la cauză la efect, ci o mereu-continuare, un mereu-iarăşi, până la epuizarea formelor, până la consumarea elementelor.

A doua strigare va să strige din tufişul acela bine plasat (adică: bine ales, de *ei),* fiindcă, imediat după pfiu!, pfiuitorul poate urca, fără grabă, cărarea spre portiţa nu prea frecventată a parcului, poate traversa grupurile jucătorilor de boules, poate ajunge, liniştit, până la portiera aşteptându-l deschisă şi până la privirea întrebătoare a celui de la volan: "S-a făcut?" – după care, oricare ar fi răspunsul pfiuitorului, încearcă să cauţi o oarecare maşină, oarecum colorată, de o oarecare marcă, în Paris!? Va veni a doua strigare de sub impermeabilul plimbăreţului cu mutră de ucigaş plătit care face pe tatăl iubitor?; va fi, întâi, vizibilă, o gaură în ţesătura impermeabilului, în dreptul buzunarului?; gaura va mai fumega, cât timp?... Sau va porni din landoul gol

al acestei false mame cu fals păr blond şi falsă burtă pentru un fals viitor loc în landou?

Ar fi atât de uşor, atât de simplu. Când ies cu Filip în parc (adevărat: din ce în ce mai foarte rar), aleile, peluzele, băncile sunt pline de plimbăreţi de copii, de plimbăreţi de câini, de "joggingi", de cloşarzi-de-parc, de provinciali, de turişti, de simpli trecători – care îl traversează, pe drumul cel mai scurt, dintre o treabă şi alta... Intră atâtea maşini, care te claxonează amabil-imperativ, atâtea motociclete – dar suntem în Franţa, motorizaţii au voie să-ţi sugereze să te ridici de pe banca din parc, fiindcă ei vor să întoarcă, ori să parcheze, au voie să-ţi treacă şi prin pat – din moment ce plătesc impozite şi vignete pe care tu, proprietarul de pat, nu le plăteşti: din una din aceste maşini poate oricând porni a doua strigare.

– Îmi pun întrebarea dacă îmi strângi şiretul de la patina asta...

– Ţi-l strâng, dar nu acolo. Vino aici...

– Mă întreb mereu de ce îmi legi patinele numai aici, în locul ăsta şi numai cu spatele spre castan?

– În loc să te tot întrebi, mai bine ai învăţa să-ţi legi singur patinele! Acum şterge-o!

Sunt leoarcă de sudoare. Aş putea scrie o carte, sau măcar un capitol despre acest moment: legarea patinei lui Filip. Şi n-aş putea aşterne un rând: ce aş putea spune, scrie altceva decât: *am aşteptat?* Ba da, aş putea adăuga un cuvânt : *golit.*

Începusem cartea aceasta, prima ei parte, cea cu dreptunghiul, înainte de 13 decembrie '81. Mi se părea că merge. Mi s-a părut că Polonia mi-a alungat-o, iar pe mine m-a trimis la hărţi. M-am alungat singur, singur m-am trimis: pe cine mai interesează o amărâtă de pocnitoare trimisă într-o carte, când nu trece săptămână fără o bombă-bombă, fără un schimb de împuşcături în plină stradă, fără o luare de ostateci? Şi nici măcar asta. Şi nici măcar nu ştiu ce altceva – vorba lui Virgil: Nimic de făcut.

Criminalii de la Moscova, de la Sofia, Praga, Varşovia, Bucureşti nu reuşesc să ne lichideze chiar pe toţi în închisori, în azile, acolo, înăuntrul Lagărului, iar celor mai colţoşi Braţul acela al Revoluţiei, deşi le mută fălcile, le scoate măselele... ezită, totuşi, să le dea lovitura de graţie. Oare de ce? Numai pentru că este... Lung şi nu-şi poate lua suficient avânt, din cauza strâmtimii celulei? Sau poate pentru că Braţul Lung al Revoluţiei este mai eficace atunci când loveşte ca la Piteşti, nu direct, de la securist la deţinut, ci de la deţinut la deţinut?

Zice generalul Pleşiţă (Pleoşniţă – Ploşniţă îi spune Ana):

– Nouă ne-ai stat în gât ca un os de peşte, dar tot nu scapi: te dăm noi pe mâna exilului! O să te halească exilul, de n-o să rămână din tine nici fărâmă – avem noi grijă...

Atunci, pe loc, nu-l luasem în seamă: Pleşiţă era o ploşniţă, un securist, deci, un mincinos. De unde să ştiu că, uneori, până şi un securist reuşeşte să nu mintă? Că, totuşi, exilul nu m-a "halit", este adevărat; după cum este adevărat că nici mult nu a lipsit: dacă în 3 februarie bomba din **Hruşciov** nu m-a ucis, în schimb m-a găurit, rotund şi adânc, "bomba" din "Figaro Magazine" din 14 februarie. Şi nu pentru că Popa-producător-de-literatură-de-gară ar fi fost un găuritor eficace (deşi, cu alţi români – de pildă, cu Vintilă Horia – fusese), ci pentru că i se pusese la dispoziţie un amvon, din înaltul căruia trăsese – evident, pe la spate – şi în franceză...

Trebuia să mă aştept – cunoşteam "orientarea" amvonului şi chiar avusesem câte ceva de împărţit cu proprietarul – dar nu prevăzusem armonia perfectă dintre acel "tribun" şi acea "tribună" – deşi, repet: ar fi trebuit să mă aştept la aşa ceva.

La începutul lunii mai 1977, comandantul Securităţii, celebrul Grenadă, îmi face favoarea de a-mi arăta dosarul de învinuire. În unul din cele şapte volume, printre alte piese de acuzare, dau peste nişte tăieturi dintr-un ziar francez, acompaniată, fiecare, de traducerea în româneşte a unor anume pasaje. Citesc originalele, le recitesc, îmi arunc ochii pe pasajele traduse... Nu-mi vine să cred: presa franceză scrisese asemenea lucruri? Şi mai ales... Să admitem: *L'Humanité* ar fi putut, dar noi, românii, ştim că *L'Humanité* este scrisă de Moscova şi tradusă în franceză, la Paris. Dar *Le Figaro*? Porcii de securişti au fabricat ei, aici, în laboratoarele lor, aceste "articole", ştiind bine că eu, acuzatul, nu voi putea să verific dacă da sau ba *Le Figaro* de la Paris a publicat aşa ceva.

– Şi cam ce ar trebui să probeze astea?, îl întreb pe colonelul Vasile Gheorghe, zis Grenadă.

– Dacă le-ai citit, ai aflat ce probează!, râde Grenadă.

– Pretindeţi că tăieturile astea sunt din *Le Figaro* – să admitem, ca să putem continua discuţia. Dar nu înţeleg un lucru: cum de Securitatea, poliţia unui stat comunist, încearcă să bage la apă pe un necomunist, cu "probe" ca acestea, dintr-un ziar anticomunist?

– Păi asta-i proba, Paulică!, se hlizeşte Grenadă, frecându-şi palmele de satisfacţie. Păi, dacă un jurnal de dreapta, reacţionar, anticomunist, cum îi zici tu – eu mă abţin... – scrie negru-pe-alb că în România totul ie bine, că libertăţile ieste respectate, că legalitatea şi ea, că bunăstarea idem, că tovarăşul nostru Ceauşescu ie cel mai iubit fiu al poporului... păi, nu te faci tu de baftă şi ieşi de mincinos, când pretinzi contrariul?

– "Probele" astea nu probează nimic, zic. Aţi fabricat, aici, articolele – mai ales că autorul lor petrece treisprezece luni pe an în România – ba la Sinaia, ba la Mamaia, în vilele Ceceului...

– Anul are douăşpe luni, jmechere care te pretinzi ‘telectual! – mă întrerupe Grenadă.

– Ale franţuzului sunt atât de grase, mustoase, lăptoase, că ar hrăni o familie de români vreme de treisprezece ani, zic. Dar cum într-o societate socialistă cine nu munceşte nu mănâncă, franţuzul dumnea-voastră a muncit din greu: mai întâi să scrie hagiografia lui Ceau...

– Se zice: biografie, ‘telectualule!

– Se zice: hagiografie, atunci când e scrisă cu limba…

– Că adică, ce vrei tu să zici, banditule?, mă întrerupe Grenadă. Păi, uite care-i chestia: tu să nu-l insulţi pe tovarăşul nostru franţuz că dânsu’,- ‘n primu’ rând, e oaspete de onoare al ţării noastre; ‘n al doi-lea, dânsu’ are mai mare greutate decât ambasadoru’ lor; ‘n al treilea, dânsu-i pretinu’ personal al... Ştii tu de cine vorbesc... Păi, cartea dânsului despre viaţa şi gândirea... ştii tu de cine e vorba, păi, a fost tra-dusă în sute şi sute de limbi, nu ca-ale tale, doar în trei, păi, la ora asta, tot globu-i la curent cu concepţia şi cu filozofia şi cu gândirea – şi mai ales cu independenţa! Şi dacă mai vrei să ştii o chestie, jmechere, află că şi şefu-ăl mare de la ziar, propietaru’, de, vine la câte o partidă de vânătoare... Mă-nţelegi cu cine... Păi, n-ai citit în *Scânteia*? Era şi cu fotografie – vorbesc de propietar, are un nume niţăl nemţesc, niţăl ovreiesc – ai citit?

– Nu citesc *Scânteia*.

– Păi, da, că domnu’ bandit nu citeşte decât Figarou’! Păi de-aia ţi-am şi servit, pe tavă, ziaru’ tău preferat: ca să vezi ce-ţi scrie ziaru’: că la noi totul merge bine şi cu forţă şi că libertăţile curge gârlă pe toate drumurile – he-he-he! Ho-ho-ho! Tu ne-ai calomniat şi-ai zis că ba din contră – na, citeşte ce scrie un ziar reacţionar, ca tine! Acu’ ce mai zici?

– Zic: “articolele” astea sunt fabricate în laboratoarele Securităţii! Sunt falsuri!

– Eşti un prost şi-un fraier, degeaba te pretinzi ‘telectual şi scriitor şi chestii-socoteli. Află că, de data asta, n-am falsificat nici măcar o virgulă – ha-ha-ha! Hi-hi-hi!

Incroyable mais vrai: de data aceea Securitatea nu falsificase nici măcar o virgulă – dar nu aveam să mă conving decât după ce mă exi-lasem. Şi, vai, nu era decât începutul...

Dilemă: te sufocă, te sugrumă cenzura, iar presa de la tine din ţară este atât de mincinoasă, încât n-o mai crezi nici atunci când, uneori, mai spune şi câte un adevăr; îţi amplifică strigătul presa occidentală, mai ales franceză, la urma urmei, ea te smulge din ghearele fiarei – şi din închisoare şi din Lagărul Socialist; de fiecare dată când ai prilejul, mulţumeşti presei, pentru că a fost şi este presă liberă. Dacă un pasaj sau un articol sau o serie te răstălmăcesc, sau

chiar te atacă – ei şi? Acesta este un semn de libertate – o presă liberă dintr-o ţară liberă. Că nu-ţi face plăcere ţie, ca individ sau ca grup – înghite şi mergi mai departe, mai există alţi jurnalişti, alte ziare (majoritatea zdrobitoare) care te cred, te înţeleg, te ajută – să-i ajuţi pe ai tăi, rămaşi în ţară.

Dar când o publicaţie de prestigiu (mai degrabă istoric) şi pe care o citesc şi o cred nu numai milioane de francezi, dar cvasitotalitatea refugiaţilor din ţările comuniste scrie ce scrie şi cum scrie – mai ales despre Polonia şi despre România – şi nu "accidental", ci cu sistem, de, iată, aproape cinci ani de zile – ce faci tu, polonez sau român? Eu, chiar dacă aş vrea să fiu polonez, sunt deocamdată român şi constat, pe de o parte, stricăciunile pricinuite în exilul românesc (care numai de aşa ceva nu ducea lipsă), pe de altă parte, de cel puţin îndoiala strecurată în sufletul acelor francezi de bună-credinţă, care, într-un prim moment, ne crezuseră pe noi, dar citind ceea ce sta scris în Biblia-Figaro, au început să creadă "biblia".

Ce faci în asemenea împrejurare? Bineînţeles, te foloseşti de drepturile tale, câştigate într-o ţară liberă: scrii redacţiei o dezminţire, un protest. Dar, bineînţeles, Biblia nu publică dezminţiri (o Biblie să se dezmintă?), iar dacă, totuşi, o face, apoi... ţi-o face: un pasaj-două (bine alese...), peste două luni, când minciuna, calomnia, reaua-credinţă au prins rădăcini adânci.

În ceea ce mă priveşte, în urma interviului luat Popii, după primirea coletului exploziv, am pierdut mai puţin: trei-patru prieteni francezi care, până la apariţia "bombei" (de altfel, pe copertă, interviul era anunţat: "EXPLOSIF" !) mă onoraseră cu prietenia lor, mă ajutaseră, ne ajutaseră pe noi, românii – dar care "aflând" din biblia popii că nu eram ceea ce credeau ei, ci un agent KGB, îmi întorseseră pur şi simplu spatele. Dar alţi români au fost daţi afară din slujbă sau li s-a refuzat angajarea "ca şi făcută", pentru că patronul aflase, din *Le Figaro Magazine*, că "cea mai mare parte dintre românii recent refugiaţi sunt suspecţi".

Bineînţeles că predica Popii de la amvonul *Figaromagazinului* mă... găurise. Şi nu prin ceea ce spusese, ci prin efectul spuselor lui asupra unor oameni, totuşi, normali, totuşi, dotaţi cu o inteligenţă medie, care ar fi putut să-şi dea seama din însăşi "logica" discursului că cel care vorbea, în fapt, delira. "Argumentele" erau atât de năuce, încât elementarul bun-simţ le-ar fi lăsat să fiarbă acolo, în propria-le năuceală – dar nu: au fost aşternute pe hârtie şi difuzate.

Cu toată... gaura, îmi spusesem că un asemenea atac nu merită replică! Pentru că există fiinţe care preferă să fie călcate în picioare, umilite, ridiculizate – dar să se vorbească despre ele, pedeapsa cea mai insuportabilă pentru ele fiind tăcerea.

Iar dacă, în cele din urmă, l-am dat în judecată pe Popă, pentru calomnie, am făcut-o în urma insistenţelor multor români, exilaţi din primul val, şi cărora acelaşi popă le otrăvise viaţa şi aşa amară. Virgil Ierunca, singur, mă avertizase că nu voi câştiga nici eu – după cum nici una dintre victime nu câştigase, fiindcă, zice Virgil: "Cum să câştigi împotriva Satanei?"

Mărturisesc, umil: crezusem că adevărul îl alungă. Vai, nu.

– Te rooog, te rog cel mai frumos...

– Ce anume? – după mutra spăşită, după degetele pe care şi le tot frământă, cam bănuiesc ce anume. Să-ţi povesteşti...?

– Îmhî. Te rooog, numai de data asta şi gata!

– Filip dragă, dar am stabilit că nu mai...

– Numai o dată şi gata! Promit! Prietenul meu aşteaptă...

– Care prieten?

Filip arată. Pe un capăt de bancă, un cloşard-cloşard care, văzându-mi privirea, mă salută cu butelica din plastic pe jumătate violetă, de gros rouge. Şi, ne face cu ochiul. Şi, în aşteptare, face să scadă nivelul violetului din plastic.

– Vino să te leg la şireturi, zic.

Şireturile sunt legate şi încă bine, tot de mine, dar trebuie să fac ceva. Dacă până anul trecut, Filip era un copil adorabil care acosta în mod adorabil necunoscuţi pe stradă, în magazine, aici, în parc, în metrou, şi se adorabil prezenta: "Vous savez?, je suis d'origine rou-maine, papa a reçu une bombe, une vraie...", din vara trecută, din Spania, i-am interzis să se mai bage în sufletul oamenilor. Pe plajă, cunoscuse o fetiţă de vârsta lui, franţuzoaică; numaidecât se aşezase pe rogojina părinţilor şi începuse să turuie cu originea lui română; cu bomba primită de taică-său; cu porcul de Ceauşescu, cel care nu-i lasă pe (ordinea fiind importantă): Goofy, căţeaua; Take şi Luky (pisicii); Pépé, bunicul şi Lulu, mătuşa – să vină în vizită; cu mama, care... Eram la trei-patru metri de "compatrioţi" şi, auzindu-l pe Filip, ne amuzasem. Dar nu înţelesesem de ce bărbatul, tatăl fetiţei, îi zisese ceva, răstit (dar în şoaptă) lui Filip, de ce Filip, întâi râsese, apoi după ce francezul se mai răstise o dată, venise în fugă spre noi, plângând. Până să aflăm ce se întâmplase, "compatrioţii" îşi strânseseră bagajele şi se îndepărtaseră, furioşi.

– Ai făcut ceva rău? îl întrebasem pe copil. Cu ce i-ai supărat?

Filip nu ştia – şi chiar de-ar fi ştiut, n-ar fi putut răspunde, de plâns.

– A!, zice Ana. Ia te uită ce ziar ţine sub braţ părintele indignat: *L'Humanité*! Limpede.

Limpede, însă, din acel moment, i-am interzis lui Filip să mai acosteze necunoscuţi şi să le povestească... Şi Filip s-a stăpânit – până

acum vreo lună, când a plecat în Elveţia, în vacanţă, într-o familie. A doua convorbire telefonică – în aceeaşi zi cu prima – ne-a îngrijorat, crezusem că se întâmplase ceva. Se întâmplase ceva. Filip vrea să vorbească numai cu Ana:

– Mama, te rog mult, te rog cel mai frumos... Fred este prietenul meu cel mai bun... Te rog frumos să-mi dai voie să-i povestesc viaţa mea – tu ştii ce mult îmi place să-mi povestesc viaţa...

Ana i-a dat voie. Apoi:

Cu cine Dumnezeu o fi semănând copilul ăsta? Oricum, nu cu tine, care păstrezi secretul cel mai deplin…

Bineînţeles, cu mine seamănă, dar ce ne facem, acum, cu "prietenul" său, cloşardul, care aştepta permisiunea mea...

Ei, bine, cloşardul nu mai aşteaptă. A dispărut. Iar când isprăvesc de legat (!) şireturile, Filip nu-şi mai aduce aminte ce îmi ceruse. Dar fiindcă tot trebuie să-mi ceară ceva:

– Dacă reflectez profund, constat că vreau o îngheţată…

5

– Mă întreb de ce nu stai şi tu ca ceilalţi părinţi, pe o bancă. Şi mă întreb de ce te plimbi numai de partea aceea a toboganelor... Mă mai întreb…

Întreabă-te, băiete, întreabă-te, dragu-tatii, dar îţi doresc să nu capeţi niciodată răspuns. Dacă ar fi în puterea mea, te-aş opri la această vârstă a neştiinţei – de aceea, acum trebuie să fac o concesie: mă aşez pe bancă, pe o anume bancă, de fapt un butuc aşezat pe cărămizi, de sub adăpostul acoperit cu stuf. Aici, deşi nu bate soarele, aici, de unde nu te pot urmări peste tot unde alergi. Aici, fiindcă am spatele acoperit – cu toate că ar fi foarte uşor să lărgească puţin spaţiul dintre bârnele peretelui, cât să facă o gaură, prin care să introducă gaura prin care să mă găurească, găuritoarea.

Şi, totuşi, "inima îmi spune" că nu din spate va veni. Mai întâi, pentru că *ei* ţin atât de mult la "pedagogie", încât fac totul ca pedepsitul să ştie că este pedepsit, chiar dacă ştiinţa aceea durează o secundă, hai două – după care pedagogizatul însuşi nu mai poate sluji decât ca "exemplu" pentru alţii. În al doilea rând, pentru că eu nu-mi las spatele descoperit. Sau îmi place mie să cred... Şi încă ceva: când încep să mă simt obosit de contrapândă, când contururile şi culorile încep să se dubleze, tripleze, năclăiască, îmi spun:

"N-or să îndrăznească aici, în parc. Vreau să spun: n-or să rişte. Pentru că, *după,* grăbindu-se să se îndepărteze, să dispară, ar putea îmbrânci un copil, răsturna o babă sau, şi mai grav: călca un câine şi,

pentru aşa ceva ar putea fi opriţi, prinşi sau cel puţin remarcaţi...”

Dar numaidecât mă scutur, mă ridic, îmi reiau plimbarea. Deplasându-mă, cel puţin îmi clătesc privirea; măcar să ştiu de unde are să vină.

“Chiar dacă or să fie prinşi (presupun că “lucrează” în echipă) – ei şi? Or să pretindă că fuseseră angajaţi prin telefon, plătiţi prin poştă – de către cine? Ha-ha-ha!, ho-ho-ho!, de unde să ştie, mai ales că în asemenea “comenzi” prima poruncă este să nu ştii cine şi pentru ce îţi oferă de lucru. Cum mă recunoscuseră? Foarte simplu: primiseră, prin poştă, pe lângă avans, fotografii de-ale mele, adresa, câteva indicaţii privind obişnuinţele, traseele, orarul... Bineînţeles, la început mă filaseră, mă reperaseră, iar când ocazia se prezentase, onoraseră contractul! Pardon? Cine e comanditarul? Dar au mai spus de zece ori: habar n-au! Cum? Ei să probeze că nu-l cunosc şi nu cunosc adevăratul motiv al execuţiei? Să fim serioşi, ne aflăm în Franţa, dacă este vorba de probe, să le producă partea adversă, victima, carevasăzică executatul, mortul...

Probe? Nu le-a putut produce nici supravieţuitorul.

De la aeroportul din München mergem direct la tribunal: o maşină în faţă, a noastră la mijloc, mai vine una în urmă, cel care conduce are bărbuţă neagră, bluzon de piele bej, umflat în partea stângă; cel de lângă el are o vestă de tweed şi ea umflată şi tot în stânga – sunt sigur că de la strunga vămii până când am intrat în maşină, aceştia doi şi încă vreo patru se purtau cu coatele prea îndepărtate de corp şi cu vestele şi bluzoanele prea deschise şi o întreb pe d-na Georgescu:

– Întreaga grădină zoologică este... pentru mine?

– Dar pentru cine? Să vedeţi ce e la tribunal – că sunt şi proşti: au ameninţat că fac să sară tribunalul în aer, dacă-i judecă – o să vedeţi şi ce-i la noi acasă...

Baletul de la aeroport se repetă în sens invers la tribunal: cobor din maşină, după ce mi se spune că pot s-o fac, trec pe o pasarelă ca un pod ridicător de fortăreaţă medievală, printre poliţişti în uniforme, înarmaţi cu pistoale-mitralieră şi printre civili cu bluze descheiate – acum le văd multora revolverele de la subţioara stângă. Intrăm într-un fel de hol labirintizat de bariere metalice; trebuie să-mi arăt paşaportul la fiecare cotitură – desigur, însoţit de civilul cu bărbuţă, care şopteşte câte ceva – şi, în fine, iată-mă într-o sală... de spectacole, o sală de banlieue, modernă şi sărăcăcioasă. Doamna Georgescu îmi arată din ochi un fotoliu gol, în rândul al patrulea, ea asezându-se în primul.

În capătul celălalt, un fel de Curte. În dreapta mea, dar aproape de Curte, un bărbat în togă neagră – probabil, procurorul. În dreapta

Curţii, îndărătul unei mese cu microfoane, doi indivizi "bronzaţi", iar în faţa lor alte două toge negre. N-am mai văzut procese decât în filme, iar *al* meu se desfăşurase în cu totul altfel de decor, nu mă descurc vizual.

Vorbeşte – în germană, desigur – cel care pare a fi preşedintele, un ins blonziu, cu obraz prelung, tip dolicocefal. Nu ştiu decât vreo zece cuvinte nemţeşti, însă înţeleg că preşedintele îl chestionează pe un vinovat – aflat exact în faţa lui, pe un scaun. Îl întreabă, îl somează să răspundă, insistă, revine. Vinovatul (îi văd doar rotocolul de chelie din creştet şi costumul verzuliu, ponosit) e încolţit, se zvârcoleşte pe scaun, spune două-trei cuvinte, pufneşte, caută altele – dar preşedintele nu-l lasă, revine, îi cere să precizeze ceva. Intervine şi o togă din stânga, nu înţeleg absolut nimic din ce spune, dar îmi dau seama că îl înfundă, îl sugrumă. Vinovatul pufneşte, vrea să răspundă, preşedintele îl întrerupe, ia cuvântul cealaltă togă din stânga... "Bronzaţii", aplecaţi cu urechile spre traducătoarea aflată între ei, surâd, râd, ba chiar cel de dincolo, cel care are o mutră de bandit curat, rânjeşte. Mă uit în dreapta, în stânga, în spate – nu dau de nici un cunoscut printre cei din public. Ba da: de peste vreo şapte scaune, cineva îmi face semne. E scriitorul Ilie Păunescu – a lucrat şi el vreun an la "Europa Liberă", dar intrând în conflict cu fostul director, Bernard, mai ales din cauza lui Emil Georgescu, plecase. Vine lângă mine, ne strângem mâinile.

– Nefericitul, îmi şopteşte Păunescu, arătând spre Curte. Vorbeşte prost nemţeşte, se încurcă, trebuia să ceară un traducător.

– Cine nu ştie nemţeşte?, întreb.

– Georgescu. Nu ştie nici limba, nu cunoaşte nici legislaţia – o fi fost el procuror, în România, dar trebuia să pună mâna să studieze dreptul german...

– Ştiu că Ilie Păunescu este jurist de formaţie şi mai ştiu că primul cu care a intrat în conflict, la "Europa Liberă", a fost Georgescu.

– Dar unde-i Georgescu?, întreb.

– *Ruhe! *,* comandă preşedintele.

– 'Te-n p... mă-ti!, îl înjură Ilie Păunescu printre dinţi, apoi când preşedintele nu se mai uită încoace, îmi şopteşte: Acolo, în faţa preşedintelui. Cel care pufăie, fosăie, îşi trage nasul...

De acord, n-am mai asistat la procese, dar aşa ceva…

– Bine, dar Georgescu este victima, de ce-l agresează cu toţii?, întreb. Sau pentru că nu ştiu eu germana, deci, nu înţeleg…

– Grav e că nu ştie el, victima – uite cum îl încurcă...

– *Ruhe !!* zbiară preşedintele şi mai adaugă ceva, nu mi-e greu să deduc ameninţarea cu evacuarea din sală, dacă mai vorbim.

Se apropie d-na Georgescu. Ilie P. se ridică şi se duce la locul lui. D-na Georgescu se aşează pe fotoliul gol:

– Uite-aşa îl freacă pe bietul Emil, de când s-a deschis procesul. Nu vor deloc să accepte că atentatul e politic...

Preşedintele strigă iarăşi: *Ruhe!,* dar d-na Georgescu îi răspunde. Şi lung. Acum se ridică în picioare, mă arată pe mine, rosteşte numele meu – şi îi dă înainte. Preşedintele îşi şterge fruntea. Nu o întrerupe, ba acum chiar dă din cap a încuviinţare. Însă doamna Georgescu a trecut la româneşte:

– Şi tu, Emile, de ce te laşi călcat în picioare de derbedeii ăştia? Nu vezi cum rânjesc? Arată-i judecătorului cum te-au tăiat, spune-i ce-ţi zicea ăla cu cuţitul: "Mai scrie acum, dacă poţi!" Ei, fir-ar a dracului de treabă, că dacă te laşi...

– Dar nu mă las, dragă, nu mă las, dar ce vrei să fac? – Acum îl văd pe Emil Georgescu din faţă şi îl recunosc.

– Spune-i şi de chestia cu avocaţii, că s-au desistat după ce-au primit ameninţări! – după care d-na Georgescu se adresează din nou, în nemţeşte, preşedintelui, şi-i zice, şi-i zice, din ce în ce mai tare, mai iute.

Preşedintele pândeşte o pauză de respiraţie şi suspendă şedinţa. Georgescu vine spre mine şi îmi mulţumeşte că m-am ţinut de cuvânt, singura lui speranţă este mărturia mea:

– Dacă nici pe dumneata n-or să te creadă, atunci nu mai este dreptate pe lume! – exclamă el, asudat şi excedat.

Profităm de pauză ca să mâncăm ceva. Mie nu mi-e foame, deşi nu am pus nimic în gură de aseară; nu face nimic, "văzând şi... mâncând", mă asigură soţii Georgescu.

Ieşim din tribunal – evident, însoţiţi – şi intrăm într-un restaurant sârbesc. Paznicii sunt şase; noi, păziţii, patru – sunt prezentat "Doamnei Mia".

– Încântat, spun. Vă cunosc – desigur de la televizor.

"Doamna Mia" este celebra, în România, cântăreaţă de romanţe (ca, de altfel, şi sora dumisale, "Doamna Ioana"). A ales libertatea în urmă cu vreun an şi s-a stabilit ("deocamdată") în Germania.

– Vaaai, domn' Paul, zice doamna Mia, strângându-mi tare mâna, ce bine-mi pare că vă văd cu ochii! Să vă spun sincer – poate nu mă cunoaşteţi, dar eu ce-am în guşă şi-n căpuşă, cum zice românul, eu spun adevărul în faţă, fie cine-o fi... Ce vreau să spun... Vreau să spun că eu am avut o foarte proastă părere despre matale – ce-am citit şi eu prin presa asta de exil, de unde să ştiu eu care-i realitatea adevărată, goală-goluţă?

Ridic din umeri – ce să răspund? Soţii Georgescu şi doamna Mia mănâncă zdravăn – eu vreau doar apă, multă apă şi cafea – cât mai multă cafea.

– Dar acum, gata! zice doamna Mia, cu gura plină. Acum am o

părere foarte bună despre mata, mânca-ţi-aş ochii!

Îmi ocup gura cu apă şi cafea. Şi cu ţigara. Totuşi, nu mă pot stăpâni:

– Iertaţi-mă, doamnă, dar când v-aţi schimbat părerea despre mine? Cu ce ocazie aţi aflat realitatea goală-goluţă?

– Adineauri, la tribunal, zice doamna Mia. Cum te-am văzut cum mi-am zis: ăsta-i un om! sta-i un român adevărat!

– Aşa, la... *prima vista?,* întreb, incredul.

– Aşa, la primavista, mânca-ţi-aş ochii! Că aşa-s eu: sinceră! Eu spun adevărul în faţă, fie el cine-o fi!

Ce să mai spun? Şi de ce să mai spun – presupunând că mai am ce? Dacă aşa sunt oamenii, sinceri – mânca-mi-ar ochii...

La reluarea şedinţei, preşedintele anunţă că, la cererea acuzării (mai exact: a procurorului), s-a acceptat depoziţia mea, ca martor al lui Georgescu. (Ilie Păunescu s-a aşezat din nou lângă mine şi îmi traduce, în şoaptă). Dar, până să-mi vină rândul, Georgescu îşi reocupă scaunul din faţa preşedintelui. De astă dată, cu un traducător. Numai că – din câte îmi explică Păunescu – traducătorul nu prea ştie bine româneşte şi cam tot atâta... nemţeşte, aproximează, falsifică...

– Am eu ce am cu Georgescu, dar ce se întâmplă e un scandal! zice Păunescu. Traducătorul îl bagă şi mai adânc la apă!

Aşa că, atunci când sunt chemat la bară (adică pe scaunul pe care Georgescu tocmai l-a părăsit), mă înclin în faţa preşedintelui, apoi mă adresez traducătoarei acuzaţilor, rugând-o să mă traducă din franceză. Preşedintele aprobă. Apoi mă întreabă – prin traducătoare – cărui fapt se datorează prezenţa mea, acolo...

Sunt obosit, nervos, iritat de "sinceritatea" doamnei Mia, dar înainte de întrebare, eram hotărât să fac un efort, ca să fiu politicos, rezonabil, să nu mă las provocat. Iată însă că preşedintele nu mă menajează. Mă ridic de pe scaunul pe care tocmai mă aşezasem şi cer să jur – doar sunt martor, nu? Traducătoarea traduce, preşedintele zâmbeşte, face semn cu mâna că nu este nevoie. Intervine şi procurorul (o aud şi pe doamna Georgescu vociferând, din spate), însă traducătoarea îmi spune că preşedintele consideră ca mărturia mea este doar informativă, aşa că nu este nevoie să depun jurământ. Întreb de ce mărturia mea este doar informativă – trec vreo două minute de discuţii între preşedinte, procuror, avocaţii apărării – eu nu înţeleg nimic, traducătoarea ori nu înţelege nici ea, ori nu vrea ca eu să înţeleg, bâiguie cuvinte fără legătură, ridică din umeri, apoi îmi spune că domnul preşedinte aşteaptă răspuns la întrebare.

Dacă în clipa aceasta aş intra în sală, aş vedea, pe scaunul din faţa preşedintelui, un ins încolţit, agresat – *culpabilizat.* Şi care, nevorbind prost germana, vorbeşte prost franceza. Şi are gâtul uscat şi simte

nevoia să pufăie, să fornăie – ca Georgescu. Şi care nu are deloc certitudinea că traducătoarea traduce corect în germană ceea ce spune – incorect, gramatical – insul încolţit, în franceză. Totuşi, fac un efort teribil să mă stăpânesc şi să nu... încep cu sfârşitul – adică să-l bag în mă-sa pe preşedinte. Aşadar, spun cam următoarele:

– Este primul proces în care nu apar ca acuzat şi primul proces dintr-o ţară civilizată la care asist. Dar chiar dacă nu cunosc justiţia germană, găsesc că este inadmisibil că victima, Georgescu, să fie culpabilizată şi tratată mai rău ca agresorii (la întoarcerea în sală, Ilie Păunescu avea să-mi spună că traducătoarea mă cenzurase zdravăn, ne-transmiţând a doua frază). M-aţi întrebat cărui fapt se datorează prezenţa mea aici. Vă răspund: pentru că tot atât de bine aş fi putut fi eu în locul lui Georgescu: după ce aş fi supravieţuit atentatului, pe mine, victimă, m-aţi fi somat să dovedesc, eu, că... nu am făcut *peltzgeschäfte* (învăţasem, între timp, atâta germană cât să ştiu că Georgescu fusese acuzat de către... cei doi agresori, că agresiunea avusese ca motiv o afacere-cu-blănuri, în care Georgescu nu ar fi fost "reglo"*), să mă apăr eu de acuzaţiile acestor ucigaşi cu simbrie şi a avocaţilor lor, în timp ce eu nu am apărare, fiindcă toţi avocaţii contactaţi s-au desistat, în urma ameninţărilor primite.

Preşedintele, cu toate că se preface că mă ascultă din politeţe (îşi consultă ceasul, se piaptănă, şopteşte cu cei din dreapta şi din stânga sa), este, totuşi, atent la ce-i transmite traducătoarea. La un moment dat vrea să mă întrerupă, însă eu îi dau înainte: fac un scurt "inventar" al agresiunilor Securităţii împotriva exilaţilor români care s-au exprimat prin "Europa Liberă". Spun că, de pildă, Monica Lovinescu a fost agresată de doi inşi "tot atât de bronzaţi" (dar traducătoarea îmi cenzurează... rasismul). Spun, de asemenea, că agresiunea împotriva lui Georgescu nu a fost prima – din cauza emisiunilor sale la "Europa Liberă" – şi că pentru noi, victimele, este semnată: Securitatea.

Ajuns aici, sunt întrerupt de procuror, care cere ceva, cere insistent, însă preşedintele refuză (aveam să aflu că procurorul ceruse ca grefierul să consemneze ce spuneam eu, dar, la indicaţiile preşedintelui, grefierul nu notase şi nu avea să noteze absolut nimic). Continui, spunând că povestea cu *peltzgeschäfte* este o excelentă "pregătire a terenului" de către Securitate: toţi cei care au fost agresaţi fizic au fost mai întâi calomniaţi, murdăriţi, li s-a fabricat o "biografie", pentru ca agresiunea propriu-zisă să cadă pe un teren de drept-comun, în nici un caz politic. Nu există probe ale mobilului politic al atentatului? De unde, dacă, nu numai că nu au fost căutate, dar cele existente au dispărut: unde este, de pildă, acel Radu Rush, cel care s-a predat poliţiei germane şi serviciului de securitate american de la "Europa Liberă", în aprilie '81? Unde sunt declaraţiile lui şi *probele* că fusese

trimis de Securitate, ca să-i lichideze pe Emil Georgescu, la München, şi pe Victor Frunză, la Aarhus – pentru emisiunile lor critice, difuzate la "Europa Liberă", nu pentru *peltzgeschäfte?* Şi, dacă am ajuns la probe: sunt luate în seamă acuzaţiile formulate de... acuzaţi la adresa lui Georgescu: escrocherii, înşelătorii, blănuri, bijuterii – unde sunt blănurile? bijuteriile? Dar unde sunt înşelaţii "răzbunaţi" de cei din boxă? Ştie Curtea că Radu Rush, predându-se, a declarat că, în cazul în care "echipa" lui nu va reuşi să-l lichideze pe Georgescu, o altă echipă va veni din Franţa, o lună mai târziu – iată "echipa" (şi arăt spre boxă), a venit din Franţa, o lună mai târziu!

Un avocat al apărării îmi pune o întrebare, preşedintele i-o refuză, apoi, prin traducătoare, îmi pune următoarea întrebare:

– *Ce origine are numele Goma?*

Nu înţeleg. O rog pe traducătoare să repete. Ea se adresează preşedintelui care, amabil, o repetă, în germană. Traducătoarea traduce exact ca prima oară.

Mă tot întreb, de atunci (şi mă voi întreba toată viaţa), pentru ce am răspuns, cu gura uscată, doar atât:

– Pentru informarea personală a domnului preşedinte: numele Goma este de origine macedoneană. Pentru informarea Curţii: numele meu nu este "de origine"... evreiască.

Sunt convins că preşedintele ştie ceva franceză, oricum, cunoaşte cuvântul francez *juive:* nici nu mai aşteaptă ca traducătoarea să sfârşească, aproape ridicându-se de pe scaun, îmi face semn că pot să mă retrag, chiar rosteşte: merci, merci... Iar eu, ridicându-mă, adaug:

– Această întrebare a dumneavoastră, domnule preşedinte, constituie *proba* că procesul a fost deja politizat: de către Secu...

Dar nu mai pot continua, preşedintele suspendă şedinţa, traducătoarea nu mai traduce.

Mă întorc, ameţit, la locul meu. Ilie Păunescu îmi zice:

– Cred că ai făcut o mare greşeală că te-ai băgat în troaca lui Georgescu. Dumneata, să-l aperi pe ticălosul, pe escrocul ăsta...

– Nu l-am apărat numai pe Georgescu, m-am apărat şi pe mine, zic. Ştii foarte bine…

– Ştiu, dar te-ai compromis încercând să faci din Georgescu un erou, o victimă – el care a fost procuror în România.

– Ştiu că a fost procuror, zic. Dar mai ştiu că bandiţii, care se veselesc în boxă, l-au tăiat cu cuţitul nu pentru că a fost procuror, ci pentru că a spus ce a spus la microfonul "Europei Libere".

– Lasă, domnule, că şi eu am spus ce-am spus şi uite că nu m-au tăiat! zice Ilie Păunescu.

Îmi iau paltonul şi geanta de pe fotoliu. Unde să mă duc? Dacă ar fi după mine, uite-acum m-aş duce acasă, la Paris. Dar e târziu,

biletul de avion este pentru mâine.

– Vaaai, ce bine aţi fost! Vaaai, ce bine le-aţi zis-o! zice doamna Georgescu.

– Vă mulţumesc, vă mulţumesc din inimă, zice Georgescu.

– Curva aia n-a tradus tot ce-ai zis, mânca-i-aş ficaţii!, zice şi doamna Mia.

Pentru azi s-a terminat (de fapt, se amânase cu o săptămână, dar aveam să aflu mai târziu), aşa că mergem acasă la Georgescu, unde urmează să dorm peste noapte. Suntem "conduşi" spre locuinţa lui dintr-un cartier nou, undeva în afara oraşului. Nu pătrundem în garajul imobilului decât după ce poliţiştii intră, inspectează – cu pistoalele în mână. Garajul subteran îmi pare şi mai sinistru, desigur, din cauza poliţiştilor. În sfârşit, coborâm din maşină şi precedaţi şi urmaţi, urcăm o scară de ciment. Doamna Georgescu îmi arată nişte pete negre pe un parapet: sângele soţului ei, *acolo s-a întâmplat.* Un poliţist însoţitor sună la o uşă. Apoi spune ceva, în nemţeşte. Uşa se deschide: un civil cu pistol-mitralieră în poziţie de tragere şi cu alt revolver la centură. Intrăm noi, păziţii, intră şi o parte din paznici, salonul se umple, se vorbeşte nemţeşte, hârâie un aparat de emisie-recepţie aşezat la picioarele unui fotoliu. În cele din urmă, cei care ne-au însoţit ies, cel "interior" se aşează pe fotoliu şi răsfoieşte o revistă – aparatul acela hârâie fără contenire, uneori "interiorul" vorbeşte ceva în receptor.

– Săracii, spune doamna Georgescu, ei încearcă să nu se facă simţiţi, dar… Uite-aşa trăim de zece luni. Cei dinăuntru se schimbă din trei în trei ore, dar mai avem şi în faţa imobilului şi în spate, spre grădină... Şi dacă procesul merge aşa, cine ştie cât o să mai dureze.

Georgescu face o criză depresivă. Americanii de la "Europa Liberă" au plătit instalarea unui foarte costisitor sistem de alarmă (acum observ, la fiecare uşă, fereastră, un fel de tampoane, legate între ele cu fire), însă i l-au luat pe Rush, martorul-cheie, cel care ar fi putut repeta, la proces, ceea ce spusese când se predase: că fusese trimis, de la Bucureşti, să-l lichideze pe Georgescu, pentru emisiunile lui. Încerc să-l încurajez, să-l asigur "că, totuşi, de data aceasta..." – dar nici eu nu mai cred: i-au prefăcut apartamentul într-o închisoare, e dus, adus din oraş cu o "suită" de şef de stat – dar atât.

Vreau să dau o raită până la "Europa Liberă", să-i salut pe cei pe care-i cunosc şi mai ales pe Ioana, soţia lui Bernard, fostul director, mort în decembrie trecut. Georgescu mă însoţeşte – şi amândoi suntem "conduşi" de poliţişti. Mai să nu recunosc sediul: un zid foarte înalt şi, desigur, hidos, porţi cu deschidere electronică, şicane, parole, poliţişti.

– Au mutat Zidul Berlinului la München?, fac eu.

– După ce le-au aruncat în aer o aripă – la vreo trei săptămâni după ce dumneata, Penescu şi Orăscu aţi primit "cărţile" —, în loc să

facă ce trebuia, au băgat milioane de dolari în zid şi în sisteme de alarmă, zice Georgescu.

– Bineînţeles, nici americanii nu au probe!, rânjesc eu. N-or să aibă nici atunci când o bombă are să explodeze sub fundul lui Haig – or să mai dea câteva milioane, ca să-i ridice un zid în jurul fundului domniei sale!

– Nimic de făcut…, oftează Georgescu.

Parcă am mai auzit asta. Deşi încep şi eu să mă las convins, îl asigur, cam gălăgios, "că, totuşi, de data aceasta..."

Pentru a doua zi, după-amiază, conferinţă de presă. Toţi participanţii – în frunte cu Georgescu – sunt sceptici: jurnaliştii germani n-or să vină, Securitatea reuşise deja să-i intoxice cu "le reglement des comptes" între escroci şi afacerişti. Eu mă străduiesc să fiu optimist, promiţând că, dacă se va adeveri teama lor cu presa germană, voi încerca să fac eu ceva, cu cea franceză.

Totuşi, vin vreo douăzeci. Lui Georgescu îi mai revine curajul. Dar surpriza vine din altă parte: de cum unul dintre noi – Georgescu, Orăscu, Frunză şi cu mine (cu toţii victime...) – încercăm să aducem vorba şi despre "autorităţile germane", ca la o comandă, toţi jurnaliştii depun stilourile pe masă. Ostentativ. Cum revenim la "ale noastre", cum îşi reiau creioanele.

Întrebări? Da, de pildă: este adevărat că în România este o oarecare penurie alimentară?; este adevărat că bomba pe care o primisem eu, la Paris, îl rănise pe un artificier?; dar cum s-a întâmplat cu domnul Orăscu, mai are cicatrice?; este adevărat că preotul Calciu este tot în închisoare? Încercăm cu toţii, din răsputeri, să-i atragem pe terenul de azi – adică la Georgescu – greu, greu şi, dacă nu e greu, atunci toate întrebările alunecă înapoi spre *peltzgeschäfte.*

La un moment dat un gazetar (care se foise tot timpul), un bărbat nebărbierit, cu ochii înfundaţi în orbite, se ridică în picioare, vine aproape de masa noastră şi începe să spună ceva în germană. Apoi trece la franceză. Strigă, taie aerul cu palma:

– Să ne fie ruşine! Suntem gazetari sau ce dracul? Avem, în faţa noastră, victime ale unor atentate po-li-ti-ce, sângele a doi dintre ei a curs şi noi ne comportăm ca nişte scribi de la *Pravda* sau de la *L'Humanité*! (în gând, spun: "Ai uitat *Le Figaro*"). Terorismul comunist, dirijat de Moscova, loveşte prin bulgari, prin români, iar noi, occidentalii, ce facem? Manifestăm pentru pace! Preferăm să fim mai degrabă roşii decât morţi! Treziţi-vă!, strigă francezul cu disperare înlăcrimată. Dacă continuăm aşa, o să fim roşii – dar, imediat după aceea, morţi!

Germanii schimbă între ei priviri de milă superioară – dar tot nu se lasă urniţi. Singurul rezultat al conferinţei de presă: Georgescu este

filmat pentru o societate de televiziune – ce, când şi cum se va transmite (dacă se va transmite) asta este deja o altă poveste.

A doua zi, când iau avionul spre Paris (fireşte, condus la aeroport cu toate "onorurile"), respir uşurat. Iar când comandantul anunţă că survolăm Franţa, strâng pleoapele tare, tare, ca să mă pătrund de acest *prag:* Franţa, cu toate "neseriozităţile", reprezintă acel dincolo, de unde începe libertatea: Franţa, cu toate ale ei, este acest dincoace, care se mai cheamă: *acasă.*

Sentimentul de întoarcere-acasă şi încă unul, paradoxal şi sfâşietor: părăsirea-unui-acasă-de-netrăit. Într-o formă "aburită" (eram totuşi, foarte bolnav, în 20 noiembrie '77, când părăsisem România), ca atunci când un alt comandant de bord ne anunţase că am depăşit "graniţa de stat a Republicii Socialiste România". Tristeţe şi oftat de uşurare: scăpasem...

Dacă aş fi trecut "frontiera de stat" cu zece ani în urmă, poate că aş fi ales Germania: copilăria şi adolescenţa mi-o petrecusem printre şi cu saşii din sudul Transilvaniei, le învăţasem limba (de fapt: dialectele, uneori altele de la sat la sat), într-un fel, devenisem de-al lor, poate pentru că şi ei, germanii, şi noi, refugiaţii din Basarabia şi Bucovina, eram hăituiţi, deportaţi, persecutaţi. Nu le uitasem suferinţele şi scrisesem despre ei şi primele mele texte traduse au fost în germană, publicate în... ziarul politic: *Neuer Weg* din România; întâiul roman mi-a fost publicat mai întâi în Germania şi, la timpul acela, se spunea că primul care scrisese despre tragedia saşilor fusese un român... Şi, totuşi, la prima mea "ieşire", în '72, am fost rău primit. M-am consolat: era vorba de anume instituţii guvernamentale, însă cum nemţii au în sânge ordinea, disciplina – şi mai ales legea... De când sunt în exil, dragostea şi admiraţia mea pentru germani a avut ocazia să se prefacă în uimire, apoi în compasiune: ce s-a întâmplat cu ei, germanii? Înainte de '45 erau insuportabili din pricina agresivităţii; azi sunt insuportabili, nu doar din cauza pasivităţii, ci a unei agresivităţi inversate, masochiste. Cine spunea, mai demult, că germanii nu au câştigat războaie decât atunci când s-au bătut între ei? O glumă, valabilă *atunci,* înainte de '45, când după fiecare înfrângere renăşteau, prin dorinţa de revanşă. Dar, de ce, după '45, germanii (de vest) continuă să rătăcească printre ruine? De ce vecinii (şi inamicii) lor, polonezii, care au cunoscut mai multe şi mai teribile dezastre istorice, în ciuda continuului dezastru, rămân *în picioare?* De ce germanii, azi, dau impresia unor oameni nu doar îngenuncheaţi, nici măcar pe burtă (ca, de pildă, românii), ci întinşi pe spate?

Miracolul lor economic? Democraţia exemplară? Adevărat – dar ce a rămas din spiritualitatea lor? Ce au câştigat din această tragedie? Unde le sunt *cărţile* – adevărata şi statornica revanşă? Au trecut patru-

zeci de ani, ar fi trebuit să iasă la lumină cel puţin două generaţii de "revanşarzi" ai spiritului – unde sunt?

Azi sunt, în majoritate, visceral antiamericani: pentru că i-au învins, pentru că i-au americanizat. Sunt, în schimb, pro- sau antisovietici? Nici una, nici alta, şi una şi alta. În urmă cu doi ani, la o reuniune (academică, se înţelege) la München, câţiva scriitori din Estul Europei ne întâlnim cu germanii. Totul merge bine, civilizat, academic – în sensul german al cuvântului – până când urcă la tribună un scriitor sovietic. Care, prefăcându-se a fi şi mai beat decât era, spune cam următoarele:

– Voi, nemţii, sunteţi nişte proşti! Noi, ruşii – şi mai proşti! Cât timp va mai trece până să înţelegem că noi, ruşii, vă iubim din adâncul sufletului, că voi, nemţii, ne iubiţi din adâncul sufletului? Să nu ne mai ascundem după deget, să arătăm lumii întregi că nemţii şi ruşii sunt cele mai mari popoare din...

Furtuna de aplauze, ovaţii, chiar chiote dezlănţuită în sală (şi care durează minute lungi) acoperă cuvintele mele, deşi le strig la microfon:

– Iar eu, între voi, mă simt, dintr-o dată, polonez! La sfârşit, pe coridor, un scriitor-jurnalist german se apropie de mine, cât să-mi şoptească:

– Aş vrea şi eu să mă simt polonez, dar, vai, sunt german.

Comandantul de bord ne anunţă aterizarea, deci, strângerea centurilor. Cea mai plăcută, reconfortantă strângere-de-centură: aterrrrizarea în Franţa.

6

– Mergem în parc? Te rog, te rog cel mai frumos din lume!

– Iar? Dar abia ne-am întors.

– Ne-am întors ieri, îmi explică Filip răbdător, numărând pe degete el ştie ce. Azi nu ne-am întors niciodată.

Are dreptate: azi nu ne-am întors niciodată, mint eu, ca un adult ce sunt. Pentru Filip, la cei şase ani şi jumătate, *ieri* semnifică trecutul, în totalitatea lui, tot ce se află îndărătul clipei de faţă, de la: *"Ieri* m-am lovit, uite cum curge sângele" până la, de pildă, *"Ieri,* când m-am născut, câţi centimetri aveam?"

– E prea târziu, ca să ieşim din nou – uite, soarele se duce şi el la culcare...

– Dacă mergem noi în parc, se culcă mai târziu, fiindcă noi eram mai sus, de unde el nu se culcă repede. Hai, te rooog...

De ieşit, aş (re)ieşi, dacă n-ar trebui să ne şi întoarcem. La dus,

desigur, pândă: imobilul de vizavi, maşinile staţionate, mutrele suspecte, apoi maşinile şi mai ales motocicletele, în mers, traversarea, aşteptarea aceea, lungă, lungă, cu faţa către taluzul de unde oricând...; apoi, în parc, este relativ suportabil, chiar dacă, în vreo jumătate de oră, încep să-mi simt capul ca spintecat şi golit de maţe. Mi-l port aşa, încă două-trei jumătăţi de oră şi obişnuinţa îmi astupă la loc golul, însă întoarcerea... Toate întoarcerile îţi descoperă spatele – mie, ceafa, şi găsesc insuportabilă gaura începută dindărăt, fiindcă n-o să-l văd – măcar pentru secunda aceea de pedagogizare. Însă cel mai greu şi mai greu este momentul din faţa uşii apartamentului, la întoarcere – când Ana nu-i acasă. De aceea îl pun pe Filip să urce pe scări, în timp ce eu iau liftul; iar când el nu vrea şi nu vrea, îl oblig să rămână lângă lift, în timp ce eu mă apropii de uşa noastră, cu cheia.

Cum au reuşit, bestiile, să strice, să întoarcă pe dos una dintre bucuriile esenţiale: întoarcerea acasă – de oriunde, după oricât timp – cu tot ritualul ei: căutarea cheilor, găsirea celei de la uşă, introducerea, răsucirea, o dată, de două ori, apoi apăsarea clanţei şi împingerea uşii, spre *acasă...* De ani de zile, încep să simt *cheia* încă de la colţul străzii. De regulă, o scot din buzunar în lift şi în timp ce cuşca începe să urce, întind mâna spre butonul "Oprire": ar fi înţelept să recomand oprirea la etajul superior sau la cel inferior, să urc (ori să cobor) pe scări, ca să... simt dacă un *el* mă aşteaptă pe palier. Dar nu: ştiu, din România, că *ei* aşteaptă, de regulă, la etajul superior – le vine mai uşor să coboare... Mâna dreaptă pe mânerul cuţitului, cheia în mâna stângă, uşa liftului împinsă cu umărul, o privire rapidă spre stânga: scara, apoi spre dreapta – unde tot nu se vede mare lucru, chiar şi ziua, aşa că trebuie să ocolesc uşa liftului, încă deschisă, ca să aprind lumina. Patru trepte negre până la nivelul uşii apartamentului. Nimic (mai exact: nimeni), nici în stânga, nici în dreapta – două nişe simetrice, în care pot aştepta, nu câte unu, ci câte cinci...

Şi iată uşa. Mut cheia în mâna dreaptă, ascultând cu spatele eventualii paşi apropiindu-se. Cheia: are să provoace bum!-ul la introducere în broască? La răsucire. Abia atunci când voi apăsa pe clanţă? Sau când voi împinge uşa spre *acasă?*

Nu şovăi: dacă este să fie, are să fie, cu sau fără şovăiala mea – dar mai bine să fiu eu în faţă, decât Filip sau Ana. Şi apoi, "Muncitorul": lumânările aprinse de el pentru noi ne apără, nu se poate să nu ne apere, o lumânare aprinsă de cineva ca el trebuie să lumineze şi să protejeze. Introduc cheia, răsucesc, apăs clanţa, împing uşa – cu oarecare violenţă, fiindcă dacă este să fie, atunci să fie acum, pe loc şi măcar cu câteva secunde înainte ca Filip să ajungă prin preajmă.

Nu, intrarea nu este uşurare. Este pentru că este. Şi, în timp ce închid şi încui, pe dinăuntru, mi-l re-aproprii pe "Muncitor".

A apărut după liberarea mea, din mai ‘77: pentru că “urla Europa Liberă” că, imediat după arestare, Ana şi copilul fuseseră daţi afară din apartamentul de pe Aleea Compozitorilor, generalul Pleşiţă mă convocase într-o zi şi, “prieteneşte”, îmi impusese o altă locuinţă – la mama dracului, în marginea cartierului Drumul Taberei. În drum spre şi dinspre oraş, trebuia să schimb autobuzul sau troleibuzul exact la staţia din dreptul Aleii Compozitorilor. “Să trăiţi, dom’ Paul, Dumnezeu să vă dea sănătate...”, zice, în şoaptă, un bărbat de vreo cincizeci de ani, ponosit, dar curat îmbrăcat, tuns scurt, cu gât vânos şi obraz osos. Zic – tot în şoaptă: “Dacă eşti om cinstit, nu vorbi cu mine, sunt urmărit; dacă eşti securist, du-te-n... mă-ti!” – după care urc în autobuz, spre oraş. A doua zi, la aceeaşi oră, acelaşi bărbat: “Nu vă fie frică, dom’ Paul, nu-s securist, sunt muncitor”. “Nu mi-e frică pentru mine”, zic, “ci pentru dumneata: sunt urmărit, or să te ia şi pe dumneata la întrebări...” “M-au mai luat, or să mă ia – ce-or să-mi mai ia? Caii de la bicicletă? Mă lăsaţi să vin cu dumneavoastră, cu autobuzul? Am ieşit din schimbul de noapte, am mâncat ceva şi am venit în staţie, că ştiam că schimbaţi aici...” Nu sunt deloc convins că este doar muncitor, iar dacă este, nu sunt convins că securiştii n-au ce să-i ia – decât caii de la bicicletă, vorba lui. Dar nu pot interzice nimănui să călătorească în acelaşi autobuz. “Muncitorul” rămâne în picioare, lângă mine, şi îmi vorbeşte în şoaptă: locuieşte în apropierea fostei noastre locuinţe, a văzut, a auzit cam tot ce s-a petrecut în cele două luni, februarie şi martie; a văzut cu ochii lui oameni bătuţi în faţa imobilului nostru fiindcă voiau să urce la mine, să semneze; a văzut bărbaţi şi femei şi adolescenţi bătuţi, luaţi de mâini şi de picioare şi căraţi, aşa, ori azvârliţi în maşini; a văzut şi barajele, a văzut şi “evacuarea” Anei şi a copilului – dar arestarea mea nu (era la fabrică). Ce voia? Nimic. “Doar atâta, să vă spun că nu sunteţi singur. Că chiar dacă n-am venit şi eu să semnez, să ştiţi că nu de frică, dar mi-am zis că să mai rămână şi români nearestaţi...” “Bine, dar ar putea să te aresteze acum, fiindcă vorbeşti cu mine”. “V-am spus că m-au mai luat şi zice un maior: Tu de ce n-ai semnat chestia aia a lui Goma? Zic: Ca să nu mă aveţi cu nimic la mână, că ce-i scris rămâne, dar vorbele... Păi, dacă mă luaţi pe mine, trebuie să luaţi toată fabrica şi toate fabricile, că toţi gândim aşa, chiar dacă n-am semnat...” “Şi?” “Şi mi-au tras un toc de bătaie şi m-au trimis acasă”. “Şi dacă te iau din nou, pentru că stai de vorbă cu mine?” “Păi, o să-mi mai tragă o bătaie şi-o să-mi dea drumul, că cine lucrează? Cine “produce”, cum zic ei? Noi, muncitorii! Că, de n-am asuda noi, păduchii ăştia pe cine-ar suge? Ce-ar mânca ei dacă noi n-am produce? Am uitat să vă spun că maiorul de m-a anchetat prima oară mi-a fost ucenic, eu i-am pus ciocanu-n mână. Numai că era putu-

ros şi mincinos şi chiulangiu – de-aia a şi ajuns acolo, la ei...”

Întreaga vară şi o parte din toamnă, când lucra în schimb de noapte, Muncitorul mă aştepta în staţia de schimb şi călătoream împreună, o vreme. Mă obişnuisem cu el – cred că şi el cu mine – cu toate că nu prea aveam ce ne spune, au fost drumuri în care nici el, nici eu nu am scos o vorbă – dar, aşa... Eram alături şi era bine. În ziua în care am primit paşapoartele, am plecat cu socru-meu în oraş, mai întâi să scoată el bani de la C.E.C., apoi să cumpărăm bilete de călătorie. Pe Calea Victoriei, se lipeşte de mine Muncitorul: “Plecaţi, dom’ Paul?” Uimit, îl întreb: “De unde ştii? S-a dat la ”Europa Liberă”?”;,Nu s-a dat, dar cum v-am văzut, cum am ştiut că plecaţi...” Banca şi agenţia de voiaj ne-au luat vreo patru ore. În timp ce socru-meu stătea pe la cozi, Muncitorul şi cu mine *stăteam...* Nu chiar de vorbă, foarte puţine cuvinte am schimbat. Era frig, el nu avea palton, era şi cu capul descoperit, aşa că în câteva rânduri îl îndemnasem să se ducă acasă – fiindcă noi mai aveam de aşteptat. “Nu, că sunt liber acum, intru în schimbul de noapte, tot n-am ce face... Şi dumneavoastră, dom’ Paul, care plecaţi...” De la începutul întâlnirii (întâmplătoare) încercasem să-mi dau seama dacă Muncitorul gândea plecarea mea cu tristeţe sau reproş (nu ar fi fost singurul). În cele din urmă, n-am mai răbdat şi l-am întrebat: “Crezi că fac rău că plec? Ar trebui să rămân?” “Nu, dom’ Paul, mergeţi cu bine şi Dumnezeu să vă aibă în pază. Că aici tot nu mai puteţi face nimic pentru noi... Am văzut eu cum vă păzesc ăştia acolo, la margine, pe strada aia de n-are nume. Şi-am văzut cum vă păzesc şi la Bibliotecă, la Casele Brătianu..” “Nu cumva m-ai urmărit?” “Aşa, un pic... Ca să ştie prietenii mei cum stă treaba. Că-mi pare rău de noi, că rămânem aşa... Dar ne gândim că acolo, unde vă duceţi, o să fie mai bine şi pentru noi, că adică o să spuneţi, o să scrieţi cum trăim noi, aici, în ţara asta care a fost o grădină şi uite ce-au făcut din ea...” Mă uitam la bocancii lui – şi numai la bocanci – ca să nu mi se vadă lacrimile. Mă uitam la mâinile lui vârâte în buzunare – aşa cum îşi vâră umiliţii, nefericiţii mâinile în buzunare, nu cu palma deschisă, şi pe lung, ci cu toate cele cinci degete împreunate, şi nu de tot băgată, ci doar până la prima articulaţie a falangelor – ca să-mi ascund ochii umezi. Şi vina: eu plec, ei rămân...

Spre sfârşit, Muncitorul mi-a spus: “Acum, că plecaţi şi cine ştie de-o să ne mai vedem, pot să vă spun ceva... Noi, adică eu şi cu prietenii mei – suntem vreo zece, colegi de secţie, de schimb – chiar dacă n-am venit să semnăm, să ştiţi că pentru noi... dumneavoastră... Că, de când au început barajele şi mai ales de când v-au arestat... Dar să nu râdeţi, dom’ Paul... Uite ce facem noi, un grup de muncitori şi membri de partid: în fiecare zi, măcar unul dintre noi se duce la biserica Răzoare şi aprinde trei lumânărele: pentru dumneavoastră, dom’ Paul,

pentru doamna şi pentru copilaş... Aşa, pentru ce-aţi făcut. Şi pentru ce-o să faceţi. Aşa că să ştiţi că în fiecare zi lăsată de la Dumnezeu aprindem lumânări, ca să fiţi ferit de cel Rău...”

Cu siguranţă, în acel 3 februarie, când aici, la Paris, am întredeschis cartea, ardea o lumânare, acolo, în biserica Răzoare. Sunt convins că şi acum, după trei, după patru ani, lumânarea arde – şi când ies în stradă şi când mă aflu în parc. Dar mai ales atunci când mă pregătesc să introduc cheia în broască, să reintru acasă.

Dar cât timp vor mai arde lumânările? Dacă vor începe să obosească, să uite? Dacă nu vor mai găsi lumânări – aşa cum nu mai găsesc pâine şi lapte şi ulei?

– Mergem în parc? Te rooog…

– Mâine, mâine te iau de la şcoală şi mergem direct în parc.

– Dar de ce nu acum? Te rog, te rog cel mai mult din lume.

– Nu se mai poate, băiatul tatii, s-a întunecat.

– Dar luăm lanterna! Sau, şi mai bine: o lumânare...

– Uite ce facem: aprindem lumânarea asta, o privim şi zicem că suntem în parc – de acord?

– Nu.

– De ce nu? Doar avem imaginaţie,..

– Eu nu vreau să am imaginaţie. Eu nu vreau să fiu scriitor, ca tine. Eu vreau să fiu...

– Ştiu, ştiu, tu vrei să fii “handicapé”. Dar trebuie să ştii că toţi scriitorii sunt “des handicapés”!

– Nu-i adevărat! Eu o să fiu “handicapé”, dar nu scriitor. Ai văzut ce tristă a fost mama *ieri,* când a făcut coşmarul şi *a* zis: Vai-de-mine, am visat că Filip era poet de limbă franceză! Vai-de-mine, nu-mi ajunge cu un prozator, în română, vai-de-mine, acum şi un poet? Şi încă de limbă franceză – vai de mine şi de mine!

Vai-de-mine-şi-de-mine – o imită bine pe maică-sa. De fapt, pe mine, a auzit când le-am povestit Monicăi şi lui Virgil “coşmarul” Anei.

Aprind lumânările din cele două sfeşnice. O aprind şi pe cea cubică, roşie, chiar şi pe cea verzulie, oarecum sferică – însă Filip nu se lasă impresionat, a deschis televizorul. Intră Ana:

– Aaaa, mă primiţi cu lumânări aprinse! Vaaai, ce frumos!

– Vai-de-mine-şi-de-mine, ce fromooos! o imită Filip. Vaaai de mine – măcar de aş putea scrie. Să scrii, să mori – cu condiţia să poţi; cu condiţia de a putea să poţi – una sau alta, eventual şi una şi alta. Aşa că trec în odaia mea şi mă atârn de marginea plutei, în cele din urmă urc deasupra şi plutim, la întâmplare pe apele albastre ale Lagunei Albastre, cât mai departe de mal, ca să văd cum se va vedea, de aici, *la* Histria, catedrala care va fi bibliotecă...

“Aici vom înălţa o catedrală...” – aud pentru prima oară poemul în noaptea de 24 spre 25 decembrie 1956, mi-l “bate” în perete un student la Medicină, aflat în celula vecină. În închisoare îl aud – desigur, folclorizat şi îl “îndrept” (medicinistul care mi-l transmisese îl ştia chiar de la autor: Ion Omescu). După liberare îl cunosc, în sfârşit, pe Ion şi, pentru că se pregăteşte să-şi publice un volum de versuri, i-o recomand pe Geta-Mitraliera, dactilografă celebră. Recuperez eu manuscrisul şi dactilograma şi bag de seamă că în strofa:

“Aici vom înălţa o catedrală,
Cu sfinţi subţiri şi grei de bunătate,
Cu aur stins, cu marmura egală –
Iar din zidari muri-vor jumătate...”,

Geta-Mitraliera în loc de “Iar din zidari muri-*vor* jumătate”, mitraliase: “Iar din zidari muri-*vom* jumătate”. Să corectez, potrivit originalului manuscris? Fac doar un semn, cu creionul, pe margine, iar când mă întâlnesc cu autorul, îi arăt dactilograma:

– Ia te uită cum anume a “greşit” Geta...

– Ooooo!, face Ion OOOmescu (aşa cum numai el poate).

Într-un sfert de oră se întoarce la redacţie cu un imens buchet de flori de câmp – recunosc “gheara”: florarul din Piaţa Amzei, domnul Ilie... Ceremonios, cum numai Omescu poate fi, îi oferă dactilografei florile, îi sărută mâna şi îi mulţumeşte îndelung pentru colaborare... Geta-Mitraliera este impresionată, dar şi bănuitoare: nu cumva acest actor cunoscut joacă teatru?; nu cumva îşi bate joc de ea, mulţumindu-i... pentru o greşeală de dactilografiere (de altfel, neînsemnată, bătuse *m* în loc de *r)?* Şi apoi florile... Dacă tot dăduse bani pe flori, de ce luase din astea, de câmp – să fi luat nişte gladiole sau garoafe – deşi ei îi plac trandafirii...?

Muri-vor sau muri-vom? Omescu acceptase “sugestia” poetică a dactilografei – iar poezia lui câştigase în poezie.

Dar eu, acum, aici? Noi? Ei sau noi? *Vom* sau *vor* ?

7

Filip a adormit în cele din urmă şi fără poveste – Ana şi le-a epuizat pe ale ei, demult, iar băiatul îmi cere mie:

– Tu, care eşti aşa-zis scriitor, trebuie să-mi povesteşti!

Nu tonul imperativ, nici măcar acel “aşa-zis” (de unde l-o fi auzit – probabil, tot de la noi, parodiind limbajul de la Bucureşti), poate nici măcar faptul că mie părinţii nu-mi spuseseră poveşti, ci incapacitatea structurală de a povesti... poveşti. Acum câţiva ani încercasem să-mi

aduc aminte măcar “Harap-Alb”. Mersese relativ uşor – cu povestitul – dar trebuia mereu să mă opresc şi să-i traduc, în franceză, nu doar cuvinte ca “glie”, “brazdă”, “meleaguri”, ci chiar “împărat”, “babă”, “Făt-Frumos”, “Ileana Cosânzeana” (la aceasta din urmă, nu ar fi fost nevoie de traducere, era un nume, dar Filip bănuia toate cuvintele româneşti de... “limbaj secret”). Noroc că, tot pe atunci, socru-meu trimisese de la Bucureşti discuri cu basme dramatizate şi jucate şi difuzate la singura emisiune ascultabilă, în urmă cu două-trei decenii: “Teatru la microfon”. Ciudat: ascultate pe disc, dificultăţile de limbă nu-l deranjau pe Filip, cu toate că, din când în când, mai întreba “ce-i aia...?”. Ce îl mulţumea, ce îi ajungea? Probabil, muzica rostirii, încântarea. Dar cum Ana sau eu încercam să-i povestim, noi, exact acelaşi basm, cum începeau întrebările – care cereau traducere, fie într-o română simplificată, fie într-o franceză aproximată. Ciudat, de asemeni: basmul care îi place lui Filip cel mai mult – şi i-a plăcut de la început (poate pentru că l-a făcut să plângă) este “Tinereţe fără bătrâneţe”, nu doar cel mai frumos, nu doar cel mai semnificativ basm filozofic românesc, dar şi singurul al cărui sfârşit este tragic – eroul părăseşte “paradisul”, unde are iubirea, fericirea şi mai ales “veşnica tinereţe”, pentru a se întoarce de unde plecase, deci, reintră în timpul curgător, deci, se supune şi morţii.

Curioşi, îl întrebasem, după ce se liniştise, “ce anume îl întristase”? Faptul că Făt-Frumos nu rămăsese acolo, în “grădina fermecată” şi se întorsese acasă, unde găsise numai ruine? Că murise? Că îl părăsise calul? Răspunsul a venit mai târziu, sub formă de întrebare:

– De ce oamenii l-au uitat şi pe el şi pe cal şi pe împărat, până şi locul unde fusese castelul?

Ana a încercat să-i explice că “trecuse mult timp” între plecarea lui şi întoarcere – de aceea uitaseră oamenii.

– De ce n-au scris? replicase Filip. Trebuiau să scrie atunci când a plecat Făt-Frumos! Şi când el se întoarce, să citească, din carte!

– Probabil, că oamenii aceia nu ştiau să scrie..., încercase Ana.

– Atunci să deseneze, cum fac eu, la grădiniţă! – Filip are răspunsuri la toate.

Acum doarme, în sfârşit, Ana se poate ocupa de informatica ei, iar eu îmi ocup locul de predilecţie din ultima vreme: la fereastra bucătăriei, fumând, pe întuneric. Şi privind strada, clădirile din faţă, acoperişurile – de unde va veni când va veni?

Straniu – dar explicabil: în România… mă protejau! Abia după ce am ajuns în Franţa, a trebuit să accept că mincinoşii spuneau şi adevărul, atunci când pretindeau că haita care se ţinea după mine, peste tot, după Ana – chiar când mergea la piaţă sau cu copilul, în parc – era pusă “să aivă grijă” de noi. Desigur, eu traduceam aşa cum era firesc

să traduc acolo, în România, "grija" securiştilor: grija de a mă împiedica să intru în contact cu oamenii, cu gazetarii străini, de a-i împiedica pe oameni să se apropie de mine şi să-şi spună ofurile (iar eu să le dau mai departe, ca să ajungă la "Europa Liberă"...) Şi totuşi, nu minţeau de tot, mincinoşii!

Într-o bună zi – prin iulie '77 – mă întorceam de la Bibliotecă (unde ei îmi impuseseră o slujbă, într-un birou în prealabil "amenajat", cu turnătorul de profesie gata angajat, ca din întâmplare, cu o săptămână înaintea mea...), dar nu luasem drumul obişnuit spre casă (staţia de autobuz de lângă Ateneu sau cea din dreptul Sălii Palatului), ci spre Lipscani, ca să cumpăr un insecticid (ne ucideau ploşniţele, după cutremurul din martie). Negăsind, căutând în altă parte, ajunsesem pe lângă fostul Palat al Poştelor, trebuia să traversez Calea Victoriei, însă pasajele pentru pietoni cele mai apropiate erau prea... îndepărtate (mergeam greu, de la liberare, respiram ca o focă şi trebuia să-mi păstrez picioarele aproape ţepene din genunchi, ca să nu cedeze...), aşa că, după ce mă asigurasem că fluxul maşinilor încetase, traversasem. Abia făcusem câţiva paşi pe celălalt trotuar, când o maşină frânase în dreptul meu, doi indivizi săriseră din ea, mă înşfăcaseră, mă băgaseră înăuntru. Mi se făcuse frică: abia mă liberasem că, iată, mă înhaţă din nou; trebuie să fie ceva foarte grav, dacă mă "săltaseră" de pe Calea Victoriei, în plină zi; apoi mutrele securiştilor...

Sunt "condus" într-un loc binecunoscut mie – şi, de altfel, foarte aproape de locul "săltării": la Securitate, pe Calea Rahovei.

Sunt extras cu brutalitate din maşină, doi inşi mă cară aproape pe sus, pe scări, la primul etaj. Comandantul Gheorghe Vasile, zis Grenadă, mă aşteaptă în mijlocul biroului, încruntat. Se apropie de mine, ameninţător:

– Păi, cum ne-a fost vorba, mă?!

Nu mă loveşte, dar nici nu mai lipseşte mult. În schimb, mă înjură, mă acuză, mă ameninţă. Ca un cal bătrân ce sunt, îmi descing cureaua de la pantaloni, i-o întind...

– Ce faci, mă? Ce-i asta? De ce te-ai dezbrăcinat? Aaaa, vrei să-ţi dau zece la cur? Bine, sfinţia ta, atunci întoarce-te!

Mă uit la el – nu ştiu cum, dar se pare că ştiu cum să mă uit, ca până şi atotputernicul Grenadă s-o tragă numaidecât pe:

– Bine, Paulică, să-mi faci tu mie una ca asta?

Mă apropii de un scaun de lângă "masa de conferinţe", pun un picior pe el şi încep să-mi desfac şiretul de la pantof.

– S-ar zice că vrea neapărat să se întoarcă la noi, jos…, intervine unul dintre civilii care mă răpiseră.

– Asta era?, se miră cumplit Grenadă. A, nooo, Paulică, nu de asta te-am adus, te-am invitat niţel, să-ţi facem un curscur, de circulaţie

pietonală! Ha-ha-ha! Ho-ho-ho! Pune-ţi cureaua la loc, o să ţi-o scoţi data viitoare, dacă mai traversezi strada prin locuri nepermise... Păi, cum ne-a fost vorba, dom' scriitor? Când ţi-am dat drumul, n-ai promis că o să fii atent cum circuli?

– Eu? Am promis aşa ceva? – în sfârşit, deschid gura.

– Promis-nepromis, chestia-i că noi ţi-am recomandat, călduros!

– De când se ocupă Securitatea de... circulaţia pietonală? Şi ce vă pasă, dacă mă calcă o maşină? Vă scuteşte de o muncă grea...

– A, nu! Asta să n-o mai spui nici în gând! Păi, dacă te calcă o maşină?, ori îţi cade o cărămidă în cap?, ce zice bestiili de la "Europa Liberă"? Că noi te-am... Acum e limpede?

– Şi ce-i pasă Securităţii ce spune "Europa Liberă"?

– Uite că ne pasă! Mai ales când spune minciuni, când ne calomniază! De pildă... ce-i invenţia aia cu... inima? S-a dat că nu ştiu ce ţi-am făcut noi, că ai inima-n pioneze...

– Şi nu-i aşa? Nu mi-aţi urcat tensiunea până la cel puţin 27? Cine s-a speriat în ziua aceea – nu cumva dumneavoastră, domnule comandant? Cine m-a trimis la spitalul Babeş?

– Păi, vezi că te contrazici? Dacă am fi vrut moartea păcătosului, l-am fi lăsat să crape, nu l-am fi dus la spital – ei, ce mai zici? Este că noi ne îngrijim de sănătatea până şi a ta?

– După ce mi-aţi nenorocit-o. Ce-aţi băgat în mine, de mi-aţi provocat criza cardia...

– Uite ce e: cu noi să nu vorbeşti aşa!

– Dar cu cine să vorbesc? Ce mi-aţi dat, de mi s-au dilatat pupilele?

– Beladonă – e bine? – şi Grenadă începe să necheze. Ca să-ţi facem ochi fromoşi! Este că ţi i-am făcut mai fromoşi?

– O să pun eu pe hârtie tot ce... Cu ajutorul ochilor frumoşi pe care Securitatea...

– Gurrra!, zbiară Grenadă. Nu te-am chemat aici ca să ne ameninţi – pe noi... Auzi, pe noi, să ne ameninţe un... Un...

– Un nimic, îl ajut eu. Dacă sunt un nimic, de ce sunteţi atât de grijulii cu... circulaţia mea pietonală?

– De-aia! Că umbli ca o oaie capie! Şi, dacă ţi se întâmplă un accident – repet.: accident accidental, nu... Mă înţelegi... Păi, cine răspunde? Noi!

– Care, noi? Şi faţă de cine răspundeţi?

– Noi, faţă de conştiinţa noastră – na!, ţi-a plăcut cum am întors-o? Aşa că, fii atent: de-aici, te ducem noi acasă cu maşina – ce te-aş mai pune să plăteşti toate cheltuielile pe care ni le cauzezi... Şi de mâine, la cel mai mărunt pas pe de lături, te umflu şi te ţin aici! Aici, la noi, jos, în celulă! Fii atent cum traversezi strada! Fii atent, nu trece

pe lângă sau pe sub schele. Fii atent cum...

– ...cum respir – altfel mă umflaţi!

– Vezi c-ai învăţat lecţia? Şi-acum, salut! Iar mâine, la orele 18 fix, te prezinţi la tovarăşul general Pleşiţă!

– Mâine? Dar mâine e sâmbătă...

– Şi ce dacă-i sâmbătă? Noi nu cunoaştem nici sâmbete, nici duminici – mereu la datorie! Duceţi-l acasă!

A doua zi, sâmbătă, la orele 18 precis, intru în clădirea Ministerului de Interne – am mai fost, de la liberare, de câteva ori, cunosc drumul, îi spun ofiţerului de serviciu că sunt convocat de ministrul Pleşiţă, pentru ora şase. Ofiţerul înalţă o sprânceană, mă măsoară:

– Da ‘mneata, dom’ Goma (eu nu-i spusesem cine sunt), nu ştii că sâmbătă după-amiază nu ie audenţe?

Îi explic că nu *ie* audenţă, ci convocare. Nu, n-am nici o hârtie, *domnul general Gheorghe Vasile,* de la Rahova, mi-a spus, ieri, să mă prezint, azi... Ofiţerul îmi spune să iau loc pe un scaun, el intră pe o uşă, zăboveşte mult, apoi iese. Dar nu mă bagă în seamă. Îl întreb dacă mai are rost să aştept; el dă din cap, afirmativ. La şase şi jumătate, mă ridic, îi spun ofiţerului că nu mai pot rămâne, trebuie să mă duc acasă. Să mai am răbdare niţel, zice el, “acuşica *se* rezolvă”...

Peste vreo cinci minute, într-adevăr, se rezolvă. *Intră,* de afară, un civil, şi îmi face semn cu degetul să vin după el. Uşor intrigat, îl urmez – ce să caut, afară, când Pleşiţă “primeşte” înăuntru? Civilul mă duce spre o maşină cu portiera dinspre noi deschisă:

– Suie…, tu-ţi dumnezeii mă-ti de bandit! – mă apucă de ceafă şi mă aruncă înăuntru, iar el urcă după mine.

Maşina porneşte ca din tun, scrâşnind din roţi. Fără să privesc, neapărat, simt că alte două maşini s-au luat după noi. Dumnezeule, ce mutre! De parcă ar fi fost selecţionate numai pentru astfel de răpiri. Şi de ce mi-au făcut figura cu Pleşiţă? Unde mă duc? Bineînţeles, tot la Rahova. Bineînţeles, de astă dată nu mai ies eu atât de curând – ah, şi iar m-au prins fără “bagaj”...

Tot de subţiori, sunt urcat în biroul lui Grenadă. Apoi aducătorii ies, lăsându-mă doar cu Grenadă – în picioare, cu mâinile la spate, săltându-se pe vârfuri, îndărătul propriului scaun, ocupat, acum, de Pleşiţă. Amândoi se uită la mine, neclintit, nici unul nu scoate o vorbă. De, asta o fi fiind piesa. Dacă-i aşa, atunci să-mi joc şi eu rolişorul – mut. Rămân în picioare, lângă uşă, aşteptând – ce mai vor, ce-au mai pus la cale?

– N-ai fost punctual, Goma, se decide Pleşiţă să vorbească. Nu era vorba dă orele 18? Aşa i-ai comunicat, nu?, se întoarce el spre Grenadă, care încuviinţează şi în acelaşi timp ia o mutră nemulţumită

că eu nu fusesem punctual.

Nu răspund. Ce să răspund unora ca ei? Că Grenadă îmi spusese să mă prezint la tovarăşul general Pleşiţă şi eu mă prezentasem acolo, fiindcă acolo îi era "biroul"?

Pleşiţă se ridică, se apropie de harta României de pe peretele din dreapta mea. Priveşte, priveşte...

– Şi zi aşa, iar te-ai apucat de phrosthii, zice el, fără să mă privească. Te-ai aphucat de chărţi!

De ce m-am apucat? De cărţi? Ce-o fi înţelegând el prin cărţi? – faptul că mă ocup, la bibliotecă de...? Ba nu: la bibliotecă mă, oarecum, ocup de manuscrise vechi. Sau vorbeşte despre cele vreo patruzeci de pagini pe care le scrisesem, acolo, în bibliotecă, dar nimeni nu le văzuse – decât doar dacă instalaseră pe lângă microfoane şi o cameră de filmat… Să mă fi turnat cineva? Dar nimeni nu avea ce, fiindcă scrisesem cu uşa încuiată... Dar dacă între plecarea mea la ora cinci şi "întâlnirea" de la ora 6 făcuseră percheziţie acasă şi dăduseră peste acele pagini?

– Şi-încă-n cholori!, continuă Pleşiţă. Ş' ce vrei tu să faci cu Basa-ra-bia-aia, bă? se răsuceşte spre mine.

Asta era! – şi respir uşurat: voise să spună: hărţi, nu cărţi, dar cu pronunţia lui de argeşean de pe la Cepari... (de la liberare aflasem multe lucruri despre el).

– Să le-o iau, zic.

– Ceee?, tresare Pleşiţă. Ce să iei?

– Bineînţeles, Basarabia, zic.

– Ceee? – acum întrebaseră amândoi deodată. Cui s-o iei?

– Bineînţeles, ruşilor, zic.

Stupoare. După câteva secunde bune de bătăi de pleoape, Pleşiţă izbucneşte în râs. Grenadă, care atât aştepta, behăie şi el.

– Să le-o iei! Auzi: să le-o ia! Basarabia! Ca şi cum poţi să iei un pământ, numai făcându-i harta!

– Aşa au făcut şi ei, cei-mai-mari-cartografi din lume, zic.

– Şi ce te bagi tu în treburile lor interne?, sare Grenadă.

– La liceul pe care nu l-aţi făcut, bineînţeles, n-aţi aflat că ei s-au amestecat, primii, în treburile noastre...

Mă opresc singur. Mă aştept la furia lui Grenadă, în legătură cu liceul... Însă Pleşiţă se întoarce spre subalternul său:

– Are dreptate, banditul – în chestia liceului... Şi-acum să terminăm povestea: nu mai ceri nici o chartă, nu mai chopiezi nimic – s-a-nţeles?

– Din moment ce acele hărţi sunt la bibliotecă, la îndemâna oricărui alt muritor de rând, nu văd de ce n-aş avea şi eu dreptul.

– Nu tre' să vezi, tre' să ezecuţi!

– Nu pot să ezecut, fiindcă nu sunt subalternul dumneavoastră – de altfel, nici n-am făcut armată...

– Tu faci ce zic io! Dacă te mai phrind că mai iei chărţi şi le chopiezi pe-ascuns... Şi-ncă Basarabia!

– Aveţi ceva împotriva Basarabiei, domnule... ministru? Acum, când Institutul de Istorie a Partidului...

Şi mă opresc. Fiindcă nu mai este nevoie să continui, însă şmecherul de Grenadă se apropie de Pleşiţă, îi şopteşte ceva, după care ministrul:

– Nu-i vorba de Basarabia – să fim chlari! E vorba că chărţili alea are o scară care nu-i prea... Ia zi-i dum-neatha...

– Uite, Paulică, cum stă problema: e o lege care interzice persoanelor particulare accesul la hărţi făcute la o scară sub 1:1000000. Lege!

– Mi-o arătaţi şi mie legea aceea? Acum aud întâia oară...

– Să fie şi ultima şi ghata dischuţia! intervine Pleşiţă. Şi acum să trecem la chăcatu-ăla de penclù': de ce-ai pretins că noi ţi-am reţinut rahatu-ăla de invithaţie?

– Am probe, zic. Fotocopia după cea de-a doua sau a treia invitaţie trimisă de Pen Clubul francez...

– Ce probă-i asta?, râde Pleşiţă.

– Până şi francezii ştiu că, în România, aparatele de fotocopiat sunt interzise persoanelor particulare...

– E-te, na! Mare noutate!, se hlizeşte Grenadă.

– Şi, nefiind noutate, originalele invitaţiilor se află în mâinile celor care mi-au dat o fotocopie după una dintre ele: domnul general Vasile Gheorghe!

– Ţi-am mai spus de zece ori să nu-mi mai zici general! zbiară Grenadă. Adineauri, faţă de ofiţerul de servici de la Minister...

– Nu înţeleg de ce negaţi evidenţa. V-am văzut, în ziar, poza, sunteţi inconfundabil, am citit: "colonelul Vasile Gheorghe avansat la gradul de gene..."

– Ai citit prost! Şi nu te interesează gradul meu!

– Ba mă interesează, domnule *general,* fiindcă pe spinarea mea aţi fost avansat, la 9 mai...

– Ia thermină, încearcă Pleşiţă, dar zâmbind.

– Şi dumneavoastră aţi câştigat o stea în plus şi tot la 9 mai şi tot pe spinarea...

– Pe p… mă-thi, bandithule! – Pleşiţă se repede la mine.

– Aici... – îi arăt eu barba cu degetul.

Pleşiţă are spume la gură, îi pute gura – ca în ziua de l aprilie... Dar se stăpâneşte. Se întoarce spre Grenadă:

– Rezolvă-l! Că, pe mine, dacă mă mai scoate din sărite...

– Şi-atunci cum rămâne cu "protejarea" vieţii mele?

– De-asta te-am chemat, banditule! Bestie! Ca să-ţi atrag atenţia că dacă mai umbli brambura şi te calcă vreo maşină ori cine ştie ce ţi se întâmplă, accidenthal...

– O să mă omorâţi, completez eu.

– Poftim! De unde dracu-o mai fi răsărit un asemenea... Mă, capsomane, tu nu pricepi că atâta timp cât eşti pe solul nostru şi în laba noastră, nu trebuie să ţi se întâmple nimic?

– De ce nu trebuie! Şi ce însemnează "întâmple ceva"? Bătaia, de pildă, răpirile de pe stradă, astea nu intră în...

– Nu! Nu!! Astea fac parte din sistemul de protecţie! A ta, banditule, care ne-ai dat atâta bătaie de cap!

Dacă ar fi după mine, te-aş lichida uite-acuma, uite-aici! Dar aşa-i ordinul...

– Interesant, zic. Deci, Ceauşescu nu-mi este numai fiu, ci şi tată...

– Ce? Ce-ai spus? Gata, nici o vorbă! Să fie dus acasă, cu maşina! Şi, la Bibliotecă...

– Ce-ar fi să mă daţi afară de la Bibliotecă?

– Ai vrea thu, banditule! Ca să urle iar "Europa Liberă", că te persecutăm, că nu ş' ce-ţi facem... Acolo rămâi! Ordin de sus!

Şi acolo am rămas – până la plecarea în Franţa. Cu toate că, în ultimele luni, simţindu-mă tot mai rău, n-am mai prea dat pe acolo – salariul însă mergea... Ce grozav e să fii "protejat" de un "ordin de sus"...

Stau la fereastra bucătăriei şi fumez, pe întuneric. Privesc la acoperişuri, la trecători, la ferestre, la maşini – de unde are să vină? Fiindcă acum şi aici, nu mai sunt "pe solul şi în laba" lor, deci... Deci, trebuie să mi se întâmple ceva...

Stau la fereastra bucătăriei, fumez şi văd ce se întâmplă, după ce se întâmplă ceea ce se întâmplă cu mine. Pentru că, dacă s-a făcut atâta scandal pentru Paraschiv, pentru Calciu, "întâmplarea" cu mine va provoca valuri ceva mai mari. Necazul este că de vreo trei ani, de când Bokassescu a înnebunit de tot (trei sau doi, depinde dacă numărăm de la constituirea Sindicatului Liber, sau de la vizita lui la Paris – de când a început Occidentul să afle cine-i cu adevărat "independentul de pe malurile Dunării"), nu-i mai puteam prevedea reacţiile. Şi, totuşi, nu se poate ca în anturajul lui să nu existe un ticălos-mai-puţin-nebun, să evalueze pagubele provocate de, să zicem, găurirea mea...

Desigur, nu se va ajunge până la ruperea relaţiilor (cu atât mai puţin, cu cât eu nu sunt francez), dar, la urma urmei, nu vor conta reacţiile guvernamentale, ci presa. Care este deja pe drumul cel bun, a înţeles – şi a scris – despre adevărata faţă a regimului amindadesc.

Aşa că, la ceva-ceva, tot va servi lichidarea mea. Şi măcar de m-ar interesa, cu adevărat, cum anume se va întâmpla. Dar nu: mă mulţumesc să ştiu că va fi o gaură, una cât mine, întreg – dar numai cât mine – şi, desigur, rotundă.

Îmi simt capul ca al statuilor lui Moore: numai “ramă”, rotundă.

III

1

– Deci, asta era, zic. Foarte bine.

Bărbatul de dincolo de birou îşi ţuguie buzele în întâmpinarea ţigării ca un proaspăt fumător. Deşi scrumiera lui era deja plină (ceea ce ar putea să înşele); deşi are o respiraţie de tabagic – ceea ce nu mai înşeală. Cu toate că lumina îl bate din spate (aş putea confunda umbra cu tenul măsliniu – trebuie să fie corsican), cu toate că adineauri nu i-au mai licărit dinţii parcă din porţelan, ştiu ce vrea să întrebe, mult înainte de a întreba:

– *Ştiaţi?*

Întrebare de profesionist al întrebării. Ba nu, de astă dată nu profesionistul întreabă. Încuviinţez din cap:

– Demult, chiar eram îngrijorat că întârzie atâta…

De ce voi fi fâcând pe nebunul? Nu trebuie, măcar pentru, iată, rafala de întrebări: de-unde-cum-de-când (ştiam)?

– De unde? – de la mine. Cum anume? – când eşti hăituit de atâta vreme, simţi cu îmbrăcămintea, vezi cu ceafa, miroşi cu umerii apropierea, târcoalele... De când? S-o luăm numai de la venirea în Franţa (Corsicanul încuviinţează). Dar "sonarul" a început să dea semne de apropiere mai ales de astă-toamnă, cam de pe când mi-a apărut o carte mai... specială, despre reeducarea de la Piteşti (surprinzător, Corsicanul dă din cap şi mai accentuat, aşa că trec mai departe). Cam de prin decembrie a devenit insuportabil...

– Vorbiţi de "sonar"? – dar Corsicanul rămâne serios.

– În lipsă de altceva... Aşadar, mai ales după 13 decembrie, când Polonia...

Corsicanul mă scuteşte să mai continui – acum confirmă din tot corpul, rar şi larg. Dar înţepeneşte când spun:

– Dar de-a dreptul insuportabil a devenit prin februarie...

– Cum aşa? În legătură cu ce?

– Aflu abia acum, de la dumneavoastră, ce anume era, atunci nu-mi semnaliza decât apropierea, târcoalele.

– I-aţi împărtăşit şi soţiei dumneavoastră aceste...?

– Nu. Nu avea rost s-o neliniştesc inutil...

– Ei, vedeţi că am avut dreptate?, intervine "Bătrânul", rămas în picioare, tot timpul, cu un dosar sub braţ. Din acelaşi motiv am rugat-o pe doamna să coboare, să nu asiste la această întrevedere.

– Nu-i acelaşi lucru, încep eu, dar renunţ numaidecât: n-or să înţeleagă deosebirea.

– Ba da, ba da! revine Corsicanul. Femeile sunt fragile, trebuie menajate...

– Bun, acum treceţi la punctul doi, spune Bătrânul. O să ne mai vedem până la... – îmi întinde mâna şi iese.

– Deci, acum că ştiţi despre ce este vorba, să stabilim ce facem în continuare.

– Există o continuare?, întreb. Dar mi-aţi spus că e în mâinile dumneavoastră – şi el şi ale lui...

Corsicanul se ridică de la birou, se plimbă puţin, îmi mai toarnă cafea, se reaşează. E oarecum solemn:

– Directorul nostru v-a spus că sunt la curent cu această afacere ministrul nostru şi Preşedintele.

– Mi-a spus, dar n-am înţeles: are "afacerea" o importanţă de stat?

Corsicanul nu-mi răspunde la întrebare. Se ridică iarăşi:

– Datoria noastră nu se opreşte aici, la acest moment, în care v-am anunţat primejdia – după ce, bineînţeles, am făcut în aşa fel încât să nu mai existe. Dacă dumneavoastră doriţi să vă opriţi aici, aveţi tot dreptul. Însă noi vă propunem să continuăm.

– Ca să-mi plătesc datoriile faţă de dumneavoastră?, întreb.

– A, nu! Nu aveţi nici un fel de datorie faţă de noi – care nu ne-am făcut decât datoria, meseria. Suntem însă convinşi că interesele noastre, chiar dacă nu sunt exact aceleaşi, sunt, totuşi, complementare.

– Ale mele, ca persoană fizică?

– Va cunoaştem destul de bine activităţile, ca să ştim că nu numai interesele dumneavoastră, personale, ci mai ales ale ţării, ale poporului...

– Vorbiţi de România? De români?, mă mir eu.

– Exact. Suntem bine informaţi: prin acţiunea de care am vorbit, nu era vizat doar scriitorul, disidentul, exilatul, ci viitorul om de stat...

– Pardon?! – mă ridic de pe scaun. Asta de unde a mai...? Dacă sunteţi bine informaţi, trebuie să ştiţi că nu visez deloc să devin... om-de-stat!

– Ştim că nu visaţi, dar ştim că ei aşa cred, de asta se tem.

– Dar sunt nişte imbecili! Nu numai că nu visez la aşa ceva, dar chiar refuz să mă gândesc! Deci, acesta era motivul...?

– Unul dintre ele. Şi acum să revenim. Pe noi nu ne interesează ce vreţi să deveniţi şi ce refuzaţi. Pe noi ne interesează să punem capăt unor acţiuni de acest gen pe teritoriul nostru.

– În acest caz, interesele noastre coincid perfect. Era şi timpul...

– Iată că-a venit timpul…, râde Corsicanul. Aşadar, vă voi expu-

ne partea a doua a planului nostru de acţiune. Puteţi să-l refuzaţi, nu vă obligăm să-l acceptaţi.

– Mai întâi să aflu despre ce este vorba – pot să mai iau nişte cafea? Aveţi o cafea grozavă...

Când, peste o jumătate de oră, cobor, o găsesc pe Ana în cabina de sticlă a gărzii, fumând, botoasă:

– Spune-mi şi mie, povesteşte! îmi cere, de cum mă vede.

– Îţi spun, aşteaptă puţin...

– Îţi-spun-aşteaptă-puţin!, mă imită ea, furioasă. Totdeauna...

– Acum îţi spun, dar aşteaptă să ieşim de-aici. Ieşim, o pornim, deocamdată, la întâmplare.

– Spune-mi şi mie, povesteşte!, îmi cere ea, după trei paşi.

Asta este drama vieţii ei conjugale: a suportat, nu doar fără să crâcnească, toate "vămile" din ultimii cincisprezece ani, dar cu participare, încurajări, iniţiative; însă ea, participanta (uneori ducând în spinare chiar mai mult de jumătate din povară), în "pauzele de respiraţie" nu avea dreptul să respire...

– Spune-mi şi mie, povesteşte!, îmi cerea, în România, după fiecare î*ntoarcere* (convocare-ştim-noi-unde – adică la Securitate; întâlnire-de-lucru – lungi şi inutile discuţii, la edituri; întâlnire-de-informare – lungi şi violente discuţii la Uniune; plimbare-în-aer-liber – cu vreun jurnalist străin) – la care eu, invariabil:

– Îţi spun, îţi spun, dar aşteaptă puţin...

Fiindcă, nu-i aşa, Ana fiind mereu alături, putea să mai aştepte, tot o să-i spun, cândva, dar acum, uite, după această *întoarcere,* trebuia să mă pregătesc de o *ducere,* să aştepte puţin...

– Aşteaptă-puţin!, mă imită ea, cu lacrimi. Mie nu-mi spui niciodată nimic, de la început, aflu doar când povesteşti altora – o să aflu când o să le povesteşti Monicăi şi lui Virgil, cine ştie cărui gazetar, cine ştie când...

– Ei, bine, de astă dată n-o să povestesc nimănui – în afară de tine. Crezi că suporţi?

– Eeeeu? A, nu, să intrăm în prima farmacie, să cumpărăm săruri pentru doamna – "ştiţi, femeile sunt fragile...", îl imită pe Corsican. Eu nu sunt franţuzoaică, domnule! Nici fragilă! Şi, ca să-ţi dovedesc: nu mai vreau să aflu nimic! Nu mă interesează!

O potolesc – nici nu e greu, o simt că moare de curiozitate. Ne oprim în dreptul vitrinei unei papetării de lux. Zic:

– Au pus mâna pe un trimis al lui Ceauşescu, venit la Paris cu misiunea să mă lichideze.

– Nu "misiune", ci "indicaţie preţioasă" – ce-ai spune de scrumiera aceea de cristal?

– Mda, însă pare foarte grea; mai ales rece. Trimisul are un grad

important în Securitate.

– Ia te uită ce superb este sous-main-ul de marochin – şi cum anume suna acea indicaţie-preţioasă? Glonte? Bombă? Maşină?

– Otravă, zic. – Semn de decadenţă – dar stiloul acela, Dunhill?

– Ştii că nu-mi place aurul, apoi îl simt des-echilibrat, bun doar de semnat cecuri. Otrava se află acum la ei, sus...

– În ce? Într -o sferă găurită, care urma să fie proiectată cu umbrela bulgărească?

– A, nu, clasic: vărsarea ei într-un pahar.

– Ai dreptate: stiloul e bun numai pentru cecuri – şi unde ar fi găsit ei acel pahar?.

– Dacă râzi, să nu râzi tare: în timpul unui cocteil.

– A, da? Deci, trebuie să aflu de la Securitate, via D.S.T., că frecventezi cocteiluri! Cu cine, dacă nu sunt indiscretă?

– Ba cu una, ba cu alta, de preferinţă cu Alice Sapritch.

– Simţeam eu ceva, dar mă gândeam la Dalida – bine că m-am înşelat... Le-ai spus că "cocteilurile" la care participi sunt organizate de exilaţi, cărora abia le ajung banii pentru închirierea sălii? Că însetaţii se adapă de la robinet? Nu cumva Trimisul a adus şi câteva sticle cu suc de fructe – şi, evident, pahare?

Mai facem câţiva paşi. Ne oprim în dreptul unei prăvălii cu îmbrăcăminte pentru femei. Privim – de astă dată privesc şi eu...

– Nu-i nimic, oftează Ana, luându-mă de braţ. Dacă nu câştigăm nici săptămâna viitoare la loto... nu mai e dreptate pe lume! Şi, fiind vorba de un cocteil, nu-i era frică Trimisului că are să fie prins? Fie când îţi turna otrava în pahar, fie... Efectul fiind fulgerător, bănuiesc.

– Ei bine, nu. La o oră, două după îngurgitare, aş fi avut o criză cardiacă. Un cunoscut cardiac, a făcut un infarct – mai ales că substanţa aceea nu lasă urme, autopsia nu ar fi dat nimic.

– Mama lor de autopsicoli! – şi Ana mă strânge tare de braţ. Dar de ce ai spus: "un cunoscut cardiac"?

– Pentru că aşa ştie Ceauşescu.

– Şi, mă rog, de ce ştie aşa? Fiindcă, în '77, tot în urma "indicaţiilor preţioase" fuseseşi drogat, îţi provocaseră urcarea tensiunii până la 27? Şi ce altceva mai ştie Ceauşescu, iar eu nu?

– Nu numai tu. Nici eu nu ştiam că unul dintre motive ar fi... Ce tâmpenie! Mă ia drept viitor om de stat! Ce spui de una ca asta?

– Cine anume te ia drept...? Ceauşescu sau francezii?

– După cum bănuieşti, nu cu Ceauşescu am stat de vorbă. Ei mi-au transmis "motivele" suprimării.

– Ce troglodit, Ceauşescu-al tău! Ce... omdestaticol! Bine, dar acest "motiv" te scade în ochii mei!

– Şi în ai mei, zic. Hai să ne plimbăm, uite ce Paris, ce...

E superb Parisul în această zi de primăvară, însorită. N-am mai ieşit demult, poate de un an, fie doar ca să privim vitrinele, să oftăm, sperând în loto-ul de săptămâna viitoare. După gustul meu, cam prea multe gaze de eşapament pe care le simt, ca de obicei, nu doar cu nările, cu plămânii, ci cu zidurile, cu piatra, cu fierul balcoanelor, cu plumbul înflorat al acoperişurilor oraşului.

Mai avem o oră şi jumătate până la întâlnirea cu Vanessa şi cu Michel, deci, nu ne grăbim. Mergem agale – şi e bine. Ne plimbăm, în sfârşit – şi îi mai spun Anei câte un amănunt din cele aflate, adineauri, de la Corsican şi de la şeful lui.

E bine, e bine, mai ales că am scăpat de *gaură.* Din momentul în care Corsicanul mi-a spus ceea ce mi-a spus, am respirat uşurat: deci, nu va fi gaura – chiar dacă ar fi fost să fie altceva. Deci, voi putea ieşi cu Filip în parc (şi nu numai) şi voi avea dreptul să-l ţin de mână şi să-i leg patinele în tihnă şi chiar să-l susţin, ca să înveţe, în sfârşit, să meargă pe bicicletă. Şi chiar dacă nici săptămâna viitoare şi nici viitorul viitor nu ne vor aduce câştigul la loto, vom putea ieşi toţi trei în oraş, să ne plimbăm, uite-aşa, să ne oprim undeva, unde Filip să se sature, în sfârşit, de "friţi", unde Ana să bea lapte cu mentă, iar eu de două ori doubl'-express. Şi vom putea merge împreună la cinematograf. Ba, mai mult: voi putea merge la cinematograf singur! A, nu "de-acum încolo" – ar fi prea frumos – ci începând din acest moment... vreo lună, două. Sau chiar trei... Sau: pentru totdeauna, fiindcă, după o asemenea ispravă, n-o să mai trimită pe nimeni.

– Ziceau că ştie şi preşedintele?, întreabă Ana.

– Şi preşedintele, şi ministrul de Interne.

– Şi tu crezi?

– Ar trebui să cred. Ce grozav ar fi dacă aş crede…

Ar fi grozav! Sunt la Paris de patru ani şi jumătate şi am văzut trei filme. Hai, patru. Dacă pe stradă, în metrou, chiar în parc, mă simţeam în mai puţină nesiguranţă, probabil, pentru că eram în mişcare – oricum, în picioare – în fotoliul unui cinematograf, pe întuneric, orice ageamiu îţi poate face felul, eşti legat şi la mâini şi la ochi. Apoi, cheiurile Senei... Adevărat, cheiurile însemnează cărţi; şi cărţile de pe cheiurile Senei însemnează Eliade, care zice: "Când te gândeşti că oamenii au gândit, ani de zile la o carte, alţi ani au scris-o şi încă alţi ani au trecut până să fie publicată – şi iată rezultatul: claie peste grămadă, ca ciorapii şi cratiţele de pe trotuarele de lângă Samaritaine, obosite şi anonimizate şi egalizate – zece franci bucata!...", însă eu nu sunt Eliade, eu am găsit o singură carte de-a mea pe cheiuri şi am avut un cu totul alt sentiment, am gândit ca un debutant: "Dacă a ajuns aici, înseamnează că măcar un om a răsfoit-o" (exemplarul arăta "umblat" pe dinăuntru, filele erau descompactizate), iar preţul, departe de a mă

întrista, m-a aranjat, cu zece franci mi-am cumpărat-o, ca s-o pot da, cu sau fără dedicaţie (eu îmi număr cititorii cu unităţile). Desigur, Eliade nu era mâhnit de *preţul* la care decăzuse cartea, în bani, ci în valoare în sine – ştiusem, de multă vreme că e un "librofag" (aşa s-o fi spunând? Alain propune: "bibliofag" sau "librovor"), dar abia în '78, în acea bisericuţă de lângă Stockholm, unde ne conduseseră Gabriela Melinescu şl René Coeckelberghs aveam să văd: intrasem, Gabriela şi cu mine făcuserăm semnul crucii ca la ortodocşi, apoi înaintasem pe lângă pereţi, *privind,* ascultând explicaţiile lui René; însă Eliade dispăruse – unde? De fapt, rămăsese lângă uşa de intrare, mascat de privirile noastre de un fel de strană. I-am lăsat pe Gabriela şi pe René să-şi continuie drumul şi m-am întors spre Eliade: îşi scosese ochelarii şi, de la zece centimetri, citea o: carte. Strana era, de fapt, o mică bibliotecă – pe cele trei rafturi se aflau vreo sută de cărţi. Am luat şi eu una: Biblia, în suedeză. Am luat alt exemplar: tot Biblia, şi tot în suedeză. A, da: credincioşii, intrând în biserică, iau câte un exemplar şi, aşezându-se în strane (cele adevărate), participă la slujba din acea zi. Eliade însă depusese la locul lui exemplarul pe care-l cercetase şi luase altul, de alături. Bineînţeles, şi el îşi dăduse seama că era una şi aceeaşi ediţie. Şi totuşi... Am rămas câteva minute bune, privindu-l. Şi uimindu-mă. Şi, oarecum, invidiindu-l: întindea amândouă mâinile spre raft, lua un exemplar între amândouă mâinile, apoi îşi scotea ochelarii şi pur şi simplu îşi îngropa obrazul în carte ("Adolescentul miop" se afla în carne şi oase la un metru de mine!). Citea, răsfoia, îl simţeam vibrând, apoi depunea cartea, cu amândouă mâinile, la locul ei, pe raft şi, cu amândouă mâinile lua alta. Aceeaşi prospeţime în gesturi şi aceeaşi – nu, nu evlavie, ci mai degrabă sete, foame – şi la al cincilea, şi la al nouălea exemplar şi ce conta că era aceeaşi ediţie, pentru Eliade era o *altă carte* – şi sunt convins că le-ar fi devorat pe toate, dacă Gabriela şi René nu ar fi dat semnalul de plecare...

– Ce-ar fi să, *totuşi,* luăm câte o cafea?, întreabă Ana.

Bineînţeles. Păcat că vacarmul străzii şi frigul de pe acest trotuar umbrit nu ne permit să ne aşezăm la o masă, afară. Aşa că intrăm. Ne scoatem pachetele cu ţigări şi brichetele.

– Sper că nu te gândeşti la... şi, din privire, Ana arată ceaşca mea. Dacă ar fi să ne lăsăm, şi-ar freca mâinile că au reuşit să ne... mama lor de cavernicoli!

Aşa, da. Aşa e bine. Beau cafeaua, "devorând-o" (precum Eliade, cărţile...) şi mai cer una – pe care, dacă nu o termin, aceasta numai datorită inimii care începe să dea semne că există, totuşi, pe undeva, prin partea stângă a pieptului. Însă, o oră mai târziu, la restaurant, cu Vanessa şi cu Michel, ezit să beau vin. Ana îmi arde un şpiţ în fluierul piciorului, pe sub masă şi, din ochi, mă somează să beau. Şi beau. Şi

totuşi, lui Michel i se pare că nu-mi place vinul – vreau altceva? sau alt vin alb?

– A. nu!, mă apăr eu. Din contra: îi prelungesc cât pot memoria. Pentru mine, Sancerre nu este doar un vin, ci venirea...

Şi povestesc cum, a doua zi după venirea noastră în Franţa, prietenii mă conduseseră la un restaurant care se numeşte chiar "Sancerre", unde băusem vin alb, rece şi mâncasem pâine neagră cu jambon tot de Sancerre, iar de atunci, de fiecare dată când văd sau aud: *"Sancerre",* simt că nu mai sunt *acolo,* ci *aici,* cu Ţepe, Monica, Alain, Maria, Virgil, Şerban, Marie-France, Mihnea, Matei, Zoe, Catherine, Anne, François – şi încă şi încă alţii, cei care mă trăseseră, mă scoseseră ca pe un nap, ca pe un morcov, de acolo...

Vanessa, cu toate că din cei enumeraţi nu o cunoaşte decât pe Monica, înţelege. Michel, însă, deşi politicos, deşi aprobă, îl simt departe, alături. Oricum, ca editor, îl interesează povestea.

Ne luăm rămas bun de la Michel şi de la Vanessa. În stradă:

– Te rog, repetă-mi ce-au spus de conferinţa de presă, de la sfârşit. O să participe şi "trimisul special"? O să-ţi facă o plăcere... Şi comunicatul? Are să fie un comunicat oficial?

– Nu numai. Am întrebat cine are să deschidă, oficializeze conferinţa de presă. Şeful cel mare al lor, superiorul Corsicanului, a răspuns: "Un înalt funcţionar" – după aceea a ridicat un deget: "Poate chiar cel mai înalt..." – şi a râs, dar nu a precizat cine şi nu a răspuns când l-am întrebat dacă este vorba de Minister sau de Elysée. "Poate chiar cel mai înalt..." – înţelege ce vrei!

– Să fie... Marsiliezul*? Sau "poate chiar"... Landezul**?

Ridic din umeri şi râd. Ana a şi intrat în joc.

– O să întreb data viitoare – care va fi în două-trei zile. O să cer un răspuns precis.

– O să ţi-l şi dea, zice Ana. Instituţia lor nu dă răspunsuri, nici precise, nici altfel. Şi la ce-o să-ţi servească un răspuns din partea unora ca ei?

– Atunci nu accept!, zic. Mă trezesc în cine ştie ce comedie.

– Să ne sfătuim cu Monica şi cu Virgil.

– Deocamdată, cu nimeni – ordin! Singurii muritori care cunosc afacerea suntem noi doi.

– Şi ei doi: Marsiliezul şi Landezul – deci, patru. Deci, şase, pentru că presupun că Supermaigret le-a acordat şi lor dreptul de a-şi informa nevestele– tu ce crezi: Marsilieza şi Landeza sunt şi ele, nefragile? Când ai mai mult de o pereche de pantofi şi ceva mai mult de două rochii, e greu să păstrezi un secret-de-stat...

– Iar începi cu pantofii...

– Şi sfârşesc cu chiria – tu ce crezi: când întreţii mai mult de

două rochii şi-un pantof, îţi poţi permite să plăteşti şi...?

– Chirie-pantofi-rochii – te compari cu ele?

– Eeeeu!? – Ana se opreşte şi se arată cu amândouă mâinile profund ofensată. Dar nu vezi că ele încearcă să se compare cu mine? Să tot încerce, să tot aştepte, e prea târziu: ar fi trebuit s-o ia de la vârsta de... Câţi ani aveam, când te-am... Când ne-am...?

– Nu mai ţin minte, oricum, erai la o vârstă... fragilă.

– Asta o ştiu eu, dar câţi ani aveam? Nouăsprezece? Optsprezece? De fapt, în ce an suntem, azi?

– Patru fără două minute, să ne grăbim să luăm copilul de la şcoală!

În metrou, Ana bombăne împotriva cavernicolilor:

– Dacă sunt informaţi în toate ca în poveştile cu cocteilurile şi cu inima ta, riscăm să trăim până la adânci bătrâneţe!

– Dacă "povestea" are să aibă deznodământul oficial promis, n-o să mai mişte în front Cavernicolescu!

– Ce-ţi spuneam eu? Riscăm să plătim chiria atâta amar de ani! Mama lor de cacavernicoli!

E bine. E bine, aşa. Pentru că, aşa: e bine. Chiar dacă rişti să plăteşti chiria atâta amar de ani.

2

Copilul a adormit, deci, putem discuta despre "scenariu".

– Total debil!, spune Ana. Hai să facem noi altul. Sau altele – de pildă...

O ascult, pe jumătate amuzat (Ana a citit nepermis de multe romane poliţiste şi de spionaj), pe jumătate resemnat: am simţit că nici Corsicanul, nici şeful cel mare, Bătrânul, nu se sinchisesc de acea primă lege a prozei: veridicitatea şi chiar dacă vor fi auzit de dificultatea de care vorbea Camus, aceea de a face "le vrai vraisemblable"...

"Noi nu suntem scriitori, ci poliţişti", îmi răspunsese Bătrânul, după ce eu pufnisem în râs. "Oricum, nu există legături între spionaj, contraspionaj şi romanele de spionaj – vă asigur!" – şi fusese rândul lor să râdă, complici. "Chiar dacă "literatura" noastră nu vă place, închideţi ochii şi astupaţi-vă nasul... Ceea ce ne interesează: eficacitatea".

– Aş fi curioasă să aflu dacă Landezul – care şi el s-a încercat în literatură – l-a acceptat, tot din motive de eficacitate... Presupun că el n-a fost nevoit să-şi astupe nasul şi să închidă ochii, a făcut-o la 10

mai*... Dar eşti sigur că ministrul de Interne şi cu Preşedintele ştiu, într-adevăr, şi-au dat, într-adevăr, acordul?

– Sigur, în măsura în care mi-au spus cei de la D.S.T. Dar, bineînţeles, nu am probe – să zicem un bilet de voie de la... Crezi că poliţiştii m-au minţit?

– Nu cred. Nimeni nu-i obligă să invoce numele lor. Ar fi putut spune: "În interesul securităţii de stat..." Cu atât mai mult, cu cât ştiau foarte bine care sunt "relaţiile" tale cu Landezul – atunci, după bombă, el încă nu era preşedinte, însă fragilicolii erau tare interesaţi de conflictul din avion...

– Exagerezi! N-a fost nici un conflict, ţi-a spus şi Annie...

– Mi-a spus: în avionul de întoarcere, Landezul stătea exact în spatele tău şi cu siguranţă a auzit când ai îndemnat-o pe Annie să-i solicite un interviu, să-l întrebe, mai întâi, pentru ce el şi cu Willy Brandt organizaseră Internaţionala lor Socialistă taman în timpul Conferinţei de la Madrid; de ce ta-man vouă, "disidenţilor", vi s-a interzis intrarea în sala în care îşi ţineau ei, campionii drepturilor omului, Internaţionala lor; în fine, ce crede el, socialistul socialiştilor francezi, despre drepturile omului...

– Va fi auzit... Probabil, de aceea a "răspuns"... îndemnând-o pe Annie să privească pe hublou, să admire peisajul... Apoi, la Orly, unde am aşteptat livrarea bagajelor mai bine de o oră, am avut impresia că secretara lui şi cu Chevènement se uitau cam pieziş la noi. Însă el nu, el...

– El, vulpe bătrână. Probabil, de aceea, după ce a devenit ceea ce a devenit, l-a pus pe... cum i-ar zice Filip?: Lack Jang? Jack-Fidel Langastro? – în fine, pe ministrul Cultului Comediei să te invite la comedia aceea în care Cortazar (păcat de literatura lui) a explicat Parisului, deci, lumii, că el trăieşte de treizeci de ani, în Franţa, "cu căluşul în gură" – căluş pe care i l-a scos (mai bine i-l lăsa), cu mâna-i personală, prietenul său personal, exact la 10 mai, exact la orele 20 trecute fix!

– Uşurel, uşurel, altfel sari de pe şine. Nu cred că Landezul are vreun amestec în invitaţia aceea. Ministerul Culturii...

– Atunci cum se explică inexplicabila inevitaţie? În afară de Kundera – celălalt "prieten personal al Preşedintelui" (şi el persecutat la sânge, în timpul "vechiului regim" giscardian) –, tu ai fost singurul scriitor din Est!

– De ce am fost numai eu invitat? – nu ştiu, presupun că din greşeală. De ce m-am dus? – asta o ştiu: de tâm-pit! Fiindcă te-am ascultat pe tine şi pe Monica!

– Te-am sfătuit, nu te-am dus legat. De unde să ştim că, dintre scriitorii nefrancezi, sunt invitaţi doar doi "prieteni personali" şi un

inamic potenţial şi personal?

– Exagerezi: nici inamic, nici potenţial, nici... Sunt convins că secretariatul ministerului... A fost o întâmplare...

– Să admitem – dacă şi tu admiţi că nu a fost întâmplare, ci tentativă de îmblânzire.

– Să fim modeşti: cine se sinchiseşte de unul ca mine?

– Atunci invitaţia la Elysée, pentru 14 iulie?

– Am declinat-o. Ce să caut eu acolo?

– Dar confirmarea de primire a cărţii tale despre Piteşti?

– Probabil, o dată pe lună, secretariatul trimite trimiţătorilor de cărţi sute de confirmări.

– Semnate de mâna lui?

– Bănuiesc că ştia ce-l aşteaptă, atunci când şi-a depus candidatura. Meseria de preşedinte presupune şi o foarte bine antrenată mână dreaptă – pentru semnături. Ce muncă de ocnaş! Oricum, de la el – sau din partea lui – am primit confirmare. Ceea ce nu s-a întâmplat cu predecesorul...

– De ce i-ai trimis? Doar ştiai că Valéry îl citeşte numai pe Guy. Ba nu: şi pe Sammy – cel cu teoria îmblânzirii Ursului cu ajutorul patéului obţinut din prelucrarea cărnii îmblânzitorului însuşi... Doamne, câte exemplare irosite! Să ţi le fi încredinţat ţie deştepţii de la edituri, ca să le dai tu celor care aflând de la televizor ce-i aia o carte şi la ce slujeşte ea...

– Ce-ar fi să revenim la cartea de faţă, la romanul poliţist scris special pentru noi? Ce facem? Îl citim? Îl acceptăm? Îl jucăm? Dacă se va adeveri că deznodământul va fi public şi că va fi născit de… cel puţin directorul colecţiei, dacă nu de directorul editurii, aş intra în joc. Deşi, un folos şi un ponos: primul ar fi o lovitură cumplită în burta Securităţii: nu şi-ar mai trimite, ca pe moşia lui ta-su, aici, echipele de pedepsire, ca să-i mângâie pe exilaţi, peste gura-mare, cu Laba Revoluţiei; ponosul... Ce-or să spună nepoliţiştii, mai ales jurnaliştii, când or să afle că am co-la-bo-rat cu poliţia?

– Ah, dacă ne-am putea sfătui cu Monica şi cu Virgil, cu Alain, cu Mihnea... Pe de o parte, cum să rezişti tentaţiei de a putea, în sfârşit, dovedi că Securitatea atentează, la propriu, la viaţa exilaţilor care nu-şi ţin gura – în sfârşit, să afle şi să creadă că ameninţările, agresiunile, bombele nu sunt invenţii, delir de persecuţie. Însă, pe de altă parte...

– Ei, da, rezolvă cvadratura cercului: convinge presa că atentatele Securităţii sunt, vai, adevărate şi, simultan, convinge-o că, făcând jocul poliţiei franceze, nu eşti co-la-bo!

– Atunci, nu juca, zice Ana.

– Atunci, nu joc!, zic. La urma urmei, viaţa mea, a mea şi numai a mea, nu mai este în pericol.

– Atunci pierdem ocazia, unică, de a-i arde una peste bot Labei Lungi a Rivuluţiei, zice Ana. Şi ce ocazie!

– Atunci să joc, zic. Să preia "relaţiile cu presa" cineva care nu a "colaborat" cu poliţia – de pildă, Mihnea.

– Şi dacă, totuşi...? Ştii cât de alergici sunt francezii, mai ales jurnaliştii.

– Atunci, nu merg, zic.

– Atunci mergem la culcare. Poate ni se arată, în vis, Maica Domnului a Soluţiei, Maria Cvadraturii Cercului.

– În vis... Dacă nu iau somnifer, nu dorm; dacă iau somnifer, dorm, dar nu visez.

– Îţi pasez eu visul meu – numai de n-aş face coşmarul cu proprietăreasa...

Ana se duce la culcare – fără somnifer.

Eu îmi iau somniferul, Thomasmann-ul şi mă întind în pat, cu privirea în tavan, acolo unde s-a scobit Laguna Albastră. Şi frunza de arţar pe care *este* Histria cea albă, cu verde în spate, oglindindu-se de la brâu în jos în albastru, de la brâu în sus în negru. Muri-*vor*? Muri-*vom*?

În ciuda somniferului, de astă dată visez!

În Histria, pe care eu am făcut-o *capitală,* sunt un fel de secretar-valet al lui Ceauşescu. Sunt îmbrăcat în negru, manşete albe, şervet pe braţ – deci, sunt şi *paharnic,* eu torn, eu beau întâi ceea ce trebuie să bea El. Mă aflu undeva, într-un hol sau piaţă, fără margini, ştiu *c*ă trebuia să fi făcut ceva, o lucrare – pe care însă nu am făcut-o, sau a ieşit altfel, mai puţin bine decât o voise El, aşa că mă simt nu doar îngrijorat, nu doar temător că voi fi pedepsit (aşa după cum merit), ci vinovat: cum de putusem să nu pot? Cum de nu fusesem în stare să... – a, nu: nu doar să nu execut ordinul, ci să nu-i îndeplinesc dorinţa (când ar fi trebuit să vin în întâmpinarea ei, înainte de a fi fost exprimată)? Eu, care îi sunt atât de îndatorat, eu, care îl iubesc mai mult decât pe mine însumi – pe El? Tocmai pe El?

Mi-e atât de vină, încât mă trezesc hohotind de plâns, iar trezirea nu-mi aduce nici o uşurare, din contra, aşezat pe dunga patului, îmi aduc aminte de crimă: în timp ce îi turnam vin în pahar – vin alb-auriu, vin de Histria – strivisem între degete, deasupra, fiola cu verde. Mă azvârlu din nou în pat şi în vis, ca să alerg spre El şi să-l lovesc peste mână, ca să se răstoarne paharul.

Cu verde.

3

N-am nici un chef să ies, în sfârşit, pe cheiurile Senei; nici aşa, pe stradă; nici măcar în parc. Ameninţarea cu gaura a dispărut, într-un fel a fost extrasă, eliminată, lăsând gaură...

Muri-*vor*, muri-*vom*?

Mă stinghereşte, nelinişteşte această situaţie cu totul şi cu totul nouă: puterea, prin braţul ei, poliţia, mă protejează! Este adevărat, mă "protejase" şi cea din România (Puterea lui Titus Popovici şi Adevărul lui Dumitru Popescu...), dar din cu totul alte motive – iată, deci, că nu ne înşelasem, alegând Franţa, iată că panica în care intrasem, noi, refugiaţii din Est, la 10 mai, nu era justificată, iată că nu sunt un tolerat, neînsemnata mea persoană înseamnă, totuşi, ceva – ce anume? Aş fi fericit dacă aş afla că semnifică un principiu. Dacă însuşi Preşedintele Republicii se ocupă de această afacere, atunci am tot dreptul să sper că, prin atitudinea lui, va încuraja, influenţa alte guverne occidentale să facă la fel, să atragă atenţia trimiţătorilor de ucigaşi că obrăznicia a mers prea departe.

Balansez între speranţă şi neîncredere: va merge Franţa lui Mitterrand până *acolo,* mult dincolo de Franţa lui Giscard – ca să nu mai vorbim de Germania, de Belgia, de Italia? Din câte mi-am dat seama, poliţia a pus mâna pe un vânat de soi şi, desigur, îşi va face meseria de vânător – dar politica? Dacă Preşedintele încă nu s-a dezobişnuit de ticurile-promisiune ale candidatului la preşedinţie? Dacă „.trezirea" lui la politică va surveni, de pildă, între momentul acesta, al promisiunii şi momentul în care vor trebui trase concluziile afacerii? Dacă Mitterrand, devenind, în sfârşit, om politic, va uita, nu doar promisiunile, nu doar principiul acela, ci şi propria-i întâmplare, afacerea "Observatoire"?

Va uita, nu va uita – îl priveşte, el a ţinut cu tot dinadinsul să devină preşedinte. Eu însă nu trebuie să pierd această ocazie ca, vorba Anei: să-i ardem una peste bot Braţului!

Dar numaidecât ce Corsicanul şi cu Bătrânul fixează locul şi data "spectacolului", sunt asaltat de bănuieli – prea merge bine, ca să şi iasă bine. De aceea sunt crispat în ziua în care mă vizitează "Gilles", însoţit de un domn încliftat, cu servietă-diplomat.

– Vi-l prezint pe "Domnul Luigi": el vă va acompania la reuniune, el va juca rolul celui care din... nebăgare de seamă – ştiţi despre ce este vorba... După care vă va conduce acasă…

– Şi dumneata?, îl întreb pe Gilles (credeam, speram că el va fi nebăgătorul de seamă). Unde vei fi?

– Prin apropiere, dar nu la lumina zilei, râde Gilles. O să vedeţi,

totul o să meargă ca pe roate, domnul Luigi este specialistul nostru în materie...

– În materie de... neîndemânare?, întreb.

– Când misiunea o cere, da. Oricum, este obişnuit cu asemenea adunări, reuniuni... Trebuie să aveţi încredere.

– În dumneata, am. Dar în celălalt...

– Adică în mine?, se ridică din fotoliu Luigi, cu un aer profund nefericit.

– Vorbesc de "trimis". Sunteţi siguri că nu va încerca să se folosească de înscenare, ca să joace adevărat?

Luigi se uită neliniştit, întrebător la Gilles. Acesta din urmă scoate un petic de hârtie şi notează ceva. Apoi:

– Nu va avea cu ce, acel ceva se află la noi, în coffre-fort. Apoi Luigi va fi tot timpul alături, iar în sală... înţelegeţi, mai sunt băieţi de-ai noştri, în caz că...

– În caz că nu va fi prea târziu, îl întrerup, râzând. Să luăm, de pildă, momentul autografului: individul se va afla la jumătate de metru de mine. Un cuţit, un pulverizator...

– Gilles notează, apoi, sugând creionul:

– O să luăm toate măsurile. Mai aveţi ceva idei?

– Nu de idei... generate de frică, duc lipsă. Şi chiar dacă nu ar fi frica, ar fi idei... de scriitor.

– Foarte bine! V-au spus şefii, vă repet şi eu: ideile, sugestiile dumneavoastră, de scriitor, le pot ameliora pe ale noastre.

– Cea mai... amelioratoare o cunoaşteţi: scenariul – e idiot! Nu, n-o să meargă...

– O să meargă şi încă foarte bine, o să vedeţi! – Luigi îmi apucă mâna. Principalul este să aveţi încredere în noi.

– Am încredere în dumneavoastră, dar în această afacere, pârghia nu este nici încrederea mea, nici...

– Care ar fi pârghia? – Gilles este gata să noteze.

– Ascultaţi, eu nu sunt nici salariat, nici consilier al D.S.T. , ci un pion, la cheremul cine ştie cărui Sherlock Holmes de birou...

– Dar l-aţi cunoscut pe... patron, încearcă Gilles.

– Cunoscut... Am dat mâna cu el, am înregistrat cuvintele pe care le emitea – ei şi?

– Cum, nu-l credeţi pe Patron?, se uimeşte Luigi, însă Gilles îi face semn să stea locului:

– Vi s-a părut ceva neadevărat în ceea ce v-a spus Patronul?

– Nimic din ceea ce mi-a spus nu mi s-a părut neadevărat, zic. În schimb, ceea ce nu mi-a spus...

– Totuşi, avem şi noi secretele noastre!, îşi umflă pieptul Luigi. Singur aţi spus că nu sunteţi nici salariat, nici consilier...

– În acest caz, sunt mai mult: actor! Trebuie să joc un text în care nu cred.

– Vi s-a cerut un altul, dar aţi spus că nu găsiţi! ridică Gilles din umeri. Dar care ar fi pârghia de care vorbeaţi?

– Pârghia... Să zicem: încrederea absolută pe care o aveţi în trimisul Bucurestiului.

– Noi nu avem încredere în nimeni!, zice Gilles. O ştiţi.

– Nu, nu! În nimeni!, adaugă şi Luigi.

– Să admitem, totuşi, că avem, reia Gilles. N-ar trebui? Aveţi ceva informaţii?

– Bineînţeles că nu am nici informaţii, cu atât mai puţin probe, dar simt că...

– Ei, ce simţiţi? – Gilles a şi pus creionul pe hârtie.

– Că cineva minte. Nu este vorba de minciuna acestei puneri în scenă pe care o pregătim acum, ci de o minciună anterioară şi fundamentală.

– Vreţi să fiţi mai limpede?

– Să încerc: ori Trimisul l-a minţit pe Patron – în care caz, eu sunt minţit de Trimis, prin Patron; ori Trimisul i-a spus Patronului un adevăr, dar Patronul mi-a spus mie altceva – deci, tot minţit sunt. Să ne înţelegem bine: nu vreau, chiar refuz să aflu secrete de-ale dumneavoastră. Dar dacă tot mi s-a încredinţat un rol, am dreptul să cunosc întreg textul piesei...

– Ei, asta... – Gilles ridică din umeri. Asta, nu.

– Atunci măcar rolul "partenerului" – nici asta? Secret?

Gilles încuviinţează din cap, continuând să zâmbească.

– Dragă domnule Goma, intervine Luigi, luându-mi mâna. Trebuie să aveţi încredere în noi, chiar dacă nu cunoaşteţi toate detaliile. Ce este important pentru dumneavoastră: să cunoaşteţi amănunte – pe care nici noi nu le ştim – ori să ştiţi că sunteţi protejat, că serviciul nostru...?

– Are dreptate domnul Luigi, spune Gilles. Trebuie să fiţi sigur că tot acest "teatru" este pentru protecţia dumneavoastră.

– "Dumneavoastră", la plural – adică şi el, Trimisul, zic.

– Evident, încuviinţează Gilles. Fiindcă, vrând, nevrând, sunteţi legaţi...

– Vai, da, oftez.

– Adevărat, piesa pe care o veţi juca este, la prima vedere, profitabilă lui, Trimisului – ca să poată raporta, la Bucureşti, că a încercat să vă... Dar foloasele de la urmă nu vor fi numai ale lui, ba chiar, din câte vă cunosc activităţile, mai multe ale dumneavoastră.

– Asta am înţeles-o, de la început. Mă tracasează însă altceva: dacă Trimisul minte? Dacă misiunea lui nu este cea pe care v-a spus-o

– şi pe care mi-aţi spus-o –, ci tocmai provocarea unei asemenea puneri în scenă, pasă-mi-te, în scopul de a mă proteja pe mine şi de a-l acoperi pe el, "întorsul"? Dacă scopul Securităţii este de a împinge D.S.T. la o asemenea măsură de protecţie, apoi de a dovedi (cum anume? nu ştiu) că nu fusese decât o diversiune, cu care ocazie şi serviciul dumneavoastră şi eu vom fi ridiculizaţi?

– În ce scop? – Gilles notează, rapid.

– Să zicem, în scopul de a pierde credibilitatea – iată că ameninţările nu erau decât "aşa-zise ameninţări": iată că Goma a mai inventat ceva – bineînţeles, minte. Iar după ce Securitatea va obţine această... dezarmare, va putea acţiona şi mai în linişte decât până acum – fiindcă, tot ce va mai face, va fi pus sub semnul întrebării – ce ziceţi de această variantă?

Gilles notează, îmi cere să revin, să precizez. Apoi:

– Nu e verosimilă.

– Ascultă, prietene, zic. Verosimilul lasă-mi-l mie, scriitorului, dumneata ocupă-te de adevăr: este adevărat sau nu că Trimisul este în momentul de faţă doar un dublu? L-aţi verificat?

– Bineînţeles, vă asigur.

– Bineînţeles, eu nu sunt sigur.

– În acest caz, cred că va trebui să mai aveţi o întrebare cu şefii noştri. O să vă anunţăm.

Şi pleacă.

La întoarcerea Anei din oraş, îi povestesc vizita, îi rezum discuţia. Se arată de acord cu ezitările mele:

– Pot să mai adaug o ipoteză? A ta nu e rea: Securitatea îl trimite pe... Trimis, ca să monteze *o* "apărare" fără... acoperire – ca apoi să-şi bată joc de noi şi să-şi continuie activităţile de intoxicare şi chiar agresiunile, nestingherită. Dar ar mai fi una: ce-ai zice dacă şeful direct al Trimisului, adică Pleşiţă, ar vrea să ia locul lui Ceauşescu...

– Uşurel, n-o lua razna! Cum îţi imaginezi că Pleşiţă, care-i datorează totul lui Ceauşescu...

– Şi Ceauşescu îi datora totul lui Gheorghiu-Dej... Adevărat, nu l-a atins cu o floare cât era în viaţă, dar l-a răsturnat după ce a crăpat...

– Nici o legătură. Ceauşescu şi-a lipit atât de tare Securitatea, încât... Chiar dacă vor fi existat securişti nemulţumiţi de Ceauşescu...

– A, nu din motive umanitare! Ba aş zice: din contra! Adu-ţi aminte cât de furioşi erau în '77: întâi, că nu fuseseră lăsaţi să te aresteze imediat după declanşarea mişcării; apoi, după arestare, când "de sus" a venit ordinul să se oprească ancheta; apoi ordin să te libereze – ca să nu mai vorbesc de ordinul de a ne da paşapoarte, când ştiau foarte bine că n-o să-ţi ţii gura...

– Adevărat, dar de la nemulţumire, furie chiar, până la revoltă

sau complot... Crezi că mai există în preajma lui Bokassescu cineva (fie el şi un porc de câine) capabil să se răzvrătească împotriva Farului? Dacă nu sunt asemenea oameni printre cei din aparatul de partid, în guvern, cu atât mai puţin în Securitate; ţi-l imaginezi pe Grenadă organizând sau participând la un puci?

– Nu la puci mă gândesc, zice Ana, ci la o coajă de banană strecurată sub talpa Monumentului: se află, deci, că Farul s-a amestecat direct în această afacere, deci, a "compromis" linia, deci, iată că se întruneşte Secretariatul C.C. , în absenţa lui Amindadescu şi alege un "colegiu". Cum i s-a întâmplat lui Hruşciov.

– N-ar fi exclus. Pot aduce un amendament? Coaja de banană nu poate fi furnizată decât de... bananierul din curtea Kremlinului.

– Sper că nu ţi-ai schimbat părerea despre "'ndepedenţa" lui Cretinescu! Asta ar mai lipsi.

– A, nu! Însă Kremlinul nu-l mai poate ţine în braţe pe 'ndepedent – s-a slujit de el cât a putut (şi ce foloase a tras, îmbrobodindu-i pe occidentali!), dar acum nu mai merge. Atâta timp cât Rrrromânia lui Scornicescu făcea pe antisovietica, sovieticii nu s-au sinchisit: pe de o parte, pentru că, în interior, Ceauşescu păstra o "ordine" exemplară, pe de alta, pentru că puteau pretinde că Lagărul nu este un bloc, ci un fel de federaţie... Însă după Afganistan, după Polonia – şi mai ales de când s-a făcut simţită catastrofa economică, Brejnev nu mai vrea şi o Românie flămândă – fiindcă şi în Polonia tulburările au pornit tot de la foame... Deci, n-ar fi exclus ca Trimisul să fie... trimis de Moscova...

– În care caz, ce facem? Dacă se va dovedi că ai contribuit şi tu doar la o schimbare de guvernator sovietic, în România?

– Despre asta şi vreau să vorbesc cu Bătrânul.

– O să vorbeşti. Dar dacă francezii nu au elemente, probe că Trimisul face jocul Moscovei? – ceea ce nu însemnează că nu îl face! Sau dacă, ştiind cine trage iţele, nu le pasă – ce interese au francezii în România? Că e condusă de Ceauşescu I sau de Ceauşescu II, pentru ei e acelaşi lucru. Crezi că Bătrânul o să-ţi spună ţie adevărul?

– Bineînţeles, nu. O să încerc să deduc din ezitări, negaţii, dacă ceva merge în sensul temerilor noastre.

Însă, în ciuda promisiunilor lui Gilles, în ciuda cererilor mele, repetate, nu-l mai pot întâlni pe Bătrân. Doar pe Corsican, de la care nu pot mulge nimic. Decât asigurări:

Totul este atât de bine pus la punct, încât va merge ca pe roate; bănuielile mele în privinţa Trimisului? – să fiu liniştit, l-au verificat, ras-, răs-răsverificat, doar asta le este meseria: să nu aibă încredere în nimeni, deci, – să scotocească până în cele mai întunecate sau adânci ascunzişuri; dorinţa mea de a-l întâlni pe Trimis, înainte de "spectacol"?, din păcate, nu este posibilă, din motive pe care o să le aflu mai

târziu; în ceea ce priveşte deznodământul, repetă: va fi public, acoperit de un personaj oficial (“poate chiar cel mai oficial personaj...”), iar urmările vor fi cum nu se poate mai benefice, atât pentru mine şi pentru cauza noastră, a românilor, cât şi pentru Franţa – să fiu sigur şi să am încredere în ei.

Ciudat: în ei, în poliţie, am încredere. Dar mă întreb mereu şi mereu dacă poliţia franceză este în stare să-şi ţină promisiunile. Vreau să zic: dacă are dreptul...

4

O echipă de fotbal oarecare (pentru mine) a făcut cine ştie ce ispravă, fiindcă circulaţia e blocată, însă şi poliţiştii şi ceilalţi automobilişti sunt negrăbiţi, ba chiar veseli, ba chiar aplaudă şi ei convoiul de autobuze, camionete, automobile, motociclete care, urlând din toate claxoanele, fâlfâind din drapelele clubului cu pricina, se vântură încolo şi încoace, în zona perifericuluí. Mai am exact trei minute şi douăzeci de metri. Potrivit înţelegerii, eu trebuie să mă duc la “zinc”, să comand o cafea. În timp ce voi bea cafeaua, citind ziarul, un “necunoscut” va veni lângă mine şi îmi va re-explica traseul şi minutajul – de aici, de la cafenea, până la sala unde se ţine reuniunea. Verific pentru ultima oară invitaţia (în buzunarul drept al hainei), scot ziarul din geantă şi intru.

Păşind pragul, mă surprind calm – şi asta mă tensionează. În cafenea, puţini clienţi, aşa că îl reperez din prima ochire pe “necunoscut”, bând, tot la “zinc”, vin alb. Bineînţeles, mă prefac că nu-l văd şi comand un dublu express, după care, dau să desfac ziarul şi să mă scufund în lectură – potrivit scenariului.

Însă Luigi, cu gesturi largi, se apropie de mine, mă bate pe umăr cu o mână, cu cealaltă îşi apropie paharul, cu picioarele, târâş, servieta-diplomat.

– Oarecari modificări, îmi spune el, tare. De aici, n-o să mergem pe rând, ci împreună. Dar mai avem destul timp...

Cu atât mai bine. Adevărat, am memorizat planul străzilor, trotuarelor, staţia de taxiuri, pe unde urmează să traversez, uşa palatului, ascensorul cu care trebuie să urc, apoi culoarul care duce până la sala cutare. În scenariu, ar fi trebuit să fac acest traseu singur, la ora cutare şi atâtea minute, urmat, la două minute, de Luigi...

‘Talianul-Ritalul (nu numai după nume – care-i un prenume şi poate fi foarte bine un pseudonim – ci după înfăţişare) se simte şi el mai bine aşa, deci, nu mai transpiră. E chiar vesel. Discutăm despre entuziasmul fotbalistic de-afară şi, printre picături, despre “treburile”

noastre: totul este atât de bine pus la punct, îmi dezvăluie Luigi, încât nu mai e nevoie să plecăm pe rând. O să mergem împreună, o să intrăm împreună – nu-i mai bine aşa?

Cum să nu fie mai bine? Îl întreb, totuşi: drept ce o să se prezinte el, acolo, la uşă – în ce calitate va pretinde că participă la o reuniune, totuşi, politică? Luigi mă bate pe umăr şi mă asigură că se descurcă la faţa locului, nu e prima oară când face o asemenea "muncă", în asemenea medii.

Plăteşte el şi cafeaua mea – mă abţin să protestez, ca să nu atrag atenţia asupra noastră. Ieşim la soare şi la vânt bun, de primăvară pariziană. Pornim agale. Traversăm pe unde trebuie, ajungem la uşa de intrare... la secundă.

În hol, lucrurile se încurcă puţin: Luigi nu vrea să ia ascensorul ("Mai sigur pe scară", îmi şopteşte el, făcându-mi cu ochiul), dar nu ştim pe care scară să apucăm. Nu vedem nici un panou, nici măcar o foaie de hârtie scrisă cu creionul pe care să fie indicată reuniunea acelei formaţii politice. Dăm ocol holului imens şi hidos şi rece, mişunând de japonezi – nimic. Degeaba privim şi cercetăm cartoanele de invitaţie: acolo este indicat salonul, dar nu şi drumul până acolo.

– Să întrebăm la recepţie, propun, timid şi nesigur.

– Excelentă idee!, se bate Luigi peste frunte.

De la recepţie aflăm pe unde să urcăm, ce traseu să urmăm.

Dar, odată ajunşi la primul nivel, ne rătăcim. Cei din personal pe care Luigi îi întreabă ne dau indicaţii contradictorii şi ne învârtim în loc minute în şir. Luigi transpiră.

– Să ne luăm după domnul acela…, propun eu. Pare a fi şi el invitat – oricum, nu e japonez...

– Îl cunoaşteţi?, se interesează Luigi. Atunci de unde ştiţi că merge acolo unde vrem să ajungem şi noi?

– Nu-l cunosc, dar bănuiesc...

– Votre pif d'écrivain!, spune Luigi cu admiraţie şi, fără ezitare, se ia după domnul cu pricina.

Respir uşurat când, după un drum lung, lung, pe un fel de galerie curbă, ajungem la o săgeată care indică salonul căutat.

Ne oprim în galerie. Luigi e mulţumit. Constată că suntem oarecum în avans, aşa că îmi repetă, îşi repetă:

– Deci, eu îmi depun impermeabilul la garderobă; după aceea, oarecum separaţi – lăsăm între noi un invitat, doi – ne prezentăm la uşă, unde se verifică invitaţiile, după aceea intrăm în sală – acolo ne regrupăm.

– Şi... amicul?, întreb.

– A, amicul!, râde Luigi. El e deja înăuntru. Sau încă nu a venit, nici o importanţă, acolo, în sală, după trei-patru minute de la intrarea

noastră o să se apropie, cu cartea... Aşteptaţi-mă, vă rog, aici, să-mi depun impermeabilul.

Pătrundem în holul salonului. În dreapta, printre două coloane, se ajunge la garderobă. În fund, stânga, uşa de intrare în salon, unde s-a şi format deja un grup de vreo *zece* persoane care prezintă invitaţiile. Dincoace de uşă, lipită de perete, o canapea portocalie şi o scrumieră pe picior, nichelată.

Pe canapea, două femei în vârstă şi un bărbat cu barbă neagră, cu ochelari. Femeile fumează ţigări scurte, albe, bărbatul o ţigară lungă, subţire, neagră.

Luigi vine dinspre garderobă şi îmi face semn că ne putem apropia de uşa de intrare în salon. Rămân pe loc şi îi fac, la rându-mi, semn să se apropie. Apoi îi spun în şoaptă, prefăcându-mă că râd cu anticipaţie de o glumă pe care i-o voi spune:

– E aici.

– Cine?, întreabă Luigi şi dă să se răsucească.

Dar eu am prevăzut reacţia şi l-am şi apucat de coate. Continuând să rânjesc, spun:

– Nu te întoarce, în spatele dumitale, pe canapea, un bărbat cu ochelari...

– Şi cu barbă? Neagră?

– Într-adevăr, cu barbă neagră. El e?

Luigi transpiră ca un burete stors. Dintr-o dată se încruntă:

– Cine, el?

– Asasinul, zic.

Luigi se desprinde, brusc, de mine, face un ocol – indiferent – în jurul coloanei din apropiere, apoi vine din nou în faţa mea şi mă găureşte cu ochii lui, până adineauri blânzi şi umezi.

– Îl cunoaşteţi? L-aţi mai întâlnit?

– E prima oară când îl văd.

– Trebuie să dau un telefon..., zice Luigi, dintr-o dată rece, ostil.

– Ca să le spui şefilor că îl cunosc?, îl opresc eu. Cum doreşti, dar pierdem timpul.

– Atunci de unde aţi ştiut că...?

– N-am ştiut. Am presupus. Iar dumneata mi-ai confirmat.

– Eeeeu?, se apără Luigi.

Brusc, se înmoaie. Apoi se luminează de-a binelea:

– Votre pif d'écrivain!*

Starea beată de admiraţie îl face să uite că trebuie să ne prezentăm la uşă "în ordine dispersată". Nu numai că vine cu mine, lângă mine, dar şopteşte ceva cu unul dintre cei care verifică invitaţiile.

Sala imensă, rece şi, după gustul meu, rău proporţionată. Desigur, este salon şi nu sală de spectacole. Dar mie tot nu-mi place:

coloane groase, rotunde, butucănoase care par a avea nu rolul de a susţine greutatea plafonului, ci de a obtura deliberat privirile şi sufletul, oriunde ai privi. Mese rotunde, numerotate. Şi undeva, într-o latură, şi departe şi stingheră, un fel de tribună. Probabil, situaţia mea, specială, mă face să văd totul în rău. Sau încă nu am ajuns să înţeleg că, azi, într-o asemenea sală, nu mai contează punctul de vedere, ci de ascultare... În orice caz, la Histria nu se va construi o asemenea hidoşenie...

Luigi m-a lăsat singur pentru câteva momente, a dispărut. Se întoarce şi îmi şopteşte:

– O să grăbim puţin faza cu autograful, încercaţi să vă păstraţi calmul... Vine...

Dacă nu mi s-ar recomanda mereu să-mi păstrez calmul, aş fi (aş rămâne) calm. Dar înseşi recomandările mă irită.

– Bună ziua, domnu' Goma, aud, în româneşte, un glas venind dinspre umărul meu stâng.

El este: cel cu ţigara lungă, subţire, neagră. Are gura uscată (desigur, şi pe el l-au sfătuit să-şi păstreze calmul şi de aceea). Îi răspund la salut, tot în româneşte, apoi îl invit să vorbim franţuzeşte, însă el, tot în româneşte:

– De ce să se ştie chiar tot ce vorbim?

Asta nu-mi place. Dar nu-mi place deloc. Reperez, înspre acolo (tot nu-l privesc) o pată zmeurie (de fapt, zmeurie fusese în proiect, însă Faucheux, graficianul, băiat bun, la cererea mea, o virase mai înspre bordeaux): coperta cărţii, întind mâna stângă, cu dreapta îmi scot stiloul:

– Pe ce nume să scriu dedicaţia?, întreb, în româneşte.

Luigi, lângă noi, pare uşor neliniştit. Am în mână exemplarul cărţii mele. Virgin. O mână îmi vâră sub ochi un stilou:

– Trebuie cu ăsta, domnu' Goma, îl aud pe român.

– Dacă trebuie…, zic. Deci, pe ce nume? Sau fără nume?

Pauză lungă. Chiar dacă nu ar întârzia atât cu răspunsul, tot n-aş putea scrie. Ce să scriu? Şi cum? Şi, mai ales, *cui?* În împrejurări normale, o dedicaţie e deja o tortură. Dacă ofer cartea unui român, deci, trebuie să scriu câteva cuvinte în româneşte, pe loc, iese ceva de o banalitate ofensatoare – la adresa solicitantului. Mi-e mai uşor cu francezii: am grijă ca, mai întâi, să mă scuz că franceza mea scrisă este cu totul rudimentară – aşa că grifonez una din cele două sau trei formule pe care le-am învăţat pe de rost.

– Scrieţi: "Lui Moţu", aşa trebuie: "Lui Moţu".

Aş vrea să-l întreb: De ce: Moţu? Ce nume-i ăsta?

Nume de familie? Deşi are aerul "familiar", nu-mi aduc aminte să fi întâlnit un asemenea nume. Să fie cumva un pseudonim? Sau vrea

să indice că e moţ, din Ţara Moţilor? Dracu' să-l ia, nu asta trebuie să mă preocupe, acum. Ţin stiloul lui în mână şi cu toate că mi-a suflat ce *trebuie* să scriu (cine, când, mi-a mai pus un stilou între degete, "suflându-mi" ce anume *trebuie* să scriu?), caut, febril, aproape cu disperare şi altceva, ante sau post "Lui Moţu". Apoi şi poziţia în picioare... Nu-mi place, nu pot scrie din picioare, "în palmă". Încerc să-mi adun cuvintele, de astă dată nu cu grija autorului care vrea să prelungească ori să prepare textul cărţii prin textul dedicaţiei. Am impresia că Luigi asudă acum pentru mine.

Scriu, totuşi: "Lui Moţu" şi mai adaug câteva cuvinte – care? nu-mi dau seama, oricum, ceva care să facă mai "adevărată" dedicaţia. Restitui cartea cu stiloul deasupra. Rămân cu doi spini: exemplarul era "neumblat", eu fusesem primul care îi dăduse peste cap coperta şi pagina de gardă; iar stiloul nu este cu peniţă, ci cu bilă şi lasă o urmă foarte groasă, prea groasă, după gustul meu.

– Bun, acum să ne căutăm o masă, oftează Luigi, uşurat. Una cât mai aproape de uşă...

– Asta!, zic, îmi place numărul: 22...

Aşa că ne aşezăm la masa cea mai aproape de uşă care poartă numărul 22.

5

Cum naiba îi cheamă pe cei doi, "din dreapta şi din stânga"? Barnaba (Bar-Abba, cum grafiază Chouraqui)? A, nu: Barnaba e cel "schimbat", liberatul... Bineînţeles, n-aş îndrăzni – cu atât mai puţin, cu cât mă aflu "în mijloc" – dar ziceam că jucăm. Şi dacă jucăm, de ce n-am juca î*n* joc? Aşadar, eu nu sunt, ci fac pe...

Nu-mi aduc aminte numele lor, ale celor "din dreapta şi din stânga". Nu mi le aduc aminte eu, sau chiar nu sunt menţionate? Nu am la îndemână *cartea,* însă sunt aproape sigur că autorii nu au consemnat numele lor. De ce? Este greu de admis că nu le cunoşteau – de ce îl cunoşteau pe al celui "schimbat", Barnaba? De ce n-am presupune că evangheliştii jucau şi ei? Că li se dăduse şi lor consemnul – sau îl respectau, fără să li se spună ceea ce ştiau deja: anume că cei doi nu trebuiau numiţi?

Bineînţeles, o iau razna, dar să-l văd pe altul, oricare, aici, "la mijloc", cu, de-a dreapta şi de-a stânga, doi fără-nume! Luigi – ce-i aia Luigi, cine-l crede? Moţu – ce-i aia Moţu?

La masa nr. 22 suntem, acum, vreo zece persoane. Toţi ceilalţi, francezi adevăraţi, invitaţi adevăraţi, cu toţii în cuplu, soţ-soţie, cu toţii între 25 şi (cel mult) 45 ani. Simpatici, calzi, acea căldură care va fi

poate doar bunăcreştere franţuzească; interesaţi de "identitatea" vecinilor de masă şi nu doar a noastră, trioul, ci şi ei între ei, cuplurile, care nu se cunoşteau înainte de această reuniune.

– Să mă prezint: numele meu este cutare, sunt din cutare localitate, lucrez în branşa cutare, în calitate de...

Îi privesc, îi ascult cu interes – deşi nu mă interesează informaţiile conţinute în prezentare, ci însăşi prezentarea – deci, îi urmăresc cu aproape dragoste, cu oarecum gelozie amestecată cu satisfacţia că eu, corp străin, mă aflu, totuşi, între oameni ca ei, cărora nu le este nici frică, nici jenă să spună unor străini cine sunt ei şi de unde şi ce fac – bineînţeles, că n-or să spună şi cât câştigă pe lună, dar asta nu contează, contează, de pildă, că spun câţi copii au, de când sunt căsătoriţi, unde şi cât timp au lucrat "în altă branşă"... Pe de o parte, mulţumirea că nu greşisem, alegând să trăiesc în această ţară, unde oamenii nu se ascund, nu-şi ascund identitatea; pe de altă parte, jena, vinovăţia: ascultându-i, îi înşel; eu aflu despre ei ceea ce ei nu vor afla niciodată despre noi, trei, despre mine... Dar nu: eu nu-i înşel decât pe jumătate: când are să-mi vină rândul, am să spun adevărul despre cine sunt, dar n-o să le pot mărturisi motivul pentru care mă aflu aici... Încep să mă simt stingher, autorii piesei nu mă avertizaseră că voi sta la o masă cu necunoscuţi, că aceşti necunoscuţi, prezentându-se, mă vor obliga să fac la fel, deci, să mint...

Trag cu coada ochiului în dreapta, în stânga: cei doi par a fi calmi, chiar şi Luigi: nu transpiră.

– Et vous, monsieur? – un bărbat tânăr a sfârşit prezentarea sa şi a soţiei şi se adresează, zâmbind, lui Luigi.

Luigi, sigur de sine, evită abil să rostească vreun nume (deşi, ce l-ar costa?) şi, într-o frază bine rotunjită, se prezintă ca director comercial.

– În ce ramură?, se interesează o doamnă.

– În petrol, răspunde Luigi, fără ezitare, apoi deviază discuţia spre altceva.

– Et vous, monsieur?, i se adresează lui "Moţu" doamna de adineauri.

"Cel din dreapta" spune ceva – nu înţeleg nimic, dar privindu-i pe ascultători, îmi dau seama că "răspunsul" i-a mulţumit.

– Unde anume, în petrol, fiindcă şi eu tot în petrol... – un alt bărbat i se adresează lui Luigi.

"Cel din stânga" îşi ocupă, la iuţeală, gura cu o bucată de pâine şi începe să bolmojească ceva. Îl simt: se îneacă – şi la propriu (cu pâinea) şi la figurat (în răspunsul pe care nu-l avea pregătit). Aş putea să-l las să se descurce (mai exact: încurce) singur, în scenariu nu era deloc prevăzut rolul meu de salvator, însă Luigi mi-e simpatic, totuşi.

Şi apoi suferă – ca pe crucea din stânga – aşa că intervin, adresându-mă bărbatului care îl pusese în încurcătură pe Luigi:

– Pardon, era rândul meu să mă prezint – aş fi măgulit dacă n-ar mai fi nevoie, dar cred că, totuşi...

– Am impresia că v-am văzut la televizor!, spune o tânără doamnă. Ce ocupaţie aveţi?

– Sovietică, stimată doamnă, răspund, dintr-o dată, în apele mele.

Răspunsul meu provoacă ilaritate şi confuzie – cei din dreapta şi din stânga respiră uşuraţi.

– Cum aşa? Sunteţi sovietic?

– Din contra, doamnă. Sunt român.

– Ooo!, exclamă o doamnă mai în vârstă. *Romain!* Je viens de passer deux semaines à Rome, chez une amie italienne...*

– Ce bine, ce bine, pot să mă desfăşor în voie, de altfel, nu este întâia oară când "nuanţez":

– Roumain de Roumanie, pas de Rome**.

– Ah, oui?

– Ah, oui, madame – şi ca un învăţător răbdător, în faţa unei clase care nu ştie nimic, dar este doritoare să afle, fac un "expozeu" istorico-geografico-lingvistico-oenologic – mai ales acest ultim capitol îi interesează pe comeseni (cu atât mai vârtos, cu cât nu uit să le vorbesc despre coloniile franceze din Basarabia de Sud, unde se află, de pildă, "un Paris", dar şi "o Berezina"...).

Congresul – sau ce-o fi – a început, oratorii se succed la tribună, însă comesenii par mult mai interesaţi de ceea ce spun eu şi, de fiecare dată când le propun să ascultăm, totuşi, ei insistă să le mai spun, să le mai povestesc... Aş trăncăni până poimâine, însă mi s-a uscat gura. Şi nu beau. Nici apă, nici vin. Luigi a băgat de seamă şi, cu discreţie, mă îndeamnă.

Mă salvează – de la trăncănit – mâncarea. Nu-mi vine să mănânc. Nu mi-e foame, nu mi-e nimic – fumez ţigară de la ţigară şi umblu cu furculiţa prin farfurie.

– Nu mai fiţi aşa crispat, domnu' Goma...

Cu ce plăcere i-aş pune gamela în cap (cum se spune în puşcărie) sfătuitorului. Ce naiba au toţi – adică cei doi, din dreapta şi din stânga: chiar sunt crispat, nervos? Nu-mi dau seama, dar ştiu că tocmai "sfaturile" lor mă enervează, crispează. Şi cum îndrăzneşte unsurosul din dreapta să-mi spună să nu mai fiu "aşa de crispat"? În primul rând, nu sunt; în al doilea, chiar dacă aş fi, "ocupaţia" mea este alta, cu totul alta decât a lui şi o eventuală stare de tensiune, dacă nu mi-e profitabilă, nu mi-e nici păgubitoare. A, e grijuliu cu "piesa"? Se teme ca "partenerul" său (adică eu), jucând prost, ori dându-se de gol,

ar pune în pericol "misiunea" lui împuţită? Iată-mă legat şi de el, ţiganul din dreapta mea.

Pe care nu l-am privit deloc, de mai bine de o oră, de când ne aflăm alături; de când el, de fiecare dată când scot din pachet o nouă ţigară, îmi oferă foc, cu bricheta lui de aur, întinsă cu mâna lui cu ceas de aur, cu brăţară de aur, cu inel de aur, verighetă de aur – are şi o brăţară independentă, bălăngănitoare, ramele ochelarilor sunt din aur, stiloul cred că avea mult aur, nu-mi mai rămâne decât să prind un moment favorabil, ca să văd dacă şi butonii de manşete sunt de aur; şi dinţii şi măselele şi...

Refuz de fiecare dată focul oferit şi chiar deplasez pachetul cu ţigări şi bricheta mea de pe masă, din dreapta, în stânga, unde nu mi-e deloc la îndemână.

– Mâncaţi, domnu' Goma, nu vă fie frică...

Ah, cum i-aş pune gamela în cap dauritului! Chiar aşa: ce-i cu atâta zlătărie pe el? N-o fi cumva ţigan? Probabil, da, fiindcă e brun, are părul negru, iar albul ochilor i-i gălbui. Dar nu: un ţigan adevărat s-ar purta altfel – să zicem mai expansiv, mai imprudent şi mai impudent.

– De ce nu beţi, domnu' Goma? Beţi, ca să nu se…

Cum i-aş mai azvârli conţinutul unui pahar în ochi, în ochelarii lui cu rame de aur!

– Beţi liniştit, vă asigur că...

Liniştit... Mă asigură el... Nu mai lipseşte decât să-şi dea cuvântul de onoare! E prima oară când îl privesc – şi îl întreb:

– De ce te-ai răzgândit?

Nu-i nevoie să-i fac un desen, a înţeles întrebarea :

– Mi s-a dat o misiune care iese din sfera mea de activitate.

– Care fiind acea sferă?

– O să aflaţi, în curând, totul. Eu nu sunt ucigaş.

– Atunci de ce ţi *s-a dat* această misiune?

– Din două motive, doar aparent opuse: fiindcă nu aveau pe altul, de meserie şi fiindcă o asemenea misiune nu putea fi încredinţată unui oarecare...

– Să înţeleg că nu eşti un oarecare? Ce grad ai?

– Nu contează gradul – cu toate că e mare – contează funcţia. Nu mă laud, însă am... Am avut o funcţie foarte-foarte importantă. Bănuiesc că vi s-a spus: ordinul vine de la Ceauşescu, personal.

– Ia te uită!, zic. Nu ştiam că mi se dă atâta importanţă.

– O ştiţi acum. Sunteţi considerat Inamicul nr. 1.

Vreau să-i răspund că stă prost regimul, dacă un oarecare scriitor este "considerat"... Dar mă abţin. De astă dată – măcar o dată în viaţă – întrebările le pun eu şi nu răspund la cele ale *lui.*

– Şi altfel, cum o mai duceţi? mă întreabă Moţu.

– Nu se vede? Ca Isus între doi tâlhari.

N-am putut să mă ţin de cuvânt, fiindcă n-am putut să nu-i răspund aşa. Dar el nu reacţionează – deşi a încasat-o.

Mă întorc spre Luigi, schimb cu el câteva cuvinte, măcar să nu aibă impresia că, vorbind româneşte între noi, îi ascundem ceva. Ba nu: aşa, pentru că nu se face să vorbeşti de faţă cu cineva o limbă pe care acela nu o înţelege. Apoi mă răsucesc spre Moţu:

– Şi altfel, cum o mai duce prietenul meu, Bokassescu?

– Trebuie distrus, bestia! E nebun de legat, nebun clinic! Dar dacă iese bine afacerea noastră, scandalul care o să aibă loc. O să-l răsturnăm pe dement! Nimeni, înţelegeţi: ni-meni nu-l mai suportă, toată lumea îi vrea moartea!

– Chiar şi Securitatea? întreb, într-o doară, însă el:

– Dacă-l răsturnăm pe nebun, dumneavoastră o să deveniţi Numărul Unu – bineînţeles, nu inamic...

– Să-ţi spun un secret, mă aplec spre Moţu. Dar rămâne între noi, ştiu că ştii să păstrezi secrete... Eu, aşa cum mă vezi, nu am nevoie să devin, eu sunt. Am fost, înainte ca Ceauşescu să se intereseze îndeaproape de mine; am rămas şi după ce s-a ocupat de mine, o să fiu şi după ce de el n-o să rămână decât amintirea. Eu n-am nevoie să-i iau locul, eu am locul meu, care e mult mai...

– Înţeleg, ca cel mai mare scriitor român în viaţă…

– Nu, domnule, nu ca cel-mai-mare-scriitor – fiindcă nu sunt. Ci, uite-aşa, ca scriitor.

– Am înţeles perfect. Dar dacă ţara va avea nevoie de…

– Ţara va avea nevoie, în continuare, de un inamic nr. l, zic.

– Am înţeles perfect, zice Moţu.

Înţeles pe dracu, n-a înţeles nimic. Deloc. Dumnezeule, cu cine sunt obligat să joc! Aşa că mai iau o gură de aer curat în compania Ritalului.

– Şi altfel, ce mai face prietenul meu, Vasile, zis Grenadă?, îl întreb, mai târziu, pe Moţu şi, pentru că el dă semne că nu înţelege: Gheorghe Vasile, comandantul Rahovei – îl cunoşti?

– Cum să nu-l cunosc? Tot acolo...

– Tot acolo? Ce grad mai are?

– Cine? A, tot ăla...

A-ha. Deci, nu-l ştie pe Grenadă.

– Dar celălalt prieten al meu, "Sacou" – în franceză: "Blazer"? Cum o mai duce? Vorbesc de Pleşiţă. Tot la Secu, tot la Secu?

Moţu nu-mi răspunde. Sunt convins că s-a oferit să dea foc ţigării unei doamne, doar ca să nu răspundă. Dar nici eu nu insist, însă nu mă pot împiedica să mă întreb de ce nu vrea să vorbească despre Pleşiţă?

Să admitem: el, ca spion, nu a avut ocazia să "colaboreze" cu Grenadă. Dar Pleşiţă...

– Voiam să vă spun ceva... Dar nu vă supăraţi, nu? Chestia aia cu... În fine, cu... cum i se zice, cu drepturile omului... A fost cam neserioasă – nu vă supăraţi, dar asta-i părerea oamenilor...

– Care oameni? Securiştii?, îl retez.

– A, nu! Doar nu sunt numai securişti în România. Oameni din toate straturile sociale – să ştiţi că eu sunt la zi, călătoresc mereu în România, dumneavoastră aţi plecat de cinci ani, aţi pierdut contactul cu ţara, însă eu...

– Cum: călătoreşti? Nu vii din... ţară?

Moţu râde. Cu un fel de milă:

– Păi eu sunt francez, dom' Goma.

– Francez? Atunci cum de ţi s-a încredinţat această "misiune" pe care numai o funcţie foarte-foarte importantă... Ce funcţie?

– O să aflaţi la timpul potrivit, râde Moţu.

Unde am mai auzit eu promisiunea asta: "O să afli la timpul potrivit"? Bineînţeles, de la "colegul" său, Grenadă – pe care, însă, nu-l cunoaşte...

– Ziceam de chestia aia din '77…, continuă el. Nimeni nu pune la îndoială buna-credinţă a dumneavoastră, însă ceilalţi...

– Însă, ceilalţi?, îl îndemn, străduindu-mă să nu par curios.

– Nişte... Care de care mai... Chiar nu v-aţi dat seama că Paraschiv e nebun-nebun?

– A, da? De asta l-aţi lăsat aproape mort pe Poulet, care a încercat să-l contacteze, la Ploieşti?

– A, păi să vă spun eu povestea cu Poulet! I-am atras atenţia de la început, să nu facă pe grozavul, să nu se bage. În avion i-am...

– Care avion?

– Avionul în care a călătorit până la Bucureşti. I-am atras atenţia să nu se ducă, la Paraschiv... Recunoaşteţi, domnu' Goma, că l-aţi cam umflat pe Paraschiv. Şi pe ceilalţi, cu aşa-zisul lor sindicat...

Îl las să vorbească. De altfel, nu-i nevoie să-i pun întrebări ajutătoare. Vasăzică, el, "cel din dreapta" se afla în avionul de Bucureşti, în care călătorea Poulet – asta să însemneze că Bernard a vorbit în avion, cu primul întâlnit, că are de gând să se ducă la Ploieşti, să afle ce-i cu Paraschiv? Îl lăsăm de o parte pe Poulet, naiv, ca toţi occidentalii, dar el, Moţu: el ce căuta chiar în avionul acela? Şi, dacă se afla din întâmplare – s-o admitem şi pe asta – de ce a încercat să-l descurajeze pe jurnalist? Trecându-i pe sub nas chiar un avertisment? Bun, o să aflu eu cândva – dacă o să aflu...

– Şi altfel, ce mai scrieţi, domnu' Goma?

– Ca de obicei, cărţi. Pot să bag de seamă că pe asta pe care

ţi-am dedicat-o nici măcar nu a fost deschisă?

– N-am avut timp, vă rog să mă credeţi. Ei mi-au dat-o, înainte de a veni aici. Dar o s-o citesc, vă asigur. Recunosc, n-am citit nimic de dumneavoastră, dar de-acum, o să mă pun la punct...

Ce să-i spun? Că găsesc ciudat că unul de rangul lui care primise sarcina să intre în grupul-grupurile pe care le frecventez, nu citise – măcar "în interes de serviciu" – cel puţin cartea de mărturii, cea cu "chestia aia din '77", cea cu "cum li se zice, drepturile omului"...? A, nu, voi fi eu doar un pion, un purtător de tavă în această piesă (în care el joacă rolul junelui-prim), însă, până una-alta, aici, la această masă, eu sunt cel din mijloc. Nu mai suntem faţă-n faţă, el, securistul, de o parte a mesei, de cealaltă, eu, banditul. Acum aş avea ocazia să mi ţi-l interoghez eu, eu să mi ţi-l încurc în toate răspunsurile lui, să-i scot eu lui pe nas minciuna...

Dar numai minciuna? El, ca spion, e un profesionist al minciunii, deci, nu asta mă deranjează – fiindcă tot nu cred nimic din ceea ce spune. Nimic! Şi nu voi crede nici atunci când voi avea probe, din partea francezilor – deşi, nu văd de ce mi-ar spune francezii, mie, unui pion, adevărul? Nu, altceva, altceva...

Mă aşteptam să dau peste un securist din aceia pe care îi cunoscusem eu, începând cu ultimul gardian şi sfârşind cu Pleşiţă. Care erau ticăloşi de-acasă, ori deveniseră, prin practicarea meseriei de securist. Mă aşteptam, deci, ca securistul "întors" de francezi să fie – ori să vrea să pară – un întors... să-i zicem moral, fie el şi la modul plângăcios-insuportabil, care să-mi cerşească, mie, (virtualei) victime, să-l compătimesc, eventual răsplătesc (de ce nu? pe el, (virtualul) asasin; să mintă fără să clipească (ori bătând din pleoape fără încetare), să pretindă că el niciodată nu avusese de gând să-mi facă rău, că el, deşi făcea meseria pe care o făcea, în realitate gândea ca mine şi "ca toată lumea" – dovadă că, de cum a avut ocazia, şi-a arătat "adevărata faţă", adică aceea de om cinstit, dar care a fost silit de împrejurări, de o soţie bolnavă... etc. să îmbrace o uniformă de care, desigur, i-i ruşine...

Îmi pregătisem mental şi riposta şi acceptarea tânguielilor şi a cerşetoriei (de genul: "Aţi putea să-mi ziceţi mersi că nu v-am ucis"), era pregătită şi mulţumirea (de genul: "Nu-ţi faci idee, neicuşorule, cât m-ai îndatorat, neomorându-mă..." – cu atât mai mult, cu cât *el* nu va înţelege aluzia livrescă).

Şi, în locul unui oarecare găinar, nimerit din greşeală ori din oportunism în Securitate, iată-mă cu, alături, un *securist exemplar*. Vasăzică, există şi din aceştia!

Iată-l, predat sau prins – n-are importanţă – jucându-i pe ai lui (altfel ce rost ar avea "piesa" pe care o joc şi eu?), dar moralmente (!) rămânând neschimbat – modul în care vorbise de drepturile omului, de

Paraschiv, de "buna-credinţă", a mea, în opoziţie, nu-i aşa, cu nebunia celorlalţi – dar acesta nu este doar discursul securistului, ci maţele lui.

Pe unul ca el n-au decât să-l întoarcă, re-întoarcă, răs-întoarcă o sută de servicii de (contra)spionaj: el îşi va "întoarce" doar cămaşa, nu şi pielea.

6

Luigi se simte acum ca peştele în apă – discută cu bărbatul care se interesase unde anume, în petrol, lucrează. Oratorii îşi văd de treaba lor, auditorii de la masa noastră de a lor... Eu aş vrea să aud, totuşi, ce se spune la tribună. Ascult o vreme.

Îl simt pe Luigi privindu-şi ceasul şi îl mai simt, din modul în care îl priveşte, că se apropie clipa... Oftez adânc.

– Nu fiţi aşa de crispat, domn' Goma... – cel din dreapta.

Şi mai du-te-n crisparea mă-ti! De ce nu-şi va fi văzând de treaba lui de spion răs-întors? Mă răsucesc spre Luigi şi îi spun că ceea ce spune oratorul de la tribună nu e rău deloc, însă, după opinia mea, prea atacă tot, fără nuanţe.

– Ce vreţi, opoziţia! zice Luigi.

Are şi bun-simţ acest Rital. Îmi vine să-l bat pe braţ, cu complicitate, cu prietenie, cu chiar recunoştinţă. Mă opresc la timp, fiindcă îl văd, aievea, pe François (Maspero); îl văd, de parcă ar fi aşezat la aceeaşi masă, în faţa noastră, puţin pieziş pe scaun, cum are obiceiul; suferind, cu capul între mâini.

"Ce-ar spune François, dacă m-ar vedea, aici, aşa?", mă întreb, pe jumătate amuzat, pe jumătate culpabilizat. Ne întâlnisem, în aceşti patru ani şi jumătate, de cinci-şase ori, iar de discutat, între patru ochi, nu avusesem niciodată ocazia – cu toate că, la fiecare despărţire, ne promiteam, ne juram... Se întâmplase că, chiar de la reuniunea în care se născuse *L'Alternative*, ne înţelesesem, fără să ne vorbim. Apoi se întâmplase ca, la primele şedinte de redacţie, furtunoase, cu strigăte, cu ameninţări de plecare din partea unora dintre noi, cu suferinţa lui – din care se înţelegea că este la capătul puterilor şi că renunţă la revistă (care era o povară suplimentară pentru editura care, şi ea, abia mai respira), se întâmplase să ne găsim de acord. La urma urmei, de ce nu ar fi şi aceasta o formă de prietenie: promisiunea ei, mereu amânarea materializării, de teamă să nu se spargă? Oricum, deşi nu am dialogat niciodată, ştiam, eram sigur că, undeva, acolo, există un François, un fel de călugăr, un... cruciat al stângii şi doar în faţa lui, eu, ereticul, aş putea şovăi, şi nu pentru că m-ar convinge cu credinţa lui, ci m-ar culpabiliza cu suferinţa – provocată de o anume morală, sumară, dar cu

atât mai fermă, potrivit căreia răul absolut este *poliţia.* “Ce-ar spune François, dacă m-ar vedea, între doi?” N-ar spune, ar suferi.

Deocamdată, dă semne de suferinţă Luigi.

– E momentul să bem, îmi spune el şi mă atinge cu cotul.

– Amicul zice că a venit momentul!, mă întorc spre cel din dreapta mea.

– Perfect, dar nu mai fiţi aşa de crispat, ce dracu’...

Nu ştiu dacă eu sunt crispat – voi fi, dar nu-mi dau seama. Ştiu însă că el, cel din dreapta, este cel mai calm dintre noi. Nu neapărat calm(at) – rezultat al unei acţiuni de voinţă sau ca urmare a îndelungii practicări – ci, aşa, neatins de nimic.

Asta mă tulbură – în dreapta: nu faptul că acest tâlhar fusese trimis să mă ucidă; nici faptul că se răzgândise (ori fusese răzgândit...); ci liniştea lui, firească, pentru mine profund neliniştitoare. Ca să alung, atenuez crisparea (o fi având dreptate, mineralul), îl întreb, aşa în treacăt:

– Bineînţeles, ştii de originea bombelor trimise lui Penescu, lui Orăscu...

– Cum să nu ştiu? O să fiţi decepţionat dacă o să vă spun că nu noi?

– Doamne fereşte, cum să fiu decepţionat!, râd eu:

– Nu râdeţi aşa tare, domnu’ Goma... Păi să vă spun eu cine v-a trimis bomba: legionarii de la Madrid.

– Evident!, zic. Tot ei au aranjat şi alarma aceea, *ca* să ne saboteze conferinţa de presă.

– Exact. N-a fost rău că aţi pus totul pe seama Securităţii, dar să ştiţi, nu noi...

– Evident!, zic. Nici scrisorile de ameninţare, nici telefoanele, nici anonimele difuzate prin poştă, printre exilaţi – mai ales biografia mea, fabricată la Bucureşti, vreau să spun: biografia lui Efremovici...

– Da de unde, toate astea exilul le-a fabricat.

– Evident, evident. Şi agresiunea împotriva Monicăi Lovinescu şi împotriva lui Emil Georgescu şi bomba care a aruncat în aer o aripă a “Europei Libere” şi...

– Vă asigur că singura acţiune a Securităţii este asta.

– Asta!, spun eu, arătând paharul meu. Şi numai asta!

– Numai asta. Dar, dacă iese bine, o să-l doborâm pe nebunul de Ceauşescu şi-atunci dumneavoastră o să deveniţi Numărul...

Nu am timp să-l întrerup, ne întrerupe Luigi:

– Attention, on commence. Du calme, du calme...*

Du calme, du calme – dar sunt calm, un calm din care o să ies, explodând, doar atunci când Mineralul Moţu îmi va atrage atenţia că nu fac parte din acelaşi regn cu el. Îmi aprind o nouă ţigară şi mă atârn

cu privirea de oratorul de la tribună.

Moţu toarnă vin. Întâi în paharul doamnei din dreapta lui, apoi în paharul meu...

– O să vă spun eu când să întindeţi mâna spre pahar, îmi şopteşte Luigi.

Moţu a depus sticla pe masă şi a luat în mână paharul meu.

– Pardon, sunt câteva bucăţi de dop în pahar…, spune el, tărişor, în franceză.

Mă răsucesc cu tot corpul, cu toţi ochii, cu tot sufletul spre stânga şi zic ceva – nu are importanţă ce – numai pentru Luigi.

Ritalul mă ascultă, dă din cap, zâmbeşte. Apoi îmi spune:

– Acum întindeţi mâna după pahar; îl luaţi, îl apropiaţi, încet, de gură – dar să nu beţi...

Îmi reiau vechea poziţie pe scaun. Privesc în jur – nu văd nimic. Trag din ţigară, o dată, încă o dată...

– Foarte bine, foarte bine..., constată Luigi. Acum eu o să caut bricheta pe masă... Puteţi începe...

Întind mâna. Dar nu mai apuc să iau paharul – care se răstoarnă pe faţa de masă.

Scena care urmează este... cea mai veridică: suntem, Luigi şi cu mine, consternaţi de ceea ce s-a întâmplat, eu simt că m-am înroşit mai tare decât faţa de masă. Vecinii ne asigură că nu e nimic, se întâmplă, bărbatul care lucrează "şi el" în petrol îl cheamă energic pe un chelner, chelnerul însă este furios-foc, bodogăneşte, tamponează cu furie şi mă stropeşte pe pantaloni...

– Bon, s'est fini!, spune Luigi, tare (înţeleagă fiecare ce vrea...). Quelle histoire! – şi îşi tamponează îndelung gâtul şi fruntea, asudate.

– A ieşit binişor, zice şi cel din dreapta. Eraţi cam crispat, mă temeam că... Dar a ieşit... Eu mai rămân cinci minute şi plec singur.

– Călătorie sprâncenată, îi spun, de astă dată zâmbindu-i.

Moţu a plecat. Şi-a luat rămas bun de la noi şi a dispărut. A trebuit să-i strâng mâna (cu gândul la François: "Dacă m-ar vedea? Ei şi? Nu văzutul contează, ci priceputul. Aş suferi eu pentru el, pentru că nu pricepe ceea ce, vai, numai noi avem privilegiul...").

– Să plecăm şi noi, îi şoptesc lui Luigi.

—Trebuie să-i lăsăm un avans de un sfert de oră.

De acord. Din partea mea, i-aş lăsa un avans şi de o viaţă. Acum pot respira – locul din dreapta e liber, acum am aer, acum aflu că toate liberările se petrec prin uşa din dreapta.

– Nu prea aveaţi aerul că vă bucură întâlnirea cu un compatriot, observă Luigi. E un dur... – a spus-o cu admiraţie.

Ridic din umeri şi înjur în româneşte. Luigi, curios, mă întreabă ce am spus. Îi explic, îndelung, sunt gata să-i fac şi un desen, la

propriu, ca să realizeze "topografia" înjurăturii româneşti. Sfertul de oră trece ca gândul. Profităm de o schimbare de orator la tribună şi, schiţând din cap saluturi, ieşim din sală.

Luigi îşi recuperează impermeabilul de la garderobă şi mă roagă să aştept puţin, cât să dea un telefon. Intră în cabina din apropiere, zăboveşte destul de mult, şi iese, furios:

– Merde, merde, merde, je ne trouve pas le numéro!*

Tac. Nu vreau să mă amestec în numerele lor de telefon. Numai că Luigi mă întreabă dacă, din întâmplare, nu-l ştiu eu. Ce să ştiu? Numărul de telefon pe care-l caută el. Ezit mult, până să întreb:

– Care număr de telefon?

– De la cafenea.

– De la cafe... Care cafenea?

– Cafeneaua de vizavi.

A, nu, nu mai pun întrebări, deşi ard de curiozitate să aflu ce legătură poate fi între noi şi o cafenea. Luigi îşi întoarce pe dos buzunarele, caută în servietă, revine la buzunare. În acest timp, îmi spune că "băieţii" aşteaptă ieşirea noastră de la reuniune, ca să-l urmărească pe el. Nu-l întreb: care el?, nu-l întreb de ce "băieţii" depind de ieşirea noastră, ca să-l urmărească pe el. Îi atrag atenţia că au început să iasă oameni din sală şi că timpul trece. De acord, coborâm, o să ne descurcăm noi...

Pornim pe galeria curbă. Însă Luigi are o idee: ce să mai pierdem timpul, pe drumul de venire – şi aşa complicat, am putea să ne rătăcim iarăşi – hai să "scurtăm". Împinge o uşă pe care scrie limpede că intrarea este interzisă şi începem să coborâm o scară de serviciu, sinistră. Coborâm, coborâm, la fiecare palier Luigi încearcă uşile, uşile sunt încuiate, coborâm în continuare, ajungem la o uşă care se deschide, înaintăm pe un culoar strâmt, strâmtat de conducte, cabluri, tuburi.

– Merde, merde, merde, on s'est égaré! *

Facem cale întoarsă. Şi ne rătăcim de tot. Nu mai ştim pe unde am venit. Luigi e furios, agitat, transpirat. Eu îmi potrivesc bine geanta pe şoldul drept, strecor mâna înăuntru şi apuc zdravăn, în pumn, mânerul cuţitului: dacă piesa jucată sus, în salon, era doar o diversiune, iar piesa adevărată se va juca aici, în subsol? Dacă ucigaşul nu este Moţu, ci Luigi?

Încerc câteva uşi cu umărul. Una se deschide. O scară – nu ştiu dacă tot cea pe care coborâsem, ori alta.

– Vino aici!, îi spun lui Luigi. Treci în faţă! Luigi însă nu pare să perceapă schimbarea mea de ton şi de atitudine. Trece în faţă, urcă – eu nu rămân în urma lui decât cu o singură treaptă, mereu în dreapta lui, cu mâna pe cuţit – pe care l-am şi scos din teacă. (N-am lovit niciodată cu cuţitul, nici nu ştiu cum trebuie ţinut, nici unde anume

trebuie lovit, dar îmi spun că mâna cu armă trebuie să fie de cealaltă parte a inamicului...)

Ajungem tot pe galerie – naiba să mai ştie dacă în acelaşi loc sau la câţiva metri de scara pe care coborâsem. Luigi respiră uşurat, eu şi mai (şi repun cuţitul în teacă, închid pe jumătate fermoarul genţii...). Ne amestecăm în valul de invitaţi şi ne lăsăm conduşi. Şi ajungem cu bine în holul central.

– Merde, merde, merde, ce fac cu telefonul? Trebuie să-i avertizez pe băieţi care aşteaptă în cafeneaua de vizavi!

– Telefonează la Centrală, "à la Maison", zic.

– Sunteţi formidabil!, exclamă Luigi. Votre pif d'écrivain!

Se duce la o cabină, se întoarce triumfător: a căpătat numărul de telefon al cafenelei de vizavi.

– Foarte bine, zic. Acum telefonezi la cafenea.

– Sunteţi formidabil!, zice Luigi şi se duce iar.

Se întoarce, înjurând. Nu corespunde. E numărul altei cafenele. Ce-i de făcut?

– Dacă zici că *e* vizavi, te duci vizavi, le spui "băieţilor" ce trebuie, te întorci...

– Votre pif d'écrivain! Formidable! În două minute sunt înapoi!

Mă aşez pe o canapea incomodă, în holul hidos. "La Histria n-o să se întâmple o crimă ca asta!", îmi zic, tare. "Din fericire, Şerban şi Mihai, arhitecţi, detestă şi ei, din toată inima, lecorbusierismul, urâtul absolut! Bineînţeles, nici neaoşisme de tip Mincu, dar în nici un caz asemenea buboaie cubicoide, hangaroide!"

Ah, ce bine, ce bine, după un asemenea "spectacol", să te odihneşti şi să visezi o aşezare *(aşezare,* nu *oraş),* albă, din piatră cinstită, cu clădiri (nu construcţii) cinstite, la scara oamenilor, cu acoperişuri cinstite şi cu ferestre cinstite... Cu multă verdeaţă şi cu apă – apa albastră a lagunei, apa neagră a mării... O aşezare (de la *assediare,* care însemnează instalare, pentru totdeauna), cu străzi pentru oameni, cu canale, cu cheiuri, cu pieţe pentru oameni, o aşezare în care oamenii să se aşeze în case, pe bănci, pe scaune de terasă, în care şi activitatea, lucrul să fie aşezate...

Mă smulge, brutal, din Histria-cea-Aşezată, Luigi:

– S-a rezolvat! Luăm un taxi de aici, din faţă, şi vă conduc acasă. Totul merge ca pe roate!

Ieşim, ne aşezăm la rând, pentru un taxi. Luigi îmi şopteşte:

– Noi doi pornim cu taxiul; tipul cu barbă ne urmează – ca în cazul în care e supravegheat de ai lui, să poată dovedi că nu a renunţat la... chiar dacă prima încercare nu a reuşit... Ai noştri, băieţii, vor fi după el – acum sunteţi liniştit, nu?

Nu mai am timp să-i răspund: taxiul oprit este pentru noi. Vreau

să mă îndrept spre el, dar Luigi mă opreşte, apucându-mă de mânecă:

– Nu! Cu ăsta, nu! – apoi, la ureche: are o mutră suspectă.

Taximetristul claxonează, ne face semne, cei din spatele nostru ne îndeamnă, ne cer socoteală.

– O să devenim noi suspecţi, dacă nu urcăm, zic.

Pornesc eu înainte. Luigi mă urmează, fără chef, privind în jur, în căutarea altui taxi. Totuşi, urcăm. Luigi dă adresa mea, apoi îmi şopteşte:

– Nu-mi place tipul. E arab....

Ridic din umeri: ei şi? De ce i-o fi, lui, frică de un şofer arab? Luigi transpiră cumplit, vrea să-mi mai şoptească ceva, eu îi fac semn să se abţină.

Abia ne îndepărtăm de Palat, că şoferul zice:

– Merde! Il faut faire le plein... *

– Quoi?! – Luigi e gata să-l sugrume.

Şoferul nu pricepe furia clientului. Eu o pricep, dar mai pricep ceva, aşa că îl apuc pe Luigi de cot şi îl oblig să se reaşeze. Şi îl calmez – eu pe el – îl asigur că totul merge ca pe roate.

– Dar or să ne piardă!, îi scapă lui.

– Nu-i nimic, o să-i regăsim noi!, râd eu, tare, strângându-l, repetat, de cot.

Durează o veşnicie, la pompă. Şoferul ne explică, lung, că am avut mare noroc: am căzut în pană chiar aici... Luigi nu este de aceeaşi părere şi se răsuceşte spre spate, privind, cautând, căutând în dreapta, în stânga.

– Du calme, du calme, zic eu, râzând, când şoferul iese, ca să-i plătească pompistului. Face plinul, plecăm, ajungem...

– Am văzut eu că e suspect! De asta n-am vrut să-l luăm! Şi nu-i văd pe... Dacă ne-au pierdut?

– Or să ne găsească, nici o grijă, doar sunt de meserie, zic.

Nici acest argument nu-l convinge pe Luigi. Totuşi, se stăpâneşte şi nu mai scoate o vorbă. Doar se agită, *se* şterge de sudoare, mormăie...

În sfârşit, ieşim de la pompă. Dumnezeu ştie de ce îmi atrage atenţia, oprită în dublu rând, cu farurile aprinse, o maşină *Renault Fuego,* de culoare deschisă, cu, pe flancuri, o linie întunecată, îngustându-se spre capotă. Fără să mă uit special la ea, o simt că se ia după noi. Şi respir şi eu uşurat: "băieţii" ne-au văzut oprind la pompă, ne-au depăşit, ne-au aşteptat; acum ne urmează iar – totul e în regulă.

Ajungem la destinaţie. Văd fereastra apartamentului nostru, luminată – Ana aşteaptă...

– Rămân aici, până ajungeţi sus şi vă arătaţi la fereastră, îmi şopteşte Luigi.

Îi strâng mâna, îndelung, îi urez noapte bună, cobor şi mă îndrept spre casă.

Ca de obicei, de cum trec poarta, deschid geanta şi apuc zdravăn mânerul cuţitului – curtea întunecată, îngustă... Apoi liftul – nu se ştie niciodată.

Desigur, Ana aşteaptă. Desigur, îmi cere să-i povestesc.

Îi promit, doar să mă dezbrac... A, nu, mai întâi să mă arăt la fereastră. Din taxi, Luigi îmi face semn cu mâna, apoi maşina se pune în mişcare, dispare.

Mă dezbrac – acum îmi dau seama că nu numai cămaşa, dar şi vestonul e umed de transpiraţie – şi încep să-i povestesc Anei. Îi povestesc "din mers", nu mă pot aşeza, nu pot rămâne locului, aveau dreptate cei doi, din dreapta şi din stânga, când spuneau că sunt prea crispat, prea nervos...

Mă duc la bucătărie să beau apă – nu am înghiţit un strop de lichid, de la ora şase, de la "zincul" cafenelei, acum e trecut de miezul nopţii. Nu aprind lumina. Beau, îndelung, din sticlă. Privind pe geam. Şi iată maşina cu pricina! *Fuego* care ne aşteptase, la ieşirea de la pompă, acum se află vizavi, cu luminile de poziţie aprinse, dar garată...

Sunt nebuni, "băieţii"? De ce au garat în dreptul parkingului – şi nu oricum, ci pieziş? Ciudat... De parcă intenţia lor ar fi să atragă atenţia... Sună telefonul. E Gilles. Neliniştit:

– Aţi ajuns cu bine? Nimic deosebit?

– Totul a mers ca pe roate, zic, râzând.

– Dar unde-i amicul? Vorbesc de Luigi!

– Cum, unde-i? A plecat cu taxiul...

– Unde a plecat? – Gilles îmi cere socoteală.

– Ascultă, domnule, zic. Luigi nu mie mi-a dat raportul. Ceea ce ştiu este că m-a condus până acasă.

– Foarte bine, foarte bine, dar unde sunt băieţii? V-au pierdut! Ce s-a întâmplat? – Gilles e în panică.

– Nu cred că m-au pierdut, zic. Un *Fuego* de culoare deschisă, cu o dungă întunecată, s-a aşezat de-a curmezisul intrării în parkingul de vizavi...

– *Fuego* e al Bărbosului, dar unde sunt băieţii? Nu se văd alte maşini prin apropiere?

Îi spun să aştepte, mă duc în bucătărie, mă uit pe fereastră, mă întorc:

– Nu este *vizibilă* nici o altă maşină decât *Fuego.* Deci, e limpede: dacă Bărbosul ar fi vrut să-mi facă felul, pe drum...

– Nu, nu, nu!, mă opreşte Gilles. Fiţi liniştit, nimic nu vi se poate întâmpla din partea lui...

– Sunt liniştit, dar nu sunt deloc sigur că nu mi s-ar fi întâmplat

nimic – dacă ar fi vrut... Uite ce e, mâine, la prima oră, vreau să vorbesc cu şeful cel mare!

– De acord, de acord, deocamdată să rezolvăm problema asta. Vă rog să nu vă culcaţi încă, o să vă mai telefonez...

Peste zece minute îmi telefonează: Luigi s-a întors "la bază", dar nu şi ceilalţi "băieţi". *Fuego* e tot acolo? Tot. Să nu mă culc, o să-mi telefoneze din nou...

Peste încă un sfert de oră, Gilles mă sună iar:

– Bun, totul e în regulă. S-a rezolvat.

– În sfârşit!, zic. Credeam că o să trebuiască să ies eu în oraş, să-i caut pe "băieţi"...

Gilles înghite în sec, îmi urează noapte bună şi închide.

Ana fumează, liniştită. Şi râde.

– Deci, iar te-au pierdut...

– Noroc că nu m-am pierdut eu, zic. În nădejdea lor,..

– Sper că nu le porţi pică pentru această... pierdere. Ba, dacă aş fi în locul tău, m-aş simţi mulţumit.

– Fiindcă m-au pierdut?

– Exact: dacă "băieţii" ar fi fost de la Securitate, nu te-ar fi pierdut – dovadă că Bărbosul a dovedit că ştie meserie.

– Adu-ţi aminte că şi pe securişti îi semănam când voiam.

– Fiindcă şi tu vii din Ţara Securităţii. Or, "băieţii" ăştia, băieţaşii ăştia... Or fi ei la D.S.T., dar tot francezi – chiar şi corsicanii... La urma urmei, am făcut bine că ne-am stabilit aici: o ţară în care poliţiştii nu-s în stare să se ţină după cineva, care nici măcar nu încearcă să-i semene... Asta-i de noi!

7

Corsicanul mă întâmpină, de astă dată în faţa liftului:

– Ei, cum a mers piesa? Se pare că a avut succes!

Intrăm în biroul lui. Mai sunt Gilles, care m-a însoţit, de jos, de la poartă şi un altul, care-şi zice Stéphane şi pe care l-am cunoscut, după ameninţările din metrou, din '75. Ne aşezăm, fumăm, bem cafea – doar noi doi, Corsicanul şi cu mine, ceilalţi doi nu fumează, nu se droghează...

– Mi-au spus băieţii că nu v-a plăcut compatriotul, începe Corsicanul.

– Mai întâi, nu mi-a plăcut piesa, zic. Bine, am jucat-o, *se* pare că nu chiar lamentabil, însă individul – nu compatriotul! – nu numai că mi-a displăcut...

Corsicanul se pregăteşte să ia note. La fel Stéphane.

– Cum să spun... Faptul că dumneavoastră, contraspioni de meserie, vă lăsaţi duşi de nas de acest individ, vă priveşte. Faptul că, probabil, jucaţi doar rolul celui care se lasă dus de nas, pentru ca, la momentul potrivit, să contraatace – de asemeni, vă priveşte, bănuiesc că asta este activitatea dumneavoastră zilnică...

Gura ţuguiată mereu, în contre-jour, a Corsicanului, venind des în întâmpinarea ţigării, îmi dă de înţeles că chiar şi această introducere este ascultată cu interes. Continui, dintr-o dată, stingherit:

– Evident, nu am probe în sprijinul meu, ci doar impresii...

– Dar ne interesează în cel mai înalt grad impresiile dumneavoastră de scriitor!, mă asigură Corsicanul. Nu ştiu dacă vă face plăcere sau nu, dar noi am... nu doar citit, ci studiat toate cărţile dumneavoastră, chiar şi articolele publicate în româneşte. Am aflat foarte multe lucruri, mult mai multe decât... – şi se opreşte.

– Spuneaţi că trimisul vi se pare suspect, intervine Stéphane.

– Nu suspect – ceea ce ar presupune oarecari dubii – ci de-a dreptul... cum să-i spun? Sunt convins că vă înşeală pe dumneavoastră, iar pe mine... Pe mine nu mă înşeală, nu are cum, fiindcă eu sunt şi român şi păţit, noi, românii, îi vedem pe securişti fără să-i privim...

– Mi-a spus Luigi că l-aţi recunoscut...

– Nu: re-, ci: cunoscut. Nu l-am văzut în viaţa mea – şi nici nu vreau să-l mai văd. L-am simţit – dar mirosea, puţea de la o poştă securistul din el!

Cei trei înghit în sec, simultan. De ce, doar am zis: "securist" şi l-am rostit în româneşte?

– Ca să nu pierdem timpul, iată impresiile mele – impresii de român, de păţit, de scriitor: individul, chiar dacă s-a predat el însuşi, chiar dacă l-aţi întors – ceea ce nu ştiu, fiindcă nu mi-aţi spus şi, probabil, nici n-o să-mi spuneţi vreodată – este structural necinstit.

Cei trei nu mai înghit în sec, ci chicotesc. A, da: pentru că am rostit cuvântul "necinstit"...

– Vreţi să spuneţi că nu joacă jocul nostru, mă salvează Corsicanul.

– Vreau să spun că, oricâte roluri ar juca, trăieşte un singur personaj: securistul.

Nu, n-or să priceapă. De altfel, nici eu nu înţeleg prea bine cum ar trebui să prind în cuvinte ceea ce simt: anume că, oricare ar fi deznodământul, eu voi fi, în mod necesar, cel care pierde, el, securistul, cel care câştigă – cât despre Corsican şi ai lui, ori că le este total indiferent care dintre noi doi, "compatrioţii", câştigă, ori că profitul lor nu depinde de înfruntarea, confruntarea dintre spion şi pion (amândoi fiind, vai, români...). Întreb:

– Dumneavoastră doriţi destabilizarea lui Ceauşescu? A, nu, nu

faceţi eforturi să nu-mi răspundeţi, întrebarea a fost retorică. Ei bine, eu doresc din toată inima ca Ceauşescu să crape...

– Asta o ştim...

– Dar este bine să ştiţi că, oricât l-aş detesta pe Ceauşescu, oricât i-aş dori pieirea, la propriu, nu mi-aş ierta faptul că, slujindu-se şi de mine, ca pârghie, Moscova l-ar înlocui pe Ceauşescu prin altcineva...

– Bine, dar opinia dumneavoastră este că Ceauşescu nu este independent de Moscova, intervine Stéphane.

– Şi mi-o păstrez, *zic.* De aceea, nu am folosit termenul "răsturna", ci "înlocui". Nu cumva dumneavoastră şi cu mine, manipulaţi de acest... Moţu, facem noi treaba Kremlinului?

– A, nu! Asta nu! – Corsicanul izbucneşte în râs, ca de o glumă bună. În nici un caz! – dar, în orice caz, notează ceva, rapid, apoi subliniază energic, de două ori.

– Dacă sunteţi atât de sigur, de ce aţi notat această, doar ipoteză – şi neverosimilă?, îl întreb, cu dulceaţă.

– A, votre pif d'écrivain?, zice şi Corsicanul, admirativ.

– Altă ipoteză – tot atât de... neverosimilă: şi cei din anturajul imediat al lui Ceauşescu s-au săturat de nebun şi vor să-l răstoarne – din punctul lor de vedere, fiindcă din al Moscovei (fără de care nimic nu se poate întâmpla), va fi tot "înlocuire".

– Prin cine? Puteţi să ne daţi câteva nume?

– Nu. Şi, mărturisesc, nu mă interesează eventualul înlocuitor. În fruntea României s-au instalat numai indivizi lipsiţi de coloană vertebrală. Puţinii care măcar la closet îndrăzneau să tragă singuri apa, fără să aştepte "indicaţii preţioase", au fost îndepărtaţi, eliminaţi de "Indicatorul Suprem": de pildă, Bârlădeanu (care, ca economist, era împărat în ţara orbilor); de pildă, Maurer (total lipsit de caracter, nu şi de o neobişnuită, printre ei, inteligenţă); la Niculescu-Mizil nu mă mai gândesc: dacă s-a lăsat deposedat până şi de "Mizil", înseamnă că face şi el parte din categoria rumegătoarelor...

Toţi trei încuviinţează din cap – iată, totuşi, nişte francezi cărora nu trebuie să le explici istoria României, luând-o tocmai de la Burebista...

– De acord, de acord, dar să revenim: ce vă face să credeţi că Trimisul face joc dublu?, mă întrebă Corsicanul.

– Vă întorc întrebarea, în aceeaşi stare: ce vă face să credeţi că Trimisul face joc dublu?

– Adică? Credeţi că face joc triplu?

– Triplu sau simplu, cred că, în fond, este acelaşi lucru. Am văzut un film, "Şarpele"...

– Ei, domnule Goma, filmele...

– De ce nu? De ce, de pildă, cărţile v-ar interesa, iar filmele nu?

– Din cărţile dumneavoastră am cules informaţii, nu am împrumutat scenarii.

– Păcat!, zic eu. V-aş fi scris eu unul, mult mai verosimil.

– Păcat, desigur, dar asta este situaţia, scenariile noastre sunt scrise de superiorii noştri, profesionişti...

– Profesionişti, desigur. Dar nu superiori ai dumneavoas...

– Cum? Ce-aţi spus? – numai Corsicanul pare intrigat, ceilalţi doi, Stéphane şi Gilles nu au mişcat.

– Simplă impresie. Sunteţi siguri că nu jucăm o piesă scrisă la Bucureşti şi adusă încoace de preţiosul dumneavoastră "întors"?

Întrebare dură, ofensantă – îi simt efectul, după liniştea instalată, greu.

– Vă asigur că suntem perfect stăpâni pe situaţie. Şi pe scenariu şi pe... actori... Sper că nu v-am jignit...

– Nu m-aţi jignit. În măsura în care, într-adevăr, a existat această tentati... Nu tentativă, ci intenţie de asasinat...

– Dar avem probe! Totul se află aici, la noi!

– Dacă aveţi totul, ce mai aşteptaţi? Fixaţi, organizaţi conferinţa de presă, daţi comunicatul oficial – mai ales că momentul este cum nu se poate mai potrivit: scandalul cu Papa, în legătură cu Biserica Unită, apoi "Meditaţia transcendentală", apoi vânătoarea de intelectuali, apoi "curăţenia" în guvern, în Securitate – ştiţi că şeful gărzii personale, colonelul Cercel, a fost şi el...

– Ştim, ştim, într-adevăr, din acest punct de vedere, ar fi momentul, însă omul nostru trebuie să *se* întoarcă la Bucureşti.

– Să se întoarcă? De ce să se întoarcă?

– Aşa... Să mai aducă… probe... Să-şi scoată familia…

– Probe – deci, nu aveţi destule. Familia – deci, vă pasă de familia lui, deci, sunteţi umani... Deci, se întoarce la Bucureşti. Şi dacă ai lui ştiu că şi-a întors vesta, pun laba pe el şi-l trimit la abator? – dacă, într-adevăr, este dublu? Şi dacă se duce să raporteze că şi-a îndeplinit cu bine prima parte a misiunii şi să primească instrucţiuni pentru următoarea, următoarele – dacă este, cum cred eu, simplu sau triplu?

Corsicanul râde:

– Fiţi sigur că, mai întâi, ne-am asigurat de loialitatea Trimisului. Credeţi că v-am fi implicat într-o afacere ca asta dacă nu ne-am fi convins, cu probe, că nu există riscuri – nici în ceea ce priveşte serviciul nostru, nici în ceea ce priveşte securitatea dumneavoastră, personală? Dar v-am mai spus, o repet: după ce am luat toate precauţiile profesionale, am cerut şi am obţinut avalul ministrului de Interne şi al Preşedintelui. Este dreptul dumneavoastră să nu-l iubiţi pe socialistul Mitterrand, însă trebuie să ştiţi că, pentru el, drepturile

omului nu sunt doar cuvinte. Şi, din câte ştim, a mai contribuit la această hotărâre şi... să-i spunem: solidaritatea scriitoricească.

– Ceea ce îmi spuneţi mă reconfortează şi mă flatează. Şi, recunosc, mă culpabilizează, fiindcă ne-socialistul Giscard nu ar fi făcut ceea ce face socialistul Mitterrand, deşi, în felul meu, am făcut campanie pentru Giscard, de două ori, a doua oară, fatalmente, împotriva lui Mitterrand...

– Ştim, dar să nu amestecăm politica în treburile noastre, probabil, ştiţi că serviciul nostru este în slujba Republicii, a Statului, a Franţei – dincolo şi alături de orientările politice...

Pauză. După o asemenea declaraţie de principiu, trebuie păstrat un moment de reculegere.

– Aşadar, reia Corsicanul, rolul dumneavoastră s-a încheiat. Nu şi al nostru. Noi continuăm...

– Cât timp? Mă interesează deznodământul, conferinţa de presă, comunicatul oficial… Eu nu sunt doar un scriitor, ci, deocamdată, şi un fel de purtător de cuvânt al nefericiţilor din România. Dacă serviciul dumneavoastră a împiedicat lichidarea mea, aici, presa m-a ţinut în viaţă, acolo, în România, presa m-a smuls din ghearele Securităţii, iar de când sunt în exil, de fiecare dată când m-am adresat ei, pentru compatrioţii mei, totdeauna m-a ajutat, ne-a ajutat! Ce credibilitate voi mai avea, eu, fostă victimă a poliţiei, actual colaborator al poliţiei?

– Bineînţeles, aveţi dreptate, dar cred că, totuşi, exageraţi. Când va avea loc deznodământul, veţi spune presei adevărul! Cum, adică, aţi colaborat cu poliţia? Aţi "turnat" pe cineva, aţi "dat" pe cineva, aţi contribuit la arestarea cuiva? Noi nu v-am cerut nici o informaţie de acest gen, pe de o parte, fiindcă nu avem nevoie, pe de alta, pentru că vă cunoaştem aversiunea faţă de poliţie, oricare ar fi ea. Informaţiile? Nu ni le-aţi dat, le-am cules noi, din cărţile dumneavoastră – care sunt de domeniu public. Şi, să fim serioşi: este colaborator al poliţiei cel căruia poliţia îi protejează viaţa? Bakhtiar, de pildă...

– Bakhtiar, de pildă, este om politic – ceea ce eu nu sunt şi mă felicit... Apoi, din câte ştiu, Bakhtiar nu îi solicită, roagă, uneori imploră pe jurnalişti să scrie despre cutare problemă din ţara lui, ci jurnaliştii îl asaltează... Vai, România nu este Iran...

– De acord, comparaţia nu este fericită...

– De acord, să revenim: pe când deznodământul?

– Ascultaţi, nu vă pot spune, cu precizie. O lună, două... Poate chiar trei...

– Trei luni de zile? Dar câte nu se pot întâmpla – şi în România şi în Franţa – în trei luni de zile! Până atunci, "bomba" se va dezamorsa, nu va mai avea efectul pe care l-ar avea acum.

– Ştim, dar n-avem încotro, oftează Corsicanul. V-am spus: rolul

dumneavoastră s-a terminat, însă al nostru...

– Rolul meu... De acord, s-a terminat, ies din scenă – dar în culise? Ce fac, în culise? Dacă pe aceeaşi scenă, ucigaşul a jucat otrăvirea, însă în culise are s-o facă de-adevăratelea? Dacă el, Bărbosul, jucând otrăvirea, a pregătit terenul... Fie pentru el, într-o a doua fază, fie pentru altul, adevăratul ucigaş?

– Credeţi aşa ceva? Aveţi... oarecari certitudini?

– Mon pif d'écrivain!, răspund.

– Votre pif nu trebuie ignorat, dar nici să-i exagerăm importanţa. Oricum, v-am mai propus, repetăm: doriţi să vă asigurăm protecţie... apropiată?

– Vă mulţumesc încă o dată, însă nu primesc. Nu vreau să vă ofensez, dar ştiţi că protecţia cea mai eficace mi-a fost presa. Însă când presa va afla pe cine a protejat...

– Va afla din gura unei personalităţi oficiale, care nu va fi în mod necesar legată de poliţie – să zicem de la cineva de la Elysée. Însă până atunci, dacă simţiţi ceva... care vă nelinişteşte, nu ezitaţi să ne telefonaţi – iată şi numărul meu particular...

– Mulţumesc. Nu voi ezita o secundă!, zic, râzând, în timp ce mă ridic. Imediat după ce voi fi lichidat, voi alerga la prima cabină telefonică şi vă voi povesti amănunţit cum s-a întâmplat. Evident, dacă asta se *va* petrece după orele 18 sau în week-end, vă voi telefona la cestălalt număr – à propos, plecaţi în vacanţă, ca tot francezul?

Corsicanul râde, râde şi Gilles şi, cu două tonuri mai jos, Stéphane. Îmi iau rămas bun, însă din uşă mă întorc:

– De mai multe ori aţi spus că nu aveţi încredere în nimeni – deformaţie profesională. Deformaţia mea profesională fiind uşor alta, mă întreb dacă nu cumva faceţi o excepţie exact într-un caz în care ar trebui să vă păstraţi obişnuinţele.

– Vă gândiţi la...?, întreabă Corsicanul, arătând o barbă imaginară (pe obrazul lui...).

– Exact, mă gândesc la... – şi fac acelaşi gest. Şi, în timpul liber, mă surprind gândindu-mă la a mea – la care dumneavoastră nu mai aveţi timp să vă gândiţi, preocupaţi numai de soarta lui, a familiei lui... Egoistul din mine îmi şopteşte că şi eu am familie în România, că, de pildă, socru-meu nu a căpătat permisiunea, în cinci ani de zile, să vină în vizită la fiică-sa, la nepotu-său...

Corsicanul ridică din umeri a neputinţă – această problemă nu ţine de serviciul lor... Cobor, însoţit de Gilles.

– Fiţi liniştit, îl ţinem bine pe Bărbos, mă asigură el. Nu vă mai poate atinge – nici el, nici alţii. Totuşi, va trebui să fiţi, în continuare, vigilent, pe stradă, în metrou – chiar în casă... Îmi permit să vă dau un sfat: până se lămuresc lucrurile, ar fi bine să nu mai primiţi vizitatori.

Mai ales români necunoscuţi. Dar chiar cunoscuţi, însă nesiguri...

– În acest caz, îmi zidesc uşa, montez gratii la ferestre, mă îmbrac în "pijama"... Dumneata o să-mi dai gamela, pe vizetă? Crezi că şeful dumitale o să-mi aducă portocale? Crezi că Deferre* o să intervină, pentru mine, pe lângă bunul său prieten, Badinter**?

Gilles chicoteşte, dar nu răspunde.

Jos, la poartă, lui Gilles îi strâng mâna. Sincer. Poate pentru că el este cel mai mărunt (în grad? în funcţie? – nu le cunosc organigrama...). Sau poate pentru că, în ultima vreme, vrând-nevrând, ne-am legat – măcar prin faptul că atunci când a explodat Hruşciov în mâna lui Calisti, el, Gilles, s-a ales doar cu arsura, pe gât, de la suflu – dar dacă dulia-de bec, găsită mai apoi, în salon, l-ar fi nimerit în cap?

Unul dintre exemplarele cărţii despre bombă i-l voi da lui Gilles, cu dedicaţie. O s-o meşteresc întâi în româneşte, apoi o să-l rog pe Alain să mi-o traducă – cu condiţia să găsesc o rimă adevărată la numele lui, neadevărat...

Marţi, 31 august 1982

Ce caut eu aici? Aici, aşezat pe unul din cele trei scaune pentru vizitatori. Aici, în biroul Corsicanului, unde, de câte ori am mai venit, scaunele era scaunul. Acum însă, trei, aliniate.

De ce trei? De-aia. Pentru că vor fi trei: Tănase, "dispărutul" de la 20 mai, a reapărut ieri, 30 august, viu şi nevătămat:

"Amănuntele le veţi afla mâine, la *zece* şi jumătate, aici", zice Corsicanul, ieri, luni.

Azi e mâine. Aici e aici.

"V-am spus că o să iasă bine", zice, ieri, Corsicanul. "Mâine se va da publicităţii comunicatul – iată proiectul care aşteaptă doar să fie semnat de ministrul nostru – probabil, tot mâine se va organiza şi conferinţa de presă. Sunteţi mulţumit de cum a ieşit?"

"De obicei, nu cred decât în ceea ce pipăi", zic. "Acum pipăi comunicatul şi îmi spun că, dacă voi pipăi şi semnătura... Mă întreb dacă dumneavoastră, francezii, vă daţi seama ce însemnătate are acest petic de hârtie pentru noi, românii".

"Ne dăm seama", zâmbeşte Corsicanul. "Ceauşescu al dumneavoastră n-o să mai trimită ucigaşi, aici, pe solul nostru".

"Şi asta", zic. "Mai important însă va fi ceea ce nu se va mai întâmpla acolo, pe solul nostru..."

"Această chestiune nu ne mai interesează", mă întrerupe Corsicanul, ridicându-se. "Misiunea noastră este să împiedicăm asemenea acţiuni aici, pe teritoriul Franţei. Prea se obrăzniciseră, ajunseseră să ne sfideze..."

Asta a fost ieri, luni, 30 august. Astăzi este, totuşi, a doua zi, cu toate că noaptea de azi-noapte, albă, nu a lăsat ieri-ul să se termine, cinstit, azi-ul să înceapă ca lumea...

Intră o secretară. Cu cafeaua. Le cunosc pe amândouă: prima este Riri, Nini (uneori chiar Jeannette), cea de-a doua rămâne neschimbată, adică excelentă. Îi mulţumesc primei, mă servesc singur din a doua: după ce voi bea şi a treia ceaşcă, mă voi muta, în sfârşit, în azi, 31 august, mă voi putea bucura, în deplină cunoştinţă de cauză, de reapariţia lui Tănase, de dispariţia – cel puţin de pe solul Franţei – a ucigaşilor trimişi de Ceauşescu. Poate chiar de dispariţia lui Ceauşescu (toată noaptea am discutat acest lucru, cu Ana, cu Monica Lovinescu şi cu Virgil Ierunca – şi cu, de câteva ori, Filip, trezit de glasurile noastre).

Ce caut eu aici? Sunt abia la a doua ceaşcă, o să aflu pe la a treia – iată, s-a făcut ora unsprezece, întâlnirea era prevăzută pentru zece şi

jumătate, eu sunt aici de la şi douăzeci şi cinci – şi tot singur în biroul Corsicanului. Acesta intră din când în când, însă numai pentru câteva secunde, cât să răspundă la telefon – dar să anunţe că trece comunicaţia în alt birou. Ca să nu aud eu... Între două telefoane îi aud glasul pe coridor, uşa rămâne întredeschisă.

Excelentă, cafeaua! Să mai iau o ceaşcă, mă aflu pe calea cea bună: mă trage, mă extrage, mă scoate de păr din oboseală, din incertitudine: se dă comunicatul? se face conferinţa de presă? Păcat că Gilles "e plecat în concediu" (aşa a spus Corsicanul, dar cine-l crede?), aşteptarea mi-ar fi fost mai puţin penibilă, cu el.

Reintră Corsicanul. De astă dată, se aşează pe scaunul său, desfăşoară pe birou ziarul *Le Matin*...

Înalţ din umeri şi îi spun, în gând, că n-am ce-i face – deşi, ieri după-amiază şi în cursul serii, m-am străduit din toate puterile să fac şi am izbutit ceva-ceva...

Corsicanul tuşeşte, de-i dau lacrimile. Nu va fi dormit nici el astă-noapte, şi el va fi fumat trei-patru pachete cu ţigări. Tuşind, arată ziarul şi încearcă să spună ceva, dar nu înţeleg decât: *embêtant**. Aşa zisese şi ieri, înainte de apariţia articolului că va fi *(embêtant),* însă eu sunt de altă părere.

Îi spun că l-am citit şi eu, în metrou, la venire şi l-am găsit mult mai puţin *embêtant,* pe hârtie, decât se anunţase, aseară, la telefon...

Printre rafale de tuse, el zice că şi mai puţin *embêtant* ar fi fost dacă nu ar fi apărut deloc: compromite plecarea mamei lui Tănase, la Bucureşti, cu avionul de prânz.

Ridic din umeri: eu am făcut ce am putut, ba chiar am încercat să fac şi ceea ce *nu trebuia să fac,* anume, să-l rog pe un jurnalist francez să-şi amâne articolul cu o zi – pentru ca, nu-i aşa, mama disidentului Ţonţu să aibă timp să ia avionul, ca să plece... în România ("Adică în gura lupului?!", se întreba, mă întreba Poulet). Iar dacă articolul apăruse, totuşi, azi, 31 august, asta nu se datora încăpăţânării jurnalistului de la *Le Matin* de a nu pierde scoop-ul, ci apariţiei unui concurent neaşteptat, *Actuel...* – căruia Tănăsică îi promisese, încă de la dispariţie, un mare reportaj. Oricum, Poulet se lăsase convins să nu publice acele "detalii" care priveau doar exilul românesc, chiar dacă mai lăsase un şfichi la adresa unui anume caracter...

O ciocănitură în uşa (întredeschisă), cineva, şopteşte ceva, Corsicanul spune că poate să intre, dar se ridică el însuşi, iese pe coridor. Acum se apropie două perechi de paşi. Mă răsucesc:

În uşă apare... Cine apare, în carne şi oase – mai ales în piele bronzată, bronzată? Dispărutul: Tănase! Cu toate că ştiam încă de ieri că îl voi reîntâlni aici, cu oarecare emoţie mă ridic de pe scaun, mă duc în întâmpinarea lui, cu braţele desfăcute. Rămân cu ele aşa, fiindcă

Tănase:

– Prietenul tău, Pulică!, îmi aruncă el, în româneşte, apoi, în franceză: Uite ce ne-a făcut prietenul tău, Poulet!, şi împinge spre ochii mei, ca pe o sabie, un *Le Matin* făcut sul.

De obicei, răspund fulgerător la asemenea agresiuni – chiar dacă, mai apoi, regret "promptitudinea" replicii. De astă dată însă, tac şi înghit. Ca un vinovat. Ca vinovatul unic.

Mă împiedic în propriile picioare, mă lovesc de un spătar, mă aşez pe scaun, mă trezesc, constatând că mă aflu pe cel din mijloc şi mă mut pe *al meu,* cel din dreapta. Dar nici pe acesta nu mi-e bine, mă ridic, nu ştiu ce să fac cu mâinile, aşa că mi le ocup cu ceaşca de cafea.

Tănase, trecut dincolo de birou, îi vorbeşte Corsicanului, i se plânge de Poulet, de articol, de ei, care nu au împiedicat apariţia, aşa cum promiseseră, se întreabă, Doamne, dar ce-o să se întâmple cu mămicuţa lui, revine la Poulet – de astă dată face eforturi s-o dea pe glumă, când îmi găureşte iarăşi văzul cu ziarul:

– Prietenul tău, Pulică!

– Prietenul meu, *Poulet,* zic în franţuzeşte, apoi în româneşte: Şi prietenul meu Poulet şi eu speram că o să reapari altfel.

Dar Tănase nu înregistrează spusele mele. Sau le refuză. Acum îi povesteşte Corsicanului ce şi cum i-a zis-o el lui Poulet, ieri, la telefon. Apoi trece la plecarea mamei sale, revine la Poulet, care, infamul, l-a nenorocit, pentru un scop... Corsicanul încearcă să-l calmeze, îl bate pe braţ, îi spune: "Virjil, Virjil..." (ia te uită, îi spune pe numele mic!). Eu aş vrea să mă mişc, să mă plimb, dar nu am loc – din cauza celor trei scaune, aşa că mă reaşez. Cu toate că, dacă aş fi adevărat bărbat, mi-aş lua geanta şi aş ieşi de-aici, bocănind din cizme şi zornăind din pinteni, chiar dacă, în lipsa unui cal pe care să urc, aş coborî în prima gură de metrou. Fiindcă nu aşa îmi imaginasem deznodământul. Fiindcă nu aşa trebuia să fie. Dar uite ce ieşise – şi, vai, erau semne că nu se terminase.

Din nou şoapte îndărătul meu, la uşă. Corsicanul iese. Tănase formează un număr la telefonul Corsicanului. În aşteptarea legăturii, îmi face conversaţie:

– Prietenul tău, Pulică! Marele gazetar Pulică! Ai văzut ce ne-a făcut, infamul? Mi-a stricat toate... Alo? Alo?...

Nu-i răspund şi pentru că sunt uluit de uşurinţa cu care trece de la plural la singular. Şi, desigur, oarecum gelos că îi cere secretarei să vorbească cu cineva – pe care îl cunosc şi eu, dar nu într-atât, încât să-i spun pe numele mic...

– Ce ştii tu cum am trăit eu în astea o sută de zile!, îmi comunică martirul Tănase, astupând receptorul cu cealaltă palmă. Închisoare curată! – să te fi văzut în locul meu...

Ridic din umeri. Chiar dacă i-aş răspunde, tot nu m-ar auzi, acum vorbeşte cu prenumele. Are dreptate, Ţonţulică: n-am de unde şti în ce închisoare-curată petrecuse el aceste o sută de zile, de arăta atât de bronzat. În închisorile din România eram păziţi cu grijă, feriţi, nu numai de razele nocive ale soarelui, ci şi de lumina zilei, fie ea şi indirectă; în închisorile pe care le cunoscusem, mă bronzasem la becuri de 25 waţi – şi acelea mânjite cu var.

Din nou şoapte în spate. Intră Corsicanul, urmat de Bărbos.

– Bună-ziua, domnu' Goma, zice el, întinzându-mi mâna. Ne-a cam făcut-o domnul Poulet!

Fiindcă desluşesc un zâmbet aprobator pe buzele Corsicanului, tuşesc, îmi dreg vocea şi spun tare, răspicat:

– Ne-au făcut-o Ministerul de Interne şi Elysée-ul! Pe Corsican îl năpădeşte o cumplită şi oportună criză de tuse. Tuşind, se aşează, îşi face de lucru prin sertare. Tănase vorbeşte şi vorbeşte cu prenumele – i se plânge şi lui de Poulet. Bărbosul se apleacă spre mine şi îmi atinge braţul:

– Acum, că s-a terminat bâlciul, pot să mă prezint, spune el, în româneşte. Mă cheamă Haiducu, Moţu Haiducu.

Ridic din umeri. Ei şi? N-are decât să-l cheme şi Hoţu Maicucu, ce importanţă? Bărbosul insistă:

– Nu cumva mi-l ştiaţi? V-au spus ei numele meu adevărat?

– Nu mi-au spus nici un nume – ai şi unul adevărat?, mă mir eu, privind în altă parte.

– Se întâmplă, chiar şi în meseria noastră. Am vrut să spun: se întâmplă, atunci când renunţi la meserie.

– A, da?, zic. Chiar şi atunci când meseria nu renunţă la meseriaş?

Privesc în altă parte, dar îl simt pe meseriaş: a înţeles ce am spus – dacă e de meserie... Şi îl simt nemulţumit de atitudinea mea. Ce-o fi vrând? Să-l sărut pe barbă, mulţumindu-i că mi-a dezvăluit numele lui adevărat?

Tănase vorbeşte, vorbeşte. Bărbosul (pardon: Haiducu) îl întreabă pe Corsican, arătând foaia de hârtie de pe birou:

– Comunicatul? Pot să-l văd?

Cuprins iarăşi de tuse, Corsicanul încuviinţează din cap. Haiducu ia hârtia, o citeşte, o reciteşte, o întoarce pe cealaltă parte, o priveşte în transparenţă...

– Nu-i rău, mi se adresează mie, apoi Corsicanului: Când se dă?

Corsicanul face nişte semne din care ar trebui să deducem că va răspunde – după ce îi trece tusea. Care nu-i trece. Iar când îi trece, răspunde la un telefon, apoi iese grăbit din birou, împreună cu Tănase.

– Au lucrat ca nişte cizme!, zice Haiducu, necăjit.

– Evident, în comparaţie cu Securitatea…, rânjesc eu.

– Nu vorbesc de ei, arată Haiducu din barbă spre scaunul gol al Corsicanului. D.S.T.-ul a lucrat bine, fiindcă a făcut exact ce le-am indicat eu.

– Seriooos? Atunci cine nu a făcut exact ce le-ai preţios-indicat?

– Ei, cine! Aţi spus-o adineauri: politicienii, clănţăii. Un individ – nu-i spun numele – care-i în anturajul lui Deferre şi care, fatal, cunoştea secretul... Ce credeţi că făcea când se plictisea?

– Ştiu eu? Probabil, se scobea în nas, în timp ce, cu cealaltă mână, umbla pe sub fustele secretarei.

– Ce bine-ar fi fost! Dar el telefona! Le povestea, la telefon, amicilor, inamicilor, amantelor, colegilor! Le povestea afacerea noastră, domnu' Goma! Cu amănunte! Dar parcă numai la Interne... La Elysée numai despre afacere se discuta!

– Sper că măcar în pauze discutau şi despre altceva decât despre afacere – nu crezi?

– Ascultaţi-mă bine, domnu' Goma: eu mă aflam în România, în labele ălora de acolo, lucram pentru ăştia de-aici – şi pe ei îi apucă diareea verbală chiar atunci – doar aţi citit *Nouvelobs* din 7 august! Trebuia să mai fac un drum la Bucureşti, să mai aduc nişte... De fapt, probele cele mai... Dar cum să lucrezi cu palavragiii ăştia? Ce-au făcut ei nu mai e prostie, e sabotaj! M-am şi întrebat dacă nu cumva aveau de gând să mă dea pe mâna ălora... Nu, n-aveau de gând, dar era ca şi cum... Însă chiar şi fără al doilea drum, în ciuda pălăvrăgelilor, ar fi mers bine, dacă...

Mă aştept să dea vina pe Poulet. Dar nu:

– Dacă sâmbătă, n-ar fi pârţâit pârţul cu irlandezii.

Îmi încrucişez braţele, îmi dau capul pe spate şi închid ochii. Şi aştept. Dar Haiducu nu mai continuă. Păcat. Aş fi aflat ce crede el despre monumentala şi elyséeana gafă cu Marea-Captură-Mare a unor căcăcioşi de irlandezi, prezentaţi drept terorişti foarte-foarte periculoşi (captură pe care eu o luasem drept... început al deznodământului, la scară naţională, a tuturor afacerilor de terorism de pe solul Franţei). Însă nu-l întreb, nu-l îndemn să continuie. De altfel, uşa se deschide, se închide, se deschide. Mă răsucesc: preţ de câteva secunde, o întrezăresc, pe coridor, pe mama lui Tănase – chiar ţine atât de mult fiul s-o trimită în România? Corsicanul şi Tănase intră în birou, continuând o discuţie întortocheată despre o maşină care trebuie să meargă la aeroport. Tănase are însă timp să-mi spună:

– Ştii cine trebuia să fie, mâine, aici, pe scaunul ăsta? Dacă prietenul tău, Pulică, n-ar fi făcut infamia? – dar nu-mi spune cine anume, şi-a reluat discuţia animată cu Corsicanul.

– A, nu ştiaţi?, mă întreabă Haiducu. Păi, asta-i cea mai mare

pierdere de pe urma trăncănelilor de la înalt nivel şi a apariţiei, azi, a articolului din *Le Matin*.

– Asta, care?, întreb, încercând să fac pe indiferentul.

– Asta, cu Pleşiţă, zice Haiducu. Nu ştiaţi?

Nu răspund. Mă stăpânesc, reuşesc să-mi stăpânesc tresărirea.

– Nu v-au spus ăştia?, insistă Haiducu.

– Nu.

– Atunci aflaţi de la mine.

– Da, zic.

– Înseamnă că ştiaţi. Sau înseamnă că nu mă credeţi...

– Nu...

– Nu mă credeţi... – Haiducu pare sincer amărât. De ce, de ce nu mă credeţi? Pe cuvânt de onoare!, şi se bate cu inelele de aur peste piept.

Ridic din umeri – hotărât, n-o să mai pot scăpa de acest tic. Haiducu spune, cu mult fum – de la ţigara lui subţire, neagră:

– Îmi sunteţi ostil, domnu' Goma.

Mare noutate! – şi ridic din umeri.

– Vă înţeleg, continuă Haiducu, surd. Însă dumneavoastră refuzaţi să mă înţelegeţi pe mine...

Ei, uite, la acest gen de "argumente" nu pot rezista. Vinovat, mă răsucesc spre el, îl bat pe braţul drept:

– Îmi pare rău, dar n-am ce face. Oricum, principalul e că dumneata înţelegi de ce eu nu pot - sau refuz - să te înţeleg...

– Fiindcă aţi cunoscut numai altfel de oameni din Securitate...

– Exact, zic. Dumneata îmi pari venit de pe altă planetă – ce-i cu povestea asta, cu Pleşiţă? O cacialma?

– Într-un fel, da, însă dacă am mai fi avut un răgaz de 24 ore... Asta ar fi fost adevărata bombă, nu reapariţia lui Tănase. Mâine, miercuri, 1 septembrie, pe unul din scaunele astea, ar fi stat Pleşiţă, trecut dincoace cu arme şi bagaje... Acum aţi înţeles ce pierdere...?

– Nu, clatin eu din cap.

– Vorbesc de generalul Pleşiţă, doar îl cunoaşteţi!

– Eu vorbesc de scaune: nu le pot rezolva.

– Care scaune?

– Astea, zic. Chiar dacă ar mai fi fost adus un scaun, eu unde ar fi trebuit să mă aşez? Între dumneata şi Pleşiţă? Între Pleşiţă şi Tănase? Între...

– Asta era problema?, râde Haiducu. Aţi fi găsit un loc...

– Nu, n-aş fi găsit. Deci, n-aş fi fost în acest birou; deci, n-aş fi avut nevoie de scaun; deci, n-ar fi fost nevoie să înţeleg...

Sunt întrerupt de strigătele lui Tănase:

– Imposibil! De neconceput! E o infamie! În acest caz, eu cum

rămân, ce mă fac?

Corsicanul încearcă să-l calmeze. Fără rezultat. Tănase întoarce spre noi un obraz vânăt şi ne spune în româneşte:

– Refuză să dea comunicat!

Haiducu bate cu amândouă palmele în marginea biroului şi se ridică de pe scaun:

– Cum, aşa? Cine refuză? De ce?

Corsicanul ridică din umeri (şi el!), îndepărtează braţele a neputinţă:

– Nu se dă comunicat, scurt!

– Vreţi să spuneţi că nu se *mai* dă, intervin şi eu. Corsicanul saltă iar din umeri, în semn că nu-i pasă de nuanţe.

Tănase şi Haiducu vorbesc în acelaşi timp. Spionul a răguşit, brusc, dar pe el îl înţeleg mai limpede decât pe Tănase: cum, aşa, nu se mai dă comunicat? Dar pentru ce îşi riscase el viaţa, făcând drumul la Bucureşti? De ce acceptase să joace piesa asta?

– Doar mi-aţi spus de la început, mi-aţi repetat că afacerea va avea un deznodământ acoperit de Interne, de Elysée, că cineva oficial ne va prezenta la o conferinţă de presă…, zice Haiducu.

– Şi mie mi-aţi spus!, sare Tănase. Tot timpul, tot timpul!

– Şi mie, adaug eu.

În continuare, Haiducu se arată mult mai stăpânit decât Tănase (care înalţă glasul, se plânge, se văicăreşte, se întreabă ce i se va întâmpla lui, ameninţă cu "un personaj marcant" care va provoca un scandal nemaipomenit, ca să se înveţe minte cei care îşi imaginează că...). Eu scotocesc în geantă.

– Aşa v-am spus, v-am repetat, fiindcă aşa era, până…, spune Corsicanul. Acum însă, după cum singuri constataţi...

– Dar nu vă daţi seama că, fără comunicat, suntem lăsaţi nu numai fără protecţie, dar ridiculizaţi?, întreabă Haiducu.

– Acum, Ceauşescu poate să mă omoare când are chef! strigă Tănase. Chiar acum, când o să ies de-aici!

– Virjiiil, nu exagera. Sunteţi, cu toţii, sub protecţia noastră, dumneata, dacă vrei, poţi să te întorci...

– În închisoarea aceea?, îl întrerupe Tănase, oripilat. Niciodată!

Profit de o pauză şi îl întreb pe Corsican ce se întâmplase de ieri după-amiază, când comunicatul nu mai avea nevoie decât de semnătură? Cine se răzgândise şi pentru care motive?

– Nu vă putem spune. Nici cine, nici de ce. Nu se mai dă comunicat, asta-i!

Rămân pe scaun, ca amorţit. Şi îmi vine să râd. Astă-noapte, Ierunca spusese de vreo trei ori: "Pregăteşte-te şi pentru cazul în care nu vor acoperi afacerea". De fiecare dată, noi, ceilalţi, îi sărisem în

cap: Cum aşa, doar există comunicatul – adevărat, nesemnat, dar ca şi cum ar fi... "Ei şi? Poate să existe şi zece comunicate, cu câte zece semnături fiecare – până nu este adus la cunoştinţa presei, e ca şi cum n-ar fi". Şi, iată, Ierunca avusese dreptate. Dar şi eu avusesem dreptate – tot astă-noapte – când spusesem: "Dacă nu dau ei, dăm noi!" – iar acum prind o pauză de respiraţie a lui Tănase şi scot din geantă câteva tăieturi din ziare:

– Iată comunicatul nostru: conferinţa de presă a lui Mitterrand, amânarea sau anularea vizitei în România...

– A, nu!, mă opreşte Corsicanul, dar numaidecât se luminează: Nu e rea ideea.

– Deci, continui eu, organizăm conferinţa de presă şi, la întrebările jurnaliştilor, răspundem cu citate din răspunsul dat de Mitterrand lui Dominique Jamet...

– Iată o idee bună!, încuviinţează Corsicanul.

– Iată o idee proastă – eu vreau comunicat!, cere Tănase.

– Îl avem, zic. De pildă, acest pasaj: "Je n'ai rien négligé..."*

– Tu parles!**, ricanează Tănase. Nimic – în afară de esenţial!

– "C'est une affaire que j'ai suivie de jour en jour..."***

– Tu parles!

– Virjiiil, te rog lasă-l să citească – Corsicanul pare că abia acum ia cunoştinţă de spusele lui Mitterrand.

– "S'il etait démontré, hypothèse tragique, que M.Tănase a disparu pour ne pas reparaître..."* – Haiducu ştie textul pe de rost, însă Tănase nici nu vrea să audă :

– Eu vreau comunicat! Nu plec de-aici, fără comunicat!

– Domnul Goma are dreptate, zice Haiducu. interviul poate ţine loc şi de comunicat.

– "Vous me laisserez le soin de vous dire un peu plus tard ce qui est en toute certitude, et pour lequel j'ai besoin d'un peu de temps"**, citesc eu, iar Haiducu, din memorie, continuă:

– "Cette conclusion je vous la communiquerais et je la rendrai publique soyez en sûr"***.

– Tu parles! Când? Eu am nevoie acum de comunicat!

– Virjiiil...

– Le mai spunem jurnaliştilor – continui eu – că dumneavoastră, domnule comisar divizionar, precum şi domnul director Chalet, ne-aţi asigurat pe toţi trei, de la început, că ministrul de Interne, Deferre, ştie; că preşedintele Mitterrand ştie; că amândoi se ocupă de afacere...

– "C'est une affaire que j'ai suivie de jour en jour..."****, mă întrerupe Haiducu, citind.

– Ne-au minţit! Ne-aţi minţit!, se plânge Ţonţu.

– Virjiiil... – de astă dată Corsicanul pare profund rănit. Nu v-am

minţit, dovada... – şi arată spre tăieturile din ziar. În ceea ce priveşte serviciul nostru, şi-a făcut munca de furnică, cred că şi-a făcut-o bine, însă un serviciu ca al nostru nu poate da nici comunicate, nici dezminţiri...

Tănase nu-l ascultă, îi dă înainte, plângându-se, ameninţând că o să facă, o să dreagă, o să vorbească el cu personalitatea marcantă – cu care tocmai vorbise – şi cu care vorbeşte din nou: ia telefonul, formează numărul... Corsicanul ridică din umeri.

– Mai prezentăm jurnaliştilor propriile lor articole publicate după amânarea vizitei lui Mitterrand în România, zic eu.

– Bună idee, încuviinţează Corsicanul. Toate materialele fac legătura între dispariţia lui Virjil şi amânarea vizitei.

– Articole, deducţii ale jurnaliştilor, dar nimic oficial, oftează Haiducu.

– De acord, deducţii, dar care nu au fost dezminţite oficial!, spun eu, aprobat din tot corpul de către Corsican.

– Da, ar fi o idee, acceptă Haiducu. Însă toate astea nu valorează cât două rânduri dintr-un comunicat oficial... – şi arată proiectul rămas pe birou.

Corsicanul oftează, îşi îndepărtează braţele a neputinţă, apoi se ridică şi începe să se plimbe. Tănase îi spune la telefon personajului marcant că nu se mai dă comunicat. Am impresia că personajul acela a reuşit ceea ce nu a reuşit Corsicanul: să-l calmeze pe Tănase, să-l facă să accepte situaţia...

Pe scaunul din stânga mea, gârbovit, Haiducu îşi masează pleoapele pe sub ochelari. Simt nevoia să-i spun:

– Cu meseria dumitale, trebuie să fii obişnuit cu asemenea măgării.

– A, nu!, protestează el. La noi se fac altfel de... Însă când se porneşte la o acţiune... Nu, la noi, aşa ceva... De necrezut! Poate că dumneavoastră, ca scriitor, nu vă prea pasă...

– Din contra, mă bucur!, rânjesc eu.

– A, nu, asta nu, dar nici nu vă pune înti-o situaţie disperată, ca pe mine.

– Numai pe dumneata? I-ai uitat pe români?

– Care români? Adică pe Pleşiţă?

– Dă-l în mă-sa pe Pleşiţă, eu vorbesc de români!

– Adică de... populaţie? Într-adevăr, s-a dus dracului ocazia de a-l răsturna pe dement – şi doar mi-au spus mereu, m-au asigurat că se dă un comunicat, fie el şi în termeni de Quai d'Orsay...

– Pe mine nu numai că m-au asigurat, dar mi l-au şi arătat. Vreau să spun: mi-au arătat proiectul.

Haiducu urmăreşte privirea mea, arătând spre birou. Întinde

mâna, ia foaia de hârtie, o reciteşte, o răsciteşte, o priveşte în transparenţă... Corsicanul se plimbă în continuare îndărătul biroului, fumând, oprindu-se uneori în dreptul ferestrei. Tănase vorbeşte la telefon.

Haiducu pliază foaia de hârtie şi o duce, nepăsător, spre buzunarul interior al hainei. Dar nici mâna, nici hârtia nu apucă măcar să atingă stofa hainei: Corsicanul (care stătea cu spatele spre noi!) face un salt de panteră, peste birou şi smulge comunicatul din mâna lui Moţu.

– Asta, nu! Ei, bine, asta nu! – şi, sfecliu, gâfâind, aruncând priviri ucigaşe, descuie un sertar, vâră comunicatul înăuntru, închide, încuie, bagă cheia în buzunar, se asigură, pe dinafară, că acolo este, în siguranţă. Asta nu, domnule!

Haiducu încearcă să râdă:

– Fiţi liniştit, n-am vrut să fur documentul. Doar aşa... o amintire...

– A, nu! Asta nu! – Corsicanul şi-a reluat plimbarea, dar de astă dată nu ne mai întoarce spatele, ne pândeşte.

Ne pândeşte, ne bănuieşte. Mai ia un petic de hârtie de pe birou şi îl bagă în buzunar. Apoi stiloul. Apoi un creion cu bilă, ordinar.

– Foarte bine faceţi, zic, mă ridic, iau bricheta lui, o pun deasupra pachetului lui cu ţigări şi i le întind: încuiaţi-le în sertar, nu se ştie niciodată...

Corsicanul le ia şi le trânteşte ostentativ pe birou. Nu-i plac asemenea glume. Totuşi, îmi zâmbeşte:

– Nu trebuie să ne purtaţi ranchiună. Noi am făcut tot ce depindea de noi, însă noi suntem doar executanţi...

Se reaşează, scoate agenda, şi-o consultă, concentrat.

– Şi, ca executanţi, ne daţi de înţeles că mai aveţi de executat şi alte... – zic eu şi pentru că Corsicanul nu a înţeles, continui: Vă consultaţi agenda, deci, ne comunicaţi că piesa noastră a luat sfârşit. Dacă am înţeles bine "mesajul", ne comunicaţi că a venit momentul să eliberăm scena, pentru altă...

– Aţi înţeles perfect – Corsicanul zâmbeşte, dar acum are ceva de animal hăituit care poate deveni periculos.

Mă ridic de pe scaun, pun tăieturile în geantă. Haiducu:

– Ce faceţi, domnu' Goma, plecaţi? Dar n-am discutat despre conferinţa de presă – se întoarce spre Corsican: Cum? Când?

– Conferinţa de presă? Puteţi s-o organizaţi când vreţi, unde vreţi... Puteţi spune ce doriţi...

– Nici un consemn de tăcere?, îl întreabă Haiducu. Am impresia că între ei a funcţionat un un-doi fulgerător, din priviri. După care, Corsicanul:

– Absolut nici unul. Puteţi cita din presă – interviul Preşedintelui, comentariile nedezminţite... Puteţi spune că aţi văzut proiectul de

comunicat – de ce nu, din moment ce… (am impresia că e singura iniţiativă a Corsicanului). Sunteţi liberi să relataţi tot ce s-a întâmplat...

– Chiar şi episodul cu "otrăvirea"?, întreb eu, incredul.

– Dar bineînţeles! Relataţi tot ce ştiţi – doar sunteţi în Franţa! Puteţi rosti numele meu, mă cheamă Rossi, cu doi *s,* sunt comisar divizionar... Puteţi face conferinţa de presă chiar şi azi, dacă reuşiţi s-o organizaţi, să mobilizaţi presa...

– Nu!, intervine Tănase. Comunicatul... fie, nu mai am nevoie de el, dar o conferinţă de presă fără o personalitate oficială care să ne prezinte, acopere, e sinucidere curată!

– De ce sinucidere?, întreabă Haiducu. Dacă eu, cu situaţia mea specială, mă prezint, uite-aşa, a visage ouvert şi spun adevă'...

– Adevărul! Cine te crede? Fără acoperire oficială, eu nu particip!, zice Tănase.

– Ascultă, îi spun. N-ai înţeles că cele două, comunicatul şi acoperirea noastră, într-o conferinţă de presă, fac una? Dacă nu mai vor să dea comunicat – la care, de un minut, tu zici că renunţi – cum crezi că or să participe la o conferinţă de presă?

Tănase mă fixează: urât, plângăcios.

– Are dreptate domnul Goma, zice Corsicanul. Participarea unui personaj oficial la conferinţă ar fi un comunicat oral.

– Nu mă interesează!, ţipă Tănase. Personajul marcant cu care am vorbit este de părere că eu nu trebuie să mă expun la o conferinţă de presă neacoperită de oficialităţi!

– Şi atunci, ce facem?, întreabă Haiducu.

– Faceţi ce vreţi, ori nu faceţi... – Corsicanul desface iar braţele în lături, dându-ne de înţeles, pe de o parte, că lui îi este cu totul indiferent, pe de alta, că el mai are şi alte treburi...

– O facem!, zic eu. La orice întrebare pusă de jurnalişti, noi "răspundem" cu citate din Mitterrand.

– Eu nu citez pe nimeni! Eu fac greva foamei!, – strigă Tănase. Eu mă leg cu lanţuri, în faţa Elysée-ului…

– Îţi procur eu un lanţ, dacă te legi de clanţa uşii de aici, jos... – şi arăt cu degetul spre podea.

– Adică la noi?, sare Corsicanul. A, nu! Asta nu! Vă atrag atenţia că...

– Daţi-mi voie să continui propunerea, cer eu. Ce-ar fi să...?

– O continuaţi în altă parte, mă întrerupe Corsicanul. Mergeţi la o cafenea, la un restaurant...

– Bună idee, încuviinţează Haiducu. Vă invit pe toţi...

– Mulţumesc, fără mine, se apără Corsicanul. Mergeţi unde vreţi, discutaţi despre ce doriţi, dar acum...

– Ne daţi afară?, se înveneţeşte Tănase.

– Virjiiil…, se apără Corsicanul şi îl bate pe Tănase pe braţ. Cum poţi să spui una ca asta? Să nu mă înţelegeţi greşit, am vrut să spun că, după cum vă imaginaţi, noi mai avem şi alte treburi... – şi îşi priveşte ceasul.

– Şi, totuşi, ne daţi afară, după ce v-aţi slujit de noi, zice Haiducu, ridicându-se.

– Nu-i adevărat! – Corsicanul a fost sec, fără apel. Noi nu ne-am slujit de nimeni, noi ne-am făcut datoria. Nu v-am minţit nici la început, nici acum, când...

– De asta sunt convins, îl întrerup eu, cu dulceaţă. Scuzaţi-mă, domnule comisar divizionar, aşa se termină toate... datoriile pe care le îndepliniţi? Vreau să spun: după fiecare treabă pe care o faceţi, primiţi aceeaşi răsplată? De acolo, de sus?

Privirile ni se întâlnesc, pentru o frântură de secundă. Sunt convins că a înţeles ce am spus.

– Ce vreţi, asta este munca noastră… – ridică braţele. Noi suntem furnicile...

– Iar greierul se trezeşte dând comunicate triumfale – cazul irlandezilor –, în schimb, se sperie când are în mână o afacere cât roata carului, refuză să dea comunicatul, nu doar promis, dar chiar scris... – zic şi arăt spre sertarul biroului.

– Regret, dar nu comentez acest... – se scuză Rossi. Aşadar, din acest moment (îşi consultă ceasul), sunteţi dezlegaţi, puteţi vorbi despre afacere, organizaţi conferinţa de presă, spuneţi ce doriţi – doar sunteţi în Franţa...

– Am băgat de seamă, zâmbesc eu. Am mai băgat de seamă că sunteţi foarte, foarte obosit, "afacerea" noastră v-a epuizat, nu?

– Într-adevăr, a fost destul de...

– Acum însă, vă puteţi odihni. În ceea ce ne priveşte, pentru că nu mai suntem necesari pentru umflarea sondajelor de opinie, ne aruncaţi ca pe nişte...

– A, nu! Să nu spuneţi asta! (îl simt: Rossi nu protestează în legătură cu "aruncatul", ci cu "umflatul"). Fiţi siguri că vă protejăm, în continuare, am luat toate măsurile...

– Cum ne protejaţi, dacă ne daţi afară?, întreabă Tănase.

Însă Corsicanul se preface că nu l-a auzit:

– Cum vi se pare ceva suspect, nu ezitaţi să ne...

– Să vă telefonăm, îi iau eu vorba din gură. Trăiască numărul de telefon, care ţine loc de comunicat! Bună-ziua!

Îmi pun geanta pe umăr, îmi adun ţigările, bricheta; ies.

Să cobor cu liftul? Nu, pe scară. Nu merită să mă folosesc de liftul lor! Măcar dacă aş da cu ochii de Gilles – dar e "plecat în concediu". Fireşte, Gilles ar fi ultimul care ar putea repune lucrurile pe

şinele promise, dar în asemenea momente, prezenţa, alături, a mărun-tului inspector, ar fi consolantă – eu să zic: "Ne-aţi făcut-o!", la care el să nu răspundă. Şi eu să mai zic: "Dar lasă, că data viitoare..." – şi el să tacă, în continuare...

Aud paşi îndărătul meu: nu sunt ai lui Tănase – glasul lui se aude în continuare, sus, punctat de câte un: "Virjiiil..." – deci, sunt ai lui Haiducu. Într-adevăr:

– Sunteţi invitatul meu, domnu' Goma. Mergem la un restaurant, să servim ceva.

– Nu mi-e foame, mulţumesc.

– Atunci să discutăm, să vedem ce se mai poate salva. Trebuie să organizăm conferinţa de presă, altfel, suntem pierduţi.

– Eu, nu. Eu mă duc drept acasă, scot mitraliera şi…

– Care mitralieră? – Haiducu m-a luat în serios.

– Mitraliera mea. Fiecare cu arma lui.

– Ce marcă e? – dacă nu sunt indiscret...

– Cea grea e "Olivetti".

– Nu ştiam că "Olivetti" fabrică şi mitraliere.

– Fabrică. Numai că nu sunt prevăzute cu cele două puncte de dialog, nici cu *â,* deşi claviatura este românească...

– Despre ce...? A, vorbiţi despre maşina de scris! Asta era mitraliera! Bună! Bună! M-aţi avut!

– Cu o asemenea mitralieră, nu-i de mirare – ce facem, unde-l aşteptăm pe Tănase? Sau nu-l mai aşteptăm?

– Ba da, jos, la poartă. Insist: sunteţi invitaţii mei, cunosc un restaurant, la câţiva paşi de-aici.

– Regret, dar nu mi-e foame. Nu mi-e sete. Mi-e greaţă.

– Vă trece, dacă mâncaţi ceva, dacă beţi ceva – ce doriţi ca aperitiv?

– Nu-i nevoie de aperitiv, ar trebui un digestiv...

– Perfect, începeţi cu digestivul, un cunoscut de-al meu...

– Deşi, cel mai potrivit ar fi un purgativ. Haiducu mă priveşte, clipind des pe sub lentile.

– N-am înţeles ce-i cu purgativul.

– Nici eu nu înţeleg insistenţa dumitale de a mă invita la un restaurant – ce să facem, la restaurant?

– Ce se face la un restaurant: mâncăm, discutăm…

– Şi, mai ales: bem...

– Aaaa! Asta era! – şi Haiducu izbucneşte în râs. Fiţi serios, domnu' Goma! Păi, dacă aş fi vrut s-o fac, n-aş fi făcut-o? – ehe, să fiţi dumneavoastră sănătos! Dar, după cum aţi constatat...

– Te-ai răzgândit, îl întrerup eu. Şi uite cu ce te-ai ales!, râd şi arăt în sus, imobilul D.S.T.

– Eu nu sunt atât de sceptic. Până la urmă, tot or să dea un comunicat, o să vedeţi, afacerea e mult mai importantă decât vă imaginaţi, dumneavoastră şi domnul Tănase constituiţi doar partea vizibilă a icebergului.

– A naibii de vizibilă! Cam prea vizibilă.

Ne-am oprit pe trotuar, în faţa uşii de sticlă. Şi, pe de-asupra, mai şi plouă. Eu dau să traversez, Haiducu mă opreşte:

– Să-l aşteptăm şi pe domnul Tănase. În trei, o să ne fie mai uşor...

Are dreptate: în trei e mai uşor. Dar nu mie. Mie, cel mai uşor mi-e de unul singur – vreau să spun: de unul singur, cu Ana.

Acum însă, iată-ne, legaţi. Prin ce? Ce întrebare! Cine anume ne legase? Ei, cine: bineînţeles că...

Aşa că îl aşteptăm pe Tănase. Şi, de parcă asta n-ar fi destul, nici măcar nu mai plouă. Ar fi fost o "acoperire".

Ziarul *Le Monde* din 26 noiembrie 1982 publică un interviu luat lui Francois Mitterrand. La întrebarea:

"Pour en finir avec les pays de l'Est: où en sont les rapports avec la Roumanie, apres cette fameuse affaire Tănase?"*,

Preşedintele răspunde:

"Je n'ai rien à dire de nouveau là-dessus. Le peuple roumain et le peuple français ont des solides liens historiques. Je m'attache à les préserver"**.

"Je n'ai rien à dire de nouveau là-dessus..."***

Nici eu.

Paris, 1982